Adrian Costache, Florin Ioniță,
M.N. Lascăr, Adrian Săvoiu

ART
Grup Editorial

Limba și literatura română

Manual pentru clasa

a IX-a

Adrian COSTACHE
Florin IONIȚĂ
M.N. LASCĂR
Adrian SĂVOIU

Limba şi literatura română

Manual pentru casa a IX-a

ART
Grup Editorial

ARGUMENT

Alcătuirea manualului de limba şi literatura română pentru clasa a IX-a s-a realizat în funcție de câteva criterii, asupra cărora programa insistă cu deosebire: **accesibilitate**, **atractivitate** şi **valoare**. Deşi majoritatea textelor literare selectate aparțin autorilor canonici, din dorința de a îndeplini şi un al patrulea criteriu, **varietatea**, s-a apelat şi la textele altor autori, cu ajutorul cărora, am considerat, se pot exersa în mod adecvat anumite competențe.

Manualul este structurat în cinci module (unități): ***Joc şi joacă, Familia, Scene din viața de ieri şi de azi, Aventură, călătorie*** şi ***Personalități, exemple, modele.*** El propune studiul integrat al limbii, al comunicării şi al textului literar. În consecință, în cele mai multe cazuri, au fost preferate ca suport pentru aplicațiile din domeniul *Limbă şi comunicare* textele selectate pentru domeniul *Literatură*.

Fiecare capitol este realizat conform unui algoritm care presupune următoarele etape: **Înainte de text**, unde se urmăreşte o anticipare şi o apropiere de atmosfera şi de particularitățile creației care urmează a fi receptată; **Textul**, reprodus în totalitate sau, în cazul celor prea ample, fragmentar; **Puncte de reper** (pe banda laterală), care oferă un număr de sugestii pentru înțelegere şi interpretare; **Explorarea textului**, în care se formulează cerințe diverse, vizând competențe de receptare şi de producere a mesajelor în diferite situații de comunicare, sesizarea unor valențe stilistice, capacitatea de analiză, gândirea critică etc.; **Evaluare curentă. Aplicații**, în care se propun diverse aplicații ce pot fi efectuate atât în clasă cât şi acasă; **Dincolo de text**, unde se fac conexiuni diverse cu alte opere literare ale autorului sau ale altor autori. Pentru a nu încărca prea mult manualul, studiul textelor auxiliare de la fiecare modul a fost conceput după un algoritm simplificat, de la caz la caz. În finalul fiecărui modul, sunt oferite câteva **Sugestii pentru lectură suplimentară –** recomandări ale unor scrieri din literatura română şi universală înrudite tematic cu textul studiat.

Fiecare capitol este însoțit de note biobibliografice, în care sunt cuprinse date esențiale privind viața şi opera autorului. Pe banda laterală la **Dicționar literar** sunt inserate explicații ale unor concepte/noțiuni necesare în analiza tematică, structurală şi stilistică a textelor. **Dicționarul cultural** conține informații despre personalitățile, noțiunile, citatele amintite în cuprinsul capitolului respectiv. **Indicele** de la sfârşitul manualului menționează pagina unde poate fi găsit fiecare dintre conceptele/noțiunile utilizate.

Autorii

Modulul 1

JOC ŞI JOACĂ

Motto:
Jocul este mai vechi decât cultura.
(Johan Huizinga)

FICȚIUNEA LITERARĂ

***Tablouri biblice* (*Versuri de Abecedar*)** de Tudor Arghezi
Adam şi Eva
Porunca
Pedeapsa

LIMBĂ ŞI COMUNICARE

Derivarea cu prefixe şi sufixe. Prefixoide şi sufixoide
Schimbarea categoriei gramaticale
Relații semantice: sinonimia,
antonimia, omonimia, polisemia

FICȚIUNE ŞI REALITATE

Homo ludens de Johan Huizinga

LIMBĂ ŞI COMUNICARE

Textul argumentativ

TEXTE AUXILIARE

Cum să dai în mintea copiilor de Florin Iaru
Harry Potter şi Piatra Filozofală de J. K. Rowling

LIMBĂ ŞI COMUNICARE

Erori semantice: confuzia paronimică, pleonasmul, tautologia

LITERATURĂ ŞI ALTE ARTE

Literatură şi cinematografie

>>> Ficțiunea literară

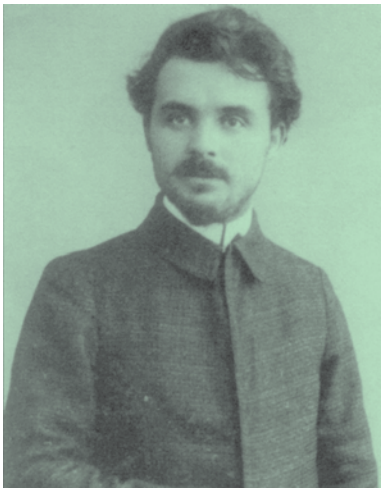

Tudor Arghezi (1880-1967), poet, prozator şi publicist. Se naşte la Bucureşti, pe numele său adevărat Ion N. Teodorescu.

Debutează cu versuri în revista ***Liga ortodoxă*** (1896) a poetului Alexandru Macedonski. În anul 1927, îi apare volumul de poezii ***Cuvinte potrivite***, care constituie unul dintre cele mai importante momente pentru poezia românească din perioada interbelică.

În 1928, scoate revista ***Bilete de papagal***, insolită prin formatul de buzunar. În 1931, publică un alt volum de referință pentru lirica românească – ***Flori de mucigai***, o radiografie a periferiei societății româneşti.

Volumele ulterioare, fie de poezie (***Cărticica de seară, Ce-ai cu mine, vântule?, Hore***), fie de proză (***Ochii Maicii Domnului, Cimitirul Buna-Vestire, Lina***), nu fac decât să confirme talentul unui mare scriitor.

După al Doilea Război Mondial, poeziile şi articolele sale devin punctul de pornire al unor atacuri împotriva sa de pe poziţiile noii ideologii comuniste. Scriitorul este pus sub interdicția de a mai publica vreme de câțiva ani.

Înainte de text

1. Alege cinci cuvinte pe care le consideri a fi în strânsă legătură cu universul copilăriei. Argumentează selectarea fiecărui termen.
2. Care a fost jocul tău preferat în anii copilăriei? Motivează preferința pentru el.
3. Jocul este legat de o anumită vârstă? Exprimă-ți punctul de vedere.

TABLOURI BIBLICE
(*Versuri de Abecedar*)
de Tudor Arghezi
Adam şi Eva

Urându-i-se singur în stihii,
A vrut şi Dumnezeu să aibă-n cer copii
Şi s-a gândit din ce să-i facă,
Din borangic, argint sau promoroacă,
Frumoşi, cinstiți, nevinovați.
Se puse-aşezământul dintre frați.

Dar i-a ieşit cam somnoros şi cam
Trândav şi nărăvaş strămoşul meu Adam;
Că l-a făcut, cum am aflat,
Cu praf şi nițeluş scuipat;
Ca să încerce dacă un altoi
De stea putea să prindă pe noroi,
Că, de urât, scuipând în patru zări, stingher,
Făcuse şi luminile din cer.

Dar iată că l-a nimerit,
Din pricina aluatului, greşit,
Şi că Adam, întâiul fiu
Al Domnului, ieşise, parcă, şi zbanghiu.
Nu-i vorba, nici-o poză nu ne-nvață
Cum ar fi fost omul dintâi la față.
Nici unda lacului nu l-a păstrat,
În care se-oglindea la scăpătat.
Puterea lui dumnezeiască,
Dormind mereu, căta să-l mai trezească:
I-a rupt un os din coaste, cèva,
Şi-a zămislit-o şi pe Eva.

Împăcarea cu oficialitățile comuniste se produce după 1956, când este ales în Academie şi elogiat public pentru noile sale cărți. Continuă să scrie, în ciuda vârstei înaintate, până în ultimele zile de viață, dovedind o longevitate artistică demnă de invidiat.

Mai poți căsca de lene, iarăş,
Când ai o soră şi-un tovarăş?
S-au luat de mâini şi au cutreierat
Grădina toată-n lung şi-n lat.

Să nu te miri că, şovăind şi mici,
Li se julea şi nasul prin urzici.

Puncte de reper

Tablouri biblice (***Versuri de Abecedar***) de Tudor Arghezi cuprinde o grupare de cinci poezii: ***Adam şi Eva, Paradisul, Porunca, Păcatul, Pedeapsa***. Ele s-au publicat în august 1944 în ***Revista Fundațiilor Regale***.

Inspirându-se din ***Vechiul Testament***, Tudor Arghezi oferă cititorului în ciclul de poezii ***Tablouri biblice (Versuri de Abecedar)*** o viziune personală, necanonică, a modului cum Dumnezeu i-a conceput pe primii oameni: Adam şi Eva. Păstrând coordonatele textului biblic, autorul construieşte un univers diferit, marcat de puternice accente ludice.

În poezia ***Adam şi Eva***, Arghezi îşi imaginează cum Dumnezeu, pentru a-şi alunga singurătatea, îl iveşte pe Adam din *praf şi nițeluş scuipat*. Plămada, *întâiul fiul al Domnului*, nu iese cum ar fi trebuit *din pricina aluatului*. Plictisul Creatorului se curmă în clipa când o zămisleşte şi pe Eva dintr-un os rupt din coasta lui Adam.

Dicționar

borangic, s.n. - fir depănat de pe gogoşile viermilor de mătase
stihie, s.f. - (poetic) pustietate, singurătate, sălbăticie
zbanghiu, adj. - neastâmpărat, fluşturatic, zvăpăiat, aiurit

Explorarea textului

1. Exprimă-ți opinia, prin redactarea unui text de circa 5 rânduri, în legătură cu reacția pe care ai avut-o citind această poezie.
2. În primele două catrene ale textului, simetrice structural, se fixează opoziția principală a poeziei (*eu – tu*), accentuată de alternanța afirmativ/ negativ. Comentează aceste versuri, punând în evidență paralelismul lor.
3. Explică în ce constă valoarea pe care poetul o conferă clipei de iubire prin versurile: *O zi din viață să-mi fi dat; O oară să fi fost amici; O oară, şi să mor*.
4. Arată semnificația folosirii modului condițional-optativ în strofele 5 şi 6, spre deosebire de celelalte părți ale poeziei unde prezența verbelor la perfect compus, perfect simplu sau imperfect reprezintă un indice al unor acțiuni trecute.
5. Cum ar fi devenit femeia iubită, cui ar fi semănat ea dacă ar fi înțeles rostul iubirii?
6. Există un punct culminant al gradației ascendente pe care textul o realizează până la un anumit moment. Identifică strofa şi comentează-i semnificația.
7. Trecutului poetul îi opune prezentul. Caută mărcile prezentului la nivelul verbelor şi al adverbelor.
8. Explică înțelesul versurilor: *Căci azi le semeni tuturor/ La umblet şi la port*. De ce înainte iubita era diferită de celelalte femei, iar acum nu mai este?
9. Relevă semnificația versurilor *Şi te privesc nepăsător/ C-un rece ochi de mort*, insistând asupra adjectivului *rece*.
10. Explică reproşul pe care poetul îl adresează iubitei în ultima strofă.
11. Stabileşte măsura şi tipul de rimă din această poezie.
12. Demonstrează că poezia este construită pe baza unei antiteze.
13. Explică semnificația titlului, punând în evidență sintagma *fără soț*.

București
19 Decembrie
1940.

De sărbătorile împărtășite cu atâtea
mărgăritare ale iernii, mi-ai trimis
iubite Poet, un dar de închegări și trans-
parențe, care-i cel mai frumos și
mai neașteptat, romanul Dumitale.
Nu-ți pot mulțumi fără o emoție
îndelungată în gând și în piept.
Bune urări de Crăciun și de An.

T. Arghezi

Tudor Arghezi - pagină de corespondență
(colecția Adrian Săvoiu)

Porunca

Prin Rai copiii-au dus-o foarte bine,
Cum ar fi dus-o orişicine,
Jucându-se cu gâzele şi iezii,
Care săreau pe mugurii livezii.

Nici: „Culcă-te devreme!“ Nici: „Te scoală!“
Nu era cine ține socoteală
Că întârzii, Adame, de la şcoală,
Că lecția s-o spui fără greşeală,
Că, Evă, încă nici te-ai pieptănat
Şi te găseşte prânzul tot în pat.

Nimic, nici tați, nici mame, nici dădace,
Nici profesoara, rea ca o răgace,
Nici dascălul cu zgârci în beregată,
Care să sâcâie băiatul şi pe fată.
Totul era de glumă şi de joacă
Şi aşteptai doar pomii să se coacă.

Dar ce-i veni-ntr-o zi lui Dumnezeu,
Că se-arătă încins în curcubeu
Şi dete-ntâile porunci,
Anume ce-i iertat şi nu e, să mănânci.
– „Din pomul ăsta, Evo şi Adame,
Să nu v-atingeți nicidecum de poame;
De unde nu, cunoaşteți că v-aşteaptă
Pedeapsa mea cea crâncenă şi dreaptă.“
– „Ai auzit?“
– „Am auzit!“
– „Ce fel,
Că se mânie Domnul, însuşi el?“
– „Mi-e tare poftă, dragul meu, să gust
Tocmai din pomul ăla, plin de must.“

Puncte de reper

În poezia ***Porunca***, Tudor Arghezi prezintă existența fericită pe care prima pereche o duce în Rai. Aici traiul nu poate fi decât idilic: „programul” zilnic este făcut după voia fiecăruia, constrângerile de orice fel lipsesc, nimeni nu îi împiedică pe Adam şi Eva să viețuiască potrivit bunului-plac, aşa că *totul era de glumă şi de joacă*. Într-o zi însă Dumnezeu stabileşte prin *întâile porunci* o interdicție: Adam şi Eva nu se pot atinge de roadele pomului, altfel îi aşteaptă o pedeapsă *crâncenă şi dreaptă*. Dar, tocmai pentru că este interzis, fructul pomului *plin de must* exercită asupra Evei o irezistibilă tentație.

Dicționar

răgace, s.f. - rădaşcă; insectă din ordinul coleopterelor, cu mandibule puternice, ca nişte coarne de cerb

Explorarea textului

Deliciile traiului în rai

1. Identifică, în prima strofă, cuvinte care arată preferința poetului pentru conturarea unui „univers mic”.
2. Descrie traiul fericit pe care întâia pereche de oameni îl duce în Rai.

3. Traiul fericit în Rai se datorează şi faptului că *nici tați, nici mame, nici dădace, nici profesoara, nici dascălul* nu îi sâcâie pe băiat şi pe fată:
   - alcătuieşte o listă cu observațiile tipice pe care ți le fac părinții acasă;
   - alcătuieşte o listă cu observațiile tipice pe care ți le fac profesorii/ profesoarele la şcoală.
4. Identifică în strofa a treia versul care dă o evidentă conotație ludică poeziei.
5. Explică mijloacele artistice prin care poetul îl prezintă pe Dumnezeu cu proporții monumentale. Compară-l cu imaginea lui din prima poezie şi arată diferențele.
6. Care este porunca lui Dumnezeu?
7. Construieşte vocative, după modelul substantivului *Evo*, pentru cât mai multe nume proprii feminine.
8. Cum se manifestă tentația? Comentează cele două versuri din finalul poeziei.
9. Care este sensul cuvântului *pom*, din ultimul vers?
10. Demonstrează, construind un context potrivit, că termenul *poamă* poate avea şi un sens peiorativ.
11. Transformă din vorbire directă în vorbire indirectă dialogurile din text.
12. Poezia ***Porunca*** de Tudor Arghezi este un text ficțional sau nonficțional? Argumentează-ți răspunsul.

Dicționar literar

Ficțiune (lat. *fictio*, „creație a imaginației, născocire") - trăsătură specifică operei literare, prin capacitatea de a sugera iluzia unor întâmplări adevărate, care de fapt sunt o plăsmuire a imaginației autorului. Ficțiunea implică un proces complicat de interpretare şi de imaginare a realității. Ea cuprinde, într-un grad mai mare sau mai mic, elemente din realitate.

Text ficțional/ text nonficțional - diferența dintre cele două tipuri de texte este următoarea: în timp ce textul ficțional nu trimite la un referent care să aibă corespondent în realitate, ci la unul imaginar, textul nonficțional transmite ceva despre un referent care aparține realității.

Temă – un aspect general, o idee centrală la care se referă un text. Marile opere au izvorât întotdeauna din teme majore. Fiecare creator tratează tema în funcție de personalitatea sa. Între temele cele mai frecvente care apar în literatură se numără: dragostea, natura, copilăria, timpul, călătoria, războiul, prietenia, cosmosul etc.

Motiv – unitate structurală a operei literare care ajută la conturarea temei. Se manifestă ca o situație tipică, purtătoare de semnificație.

Motivul este un element al operei literare cu un pronunțat caracter de generalitate: un obiect (oglinda, codrul, lacul, marea, luna etc.), un număr simbolic (trei, şapte, mai ales în basm), o maximă, o formulă (*fortuna labilis* - „soarta schimbătoare", *carpe diem* - „bucură-te de ziua de astăzi") care se repetă în momente variate ale aceleiaşi opere sau în creații diferite.

Motivul central, cu grad sporit de repetabilitate, poartă numele de *laitmotiv*.

Pedeapsa

Credeau că Domnul e culcat
Şi n-o să ştie ce s-a întâmplat,
Că n-avea doară fluturii iscoade
La fiştecare soi de roade.

Ea, cam neroadă, dânsul, cam netot,
Nu se-aşteptau că Domnul vede tot;
Că ochiul lui deschis, într-adevăr,
Şi depărtările le vede în răspăr.

Nici nu-nghițiseră o-mbucătură,
C-au şi fost prinşi cu ea în gură
Şi cel puțin nu apucase
Să puie poame-n sân, vreo cinci sau şase.

El, Dumnezeu, venind în rotogoale,
În supărarea Prea Sfinției Sale
I-a luat de scurt, poruncile ştiute
Cum le-au călcat aşa de iute.

Adam pe Eva lui o a pârât,
Eva pe şarpe, care s-a târât.

Niciunul n-a voit s-aleagă,
Să-şi ia asupră-şi vina lui întreagă.

De mişelie, nu atât de furt,
Răspunsul aspru fu şi scurt;
Că Dumnezeu loveşte-ntotdeauna
Mai tare decât faptele minciuna.

Din Raiul dulce şi din tihna bună
Domnul i-a dat afară, în furtună.

Puncte de reper

În poezia ***Pedeapsa*** Tudor Arghezi înfăţişează consecinţele încălcării cuvântului divin. În joaca lor, Adam şi Eva ignoră interdicţia pusă de Dumnezeu şi, graţie omniprezenţei lui, sunt prinşi imediat asupra faptului, când *nici nu-nghiţiseră o-mbucătură* din rodul pomului. La judecată fiecare îşi declină responsabilitatea şi, în consecinţă, pedepsind minciuna, Domnul îi izgoneşte din Rai *afară, în furtună.*

Dicţionar literar

Gen liric – unul dintre cele trei genuri literare, alături de epic şi dramatic. Termenul „liric" provine de la denumirea unui instrument muzical - „lira", însemnul zeului Apollo. Iniţial, în Grecia antică, poezia lirică desemna orice fel de poezie compusă spre a fi cântată. Ulterior, a ajuns să însemne o creaţie literară concentrată asupra vieţii lăuntrice, cu toată gama trăirilor sufleteşti (emoţii, sentimente, atitudini, stări etc.)

Eu liric – cel care „vorbeşte" în text şi nu trebuie confundat cu persoana reală a creatorului. Prin intermediul eului liric se face auzită vocea poetului.

Explorarea textului

Atotputernicia lui Dumnezeu

1. Identifică versurile în care poetul prezintă omniscienţa şi omniprezenţa lui Dumnezeu.
2. Observă privirea îngăduitoare sugerată de autor prin versul: *Ea cam neroadă, dânsul cam netot*. Comentează din această perspectivă semnificaţia cuvintelor *neroadă* şi *netot*.
3. Explică motivul mâniei *Prea Sfinţiei Sale.*
4. Arată cum se produce asumarea responsabilităţii când cei doi sunt învinuiţi pentru încălcarea poruncii divine.
5. Este pâra un comportament specific anilor copilăriei? Argumentează.
6. Cum sunt pedepsiţi, în general, copiii când greşesc?
7. Comentează valoarea aforistică a versurilor: *Că Dumnezeu loveşte-ntotdeauna/ Mai tare decât faptele minciuna.*
8. Exprimă-ţi opinia în legătură cu hotărârea lui Dumnezeu de a-i *da afară, în furtună* pe cei doi neascultători. Şi-au meritat aceştia pedeapsa?
9. Explică jocul de cuvinte, expresie a măiestriei artistice a poetului, din versurile: *De mişelie, nu atât de furt/ Răspunsul fu aspru şi scurt* (*furt - fu - scurt*).
10. Compară aceste două exemple din lirica argheziană şi arată asemănarea în privinţa topicii:
    - *Adam pe Eva lui o a pârât.* **(*Pedeapsa*)**
    - *Şi Dumnezeu, ce vede toate,*
      În zori, la cinci şi jumătate,
      Pândind, să iasă, prin perdea,
      O a văzut din cer pre ea. **(*Mâhniri*)**
11. Prezintă aspecte care conferă celor trei poezii argheziene o notă ludică, diferită de mesajul sacru transmis de textul biblic.
12. Ce motive poţi identifica în acest ciclu?
13. Explică semnificaţia pe care o sugerează subtitlul acestui ciclu: ***Versuri de Abecedar***.

Eseu structurat – compunere care tratează o anumită temă, indicată în cerință. Acest reper general are, la rândul său, un număr variabil de cerințe (3-5) care trebuie respectate în redactare. Ordinea integrării lor nu este una obligatorie, prestabilită, cel care scrie eseul având libertatea de a le organiza după cum dorește.

Evaluarea unui eseu structurat se face după următoarele criterii:

- tratarea tuturor ideilor menționate în formularea cerințelor;
- prezentarea logică, însoțită de argumente/ exemple convingătoare;
- organizarea ideilor în scris (text cu structură clară, coerent, echilibru între introducere, cuprins şi încheiere, idei subliniate prin construcția paragrafelor, raport corespunzător între ideile principale şi cele secundare);
- capacitatea de analiză şi de interpretare (buna relație între idee şi argument, succesiunea logică a ideilor, abilitatea de a formula judecăți de valoare şi de interpretare personală);
- respectarea normelor de ortografie şi de punctuație;
- aşezarea corectă a textului în pagină, lizibilitatea.

Eseu liber (nestructurat) – compunere în cerința căreia se indică o temă ce trebuie tratată. Autorul eseului (elevul) este cel care hotărăşte asupra aspectelor importante, necesare a fi puse în evidență prin abordarea temei.

Eseul liber (nestructurat) permite manifestarea creativității în cel mai înalt grad. El poate fi evaluat fie pentru calitatea şi consistența argumentelor aduse, fie pentru originalitate, posibilitatea de a realiza asocieri cu alte creații ale aceluiaşi autor sau ale unor autori diferiți etc.

Obiectivele urmărite în redactarea unui eseu liber (nestructurat) pot fi următoarele:

- capacitatea de a compara viziuni asupra unei teme, specii literare etc;
- capacitatea de susținere argumentată a unui punct de vedere cu o pronunțată notă personală;
- capacitatea de a aplica, în contexte noi, cunoştiințele dobândite anterior.

Evaluare curentă. Aplicații

Scrie un eseu structurat de două pagini în care să surprinzi originalitatea viziunii artistice a lui Tudor Arghezi în cele trei poezii cuprinse în manual, din ciclul ***Tablouri biblice*** (***Versuri de Abecedar***).

În redactarea eseului structurat se recomandă să ai în vedere următoarele repere:

– prezentarea modului cum au fost creați Adam şi Eva;
– descrierea traiului fericit pe care prima pereche îl duce în Rai;
– relevarea consecințelor încălcării cuvântului divin;
– explicarea rolului mijloacelor artistice.

Scrie un eseu liber (nestructurat) de o pagină în care să faci o comparație între viziunea artistică a lui Tudor Arghezi din ciclul ***Tablouri biblice (Versuri de Abecedar)*** şi viziunea biblică din ***Vechiul Testament***. Citeşte în acest scop fragmentul din manual de la „Dincolo de text".

Dincolo de text

Vechiul Testament, *Facerea*.

16. *A dat apoi Domnul Dumnezeu lui Adam poruncă şi a zis: „Din toți pomii din rai poți să mănânci.*
17. *Iar din pomul cunoştinței binelui şi răului să nu mănânci, căci, în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreşit!"*
18. *Şi a zis Domnul Dumnezeu: „Nu e bine să fie omul singur; să-i facem ajutor potrivit pentru el."*
19. *Şi Domnul Dumnezeu care făcuse din pământ toate fiarele câmpului şi toate păsările cerului, le aduse la Adam, ca să vadă cum le va numi; aşa că toate ființele vii să se numească precum le va numi Adam.*
20. *Şi a pus Adam nume tuturor animalelor şi tuturor păsărilor cerului şi tuturor fiarelor sălbatice; dar pentru Adam nu s-a găsit ajutor de potriva lui.*
21. *Atunci a adus Domnul Dumnezeu asupra lui Adam somn greu; şi dacă a adormit, a luat una din coastele lui şi a plinit locul ei cu carne.*
22. *Iar coasta luată din Adam a făcut-o Domnul Dumnezeu femeie şi a adus-o la Adam.*
23. *Şi a zis Adam: „Iată aceasta-i os din oasele mele şi carne din carnea mea; ea se va numi femeie, pentru că este luată din bărbatul său.*
24. *De aceea va lăsa omul pe tatăl său şi pe mama sa şi se va lipi de femeia sa, şi vor fi amândoi un trup."*
25. *Adam şi femeia sa erau amândoi goi şi nu se ruşinau.*

Identifică în arta universală (pictură, sculptură etc.) concretizări ale mitului biblic despre „facerea" primilor oameni, Adam şi Eva. Consultă, pentru o documentare cât mai completă, albume de pictură şi de istoria artei.

>>> *Limbă şi comunicare*

DERIVAREA CU PREFIXE ŞI SUFIXE. PREFIXOIDE ŞI SUFIXOIDE

Derivarea este procedeul prin care, cu ajutorul prefixelor şi sufixelor, se formează cuvinte noi.

Prefixele sunt îmbinări de sunete (uneori, un singur sunet) care, ataşate la începutul unui cuvânt, îi modifică sensul. Astfel, verbul *a destăinui* este format din prefixul *des-* + *a tăinui*, iar verbul *a recăpăta*, din prefixul *re-* + *a căpăta*. Unele prefixe dau cuvântului nou format un înțeles opus cuvântului din care derivă: *nedrept* față de *drept*, *inabil* față de *abil*, *a desface* față de *a face*.

Sufixele sunt îmbinări de sunete (uneori, un singur sunet) care, ataşate la sfârşitul unei rădăcini, creează cuvinte noi fie cu altă valoare gramaticală față de cuvântul de bază, fie cu sens diferit. Limba română posedă un sistem de sufixe bogat, care îi permite să exprime cele mai nuanțate idei.

Numărul sufixelor trece de 600. Ele sunt de origini diferite:

- latină (*-ar: lăutar, cizmar, bucătar; -ie: veselie, prietenie; -ătate: bunătate, singurătate; -tor: ascultător* etc.);
- slavă (*-ean: muntean, ardelean; -eală: cheltuială; -eț: îndrăzneț* etc.);
- maghiară (*-şug: meşteşug, beteşug*);
- turcă *(-giu: geamgiu; -lâc: geamlâc);*
- greacă (*-isi: a aerisi, a zaharisi*).

Prefixoidele (falsele prefixe) reprezintă elemente de compunere care sunt cuvinte de sine stătătoare în limba de origine, greacă veche sau latină. Printre cele mai importante prefixoide sunt: *aero-* „privitor la aer" (aeromodel), *bio-* „care priveşte viața" (biologie), *geo-* „care priveşte pământul" (geografie), *hidro-* „referitor la apă" (hidrocentrală), *macro-* „mare" (macrocosm), *micro-* „mic" (microorganism), *poli-* „mulți, multe" (polisemie), *pseudo-* „fals" (pseudoartist).

Sufixoidele (falsele sufixe) se utilizează în limbajele culte şi specializate. De exemplu, *-fob* („care urăşte, care nu poate suferi, care se fereşte de…") este un vechi cuvânt grecesc, putând fi întâlnit în termeni ca *fotofob* („care se fereşte de lumină"), *hidrofob* („care se teme de apă"; „care nu intră în combinații cu apa"). Printre cele mai folosite sufixoide sunt: *-fil* („iubitor"), *-for* („care poartă, purtător"), *-grafie* („descriere, ştiință a descrierii"), *-gramă* („schemă"), *-log* („specialist").

Aplicații

1. Cum s-a format cuvântul *strămoş (strămoşul meu Adam)* din poezia ***Adam şi Eva*** de Tudor Arghezi? Alcătuieşte familia lexicală, pornind de la cuvântul de bază al acestui derivat.
2. Identifică în poezie trei cuvinte formate prin derivare. Explică procedeul.
3. Scrie cuvinte (cel puțin câte două exemple) formate cu prefixele: *ante-, anti-, arhi-, contra-, extra-, hiper-,post-, supra-* .

4. Formează cuvinte (cel puțin câte două exemple) derivate cu următoarele tipuri de sufixe:
   • substantivale: *-ar, -ime*;
   • adjectivale: *-iu, -os*;
   • verbale: *-iza, -ui*.
5. Caută cuvinte (cât mai multe exemple) care să aibă ca element de compunere următoarele prefixoide (false prefixe): *aero-, bio-, geo-, hidro-, micro-, macro-, mono-, poli-, pseudo-*. Explică semnificația fiecărui cuvânt în parte, ținând cont de elementul de compunere.
6. Găseşte cuvinte (cât mai multe exemple) care să aibă ca element de compunere următoarele sufixoide (false sufixe): *-fil, -for, -grafie, -gramă, -log*. Explică semnificația fiecărui cuvânt, ținând cont de elementul de compunere.

SCHIMBAREA CATEGORIEI GRAMATICALE

Schimbarea categoriei gramaticale este un procedeu de îmbogățire a vocabularului prin care cuvântul nou se formează prin simpla trecere de la o parte de vorbire la alta. De exemplu, în *mi-am spus în sinea mea*, pronumele *sine* s-a substantivizat, iar în *binele este răsplătit*, adverbul *bine*, prin articulare, a căpătat o valoare substantivală. Cel mai adesea un adjectiv devine substantiv prin articulare (*albastru - albastrul, frumos - frumosul*).

În alte situații, adjectivul poate deveni adverb când determină un verb (nu un substantiv, ca de obicei) şi este invariabil. În exemplul *râul curge zgomotos*, adjectivul *zgomotos* şi-a schimbat valoarea gramaticală şi a devenit adverb.

Formele nominale ale verbului au de multe ori fie valoarea de substantiv, fie valoarea de adjectiv. Astfel, infinitivul lung al verbelor capătă valoarea de substantiv (*a mânca* → *mâncare: mâncarea a fost gustoasă*), iar supinul ajunge să fie, de asemenea, substantiv (*de cules* → *de culesul fructelor*). În funcție de context, participiul verbului se transformă în adjectiv (*supărat* → *copil supărat*).

Aplicații

1. Schimbă categoria gramaticală a următoarelor cuvinte din poezia ***Adam şi Eva*** de Tudor Arghezi: *frumoşi, cinstiți, nevinovați, somnoros, scăpătat*. Construieşte cu ele contexte potrivite.
2. Realizează conversiunea (schimbarea clasei gramaticale) următorilor termeni, folosindu-i apoi în contexte potrivite:
   albă: adjectiv → substantiv
   grație: substantiv → prepoziție
   acesta: pronume → adjectiv pronominal
   bine: adverb → adjectiv
   of: interjecție → substantiv

RELAȚII SEMANTICE: SINONIMIA, ANTONIMIA, OMONIMIA

Sinonimele sunt cuvintele care au acelaşi înțeles sau aproape acelaşi înțeles, dar formă diferită. Ele pot fi substituite unul prin altul în context, fără ca semnificația ansamblului să se schimbe.

Bogăția sinonimelor limbii române are cauze istorice: pe fondul originar latin, de-a lungul veacurilor, grație vecinătății noastre, s-au suprapus cuvinte slave,

maghiare, turceşti şi greceşti. Din secolul al XIX-lea (prima jumătate), multe cuvinte romanice, în special din franceză, au intrat în vocabular, „reromanizând" limba română. Adăugându-se celor vechi, aceste cuvinte au creat o mare diversitate sinonimică.

Există două categorii mai importante de sinonime:

a) Sinonime totale (în număr mic) reprezintă acele cuvinte ale căror sensuri coincid perfect (de ex.: *soție - nevastă, amic - prieten, lexic - vocabular, cupru - aramă, cameră - odaie, speranță - nădejde*).

b) Sinonime parțiale (o categorie vastă) sunt cuvintele al căror înțeles este apropiat, fără a coincide total (de ex.: *cuvânt - discurs, tărie - fermitate, a trimite - a expedia* etc.). Ele au doar un sens comun şi celelalte sensuri diferite, neputând fi înlocuite unele cu altele decât uneori (de ex.: *ciudățenie - bazaconie, bizarerie, bâzdâganie, curiozitate, drăcie, minunăție, năstruşnicie* etc.). În general, definirea termenilor din dicționarele explicative (de ex., în DEX) se sprijină pe sinonimia parțială.

Antonimele sunt cuvinte cu formă diferită şi sens opus (*uşor - greu, a veni - a pleca, frumos - urât*). Relația de antonimie este o opoziție clară între doi termeni cu sensuri contrarii (*util - inutil*), dar şi un raport de complementaritate (*bărbat - femeie*).

Omonimele sunt două (sau mai multe) cuvinte cu formă identică şi sens total diferit. Între cele două sensuri nu există nici o legătură semantică: *leu* - „animal de pradă", *leu* - „monedă națională".

Aplicații

1. Explică natura specială a relației semantice dintre aceste cuvinte folosite în poezia ***Porunca*** de Tudor Arghezi: *tați - mame; băiat - fată.*
2. Caută sinonime pentru cuvintele *poruncă* şi *crâncene.*
3. Indică sinonimul neologic pentru fiecare dintre următoarele cuvinte:
   a) *amănunt, belşug, călătorie, cină, poftă, slăvire;*
   b) *adânc, asemănător, ceresc, pământesc, limpede, roditor;*
   c) *a aduna, a dovedi, a încuviința, a însoți.*
4. Găseşte câte un sinonim şi câte un antonim pentru cuvintele: *ameliorare, atractiv, autentic, benefic, beneficiu.*
5. Construieşte contexte pentru omonimele: *broască, lac, somn, capital, liliac, ochi, toc, vie, cal*.

RELAȚII SEMANTICE: POLISEMIA

Polisemia reprezintă capacitatea unor cuvinte dintr-o limbă de a avea mai multe înțelesuri. De aceea, polisemia este considerată o categorie semantică fundamentală.

Polisemia se opune monosemiei (= însuşirea unor cuvinte de a avea un singur sens: ca, de pildă, *prenume, aritmetică, bacil*), raportul dintre cuvintele polisemantice şi cele monosemantice fiind net în favoarea primei categorii.

Condiția ca un cuvânt să fie polisemantic este ca între sensurile sale să existe legături, mai uşor sau mai greu de identificat. Prin urmare, un cuvânt polisemantic are două sau mai multe sensuri care se află într-un raport de interdependență.

Mai frecvent se operează cu următoarele distincții:

1. Distincția ***sens secundar – sens principal*** se referă la importanța pe care o are sensul unui cuvânt în limbă, locul pe care el îl ocupă în conștiința vorbitorilor. Sensul principal este cel care domină sfera semantică a cuvântului, cel dintâi care ne vine în minte. De exemplu, *gură* înseamnă, în primul rând, „cavitate a feței" și după aceea, „vorbă" (*bun de gură*), „ființă de hrănit" (*hrănea două guri*), „dechizătură a unei cămăși, rochii, a unui vulcan etc.", „trecătoare îngustă" (*gura văii*), „locul unde se varsă un fluviu sau râu" (*gurile Dunării*) etc.

2. Distincția ***sens de bază – sens derivat*** se realizează pe ceea ce un cuvânt are specific în sine, stabil în orice context (sensul de bază) și sensurile care s-au desprins din primul. La majoritatea cuvintelor, sensul de bază (înregistrat cel dintâi în dicționare) coincide cu sensul principal. Astfel, pentru *mână*, sensul de bază rămâne cel moștenit din latină („parte a corpului omenesc"), în timp ce sensurile derivate pot însemna „ceată unită de oameni" (*o mână de soldați*), „calitate" (*de mâna întâi*) etc.

3. Distincția ***sens propriu – sens figurat*** se aseamănă, într-o oarecare măsură, cu deosebirea dintre sensul de bază și cel derivat. Când noțiunea pe care o denumește cuvântul este cea obișnuită, el e întrebuințat cu sens propriu: *val de apă*. Când cuvântul denumește altă noțiune decât cea obișnuită, la care se ajunge prin asemănarea sau legătura dintre obiectele respective, el e întrebuințat cu sensul figurat: *val de căldură*. Prin folosirea cuvântului în sens figurat, conținutul lui se lărgește; el capătă alt sens, fără a-l pierde pe cel de la care a pornit. Sensul figurat îmbogățește puterea de expresivitate a cuvintelor.

Aplicații

1. Identifică în poezia ***Pedeapsa*** de Tudor Arghezi un cuvânt polisemantic. Demonstrează-i polisemantismul prin construirea unor contexte potrivite.
2. Alcătuiește enunțuri în care să arăți polisemantismul cuvintelor: *baie, carte, masă, prost, rău*.
3. Identifică, cu ajutorul dicționarelor, sensul principal și sensul secundar al cuvintelor: *frate, a abandona, lingură, arici.*
4. Explică sensurile cuvântului polisemantic *a ieși* în contextele următoare:
   - Câțiva turiști *au ieșit* de pe drumul cunoscut.
   - Sunt sigur că petrecerea *va ieși* foarte bine.
   - Nu știu de unde *ai ieșit* de vreme ce nu te-am văzut venind.
   - Omul *a ieșit* din cameră după numai câteva minute.
   - Volumul de versuri *ieșise* încă de anul trecut.
   - Concurentul meu favorit *a ieșit* pe primul loc.
   - Hoțul *va ieși* din temniță abia peste câțiva ani.
   - Lalelele *ies* abia în luna aprilie.
   - Cum *o ieși*, numai *să iasă*.
5. Alcătuiește cel puțin un context în care să apară utilizate cu sensul figurat cuvintele: *climat, explozie, căldură.*
6. Folosește, prin integrare în enunțuri potrivite, sensul propriu și sensul figurat al cuvintelor: *catâr, glonț, abecedar, dulce, luminat, a miorlăi, a se furișa.*

>>> Ficțiune şi realitate

Johan Huizinga (1872-1945; pronunțat Höi-zing-ha), eseist şi istoric de artă olandez. Este considerat un clasic al istoriei culturii şi filozofiei istoriei. Cele mai cunoscute cărți ale sale sunt: ***Amurgul Evului Mediu*** (1919), ***Erasmus*** (1924), ***Homo ludens*** (1938).

Titlul ultimului volum este în limba latină; în traducere înseamnă „omul care se joacă" sau, mai aproape de sensul textului, „omul ca ființă căreia îi este caracteristic jocul".

Înainte de text

1. Prezintă oral, în fața clasei, care a fost şi care este importanța jocului în existența ta.
2. Jocul este o caracteristică a copilăriei. Poate fi extinsă şi pentru alte vârste ale omului? Argumentează.

HOMO LUDENS
de Johan Huizinga

Natura şi importanța jocului ca fenomen de cultură
(fragment)

Jocul este mai vechi decât cultura, pentru că noțiunea de cultură, oricât de incomplet ar fi ea definită, presupune în orice caz o societate omenească, iar animalele nu l-au aşteptat pe om ca să le învețe să se joace. Ba chiar se poate afirma, fără risc, că civilizația omenească nu a adăugat nici o caracteristică esențială noțiunii generale. Animalele se joacă întocmai ca şi oamenii. Toate trăsăturile fundamentale ale jocului sunt prezente şi în cel al animalelor. Nu avem decât să urmărim joaca unor cățeluşi, pentru ca să identificăm în vesela lor zbenguială toate aceste trăsături. Cățeluşii se invită unii pe alții la joacă printr-un soi de atitudini şi gesturi ceremoniale. Respectă regula că nu trebuie să-i muşte de urechi pe camarazii lor de joacă. Se comportă ca şi cum ar fi înspăimântător de răi. Şi mai ales: se vede cât de colo că toate acestea îi bucură şi îi amuză enorm. O asemenea joacă a unor căței care zburdă nu este decât una dintre cele mai simple forme ale jocului animalelor. Există altele, cu un conținut mult mai elevat, mult mai dezvoltat: veritabile competiții, fermecătoare reprezentații date în fața unor spectatori.

Aici, este cazul să notăm de îndată un punct foarte important. Chiar şi în cele mai simple forme ale sale, şi chiar în viața animalelor, jocul este mai mult decât un fenomen pur fiziologic sau decât o reacție psihică determinată pur fiziologic. El depăşeşte ca atare limitele unei activități pur biologice sau cel puțin pur fizice. Jocul este o funcție plină de tâlc. În joc „intră în joc" ceva care trece dincolo de instinctul de conservare nemijlocit, ceva care pune în acțiune un tâlc. Fiecare joc înseamnă ceva. Dacă acest principiu activ, care îi conferă jocului esența, îl numim intelect, spunem prea mult, iar dacă îl numim instinct, nu spunem nimic. Oricum l-am privi, o dată cu această „intenție" a jocului se vădeşte, în orice caz, în însăşi esența lui, un element imaterial.

Psihologia şi fiziologia se ocupă de observarea, descrierea şi explicarea jocului animalelor, al copiilor şi al oamenilor adulți. Ele caută să stabilească natura şi semnificația jocului şi să indice locul lui în

Eseu (fr. *essai*, „încercare") – lucrare care tratează teme filozofice, literare, ştiinţifice, morale etc. Fiind o formă de notaţie a unor observaţii personale, eseul este un exerciţiu critic nesistematic prin excelenţă. Scriere eminamente deschisă, el se află la graniţa dintre filozofie şi literatură.

Permiţând un număr mare de accepţii, sensul central al termenului *eseu* (încercare, tentativă, exerciţiu) pleacă de la scriitorul şi moralistul francez Michel de Montaigne (1533-1592), creatorul genului care în 1580 a publicat celebra sa carte intitulată ***Eseuri***. În secolele următoare termenul *eseu* se va aplica în mod frecvent operelor din orice domeniu; ulterior sensul cuvântului s-a specializat în direcţia pur literară, ajungând ca astăzi să definească, în general, o lucrare cu un pronunţat caracter personal.

Sfera de investigaţie a eseului e foarte largă, practic nelimitată. Eseistul „încearcă" să trateze un subiect, ridică o problemă, caută să dea o soluţie. Nu o impune, ci doar o propune. Eseul este expresia subiectivităţii celui care-l scrie. Ceea ce el descoperă nu reprezintă un „adevăr" general, ci doar „adevărul" său. De aici nota de profesiune de credinţă şi de reflecţie personală pe care o dă orice eseu. Înainte de orice, eseul este o „marcă" a personalităţii autorului; în eseu hotărâtoare nu e atât problema justeţii celor afirmate, cât prezenţa sau absenţa personalităţii. Fiind expresia unui unghi propriu de observaţie, într-un eseu interesează nu numai *ce* spui, ci şi *cum* spui.

Un bun eseu va avea un efect de surpiză asupra cititorului. Noutatea, ineditul, punctul de vedere original sunt trăsături definitorii pentru acest tip de „încercare".

planul vieţii. Faptul că jocul ocupă acolo un loc important, că îndeplineşte acolo o funcţie necesară, sau cel puţin utilă, este acceptat îndeobşte şi fără tăgadă ca punct de pornire al oricărei cercetări şi consideraţii ştiinţifice. Numeroasele încercări de a determina această funcţie biologică a jocului sunt foarte divergente. Unii au crezut că pot defini originea şi fundamentarea jocului ca o descărcare a unui surplus de forţă vitală. Alţii sunt de părere că orice fiinţă vie, când se joacă, se supune unui spirit de imitaţie congenital. Sau că jocul satisface o nevoie de destindere. Sau că este un exerciţiu pregătitor în vederea activităţii serioase, pe care i-o va cere viaţa. Sau că serveşte drept exerciţiu de stăpânire de sine. Alţii caută principiul în nevoia înnăscută de a putea face ceva, sau de a pricinui ceva, sau în tendinţa de a domina, sau în aceea de a-i întrece pe concurenţi. Alţii consideră jocul ca pe o drenare nevinovată a unor porniri dăunătoare, sau ca pe o umplutură necesară unei activităţi orientate prea unilateral, sau ca satisfacerea, într-o ficţiune, a dorinţelor cu neputinţă de satisfăcut în realitate şi, în consecinţă, ca autoconservare a simţului personalităţii.

Toate aceste explicaţii au un factor comun: toate pornesc de la presupunerea că jocul are loc de dragul unei alte realităţi, că serveşte unei anumite finalităţi biologice. Ele pun întrebarea: din ce cauză şi cu ce scop se practică joaca? Răspunsurile care se dau la această întrebare nu se exclud câtuşi de puţin unul pe altul. Am putea accepta în acelaşi timp toate explicaţiile enumerate mai sus, fără să ajungem la o supărătoare confuzie de noţiuni. De aici, reiese că toate acele explicaţii sunt doar parţiale. Dacă una dintre ele ar fi concludentă, ar trebui fie să le excludă pe celelalte, fie să le cuprindă sau să le preia într-o unitate de rang superior. Cele mai multe dintre aceste străduanii de a da o explicaţie nu se preocupă decât în a doua instanţă de întrebarea: ce şi cum este jocul în sine, ce înseamnă el pentru jucătorii înşişi? Ele abordează nemijlocit jocul cu unităţile de măsură ale ştiinţei experimentale, fără să acorde în primul rând atenţia necesară calităţii lui estetice profunde. De fapt, calitatea primară „joc" rămâne de regulă necircumscrisă. Faţă de fiecare dintre explicaţiile date, rămâne în picioare întrebarea: bine, dar ce este de fapt „hazul" jocului? De ce ţipă sugarul de plăcere? De ce se pierde jucătorul când se dedă patimii lui, de ce competiţia excită mulţimea cu o mie de capete, împingând-o până la delir? Intensitatea jocului nu poate fi explicată prin nici o analiza biologică. Şi totuşi, în această intensitate, în această capacitate de a scoate din minţi rezidă esenţa lui, calitatea lui intrinsecă. Natura – pare să spună mintea logică – ar fi putut să le dea progeniturilor sale toate acele funcţii folositoare – descărcarea energiei de prisos, destinderea după încordare, pregătirea pentru cerinţele vieţii şi compensarea pentru ceea ce nu s-a realizat – şi sub forma unor practici şi reacţii pur mecanice. Dar nu: ea ne-a dat Jocul, cu încordarea lui, cu bucuria lui, cu „hazul" lui.

Dicţionar

psihologie, s.f. – ştiinţă care se ocupă cu studiul proceselor şi particularităţilor psihice
fiziologie, s.f. – ramură a biologiei care studiază funcţiile organismului viu

Puncte de reper

Homo ludens de Johan Huizinga este o carte cunoscută în cultura europeană. Acest eseu pleacă de la premisa că există un element ludic în faptele de cultură. Autorul realizează o amplă investigație, punând jocul în relație cu justiția, războiul, poezia, filozofia, arta etc. Concluzia întregului volum este că „mintea omenească nu se poate desprinde din cercul magic al jocului". Fragmentul de mai sus deschide eseul lui Huizinga și demonstrează că jocul este propriu nu numai omului, ci și animalelor. În existența umană el ocupă un loc fundamental.

Explorarea textului

1. Identifică ipoteza de la care pleacă textul lui Johan Huizinga; reformulează-i conținutul folosindu-te de propriile cuvinte.
2. Prezintă argumentele folosite de autor pentru a-şi susține punctul de vedere, punând în evidență:
   - rolul jocului ca rezultat al cercetărilor efectuate în domeniul psihologiei şi fiziologiei;
   - factorul comun de la care pornesc explicațiile date în legătură cu natura, semnificația şi locul jocului în existența copiilor, adulților şi animalelor;
   - esența jocului, potrivit opiniei autorului.
3. Care este concluzia acestui text argumentativ?
4. Sintetizează principalele informații despre joc pe care le-ai aflat din analiza textului?
5. Fragmentul reprodus este un text ficțional sau nonficțional? Argumentează-ți răspunsul.

Evaluare curentă. Aplicații

Redactează un jurnal de lectură de circa două pagini în care să scrii despre textele citite de tine având tema „Joc şi joacă". Textele pot fi atât cele din manual, cât şi cele din lecturile tale suplimentare.

Acest jurnal de lectură poate fi elaborat după următorul plan:

- tipul textului citit: literar (proză, poezie, dramaturgie), nonliterar (text ştiințific, argumentativ etc.);
- ce ai reținut din lecturile pe tema respectivă;
- ce reacții ți-a provocat lectura fiecărui text;
- comentarii personale în legătură cu textele citite (ce ți s-a părut interesant, ce te-a impresionat, ce semnificație are textul respectiv, care sunt opiniile tale raportate la cele aflate etc).

Dincolo de text

Urmăreşte aceste ipostaze ale omului:

- homo ludens – lat. *ludo, ere, lusi, lusum* = 1. a juca, a se juca; 2. a face ceva în joacă (*ludens* – adjectiv, provenit din participiul verbului *ludo, ere* = care se joacă);
- homo sapiens – lat. *sapio, ere* = a se pricepe, a înțelege, a fi cu judecată (*sapiens* – adjectiv, provenit din participiul verbului *sapio, ere* = inteligent, înțelept, cu judecată);
- homo viator – lat. *viator, -oris* s.m. = călător, drumeț; lat. *via, ae*, s.f. = drum; cale;
- homo faber – lat. *faber, fabri* s.m. = 1. meşteşugar, lucrător, meşter; 2. (fig.) creator, meşter.

Identifică în textele pe care le-ai studiat la şcoală sau le-ai citit ca lectură particulară personaje literare care să reprezinte concretizări ale acestor patru ipostaze ale omului (*ludens, sapiens, viator, faber*).

Poți să-ți extinzi exercițiul şi asupra textelor cuprinse în următoarele teme din manual.

>>> Limbă şi comunicare

TEXTUL ARGUMENTATIV

Argumentarea este un mijloc prin care se susține sau se demonstrează un punct de vedere privitor la o anumită temă.

Este procesul de justificare logică a unei opinii pe care vrem să o susținem. Procesul argumentării unei opinii presupune parcurgerea unor paşi obligatorii: a susține, a dovedi, a întări.

Scopul argumentării este de a convinge/ de a persuada partenerul de comunicare (interlocutor sau cititor), privitor la valabilitatea opiniei exprimate. O opinie nesusținută de argumente nu este o argumentare, ci o afirmație nejustificată (gratuită, neconvingătoare şi lipsită de valabilitate).

Un text este argumentativ dacă are explicit formulate o teză şi cel puțin un dat (un argument) care s-o justifice.

Caracteristicile textului argumentativ sunt:

a. o temă în jurul căreia se discută;
b. un protagonist (subiectul ce argumentează, care vrea să convingă un interlocutor despre valabilitatea propriei teze) şi un antagonist (real sau aparent, cel care trebuie convins);
c. cel puțin o opinie şi unul sau mai multe argumente;
d. argumente alese şi susținute (dovedite) în funcție de tema dată şi de interlocutori, prin urmare marcate cultural şi aparținând unor arii de semnificație specifice;
e. faze intermediare, când opiniile se schimbă sau se consolidează, în funcție de argumentele aduse de unul sau de celălalt în favoarea propriilor teze;
f. o concluzie.

Structura unui text argumentativ:

- Enunțarea ***ipotezei***: alcătuirea unui enunț clar, care conține teza/ ideea ce urmează a fi demonstrată, dar şi exprimarea propriei opinii față de aceasta.
- ***Argumentarea*** propriu-zisă: enunțarea unuia sau mai multor argumente pro şi/ sau contra ipotezei enunțate şi susținerea lor (exemple, citate, prezentarea unor întâmplări, opinii de autoritate, comparații care să scoată în evidență ideea susținută).
- Precizarea ***concluziei***: întărirea ipotezei, prin reluarea sa în mod nuanțat, dacă argumentarea a demonstrat teza enunțată inițial; contrazicerea ipotezei, dacă argumentarea a demontat ipoteza respectivă.

Argumentele trebuie să fie „tari", valide şi să pornească de la premise adevărate, privitoare la ideea/ tema pusă în discuție. Ele trebuie să fie formulate clar şi ordonate logic, fie în mod deductiv (se începe cu o afirmație generală, susținută apoi cu exemple adecvate), fie în mod inductiv (se porneşte de la

exemple, spre a generaliza ulterior). Dispunerea lor în argumentarea scrisă este marcată de paragrafe. Contraargumentele, punctele de vedere diferite de acela ales, nu trebuie ignorate, pentru că referința la păreri opuse poate susține mai convingător propria opinie şi poate demonstra cunoaşterea complexă a problematicii puse în discuție (în diversele sale aspecte).

Elemente conectoare folosite pentru marcarea părților argumentației şi pentru exprimarea unei aprecieri:

– argumentul se formulează în termeni de: *cred că..., îmi place, deoarece..., este aşa, fiindcă..., probabil că..., cu siguranță că...* etc. Se pot folosi şi formulări care să facă apel la experiența interlocutorilor: *După cum ştiți..., Cred că sunteți de acord că... etc.* sau la opinii de autoritate: *X susține că..., potrivit opiniei lui Y...* etc.
– argumentele se punctează prin formulări pregnante, care au rolul de a anunța că urmează ceva important, solicitând în acest fel atenția interlocutorului: *pentru că, deoarece, faptul se explică prin, de exemplu, la fel ca, având în vedere faptul că..., spre deosebire de, în primul rând, încât, ca să* etc.
– în formularea argumentelor şi a concluziei se utilizează diverse cuvinte persuasive: *în mod sigur, evident, clar, prin urmare, aşadar, greşit* etc.

Etapele (redactării) unui text argumentativ

Dacă trebuie să alcătuieşti un text argumentativ (oral sau scris) vei avea în vedere:

1. Pregătirea şi documentarea (redactării):
   – înțelegerea temei de argumentat; documentarea pentru o bună cunoaştere a problematicii (dacă argumentarea priveşte un text literar, o etapă obligatorie este lectura integrală a acestuia şi a altor informații asociate); precizarea propriei opinii/ a unui punct de vedere față de tema aleasă/ impusă.

2. Alcătuirea planului de idei.

3. Structura şi redactarea:
   – formularea ***ipotezei***;
   – enunțarea şi susținerea unor ***argumente*** (pro şi/ sau contra);
   – precizarea ***concluziei***.

4. Verificarea şi corectarea, în funcție de:
   – claritatea formulării tezei; respectiv, a concluziei;
   – existența unei legături logice între ipoteză şi concluzie;
   – dispunerea argumentelor în paragrafe distincte, având o ordonare internă;
   – utilizarea conectorilor şi a tehnicilor argumentative;
   – eliminarea generalităților insuficient susținute.

5. Stabilirea formei finale.

Aplicații

Scrie un text argumentativ de 25-30 de rânduri, pornind de la următoarea afirmație a lui Johan Huizinga: *Jocul este mai vechi decât cultura.* (**Homo ludens**)

Texte auxiliare

Florin Iaru (n.1954), scriitor reprezentativ al Generației '80. Debutează cu volumul de poezii ***Cântece de trecut strada*** (1981) - premiul Uniunii Scriitorilor. Alte volume ca ***Aer cu diamante*** (împreună cu Mircea Cărtărescu, Traian T. Coşovei, Ion Stratan) din 1982, ***La cea mai înaltă ficțiune*** (1984), ***Înnebunesc şi-mi pare rău*** (1990) îl impun în rândul poeților optzeciști.

Înainte de text

1. Te-ai jucat vreodată pe computer? Desigur. Prezintă jocul tău preferat şi motivează-ți alegerea.
2. Cum s-ar explica, potrivit opiniei tale, patima jocurilor pe computer care i-a cuprins pe mulți dintre adolescenții de astăzi?

CUM SĂ DAI ÎN MINTEA COPIILOR

de Florin Iaru

Dacă titlul de mai sus ar fi avut un semn de întrebare, articolul de mai jos ar fi avut următorul conținut: Să pui mâna pe calculator şi să-i tragi un joc! *Dar nu despre asta e vorba. Eu fac parte din tagma celor ce se joacă şi trebuie să mă confesez, apărându-mi poziția de om neserios. Fac acelaşi lucru şi la serviciu, unde am bifat deja două amenzi usturătoare, o fac şi acasă, unde suport reproşuri legate de destinul şi cariera mea, iar dacă întâmplarea mă descoperă în fața unui calculator străin, unde instalez sau şterg ceva, demonul cel neadormit nu mă lasă fără să execut două-trei mişcări ludice de* mouse.

Sunt oameni care se joacă şi oameni care nu se joacă. Aşa cum sunt oameni religioşi şi atei. Ar fi necinstit din partea mea să spun că nejucătorii au ceva în minus... Deşi... Prima mea şefă era clar împotriva jocurilor... N-am simpatizat-o... Ultimul meu şef m-a ars cu două milioane.. Poate că n-are umor... Dar am cunoscut şi nebuni jucători. Viața lor a devenit un poligon de încercare. Viața lor e în altă parte. Psihologii, sociologii şi moftologii au câmp deschis.

De ce mă joc? Simplu? Îmi place, sunt liber, lumea jocului e lumea mea, lumea triumfurilor mele. […]

De ce cred oamenii (unii, cei mai mulți) în Dumnezeu? Dacă dăm deoparte învelişul educațional, mi se pare evident că există o componentă *mistică într-un nucleu de bază al gândirii. Problema ar fi că nu există la toți. De aici, bătălia: ateii îi taie pe dreptcredincioşi, dreptcredincioşii îi ard pe atei. De fiecare dată, poziția duşmanului este intolerabilă.*

Structura ludică este în bună măsură asemănătoare celei religioase. Plăcerea jocului este componenta formativă a lumii animale. De ce supraviețuieşte copilăriei? Nu ştiu. Ştiu însă, că o fată care juca, o dată, SimCity 2000, *iar locuitorii oraşului virtual au organizat* pentru ea *o manifestație de mulțumire pentru modul* perfect *în care îi condusese, a izbucnit în plâns. De fericire.*

După părerea mea, oamenii sunt singurele ființe virtuale. Construcțiile intelectuale care îi conduc sunt virtuale. Existența lor, realitatea în care se complac sau pe care o domină sunt virtuale. Relațiile, iubirile, urile – reveriile, obsesiile, credințele – toate astea au o irealitate

marcată. Jocul (pe calculator) se apropie cel mai mult de structura intimă a jucătorilor. Irealitatea este atât de profundă, încât oferă o satisfacție comparabilă celor mai profunde plăceri.

Dacă nu-ți place lumea în care eşti, şi asta se întâmplă cel mai des, ai trei căi de ieşire din neplăcere: *violența, resemnarea şi reveria. E foarte ciudat, după ce am tras aceste concluzii pompoase, că marii jucători sunt bărbați. Sau poate că, tocmai aici, specialiştii de care tocmai am vorbit ar avea ceva de lucru. În general, dacă femeile joacă, ele aleg ceva simplu:* Tetris, Solitaire, Mahjong. *Constat că femeile joacă mai mult ca să treacă timpul. Împătimiții sunt bărbați. Ei îşi pierd zilele şi nopțile răspândind creieri pe pereți, capturând şi masacrând oraşele duşmane, eviscerând monştri din care sar bale verzui. Dar, tot aşa, nu e o regulă. Am cunoscut o altă fată care făcuse o pasiune pentru un erou nebărbierit din* Starcraft. *Îl chema Raynor şi, pentru a-l ajuta să triumfe, fata ajunsese expertă în atacurile cu tancuri combinate cu cele de aviație. O detesta pe aleasa inimii lui virtuale. E drept, fata era o expertă în* Flash *şi* Fireworks, *o creatoare în lumea virtuală. E de înțeles că un strop de violență nu strică.*

Acum, că scriu aceste rânduleţe, fac o pauză din Warcraft III, *o pauză din* TombRaider *şi o pauză din* Undying. *De fiecare dată când revin, îmi trebuie câteva secunde pentru a reintra în atmosfera jocului. De parcă aş relua o frază întreruptă la jumătate dintr-o altă viață.*

Şi cred că ar trebui să aduc un omagiu creatorilor de jocuri. Primul joc lung pe care l-am parcurs până la capăt a fost Myst, *o bijuterie grafică, plină de inteligență, delicatețe şi umor negru. Întâmplător, am văzut filmulețul celor de la Cyan care, pentru a obține acest joc multipremiat, au petrecut doi ani inventând, bolborosind, desenând, filmând, ştergând şi luând-o de la capăt. Cine nu l-a jucat înseamnă că n-a citit* Ulysses.

Aici ar trebui să pun punct. Nimic nu e în neregulă cu jocurile pe calculator. Se spune că, odinioară, chinezii obosiți de atâtea chinezării se retrăgeau la sfârşitul săptămânii, în fumătorie, pentru o pipă de opiu. Şi se ştia, încă de pe atunci, că un mic procent, unu-doi la sută, nu vor mai ieşi niciodată de acolo.

Puncte de reper

Articolul ***Cum să dai în mintea copiilor*** de Florin Iaru a apărut în nr. 543 al revistei ***Dilema*** (2003). Tema acestui număr a fost „Nevoia de joc".

Explorarea textului

1. Prezintă impresia pe care ți-a produs-o lectura acestui text.
2. Ce înțelege autorul articolului prin „a-şi apăra poziția de om neserios"?
3. Cum explici reticența unor oameni la ideea de joc?
4. Asemeni autorului, *demonul cel neadormit* te bântuie şi pe tine? Argumentează-ți răspunsul, indiferent de natura lui.
5. O afirmație din text este următoarea: *Plăcerea jocului este componenta formativă a lumii animale*. Stabileşte o corelație între acest enunț şi o idee asemănătoare a fragmentului selectat în manual din eseul ***Homo ludens*** de Johan Huizinga.
6. Cum explică autorul resortul intim, plăcerea jocului pe calculator? Din aceleaşi motive te joci şi tu?
7. Ce ai jucat dintre jocurile menționate în acest articol? Care joc ți s-a părut cel mai interesant şi mai pasionant?
8. Comentează concluzia textului, cuprinsă în ultimul alineat.

Înainte de text

Imaginează-ți că ești participant la un joc ale cărui reguli ies din planul realului. Ce putere magică ți-ai dori să ai în timpul acestui joc?

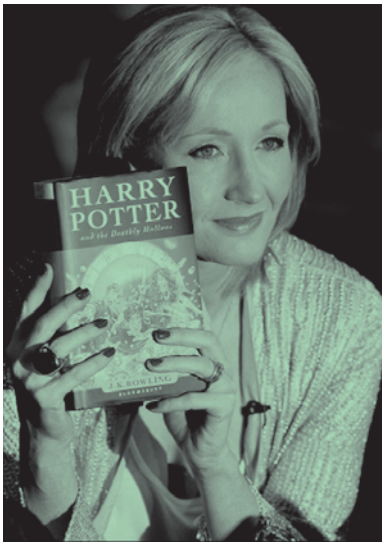

J.K. Rowling (pseudonim pentru Chipping Sodbury) se naşte în anul 1965 în Anglia. Începe să scrie de la vârsta de 5-6 ani. În 1997 publică ***Harry Potter şi Piatra Flozofală***, care este desemnată„cartea anului" in Marea Britanie. Un an mai târziu se tipăreşte în S.U.A., iar apoi, tradusă în peste 28 de limbi, circulă în întreaga lume în 30 de milioane de volume.

Harry Potter, personajul principal, devine un idol contemporan. Sub masca unui copil, se ascunde un mic vrăjitor dornic să-i ajute pe cei slabi, dar şi să-i pedepsească pe cei care greşesc.

HARRY POTTER ŞI PIATRA FILOZOFALĂ

de J.K. Rowling

(fragment)

Veni şi ziua următoare, rece, dar foarte senină. Marea Sală mirosea îmbietor, a cârnăciori prăjiți, şi răsuna de glasuri voioase, dornice să vadă un meci de Vâjthaț cât mai reuşit.

- Trebuie să mănânci ceva!

- Nu vreau! Imposibil! Nu pot să înghit nimic!

Harry se simțea groaznic. În aproximativ o oră, urma să intre în teren.

- Harry, mănâncă, îl îndemnă şi Seamus Finnigan, trebuie să capeți puteri. Căutătorii sunt întotdeauna cotonogiți de jucătorii din echipa adversă!

- Mulțumesc pentru încurajare, Seamus, zise Harry, uitându-se cum acesta îşi tot turna ketchup pe cârnăciori.

Pe la unsprezece, întreaga şcoală era în păr, în jurul terenului de Vâjthaț. Mulți dintre privitori aveau binocluri. Era adevărat că scaunele erau sus, în aer, dar uneori tot era greu să urmăreşti toate fazele.

Ron şi Hermione se alăturară lui Neville, Seamus şi Dean, pe cel mai de sus rând. Harry fu uimit să constate că făcuseră un afiş mare, din unul dintre cearşafurile distruse de Pungaşul. Pe el scria: ,,Harry Potter, preşedinte!" iar Dean, care era foarte bun la desen, făcuse dedesubt emblema Cercetaşilor, leul uriaş. Hermione contribuise şi ea cu o mică vrajă, pentru ca inscripția să apară în mai multe culori, vii şi strălucitoare.

Între timp, la vestiar, Harry şi restul echipei se schimbau pentru meci, punându-şi pelerinele roşii de Vâjthaț. (Viperinii jucau în pelerine verzi).

Baston îşi drese glasul, pentru ca să se facă linişte.

- OK, băieți..., începu el.

- ... şi fete, completă înaintaşa Angelina Johnson.

- Da, şi fete, fu de acord Baston. A venit momentul!

- ... mult aşteptat..., sări Fred Weasley.

- ... de noi toți! zise şi George.

- Ştim pe de rost discursul de încurajare al lui Baston, îi spuse Fred lui Harry. Am făcut parte din echipă şi anul trecut!

- Gura, voi doi! strigă Baston. De ani de zile n-au mai avut Cercetaşii aşa o echipă bună. O să câştigăm, sunt sigur!

Şi îi privi crunt, ca şi cum ar fi vrut să adauge: „Sau altfel..."

- În regulă, pe teren! Succes tuturor!

Harry ieşi din vestiar, în urma lui Fred şi George şi, sperând să nu i se înmoaie genunchii, păşi pe teren, în uralele publicului dezlănțuit.

Volume traduse în limba română

Harry Potter şi Piatra Filozofală (1997)
Harry Potter şi Camera Secretelor (1998)
Harry Potter şi Prizonierul din Azkaban (1999)
Harry Potter şi Pocalul de Foc (2000)
Harry Potter şi Ordinul Phoenix (2003)
Harry Potter şi Prinţul Semipur (2005)
Harry Potter şi Talismanele Morţii (2007)

Coperta volumului ***Harry Potter şi Piatra Filozofală*** de J. K. Rowling (ediția în limba română)

Madam Hooch era arbitra. Stătea în mijlocul terenului, în aşteptarea celor două echipe, cu mătura în mână.

- Atenție la mine, începu ea, de îndată ce îi văzu pe toți adunați în jurul ei. Vreau un joc corect de ambele părți!

Lui Harry i se păru că i se adresează mai mult lui Marcus Flint, căpitanul echipei Viperinilor, elev în anul VI. Harry se gândi că Marcus arăta ca şi cum ar fi avut ceva sânge de vârcolac în el. Cu coada ochiului, Harry văzu afişul uriaş, fluturând la înălțime. Inima lui tresăltă. Simți că prinde curaj.

- Sus, pe mături, vă rog!

Harry încălecă superbul lui Nimbus 2000.

Madam Hooch suflă puternic în fluierul său de argint.

Cincisprezece mături se ridicară în aer. Meciul începuse!

- Şi balonul este preluat imediat de Angelina Johnson, de la Cercetaşi. Ce înaintaşă bună! Şi frumoasă, pe deasupra...

- Jordan!

- Scuzați-mă, doamnă profesoară!

Lee Jordan, prieten bun cu gemenii Weasley, era comentatorul meciului, urmărit cu mare atenție de profesoara McGonagall.

- Angelina se descurcă, într-adevăr foarte bine acolo, sus, în aer. Pasează perfect către Alicia Spinnet, prietenă bună cu Oliver Baston. Anul trecut, ea a stat pe banca rezervelor... dar să ne întoarcem la Johnson care... Ah, nu! Viperinii au reuşit să ia balonul, prin căpitanul lor, Marcus Flint. Şi dus a fost! Marcus Flint zboară ca un vultur şi e gata să înscri... Nu, a fost oprit excelent de portarul Baston şi balonul este preluat iar de Cercetaşi, prin înaintaşa lor, Katie Bell, care i-a suflat balonul lui Flint, printr-o desăvârşita mişcare de învăluire, şi... Auu! Cred că a fost foarte dureros! Un balon-ghiulea a lovit-o chiar în ceafă! Balonul trece la Viperini, Adrian Pucey se grăbeşte spre locul de marcaj, dar e stopat de cel de-al doilea balon-ghiulea, trimis de Fred sau de George Weasley, n-aş putea spune exact care dintre gemeni... Cercetaşii au făcut un joc excelent până acum. Şi aruncătorul lor a fost excelent. Balonul este iar la Johnson, care a plecat ca din puşcă, zboară, cu adevărat! Fentează un balon-ghiulea... şi iată, la mică distanță, poarta echipei adverse... Hai, Angelina! Acum! Portarul Viperinilor, Bletchley, plonjează... Ratare! Cercetaşii au înscris primii!

Uralele galeriei Cercetaşilor umplură aerul, printre mormăielile şi bombănelile Viperinilor.

- Hai, făceți-mi şi mie loc, dați-vă mai încolo!

- Hagrid!

Ron şi Hermione se înghesuiră, ca să-i facă şi lui loc.

- Am urmărit meciul până acum din coliba mea, zise el şi arătă spre un binoclu, pe care îl ținea pe după gât, dar nu-i acelaşi lucru. Nici urmă de hoțoaica aurie, nu?

- Nu, Harry nu prea a avut ce face până acum, spuse Ron.

- Bine că n-a pățit nimic, tot e ceva, nu-i aşa? remarcă Hagrid, punându-şi binoclul la ochi şi privind spre punctulețul din zare, care nu era altul decât Harry.

Sus, mult deasupra lor, Harry urmărea jocul cu atenție, scrutând zarea, să nu-i scape hoțoaica aurie. Făcea întocmai cum îl învățase Baston.

Afişul filmului
Harry Potter şi Piatra Filozofală

-Te ţii deoparte până vezi hoţoaica, îl sfătuise Baston. Nu e indicat să fii atacat înainte de a intra în acţiune.

Când marcase Angelina, Harry făcuse o serie de lupinguri, pentru a-şi manifesta bucuria. Acum, era iar la post, pândind hoţoaica. La un moment dat i se păru că vede o sclipire aurie, dar nu erau decât reflexele de la ceasurile gemenilor Weasley. Iar altădată, un balon-ghiulea veni glonţ spre el, dar Harry îl respinse, iar Fred porni în urmărirea balonului-ghiulea.

- Ai păţit ceva, Harry? apucă Fred să strige şi trimise balonul-ghiulea în direcţia lui Marcus Flint.

- Balonul este la Viperini, comenta Lee Jordan. Înaintaşul Pucey se fereşte de baloanele-ghiulea, îi fentează pe gemenii Weasley şi pe înaintaşa Bell şi se îndreaptă... Ah, nu-i chiar hoţoaica?!?

Un murmur străbătu mulţimea şi Pucey scăpă balonul, mult prea atent la sclipirea aurie, care îi vâjâi pe la urechi.

O văzuse şi Harry şi plonjă după ea, cu mult entuziasm. Căutătorul Viperinilor, Terence Higgs, o observase şi el. Umăr la umăr, zburau amândoi spre hoţoaică. Înaintaşii se opriseră din joc, uitând parcă pentru ce se aflau acolo şi urmărind întrecerea.

Harry era mai rapid ca Higgs. Văzuse boţul auriu, fluturând înaintea lor, bătă viteză şi...

Bong! Urlete furioase izbucniră din rândurile Cercetaşilor. Marcus Flint îi pusese o piedică, în mod intenţionat, măturii lui Harry, care se dezechilibră şi începu să se rotească. Harry se prinse zdravăn de ea, străduindu-se să scape întreg.

- Fault! strigau Cercetaşii.

Furioasă, Madam Hooch îl atenţionă pe Flint şi ordonă o lovitură liberă pentru Cercetaşi. Dar, în toată această confuzie, hoţoaica dispăruse, bineînţeles.

Dedesubt, Dean Thomas urla din răsputeri:

- Dă-l afară! Cartonaş roşu!

- Dean, nu suntem la fotbal, îi aminti Ron. Jucătorii de Vâjthaţ nu pot fi daţi afară. Şi ce e aia, cartonaş roşu?

Dar Hagrid îi ţinea partea lui Dean:

- Ar trebui să se schimbe regulile. Flint ar fi putut să-l doboare pe Harry de pe mătură!

Lui Lee Jordan îi venea foarte greu să fie imparţial:

- Astfel, după acest fault josnic şi dezgustător...

- Jordan! Să nu se mai repete!

- Bine, doamnă, bine... Deci, Flint aproape că l-a ucis pe Harry, drept care Spinnet primeşte câteva puncte pentru Cercetaşi şi jocul continuă. Balonul este la Cercetaşi...

Harry blocă un alt balon-ghiulea, care venise ameninţător de aproape de capul său. Din cauza şocului, mătura se înclină periculos şi, pentru o clipă, Harry avu senzaţia că o să cadă. Strânse mătura între picioare şi se prinse cu mâinile de ea, cu toată puterea. Niciodată nu mai simţise ceva asemănător.

Se întâmplă din nou. Mătura lui Harry părea că vrea să-l trântească la pământ. Harry dădu să se îndrepte spre locul unde stătea Baston, să-l roage să ceară o pauză, dar îşi dădu seama că Nimbus

Secvență din filmul
Harry Potter şi Piatra Filozofală

Secvență din filmul
Harry Potter şi Piatra Filozofală

2000 scăpase de tot de sub control. Se învârti de câteva ori, foarte periculos, făcu nişte zig-zaguri prin aer, gata să îl arunce la pământ pe Harry.

Lee comenta în continuare:

- Viperinii au balonul... la Flint, care trece de Spinnet... şi de Bell... Un balon-ghiulea îl loveşte puternic în faţă... Sper că i-a spart nasul! Glumeam, doar, doamnă profesoară... Viperinii înscriu... Oh, vai...

Viperinii erau în culmea fericirii. Nimeni nu părea să fi observat că mătura lui Harry avea probleme... Îl purtase tot mai sus, zvâcnind şi răsucindu-se, ducându-l departe de joc.

- Nu înțeleg ce face Harry, mormăi Hagrid. Dacă nu l-aş şti, aş zice că a pierdut controlul măturii... Dar... nu se poate... Nu?!?

Deodată, toți îşi îndreptară privirile spre Harry. Mătura lui se rotea, iar şi iar, şi el abia mai reuşea să se țină. Imediat se auzi un strigăt. Mătura se smucise şi reuşise să-l dea jos pe Harry. Harry se mai ținea doar cu o mână şi atârna în gol.

- I-o fi stricat-o Flint când l-a faultat, şopti Seamus.

- Nu se poate, zise Hagrid, cu o voce tremurătoare. Doar dacă acționează asupra ei o magie neagră, deosebit de puternică... Niciodată n-a reuşit un puşti să strice un Nimbus 2000...

La aceste cuvinte, Hermione îi smulse binoclul lui Hagrid, dar, în loc să se uite la Harry, cercetă înfrigurată mulțimea.

- Ce faci? o întrebă Ron, negru la față de supărare.

- Ştiam eu! Plesneală! Uite şi tu!

În partea opusă, stătea Plesneală, cu ochii țintă la Harry şi murmurând ceva pe şoptite, fără încetare.

- Face ceva! strigă Hermione. Vrăjeşte mătura!

- Ce putem face?

- Lăsați pe mine!

Şi, înainte ca Ron să mai poată să spună ceva, Hermione dispăru. Ron întoarse binoclul spre Harry. Mătura vibra atât de tare, că era o minune că Harry se mai putea ține încă de ea. Mulțimea era în picioare, urmărind scena, îngrozită, iar gemenii Weasley se apropiaseră de Harry, încercând să-l ia pe mătura unuia dintre ei. Degeaba, însă. De fiecare dată când se apropiau de Harry, mătura zvâcnea şi mai sus. Gemenii zburau în cercuri pe dedesubtul lui Harry, sperând să-l poată prinde, dacă ar fi căzut. Marcus Flint apucă balonul şi mai înscrise de cinci ori, fără ca nimeni să-l observe.

- Hai, Hermione, fă ceva, murmură Ron, disperat.

Hermione îşi făcuse loc spre scaunul unde stătea Plesneală şi acum alerga pe rândul imediat de dedesubt. Nici măcar nu se oprea să-şi ceară scuze celor pe care îi îmbrâncea în goana ei. Ajungând în dreptul lui Plesneală, se ghemui la pământ, îşi scoate bagheta magică şi începu să şoptească nişte cuvinte numai de ea ştiute. Din bagheta ei țâşni scântei spre poalele mantiei profesorului Plesneală.

În numai treizeci de secunde, Plesneală îşi dădu seama că era în flăcări. Un strigăt speriat îi dădu de ştire Hermionei că îşi îndeplinise misiunea. Adunând jarul de pe Plesneală şi punându-l într-un vas, în buzunar, Hermione se strecură înapoi. Plesneală n-avea să ştie niciodată ce se întâmplase.

Fusese deajuns. Sus, în aer, Harry reuşi să-şi domolească mătura.

- Neville, poți să te uiți acum, îl îndemnă Ron.

În ultimele cinci minute, Neville bocise, cu capul ascuns în jacheta lui Hagrid.

Harry coborî pe pământ şi toată lumea observă că îşi duce mâna la gură, ca şi cum i-ar fi venit să vomite, ateriză cu bine şi lasă să-i cadă din gură, drept în palmă, ceva auriu.

- Am prins hoțoaica! zise el, vesel.

Jocul se termină într-un vacarm de nedescris.

- N-a prins-o, aproape c-a înghițit-o! urla Flint, ofticat.

Mai urlă el încă douăzeci de minute, dar tot degeaba. Harry nu încălcase regulile, iar Lee Jordan anunța fericit rezultatul meciului: Cercetaşii câştigaseră o sută şaptezeci de puncte, iar Viperinii şaizeci. Harry nu auzise însă nimic. El bea o ceaşcă de ceai tare, în coliba lui Hagrid, unde se dusese, împreună cu Ron şi Hermione.

Explorarea textului

1. Exprimă-ți opinia în legătură cu impresia pe care ți-a produs-o lectura acestui fragment.
2. Descrie atmosfera care precedă începerea meciului pe terenul de *Vâjthaț*.
3. Urmăreşte relatarea lui Lee Jordan. Caută asemănări între relatarea acestuia şi cea a unui comentator de fotbal.
4. În ce constă ineditul jocului dintre Cercetaşi şi Viperini?
5. Prezintă aventura prin care trece Harry Potter.
6. Arată rolul pe care îl joacă profesorul Plesneală.
7. Disociază elementele care aparțin planului real de elementele fantastice.

Joc şi joacă

Sugestii pentru lectură suplimentară

- Tudor Arghezi, ***Cartea cu jucării*** (1931).
  Volum de proză scurtă pentru cititori de toate vârstele, care te introduce în lumea copilăriei şi a jocului. Are ca personaje pe tătuțu, măicuța şi cei doi copii ai autorului: Baruțu şi Mițu(ra).
- Mircea Cărtărescu, ***Nostalgia*** (1993).
  Primul capitol, ***Mendebilul***, este o ,,amintire din copilărie" care prezintă întâmplări ale vârstei inocente, marcate de ideea jocului.
- Lewis Caroll, ***Alice în Țara Minunilor*** (1865).
  Prin intermediul personajului Alice, cititorul pătrunde într-o lume fascinantă, magică, unde regulile logicii sunt uitate.
- Mark Twain, ***Aventurile lui Tom Sawyer*** (1876).
  Cartea prezintă palpitantele peripeții ale lui Tom, un ştrengar care nu se împacă deloc cu normele de comportament învățate în familie şi cu educația primită la şcoală.

>>> *Limbă şi comunicare*

ERORI SEMANTICE

Confuzia paronimică

Paronimele sunt cuvinte care se aseamănă unul cu celălalt din punct de vedere al formei, dar se deosebesc (complet) în ceea ce priveşte înţelesul sau semnificaţia: *numeral - numerar, prenume - pronume, glaciar - glacial, original - originar* etc.

Una dintre cauzele utilizării greşite a neologismelor este ***paronimia***. În limba română există cuvinte cu origini şi cu sensuri diferite care sunt însă asemănătoare din punct de vedere al formei. Mica diferenţă, de multe ori constând dintr-un singur sunet, creează confuzii între aceste cuvinte, pentru că nu se ţine seama de sensurile şi de originea lor.

Situaţii de paronimie:

Eminent - iminent. Primul termen cunoaşte în limba română aceleaşi sensuri ca în limbile neolatine din care provine: „care se distinge din calităţi intelectuale deosebite; excepţional, superior, remarcabil, excelent" (DEX). Paronimul *iminent* are sensuri complet diferite: „care este gata să se producă, să se întâmple şi care nu se poate amâna sau evita, inevitabil" (DEX). Nu poate exista aşadar o legătură de sens între *eminent* şi *iminent*. Apropierea care se face uneori între cei doi termeni este greşită şi dovedeşte necunoaşterea sensurilor acestor cuvinte.

A emigra - a imigra. Confuzia între aceste paronime se produce pentru că sensurile lor par a fi foarte apropiate. *A emigra* înseamnă „a pleca din patrie şi a se stabili (definitiv sau temporar) în altă ţară; a se expatria" (DEX). În aceeaşi familie lexicală intră termeni ca *emigrant* şi *emigraţie.* Paronimul *a imigra* înseamnă „a veni într-o ţară străină pentru a se stabili aici" (DEX). Acelaşi sens îl au cuvintele apropiate *imigrant* şi *imigraţie*. Distincţia dintre *a emigra* şi *a imigra* se face în funcţie de sensul deplasării, dintr-o direcţie în alta.

Atracţia paronimică este fenomenul prin care un paronim care e folosit mai frecvent în limbă, deci mai familiar vorbitorului, îl „atrage" pe cel care este mai puţin cunoscut, substituindu-se acestuia din urmă. Astfel, *a gira*, care înseamnă „a garanta" (din it. *girare*), se foloseşte tot mai frecvent în locul lui *a gera*, care înseamnă „a conduce", „a administra în numele cuiva" (din fr. *gérer*). Atracţia paronimică reprezintă, de fapt, o confuzie paronimică şi devine sursa unor greşeli de limbă.

Atracţia paronimică este un aspect al ***etimologiei populare***, fenomen care constă în „modificarea formei unui cuvânt (recent intrat în limbă sau mai puţin cunoscut) sub influenţa unui cuvânt mai cunoscut cu care prezintă asemănări de formă şi uneori de sens" (DEX). Aşa, de exemplu, în descântecul *Melc,melc,/ Cotobelc,/ Scoate coarne boiereşti,* cuvântul *boiereşti* a înlocuit termenul *boureşti*, adică „mândre", „falnice", ca ale bourului de odinioară. Tot astfel, *firoscos* este o etimologie populară pentru *filozof* ori *lăcrămaţie*, pentru *reclamaţie*.

Aplicații

1. Reține semnificația fiecărui paronim din exemplele de mai jos; scrie-l pe caiet, integrându-l într-un context potrivit:

- Substantive:
  diferență (deosebire, nepotrivire) – *deferență* (stimă, respect, considerație, condescendență);
  fiabilitate (ansamblul calităților unui sistem tehnic care determină capacitatea acestuia de a fi utilizat un timp cât mai îndelungat) – *friabilitate* (însuşire de a fi fărâmicios, casant, friabil);
  jantă (partea exterioară a unei roți de automobil, de bicicletă etc.) – *geantă* (servietă, poşetă);
  perceptor (furnizor însărcinat cu încasarea impozitelor şi taxelor oficiale) – *preceptor* (persoană însărcinată cu educarea şi instruirea unui copil, pedagog, educator).
- Adjective:
  cauzal (privitor la cauză, de cauză) – *cazual* (1. care are un caracter întâmplător, care depinde de împrejurări, accidental; 2. care arată cazul gramatical);
  destins (relaxat, calm, liniştit) – *distins* (plin de eleganță, finețe, distincție);
  ordinal (care indică, într-o serie, locul, ordinul numeric) – *ordinar* (obişnuit, normal, comun).
- Verbe:
  a colabora (a participa la elaborarea unei acțiuni) – *a corobora* (a consolida, a întări);
  a enerva (a se înfuria, a se irita) – *a inerva* (a forma rețeaua de nervi a unui țesut);
  a preleva (a detaşa, a extrage, a lua o parte dintr-un tot, dintr-un ansamblu) – *a prevala* (a avea preponderență, a predomina);
  a proveni (a se trage, a-şi avea obârşia) – *a preveni* (a prevesti, a avertiza).

2. Alege din fiecare pereche de paronime cuvântul care este adecvat contextului:
saşiul/ şasiul maşinii, călătoreşte pe spezele/ spețele (cuiva), i-arelevat/ revelat taina, judecător refuzat/ recuzat de inculpat, prinos/ prisos de bunuri materiale, cabinet dental/ dentar.

3. Explică următoarele etimologii populare ca aspect al atracției paronimice:
filigram, brusculadă, arcoladă, (nume şi) pronume.

4. Identifică acele cuvinte care sunt utilizate greşit ca rezultat al unor confuzii paronimice (toate exemplele sunt din comediile lui I.L. Caragiale):

- *Hehei! Unul e Galibardi: om, o dată şi jumătate!* […] *Ei, giantă latină, domnule, n-ai ce-i mai zice.*
- *Jupân Dumitrache, adică să am pardon de impresie, eu gândesc că numa' ți-ai făcut spaimă degeaba.*
- *Bravos, bobocule! Nu m-aşteptam ca tocmai dumneata să te pronunți cu aşa iluzii în contra mea…*

Pleonasmul

Pleonasmul (din gr. *pleonasmos* „a fi în plus") este o greşeală de limbă care ia naştere din folosirea alăturată a două sau mai multe cuvinte, dintre care unul repetă parțial sensul celuilalt. Vorbitorul face în mod inutil o „risipă" de exprimare, utilizând mai multe elemente de expresie decât ar fi strict necesar. De exemplu, *a aduce la acelaşi numitor comun* este un pleonasm pentru că înseamnă: a) „a face ca două sau mai multe fracții ordinare să aibă acelaşi numitor"; b) „a împăca puncte de vedere diferite", iar adjectivul *comun* dublează un sens care a fost deja exprimat, deci este inutil. În exemplul *a rostit o scurtă alocuțiune* există o formulare pleonastică întrucât *alocuțiune* înseamnă „scurtă cuvântare ocazională", iar adăugarea adjectivului *scurtă* devine inutilă.

Pleonasmul are cauze diverse; ele pot fi de natură lexicală (*a aproba pozitiv, contrabandă ilegală, tricicletă cu trei roți, Avansați înainte!*) sau de natură gramaticală (*mai superior, foarte optim,* etc., ştiindu-se că adjectivele *superior* şi *optim* nu au grade de comparație).

În ultima vreme, împrumuturile din limba engleză au devenit o importantă sursă a pleonasmului, din cauza necunoaşterii sensului exact al cuvântului împrumutat, ca în următoarele construcții pleonastice: *summit la vârf (summit* înseamnă „conferință la nivel înalt, la vârf*"), hit de mare succes* (*hit* - ca şi sinonimul său *şlagăr* - înseamnă „cântec de succes") ori *conducere managerială* (*managenent* înseamnă „ştiința organizărilor şi conducerii întreprinderilor").

Din punct de vedere al acceptării pleonasmului în exprimarea îngrijită, se poate face diferența între pleonasme intolerabile (ca în exemplele de mai sus) şi pleonasme torelabile în diverse grade. Se apreciază a fi pleonasme tolerabile anumite expresii fixe ca *praf şi pulbere, oale şi ulcele, întuneric beznă* etc.

Pleonasmul tolerabil este considerat o figură de stil din categoria figurilor insistenței (enumerația, hiperbola, imprecația, perifraza etc.), folosit cu intenție de expresivitate pentru sublinierea celor comunicate: *foc şi pară; în fel şi chip; se suceşte, se învâteşte; vai şi amar; ce-a făcut, ce-a dres; cu chiu, cu vai etc.*

Aplicații

1. Analizează structura următoarelor pleonasme şi demonstrează natura greşelii:

cel mai optim
am conlucrat împreună
schiță sumară
procent la sută
a suprapus peste
coboară jos
s-a întors înapoi
foarte rarisim
chiar el însuşi în persoană
panoramă de ansamblu
întrajutorare reciprocă
vin din nou iarăşi
a preferat mai bine
au convieţuit laolaltă
obstacol care împiedică
a îndrumat calea

2. Explică de ce aceste construcții sunt considerate pleonastice:

perspective de viitor
protagonist principal
conducere managerială
mijloace mass-media.

3. Argumentează dacă sunt sau nu pleonasme următoarele formulări:

nul şi neavenit
definitiv şi irevocabil
anexe alăturate
având în vedere şi luând în considerare
drept pentru care.

4. Exprimarea personajelor din operele lui I.L. Caragiale este plină de greşeli de limbă. Care este eroarea în următoarele exemple:

domnule, musiu	*numaidecât momentan*
june tânăr	*la fel identice*
madam, cucoană	*şi ețetera*
pardon, să iertați	*în stare a fi capabil.*

5. Presa audio-vizuală, din grabă ori neatenție, poate răspândi exprimări pleonastice nesesizate de publicul neinformat. Arată ce este eronat în aceste exemple:

privatizarea marilor mamuți industriali
înalți prelați bisericeşti
prognoza pentru viitor arată
privind retrospectiv în urmă
despăgubirea pagubelor produse de inundații
personalități care au fost nemijlocit în mijlocul evenimentelor.

Tautologia

Tautologia este construcția care se realizează prin repetarea unui cuvânt sau a unui grup de cuvinte cu funcții gramaticale diferite şi cu intonații diferite. Ex.: *Copilul, tot copil; Ce s-a petrecut, s-a petrecut; De mâncat, mănâncă; Legea este lege; Dacă nu vrea, nu vrea* etc.

Unele tautologii sunt fixate în proverbe: *Frate, frate, dar brânza e pe bani; Munca face omul om şi altoiul pomul pom*.

Aplicații

Identifică, în exemplele următoare, construcțiile tautologice:

Capra tot capră, se zmucea în toate părțile. (Ion Creangă)
Nu e frumos ce e frumos, ci e frumos ce-mi place mie.
Moşia moşie, foncția foncție, coana Joița - coana Joița, trai neneaco, cu banii lui Trahanache… (I.L. Caragiale)

>>> *Literatură şi alte arte*

LITERATURĂ ŞI CINEMATOGRAFIE

Scurtă istorie a cinematografiei

• Primele încercări în domeniul cinematografiei au fost reprezentate de „Teatrul optic" al lui Reynaud care, în octombrie 1892 a proiectat *pantomime în culori luminoase* având ca personaje animale – el este de fapt considerat inventatorul filmului de desene animate – şi de aparatul optic al lui Edison, brevetat în 1894, care permitea vizionarea imaginilor individual, de către fiecare spectator. Inventatorii cinematografului au fost însă fraţii Louis şi Auguste Lumière care, la 28 decembrie 1895, la Paris, în *Salonul indian* de la *Grand Café* au organizat primul spectacol cu public.

• La Bucureşti prima proiecţie a fraţilor Lumière a avut loc la 27 mai 1896. Va fi urmată de secvenţe filmate de Paul Menu la parada regală de la 10 Mai, la Hipodromul Băneasa, în Târgul Moşilor ori în timpul exerciţiilor flotei române, pe Dunăre. Erau filme scurte, de cinci-şase minute, realizate prin funcţionarea continuă a aparatului şi fără mişcarea camerei.

• Tot fraţii Lumière, în 1896, au ideea de a instala camera într-o gondolă, la Veneţia, oferind pentru prima oară o schimbare a unghiului privirii în timpul filmării, dar abia trei ani mai târziu va fi efectuată prima rotire a camerei în timpul filmării. Vor urma alte inovaţii: *gros-planurile*, *stop-cadrul*, derularea inversă a filmului, supraimprimarea (în fond, primul trucaj, datorat lui Méliès). Totuşi, în aceşti ani de pionierat, filmul este privit mai cu seamă ca un simplu divertisment „tehnic".

• Transformarea acestui joc tehnic în cea de a şaptea artă s-a datorat descoperirii *montajului*, procedeu care constă în tăierea benzii de celuloid în bucăţi care pot fi lipite (*montate*) ulterior. Apar astfel *montajul încrucişat* care permite alternarea planurilor şi derularea unor acţiuni paralele, folosit mai întâi în primul western din istoria cinematografului, ***Marele jaf al trenului***, şi *tăietura de montaj* care permite trecerea bruscă de la un cadru la altul. Ea va fi de fapt marea descoperire a acelor ani de început, înlocuind *panoramarea*, care în timpul rotării camerei de filmare încărca imaginea cu elemente adeseori nesemnificative.

• Primul mare regizor care a utilizat montajul a fost americanul David W. Griffith (1875 - 1948), a cărui capodoperă, ***Intoleranţă*** (1916), utilizează, de-a lungul a patru ore de filmare, multe inovaţii tehnice: *prim-planurile*, *montajul încrucişat*, *stop-cadrul*, *supraimprimarea*, *alternarea secvenţelor* – în film sunt de fapt patru acţiuni distincte, desfăşurate în locuri şi timpuri diferite: Babilon, Palestina din timpul lui Iisus, Franţa secolului al XVI-lea şi America marilor mişcări sociale din anul 1911.

• Sonorul va fi o altă inovaţie tehnică importantă. Primul film sonor este muzicalul, ***Cântăreţul de jazz*** din 1927. Până atunci proiecţia fusese însoţită doar de acompaniamentul unui pian (astfel de pianiştii se numeau *tapeuri*) sau, în cinematografele de lux, de al unei orchestre.

• O descoperire majoră a cinematografului se va dovedi şi culoarea, care va oferi noi posibilități de expresie imaginii filmate.

Mic dicționar pentru uzul cinefililor

Scenariu – text scris special ori adaptare a unei opere literare, care este punctul de plecare în realizarea unui film. Autorul unui scenariu se numeşte *scenarist*.

Regie – concepția interpretării scenice a unui text dramatic, a unui scenariu sau libret destinat să devină spectacol; îndrumarea jocului actorilor şi a montării unui spectacol de teatru, de cinema, de operă etc. Diferența esențială între regia de teatru şi cea de film constă în aceea că în primul caz *regizorul* coordonează jocul actorilor, în timp ce în cel de-al doilea, dirijează aparatul de filmat.

Imagine – diferența dintre imaginea picturală şi cea de film se datorează în primul rând mişcării. Compoziția în pictură apelează în primul rând la elemente geometrice, în timp ce în film trebuie să aibă în vedere mişcarea subiectului, amplasarea şi mişcarea camerei în raport cu subiectul şi, de asemenea, variațiile luminii în raport cu acelaşi subiect. *Planurile* de filmare au în vedere distanța camerei în raport cu ceea ce se filmează şi pot fi *de ansamblu, îndepărtate, apropiate* etc. Mai există planul *întreg* (în care actorul este văzut în întregime), planul *american* (în care actorul se vede de la genunchi în sus), *prim-planul* (în care este surprinsă numai figura şi linia umerilor actorului), *gros-planul* (se vede fața sau doar o parte a ei). Combinarea acestor planuri poate crea un efect puternic asupra spectatorului care nu mai este un simplu martor al acțiunii ce se derulează sub ochii săi, ci percepe şi reacțiile emoționale ale personajelor reflectate în mimica actorilor. Lumina este şi ea un element important.Regizorii au constatat destul de repede că lumina naturală poate fi un handicap în arta filmului, în timp ce alternarea intensității şi a direcției fascicolului luminos produs artificial are efecte expresive. De exemplu, chipul uman capătă un aspect sinistru când este luminat de jos în sus, fapt speculat mai cu seamă în filmele de groază. Şi culoarea poate avea o funcție estetică, dar filmele color nu sunt neapărat superioare celor alb-negru. Persoana care manevrează camera de filmare se numeşte *cameraman*.

Coloană sonoră – muzica de film nu are o valoare în sine, ci trebuie să însoțească imaginea şi să fie în concordanță cu acțiunea dramatică. Altfel spus, ritmul muzical trebuie să se sincronizeze cu ritmul vizual.

Interpretare actoricească – este, fără îndoială, un element important, dar nu cel mai important. Succesul de casă al unui film este în mod cert influențat de prezența starurilor, dar încasările nu reflectă totdeauna valoarea artistică a unei pelicule. În istoria cinematografiei există destule exemple de filme valoroase în care au jucat neprofesionişti ori actori obscuri, care abia ulterior s-au transformat în vedete. Este suficient să amintim capodopere precum ***Hoții de biciclete*** de Vittorio de Sica, din 1948 şi ***Decameronul*** lui Pier-Paolo Passolini din 1970, unde interpreții sunt numai oameni „de pe stradă" sau ***Romeo şi Julieta***, regizat de Franco Zefirelli în 1968, interpretat de doi adolescenți chiar de vârsta personajelor shakespeariene. Alegerea interpreților este însă esențială, căci fizicul şi personalitatea lor trebuie să coincidă cu personalitatea eroilor întruchipați. Şi nu totdeauna un interpret de teatru de mare valoare

va fi şi un mare actor de film, căci arta reprezentării dramatice este guvernată de alte principii decât aceea cinematografică.

Ecranizarea unui roman: *Harry Potter şi Piatra Filozofală*

Ecranizarea, în 2001, a best-seller-ului autoarei engleze J.K. Rowling, ***Harry Potter şi Piatra Filozofală***, dublează succesul romanului publicat şi în România.

Scenaristul Steve Kloves adaptează cu fidelitate textul cărții pentru ca **regizorul** Cris Columbus şi **producătorul** David Hayman, de la Warner Bros Pictures, să transpună în film aventurile deja celebrului Harry Potter. Subiectul filmului este cunoscut cititorilor cărții, în majoritate copii: orfanul Harry Potter este chemat, în noaptea când împlineşte 11 ani, la şcoala de vrăjitori de la Hogwarts, unde este ales de pălăria fermecată în casa Cercetaşilor şi trece printr-o serie de întâmplări miraculoase, în compania prietenilor săi: Hermione Granger şi Ron Weasley.

Succesul cărții dovedeşte nevoia copiilor de astăzi de miraculos şi de modele. Realizatorii filmului oferă un chip eroului unei generații de copii. Daniel Radcliffe, în rolul lui Harry Potter, înfățişează cu candoare condiția orfanului, aparent dezavantajat în fața vărului Dudley. Deşi eroul poartă ochelari, faptele şi calitățile lui contrazic aparențele, având – după spusele pălăriei fermecate – ,,curaj berechet, minte destulă, talent din plin şi o dorință arzătoare de afirmare". Dar nu cu orice preț, ci numai în slujba binelui.

Ceilalți **actori**-copii împrumută însuşirile personajelor plăsmuite în carte: tenacitatea şi inteligența pentru Hermione (Emma Watson), bunătatea şi spiritul de echipă pentru Ron (Rupert Grint).

Profesorul Dumbledore (Richard Harris), profesoara McGonagall (Magie Smith) şi Hagrid (Robbie Coltrane) înfățişează personajele pozitive care îi sprijină din umbră pe eroii-copii ce se luptă cu forțe malefice, cum este profesorul Quirell (Ian Hurt). Fizicul şi personalitatea actorilor coincide cu personalitatea eroilor întruchipați.

Însă evaziunea într-o lume fantastică, în care limitele umane sunt depăşite prin magia pusă în slujba binelui, constituie o dimensiune a imaginarului specifică omului, indiferent de vârstă. Miraculosul cărții trece în **imaginile** filmului: conversația lui Harry cu şarpele de la grădina zoologică, îmbarcarea în tren la linia 9 şi 1/2, inorogul şi centaurul din Pădurea Interzisă, spectaculosul joc de şah din final.

Decorul este impresionant: castelul care adăposteşte şcoala Hogwarts, Marea Sală cu lumânările aprinse plutind ca o perdea de lumină deasupra meselor care se umplu cu bunătăți prin magie, scările interioare care îşi schimbă poziția, dormitorul elevilor, biblioteca. Atmosfera realizată prin **imagine şi sunet** este un amestec de feerie şi thriller. Se apelează la **efecte speciale** realizate pe computer de mai multe echipe. Prin **grafică pe calculator** şi **animație**, prind viață pe ecran făpturile fabuloase: goblinii, trolul, centaurul, inorogul, Cap-de-Mort, sau ne ține cu sufletul la gură zborul pe mături la meciul de Vâjthaț. **Coloana sonoră** întreține suspansul **acțiunii**.

Modulul 2

FAMILIA

Motto:
Toată educația depinde de mamă.
(Aristotel)

FICȚIUNEA LITERARĂ

Mara de Ioan Slavici

LIMBĂ ŞI COMUNICARE

Rolul elementelor arhaice şi regionale în interpretarea mesajelor scrise şi orale

Sensul cuvintelor în context

Tren de plăcere de I.L. Caragiale

LIMBĂ ŞI COMUNICARE

Contextul. Cunoaşterea sensului corect al cuvintelor

Factori care perturbă receptarea mesajelor orale

FICȚIUNE ŞI REALITATE

Hronicul şi cântecul vârstelor de Lucian Blaga

LIMBĂ ŞI COMUNICARE

Scrierea şi pronunțarea neologismelor

TEXTE AUXILIARE

Amintiri din copiărie de Ion Creangă

LIMBĂ ŞI COMUNICARE

Anacolutul

>>> Ficțiunea literară

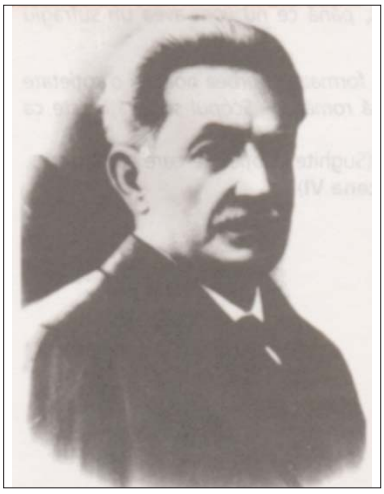

Ioan Slavici, n.1848 (Şiria, jud. Arad) - m.1925 (Crucea de Jos, Panciu). Studii la Şiria, Timişoara, Arad, Satu Mare, Budapesta, Viena. La Viena îl va cunoaşte pe Mihai Eminescu. Este profesor şi ziarist, întemeietor de reviste (în 1884 înființează revista ***Tribuna***). Debutul editorial se produce în 1881, cu ***Novele din popor***. Publică romanul ***Mara*** în anul 1906, la Budapesta, într-un moment în care specia romanului cunoscuse doar câteva realizări notabile prin scriitori precum Nicolae Filimon (***Ciocoii vechi şi noi***) sau Duiliu Zamfirescu (***Viața la țară***, ***Tănase Scatiu***). Înainte de 1906, data apariției romanului, Ioan Slavici este cunoscut ca autor al unui număr de volume de nuvele, în care importantă era observarea realistă a lumii ardeleneşti, a târgurilor cu meşteşugari şi precupeți, în special. Viziunea autorului se concentrează pe surprinderea de tipologii şi mentalități angajate în puternice conflicte morale.

Înainte de text

1. Explică pe scurt în ce ar consta semnificația cugetării latine *Cum e tatăl, aşa-i şi fiul*. Personalizează/ concretizează această cugetare cu exemple din viața reală sau din lecturile tale.
2. Scrie, folosind substantive, verbe sau adjective, un scurt enunț despre semnificația pe care ți-o provoacă/ trezeşte sensul cuvântului *familie*. Vei avea în vedere şi sensul de dicționar al cuvântului:
   - „formă socială de bază, întemeiată prin căsătorie, şi care constă din soț, soție şi descendenții acestora";
   - „totalitatea persoanelor care se trag dintr-un strămoş comun."

MARA
de Ioan Slavici

Acțiunea din romanul ***Mara*** se concentrează în jurul câtorva destine integrate în viața târgului ardelenesc. Este vorba în primul rând despre destinul Persidei şi al lui Hubăr Natl, aparținând unor etnii şi religii diferite – Natl este fiul unui măcelar neamț, iar Persida este fata unei precupețe de origine română – care se căsătoresc contrar voinței părinților, ilustrând un mai vechi conflict literar, acela dintre pasiune şi datorie. Destinele acestora, ca şi existența lui Trică sau a Marei, mamă a doi copii, sunt surprinse pe fundalul unei lumi populate de meşteşugari, ucenici, calfe, cu toții preocupați de chivernisire şi de împlinirea vieții lor. Deşi cartea nu are ca **temă** principală familia, fiind mai degrabă un roman de dragoste, el cuprinde, potrivit specificului societăților încă tradiționale, şi aspecte care privesc familia şi existența acesteia ca determinante ale vieții personajelor.

În finalul romanului, Persida şi Natl vor primi după apariția unui copil, acordul părinților de a se căsători şi astfel personajele vor fi eliberate de vinovăția de a fi încălcat normele societății în care viețuiesc.

Fragmentele selectate în manual fac parte din începutul romanului şi au un rol expozitiv, semnificativ pentru prezentarea personajelor, a familiei Marei, alcătuită din mamă şi doi copii: Trică şi Persida. Primul fragment o prezintă mai întâi pe Mara, rămasă văduvă, dar capabilă a se chivernisi şi singură cu ceea ce i-a rămas de la soț, dar mai ales prin ceea ce ea însăşi face. Al doilea fragment îi prezintă pe cei doi copii într-o secvență esențială pentru a ilustra dragostea dintre frați.

Puncte de reper

1. Ioan Slavici construieşte în opera sa un topos specific în care apar teme, motive şi personaje consacrate în literatură: tema *banului*, motivul *hanului*, *personajul demonic* etc. Fragmentul debutează cu o prezentare a Marei, rămasă văduvă. Atrage atenția apoziția *săraca*, aceasta indicând o anume implicare a naratorului, tentația lui de a face comentarii în raport cu cele relatate.

2. Paragraful al treilea dezvoltă imaginea unei femei harnice, muncitoare, dinamice. Interesante sunt determinările temporale care fixează imaginea unui personaj întreprinzător: *marți dimineața* […]; *joi dimineața* […] *vineri noaptea* […].

3. O caracteristică a tablourilor descriptive ale lui Slavici din acest capitol o constituie folosirea procedeului enumerării, al aglomerării cu obiecte a peisajului (de exemplu pasajul în care este descrisă mânăstirea Maria Radna).

4. Mara trăieşte într-un spațiu în care etniile conviețuiesc fără probleme. Spirit practic, ea nu face comerț doar cu românii din zonă şi, deşi creştină, se duce şi la biserica făcătoare de minuni a minoriților, fiindcă aici e *vad bun* pentru vânzare.

Sărăcuții mamei

A rămas Mara, săraca, văduvă cu doi copii, sărăcuții de ei, dar era tânără şi voinică şi harnică şi Dumnezeu a mai lăsat să aibă şi noroc.

Nu-i vorba, Bârzovanu, răposatul, era, când a fost, mai mult cârpaci decât cizmar şi şedea mai bucuros la birt decât acasă; tot li-au mai rămas însă copiilor vreo două sute de pruni pe lunca Murăşului, viuța din dealul despre Păuliş şi casa, pe care muma lor o căpătase de zestre. Apoi, mare lucru pentru o precupeață, Radna e Radna, Lipova e numai aci peste Murăş, iar la Arad te duci în două ceasuri.

Marți dimineața Mara-şi scoate şatra şi coşurile pline în piața de pe țărmurele drept al Mureşului, unde se adună la târg de săptămână mureşenii până de pe la Sovârşeni şi Soboteliu şi podgorenii până de pe la Cuvin. Joi dimineața ea trece Murăşul şi întinde şatra pe țărmurele ştâng, unde se adună băbățenii până de pe la Făget, Căpălnaş şi Sân-Miclăuş. Vineri noapte, după cântatul cocoşilor, ea pleacă la Arad ca ziua s-o prindă cu şatra întinsă în piața cea mare, unde lumea se adună din şapte ținuturi.

Dar lucrul cel mare e că Mara nu-ți iese niciodată cu gol în cale; vinde ce poate şi cumpără ce găseşte; duce de la Radna ce nu găseşte la Lipova ori la Arad şi aduce de la Arad ce nu găseşte la Radna şi Lipova. Lucrul de căpetenie e pentru dânsa ca să nu mai aducă ce a dus şi vinde mai bucuros cu câştig puțin decât să-i „clocească" marfa.

Numai în zilele de Sântă Mărie se întoarce Mara cu coşurile deşertate la casa ei.

Sus, pe coasta unui deal de la dreapta Murăşului, e mănăstirea minoriților, vestita Maria Radna. Din turnurile bisericii mari şi frumoase se văd pe Murăş la deal ruinele acoperite cu muşchi ale cetății de la Şoimoş; în fața bisericii se întinde Radna cea frumoasă şi peste Murăş e Lipova cu turnul sclipicios şi plin de zorzoane al bisericii româneşti, iar pe Murăş la vale se întinde şesul cel nesfârşit al Țării Ungureşti. Mara însă le trece toate cu vederea: pentru dânsa nu e decât un loc larg în fața mănăstirii, unde se adună lumea cea multă, grozav de multă lume. Căci e acolo în biserica aceea o icoană făcătoare de minuni, o Maica Precista care lăcrimează şi de a cărei vedere cei bolnavi se fac sănătoşi, cei săraci se simt bogați şi cei nenorociți se socotesc fericiți.

Mara, deşi creştină adevărată, se duce şi ea câteodată la biserica aceasta, dar se închină creştineşte, cu cruci şi cu mătănii, cum se cuvine în fața lui Dumnezeu. Că icoana face minuni, asta n-o crede; ştie prea bine că Maica Precista nemțească nu e o adevărată Maica Precista. E însă altceva la mijloc. Călugării, care umblă raşi ca-n palmă şi se strâmbă grozav de urât, au o ştiință tainică şi ştiu să facă fel de fel de farmece pentru ca boala să-şi vie la leac, săracul să-şi găsească sprijoana şi nenorocitul să se fericească. Bine face dar lumea care vine la Maria Radna să se închine, şi Mariei îi râde inima când pe la Sânte Mării timpul e frumos, ca lumea să poată veni cale de o săptămână de zile, cete-cete, cu praporele în vânt, cu crucile împodobite cu flori şi cântând psalmi şi litanii. Acum când vin sutele şi se adună miile pe locul cel larg din fața mănăstirii, acum e secerişul Marei, care dimineața iese cu coşurile pline şi seara se întoarce cu ele goale. De

aceea se închină Mara şi în faţa icoanei, apoi îşi ia copilaşii, pe care totdeauna îi poartă după dânsa, îi dă puţin înainte şi le zice: „Închinaţi-vă şi voi, sărăcuţii mamei!“

Sunt săraci, sărăcuţii, că n-au tată; e săracă şi ea, c-a rămas văduvă cu doi copii; cui, Doamne, ar putea să-i lase când se duce la târg? Cum, când e atât de bine să-i vezi?!

Umblă Mara prin lume, aleargă sprintenă, se târguieşte şi se ceartă cu oamenii, se mai ia şi de cap câteodată, plânge şi se plânge c-a rămas văduvă, şi apoi se uită împregiur să-şi vadă copii şi iar râde.

„Tot n-are nimeni copii ca mine!“ îşi zice ea, şi nimeni nu poate să ştie aceasta mai bine decât dânsa, care ziua toată vede mereu copii şi oameni şi nu poate să vadă fiinţă omenească fără ca s-o pună alături de copiii ei. Mult sunt sănătoşi şi rumeni, voinici, plini de viaţă, deştepţi şi frumoşi, răi sunt, mare minune, şi e lucru ştiut că oameni de dai Doamne numai din copii răi se fac.

Mai sunt şi zdrenţăroşi şi desculţi şi nepeptănaţi şi nespălaţi şi obraznici, sărăcuţii mamei; dar tot cam aşa e şi ea însăşi; cum altfel ar putea fi o văduvă săracă? Cum ar putea să fie copiii săraci, care îşi petrec viaţa în târg, printre picioarele oamenilor?

Muiere mare, spătoasă, greoaie şi cu obrajii bătuţi de soare, de ploi, de vânt, Mara stă ziua toată sub şatra, în dosul mesei plină de poame şi de turtă dulce. La stânga e coşul de peşte, iar la dreapta clocoteşte apă fierbinte pentru „vornovişti“, pentru care rade din când în când hreanul de pe masă. Copiii aleargă şi îşi caută treabă, vin când sunt flămânzi şi iar se duc după ce s-au săturat, mai se joacă voioşi, mai se bat fie între dânşii, fie cu alţii, şi ziua trece pe nesimţite.

Apoi, după ce a mai băut şi o ulcică de apă bună, ea scoate săculeţul, ca să facă socoteala. Niciodată ea n-o face numai pentru ziua trecută, ci pentru toată viaţa. Scăzând dobânda din capete, ea pune la o parte banii pentru ziua de mâne, se duce la căpătâiul patului şi aduce cei trei ciorapi: unul pentru zile de bătrâneţe şi pentru înmormântare, altul pentru Persida şi al treilea pentru Trică. Nu e chip să treacă zi fără ca ea să pună şi măcar numai câte un creiţar în fiecare din cei trei ciorapi; mai bucuros se împrumută pentru ziua de mâne. Când poate să pună florinul, ea-l sărută, apoi rămâne aşa, singură, cu banii întinşi pe masă, stă pe gânduri şi începe în cele din urmă să plângă.

Nu doară că i-ar fi greu de ceva; când simte greul vieţii, Mara nu plânge, ci sparge oale ori răstoarnă mese sau coşuri. Ea îşi dă însă seama cât a avut când a rămas văduvă, cât are acum şi cât o să aibă odată. Şi chiar Mara să fii, te moi când simţi că e bine să fii om în lumea aceasta, să alergi de dimineaţă până seara şi să ştii că n-o faci degeaba.

Peste zi ea vede multă lume, şi dacă-i iese-n cale vreo femeie care-i place şi ca fire, şi ca înfăţişare, ea-şi zice cu tainică mulţumire: „Aşa are să fie Persida mea!“ Iar dacă bărbat e cel ce-i place, ea-şi zice: „Aşa are să fie Trică al meu!“

Era una; preutesa de la Pecica, o femeie minunată, şi dulce la fire, şi bogată, şi frumoasă: ar fi spart Mara toate oalele dacă cineva s-ar fi încumetat să-i spună că Persida ei n-are să fie tot aşa, ba chiar mai şi mai. Iar preutesa aceea stătuse patru ani de zile la călugăriţele din

5. Naratorul surprinde în câteva rânduri vorbirea interioară a personajului, mai ales cu referire la cei doi copii ai săi.

6. Descrierea copiilor se realizează în tuşe groase, dar cu simpatie, printr-o combinaţie de *voci* narative (vocea naratorului obiectiv cu cea a personajului). Ei sunt: *zdrenţăroşi, nepeptănaţi, nespălaţi şi obrăznicuţi*. Portretul acestora, rezultat mai ales din fapte, nu exprimă ideea că ei ar fi copii *răi*, dar că aceştia când vor creşte vor fi oameni de toată isprava. De fapt Mara îi lasă pe Trică şi Persida destul de liberi, absenţa unui tată putând explica această situaţie.

7. Secvenţa numărării banilor poate fi considerată o scenă-cheie, ilustrând avariţia stăpânită a personajului, care motivează de altfel şi amânarea trimiterii Persidei la mânăstire sau modul în care va rezolva ea viitorul lui Trică.

8. Portretul Marei se realizează printr-un amestec de fragmente descriptive şi narative, care construiesc progresiv o imagine foarte vie – alcătuită din detalii, gesturi, atitudini, limbaj, fapte – a personajului, dând impresia privirii acestuia din mai multe unghiuri de vedere.

Oradea-Mare: era deci lucru hotărât că şi Persida are să stea cel puțin cinci ani la călugărițele din Lipova.

A şi făcut Mara ce-a făcut, şi maica Aegidia, econoama, i-a făgăduit că-i va lua copila şi pentru numai 60 de florini pe an, căci e văduvă cu doi copii, sărăcuții de ei. Au trecut însă doi ani de atunci, Persida împlinise nouă ani, şi Mara nu se putea hotărî să dea atâta bănet - pentru nimic. Ar fi putut să dea; avea de unde; asta ea însăşi o ştia mai bine decât orişicine; dar n-o ierta firea să rumpă din nici unul dintre cei trei ciorapi.

Trică îi făcea mai puțină bataie de cap.

Era un om la Lipova, Bocioacă, starostele cojocarilor, care lucra vara cu patru şi iarna cu zece calfe, scotea la toate târgurile cele mai frumoase cojoace, ținea tăierea cărnii în arândă şi avea de nevastă pe Marta, fata preotului de la Cladova. Minunat om! - aşa trebuia să fie şi Trică! Iar pentru aceasta nu era nevoie de multă şcoală: atât ca să-l primească ucenic.

Maica Aegidia cerea însă mult, şase florini pe lună, şi pe deasupra mai erau şi alte cheltuieli.

„Hm" zise Mara, încrețindu-şi sprâncenele, şi începu să facă în gândul ei socoteala cam câți oameni vor fi trecând în fieştecare an peste podul de pe Murăş. Nimeni în lumea aceasta n-ar fi putut să facă socoteala aceasta mai bine decât dânsa, care atâta timp a stat pe țărmurii Murăşului. Ce-ar fi fost adecă dacă ar fi luat din ciorapul Persidei arânda podului? Putea să dea mai mult decât alții, fiindcă nu voia să câştige decât cei 60 florini şi încă ceva pe deasupra. Apoi mai câştiga şi dreptul de a-şi pune masa şi coşurile la capătul podului, pe unde trecea toată lumea.

Stetea Mara, stetea şi număra în gândul ei banii, câte doi creițari de om şi câte zece de pereche de cai ori de boi, număra mereu şi-i aduna de se făceau mulți, încât ochii i se umpleau de lacrămi.

S-ar putea oare să fii văduvă săracă, să-ți vezi fata preutesă, feciorul staroste în breasla cojocarilor şi inima să nu ți se moaie?!

Că lucrurile ar putea să vie şi altfel, asta Mara nu putea s-o creadă când vedea ca-n aievea cum atât de bine au să iasă odată toate.

Generații...

Dicționar literar

Roman

Mara este un roman obiectiv, cu elemente de monografie a mediului social, dar şi de analiză psihologică şi morală. Încercarea de surprindere a vieții colectivității aminteşte de faptul că romanul descinde din epopee şi că o caracteristică a acestuia o constituie faptul că este forma epică în proză deschisă „modificărilor de structură şi îmbogățirilor de conținut" (***Dicționar de termeni literari***), ceea ce în cazul romanului ***Mara*** înseamnă amestecul de tablouri sociale şi de pasiuni umane. Ca orice roman adevărat, ***Mara*** se ambiționează să cuprindă lumea/ individul în toată complexitatea lor şi de aceea se poate vorbi de existența mai multor planuri şi personaje, dar şi de existența unor conflicte majore care dau impresia de structură complexă.

Realism

Romanul ***Mara*** surprinde lumea târgurilor ardeleneşti, cu ajutorul observației sociale şi morale, a detaliului semnificativ, al unor personaje specifice acestei lumi. Specific viziunii realiste a romanului este obiectivitatea relatării, construirea personajelor în relație cu mediul în care acestea trăiesc, lumea de precupeți şi de meşteşugari, cu problemele de convieţuire religioasă pe care o presupune existența mai multor etnii.

Pe de altă parte sunt prezente în acest roman situații/ forme narative marcate de tradiție şi stereotipie, precum tema banului sau motivul văduvei, al femeii voluntare.

Dicționar

a se chivernisi, vb. – a organiza, a conduce, a face economii, a agonisi; a ajunge la o situație materială bună
cârpaci, s. m. – meseriaş care face lucruri de proastă calitate; a cârpi, a pune petice
precupeață, s. f. – persoană care cumpără de la producător marfă pe care o vinde apoi cu preț mai ridicat în piață
minorit, s. m. – călugăr/ călugăriță din ordinul franciscan
florin, s. m. – monedă din aur sau din argint cu circulație în Țările Române, în secolul al XIX-lea
creițar, s. m. – monedă de argint sau de aramă cu circulație în Germania, Austro-Ungaria, Bucovina etc., în secolul al XIX-lea
staroste, s. m. – conducător al unei bresle sau comunități de meseriaşi
calfă, s. f. – lucrător calificat după o perioadă de ucenicie, ucenic

Explorarea textului

1. Textul se constituie în esență într-o prezentare a personajului Mara. Este surprinsă condiția ei de văduvă cu doi copii care a rămas cu ceva avere după moartea soțului, dar care, mai ales, are voința de a munci şi de a face din copiii ei oameni aşezați la casa lor şi respectați în comunitate. Scrie într-un enunț cât mai simplu despre ce e vorba în fragmentul dat mai sus.
2. Identifică cel puțin trei personaje din textul dat, scriind în dreptul fiecăruia câte o caracteristică.
3. Extrage din capitolul ***Sărăcuții mamei*** doi indici spațiali care fixează desfăşurarea acțiunii. Discutați între voi despre raportul dintre ficțiune şi realitate, aşa cum se conturează el în textul dat. Veți avea în vedere:
   - indicii din realitatea obiectivă;
   - modificările aduse de viziunea autorului.

Cine descrie/ povesteşte

1. Alege dintre următoarele instanțe narative/ de comunicare pe cea care ți se pare caracteristică primului capitol din romanul *Mara*:
   - narator/ povestitor obiectiv care se confundă cu autorul (narator auctorial);
   - un povestitor înlocuit uneori în relatare de către un personaj;
   - narator auctorial a cărui voce se confundă uneori voit cu cea a personajului Mara, creându-se astfel un fel de empatie a cititorului față de personaj.
2. Selectați un fragment care să vă ajute în legătură cu alegerea făcută. Discutați fragmentul ales şi observați care sunt mijloacele prin care se identifică instanța care narează.

Ce se descrie/ se povestește

1. Fixați, prin discuții între voi, tema capitolului de mai sus, știind faptul că tema unei opere poate fi văzută ca un aspect/ expresie foarte generală, sintetică a realității, cuprinzând un număr de elemente și motive care pot apărea în mai multe opere, având în fiecare dintre acestea o interpretare particulară.
2. Identifică în scris două motive literare prezente în fragmentul de mai sus. Ai în vedere faptul că motivul literar este o unitate minimală și tipică, purtătoarea unei semnificații a structurii textului. El poate fi un cuvânt concret care desemnează o anume situație semnificativă, cu valoare simbolică, mai multe asemenea situații concretizând tema generală a operei (în fragmentul de mai sus motivul copiilor *sărăcuți* ar putea fi un exemplu) sau poate fi și un cuvânt care exprimă o situație abstractă. Unele motive sunt recunoscute de tradiția literară: motivul văduvei cu copii, de exemplu. Motivul reprezintă „actualizarea, particularizarea" unei teme. (***Dicționar de termeni literari***)
3. Identifică și rescrie din text fragmentul în care este prezentat pentru prima oară personajul Mara.
4. Extrage, din text, pasajul care descrie locurile văzute de la mănăstirea Maria Radna.

Viziune. Modalități ale descrierii și ale narațiunii

În romanul ***Mara***, Slavici ne propune o viziune realistă asupra lumii. Reprezentările acestei viziuni duc la crearea unui imaginar al lumii ardelenești a sfârșitului de secol al XIX-lea în care se amestecă etnii, religii, personaje voluntare și caractere puternice, conflicte în care datoria și pasiunea se înfruntă. Este o lume privită, așadar, dintr-o perspectivă etică, complicată însă cu o privire asupra vieții interioare a personajelor care-și asumă uneori înfruntarea destinelor prestabilite, ceea ce generează sentimente de vinovăție. Amestecul de narațiune și descriere asociată cu fragmente de monolog, schimbarea frecventă a registrului verbal, prezența adjectivelor caracterizante, fac din fragmentul studiat un text dinamic și variat ca mijloace de realizare.

1. Recitește fraza de la începutul textului și extrage adjectivele care se referă la personajul Mara. Precizează ce tip de portret (fizic, moral, psihologic etc.) se realizează în acest fragment descriptiv.
   Numește și alte elemente specifice expoziționii prezente în text.
2. Identifică verbele din următorul fragment și interpretează prezența lor în raport cu temperamentul/ caracterul personajului:

Dicționar literar

Oralitatea textului este marcată de caracteristici care constau din prezența unor cuvinte, expresii, zicători populare, a unor propoziții exclamative sau de schimbări de persoane gramaticale ale vorbirii, ori din prezența unor forme ale vorbirii familiare.

Narator/ instanțe narative – în romanul ***Mara*** naratorul este unul de tip obiectiv (narator auctorial), deși, specific stilului popular, se instituie, uneori, și o relație apropiată, de complicitate, între narator și personajul Mara, între narator și cititor.

Secvență epică – o astfel de secvență din fragmentele date poate fi considerată momentul traversării Mureșului de către Persida și Trică în care întâlnim o succesiune de scene (cea de la mânăstire, coborârea pe râu, scena dintre Mara și maica Aegidia) care au o anumită independență și caracter unitar.

Scenă – un moment, o întâmplare dintr-o operă epică. Mai multe scene pot alcătui o secvență.

În cazul romanului ***Mara*** o scenă poate fi considerată momentul înfruntării dintre Trică și Costi, din capitolul ***Maica Aegidia***.

Umblă Mara prin lume, aleargă sprintenă, se târguieşte şi se ceartă cu oamenii, se mai ia şi de cap câteodată, plânge şi se plânge c-a rămas văduvă, şi apoi se uită împregiur să-şi vadă copiii şi iar râde.

3. Mara trăieşte într-un mediu în care sunt prezente mai multe etnii şi religii. Cum explici faptul că, deşi Mara este *creştină*, se duce totuşi şi se închină la mânăstirea minoriților? Identifică, în text, fragmentul în care este surprinsă atitudinea Marei față de religia minoriților şi motivul prezenței ei acolo.

4. Ce semnificație acorzi următoarei reflecții a naratorului cu privire la Mara:
Şi chiar Mara să fii, te moi când simți că e bine să fii om în lumea aceasta, să alergi de dimineață până seara şi să ştii că n-o faci degeaba.

5. Ce însuşire a personajului Mara exprimă construcția *vinde ce poate şi cumpără ce găseşte*?

Actualizarea cunoştințelor

- genul epic este o formă specifică de organizare a literaturii/ ficțiunii literare;
- există un narator, altul decât persoana scriitorului, obiectiv în cea mai mare parte, deşi uneori se instituie un soi de *complicitate ironică* cu personajele, iar alteori naratorul este chiar un personaj;
- comunicarea artistică/ transmiterea unor sensuri/ în genul epic este mediată de prezența narațiunii şi a personajelor, narațiunea fiind realizată de regulă la persoana a III-a; sunt prezente şi pasaje descriptive;
- specific narațiunii sunt indici ai spațiului şi indici ai temporalității asociați acțiunii;
- personajele sunt prezentate în conflicte mai mult sau mai puțin evidente, de natură socială, morală, sau psihologică.

Portretul moral al Marei

1. Reciteşte fragmentul de mai jos şi alege dintre următoarele însuşiri morale pe cea care ți se pare mai potrivită pentru Mara:
- spirit de economie;
- avariție;
- caracter nehotărât.

A şi făcut Mara ce-a făcut, şi maica Aegidia, econoama, i-a făgăduit că-i va lua copila şi pentru numai 60 de florini pe an, căci e văduvă cu doi copii, sărăcuții de ei. Au trecut însă doi ani de atunci, Persida împlinise nouă ani, şi Mara nu se putea hotărî să dea atâta bănet - pentru nimic. Ar fi putut să dea; avea de unde; asta ea însăşi o ştia mai bine decât orişicine; dar n-o ierta firea să rupă din nici unul dintre cei trei ciorapi.

2. Motivează intenția Marei de a o da pe fiica sa, Persida, la maici pentru educație.

3. Precizează care este decizia Marei în ceea ce îl priveşte pe Trică?

4. Realizează o caracterizare succintă (circa 10 rânduri) a Marei, aşa cum se dezvăluie din următorul fragment (gesturi, atitudini, gânduri):
Apoi, după ce a mai băut şi o ulcică de apă bună, ea scoate săculețul, ca să facă socoteala. Niciodată ea n-o face numai pentru ziua trecută, ci pentru toată viața. Scăzând dobânda din capete, ea pune la o parte banii pentru ziua de mâne, se duce la căpătâiul patului şi aduce cei trei ciorapi: unul pentru zile de bătrânețe, şi pentru înmormântare, altul pentru Persida şi al treilea pentru Trică. Nu e chip să treacă zi fără ca ea să pună şi măcar numai câte un creițar în fiecare din cei trei ciorapi; mai bucuros se împrumută pentru ziua de mâne. Când poate să pună florinul, ea-l sărută, apoi rămâne aşa, singură, cu banii întinşi pe masă, stă pe gânduri şi începe în cele din urmă să plângă.

5. Exprimă-ți opinia cu privire la semnificația următoarei construcții: *Oameni de dai Doamne numai din copii răi se fac.*

Portretul copiilor

1. Discutați despre sensul următorului fragment:
Mai sunt şi zdrențăroşi şi desculți şi nepeptănați şi nespălați şi obraznici, sărăcuții mamei; dar tot cam aşa e şi ea însăşi; cum altfel ar putea fi o văduvă săracă? Cum ar putea fi copiii săraci, care îşi petrec viața în târg, printre picioarele oamenilor?
Sunt copiii Marei într-adevăr săraci sau *sărăcia* lor se referă la altceva?
2. Dă o explicație pentru următorul comentariu al naratorului, observând şi faptul că uneori limbajul său pare a se confunda cu cel al personajului:
Sunt săraci, sărăcuții că n-au tată; e săracă şi ea, c-a rămas văduvă cu doi copii; cui, Doamne, ar putea să-i lase când se duce la târg? Cum, când e atât de bine să-i vezi?!
Ai în vedere faptul că înaintea acestui comentariu al naratorului, apare în text următorul pasaj:
De aceea se închină Mara şi în fața icoanei, apoi îşi ia copilaşii, pe care totdeauna îi poartă după dânsa, îi dă puțin înainte şi le zice: „Închinați-vă şi voi, sărăcuții mamei!“

Explorarea textului

1. Reciteşte fragmentul de mai jos şi redactează un text de 10-15 rânduri având în vedere:
   - perspectiva narativă (cine povesteşte);
   - modul de expunere folosit;
   - despre ce este vorba în fragment;
   - particularități ale stilului.

   „Hm“ zise Mara, încrețindu-şi sprâncenele, şi începu să facă în gândul ei socoteala cam câți oameni vor fi trecând în fieştecare an peste podul de pe Murăş. Nimeni în lumea aceasta n-ar fi putut să facă socoteala aceasta mai bine decât dânsa, care atâta timp a stat pe țărmurii Murăşului. Ce-ar fi fost adecă dacă ar fi luat din ciorapul Persidei arânda podului? Putea să dea mai mult decât alții, fiindcă nu voia să câştige decât cei 60 florini şi încă ceva pe deasupra. Apoi mai câştiga şi dreptul de a-şi pune masa şi coşurile la capătul podului, pe unde trecea toată lumea.
2. Următorul fragment se constituie într-un fel de „concluzie narativă“ a primului capitol din romanul ***Mara***:
   S-ar putea oare să fii văduvă săracă, să-ți vezi fata preutesă, feciorul staroste în breasla cojocarilor şi inima să nu ți se moaie?! Că lucrurile ar putea să vie şi altfel, asta Mara nu putea s-o creadă când vedea ca-n aievea cum atât de bine au să iasă odată toate.
   Scrie un text de minimum 10 rânduri, despre „filozofia de viață“ a personajului, care se desprinde din acest pasaj.
3. Identifică succesiunea de paragrafe/ scene/ momente ale capitolului, precizând caracterul predominant descriptiv, narativ, dialogat sau monologic al fiecărei secvențe/ scene. Precizează tema/ ideea prezentă în fiecare moment.
4. Explică, oral, titlul capitolului.

MARA
de Ioan Slavici

Dacă primul capitol al romanului dădea impresia de oarecare echilibru între descriere şi naraţiune, prezenţa importantă a secvenţelor descriptive fiind motivată de caracterul expozitiv, în fragmentul care urmează, selectat din capitolul al II-lea, naraţiunea domină ca mod de expunere. Se relatează astfel sub forma unui nucleu narativ înfruntarea dintre Trică şi Costi şi plecarea Persidei de la mânăstire pentru a-l pedepsi pe Costi Balcovici, cel pe care învăţătorul Blăguţă l-a pus să supravegheze clasa de elevi.

Maica Aegidia
(fragment)

Puncte de reper

1. Tendinţa de a fixa dintr-o perspectivă mai degrabă calendaristică (potrivit cu ritmul anotimpurilor) acţiunea din text se poate interpreta ca o influenţă a viziunii populare. În realism, cronologia şi precizia evenimentelor joacă un rol important în ceea ce priveşte indicii temporalităţii.

[…] *Într-o frumoasă zi de primăvară d. învăţător Blăguţă a venit mai târziu decât de obicei la şcoală. Îi plăcea mult să pescuiască, se topiseră cam iute zăpezile, Murăşul se umflase şi apa era tulbure, cum e mai bună pentru pescuit. Şi era lucru ştiut că, în lipsa d-lui Blăguţă, Costi Balcovici e acela care pune mâna pe nuia, ca să ţie buna rânduială – nu pentru c-ar fi fost cel mai mare dintre şcolari, dar învăţa bine şi era băiatul turtelarului din Radna.*

Una e însă Blăguţă şi alta Costi, deşi era băiat de turtelar. În faţa d-lui Blăguţă, Trică stetea smirnă, iar cu Costi se bătuse adeseori în piaţă, în zilele cele bune, când nu era singur, ci săreau amândoi, cu Sida, în capul lui, şi rar scăpa Costi cu faţa curată, fiindcă Sida avea gheare ca pisica şi ar fi sărit şi în foc pentru frăţiorul ei.

Tocmai de aceea, poate, Costi era foarte aspru faţă cu Trică, pe care îl ştia acum singur.

– Trică – strigă el răstit – stăi frumos!

Trică se ridică îndrăzneţ în picioare: i se făcuse o nedreptate.

– Şezi! strigă Costi.

– Dacă vreau şed; dacă vreau stau, răspunse Trică. Cine eşti tu ca să-mi porunceşti mie?!

Ceilalţi şcolari începură să râdă cu gurile întinse până spre urechi, căci copiii sunt oameni şi ei şi se simt mulţumiţi când văd umilirea celor ce prea se înalţă. Dar Costi, pui de om şi el, nu voia să fie umilit.

– Afară! – strigă el dăscăleşte – în genunchi! Şi, rostind porunca, se şi duse ca să-l apuce pe Trică.

2. Trică se dovedeşte a fi, într-adevăr, un copil cu simţul dreptăţii şi al demnităţii.

Trică, cu vreo trei ani mai mic decât Costi, nu se simţea destoinic să ţie piept cu acesta: cu cât mai mic era însă omul cu atât mai mare îi era hotărârea, şi el ştia să muşce, să zgârâie şi să dea cu picioarele, ceea ce pe Costi îl umplea cu atât mai vârtos de mânie, cu cât ceilalţi şcolari se ridicaseră pe bănci şi râdeau cu hohote de câte ori Trică îl nimerea bine. Astfel învingerea nu putea să fie decât a lui Trică: bătaie, ce-i drept, a mâncat, părul i s-a cam rărit, gâtul îi era zgâriat, dar din bancă tot n-a ieşit şi în genunchi nu l-a pus decât d. Blăguţă, care ţinea ca autoritatea lui Costi să rămână întreagă.

Ieşind din şcoală, Trică a luat-o, ca de obicei, drept spre pod, unde mumă-sa aduna creiţarii şi îşi vindea mărfurile. Cât s-a bătut cu Costi şi cât a stat în genunchi, o singură lacrimă nu i se ivise în ochi; abia acum, după ce se văzu singur, începu să şteargă din când în când câte o lacrimă. Ah! cum ar fi voit să-l poată muşca pe Costi, încât urma dinţilor să-i rămână toată viaţa! Costi era însă mai tare decât dânsul.

„O să-i spui eu mamei – îşi zise băiatul – şi o să trecă el pe la pod!" Când însă vorba era s-o facă, el n-o putea. Degeaba i-ar fi spus: o făcea să se plângă, ca alte dăţi, că e văduvă şi că toţi îşi bat joc de copiii ei, fiindcă n-au tată, ca să-i ocrotească.

„Ah! – zise el suspinând – de ce nu mai e Sida aici?!"

Da! singură ea putea să ştie ce va să zică a fi bătut de Costi.

El se strecură fără de veste pe lângă un car peste pod, apoi, trecut o dată pe celălalt ţărmure, se duse ca din puşcă la mănăstirea de călugăriţe, trase clopoţelul de la intrare şi spuse, după ce i se deschise, că mumă-sa l-a trimis să-i aducă soru-si ceva.

La călugăriţele din Lipova nu puteai să vorbeşti cu orişicine şi orişicând şi despre orişice. Sidi nu era însă oricine, şi maica Aegidia cea aspră, fiind totodată şi înţeleaptă, ţinea să nu răscoale întreaga mănăstire, ceea ar fi făcut dacă ar fi oprit pe Sidi, care începuse să se vaite când i s-a spus că acum, asupra mesei, nu poate să-şi vadă fratele. Astfel Trică n-a avut să aştepte mult.

– Ce e?! întrebă ea răstită.

– Uite – zise el încet, ca să nu audă şi sora Marta, care se afla în iatacul de alături – Costi m-a bătut.

– Te-a bătut el pe tine, şi tu, prostule, te-ai lăsat să te bată!

– Dacă el e mai tare!

Persida rămase câtva timp pe gânduri, cu răsuflarea oprită şi cu ochii ţintă la un colţ.

– Haide!… zise apoi şi îl apucă de braţ, ca să-l ducă spre ieşire, unde cheia era în uşă.

– Sidi, Sidi! strigă sora Marta, şi ea speriată şi plecă s-o oprească.

– Haide! grăi Persida mai tare. Ea n-are voie să iasă după noi! Ieşind apoi în stradă, ei o luară spre pod.

Da! Însă dincolo era Mara, şi ea n-avea să-i vadă, nici să-i ştie.

Pe ţărmurile despre Lipova, de la pod la deal, e Sărăria, o mare şură de scânduri, în care se adună sarea adusă pe luntri de la ocnele Ulioara, ca să fie vândută pentru satele de dimpregiur. În faţa Sărăriei sunt vara-iarna, ziua-noaptea, o mulţime de care, iar din sus de Sărărie e şirul de mori plutitoare de-a lungul ţărmului. Persida şi Trică se strecurară printre care, ocoliră Sărăria şi înaintară spre mori. De câte ori, vara, au trecut ei Murăşul pe luntriţa de la vreo moară!

Acum însă nu era vară, ci primăvară, şi Murăşul era lat, foarte lat, tulbure-gălbui şi plin de spumă şi de vultori. Morile, care alte dăţi se aflau în apropierea ţărmului, de care erau legate printr-o podişcă, acum rămăseseră departe spre mijlocul râului, de unde abia li se auzeau tocăniturile monotone. Cum să ajungă ei acolo, ca să roage pe vreuna dintre calfele de morar să-i trecă?!

Nu era chip! Şi totuşi cei doi copii bălani şi cu obrajii rumeni erau voioşi: mult era frumos şi bine aici în faţa valurilor care se

3. Înfruntarea de către Trică a lui Costi nu este doar o problemă de competiție între copii, de mai veche rivalitate, ci și de statut social, Costi fiind băiat de turtelar.

4. Suferința loviturilor primite de Trică se exprimă abia când este singur, *abia acum* [...] *începu să şteargă din când în când câte o lacrimă* și se îndreaptă către pod unde se află Mara. Dar Trică își redescoperă cu această ocazia condiția de copil fără tată. De aceea va decide să o caute mai degrabă pe Persida și să i se plângă ei și nu Marei.

5. Solidaritatea dintre cei doi copii se va dovedi impresionantă, mai ales prin hotărârea bruscă a Persidei de a pleca din mânăstire și de a-l pedepsi pe Costi. Gestul ei va stârni o mică furtună în viața comunității și a mânăstirii, ilustrând caracterul voluntar, puternic, al Persidei, care nu este, de fapt, decât o Mara în devenire.

tăvăleau greoaie spre şesul depărtat. Venea cu ele şi o adiere primăvăratică, iar dincolo, pe coastele de la Radna şi de la Şoimuş, se ivea pe ici pe colo iarba crudă şi verdeaţa de salcie şi de răchită.

– Stăi! strigă deodată Persida. Morarii cum ajung la morile lor? Trebuie să fie pe aici pe lângă ţărmuri vreo luntriţă. N-ai să te temi! Tu ştii că eu mă pricep la lopată.

– Eu să mă tem!? răspunse Trică. N-am vâslit vara şi eu?!

Mare lucru nici n-ar fi fost, dacă ai fi putut, ca vara, să dai cu lopata de fund, ca să duci luntriţa precum îţi place; acum însă Murăşul n-avea fund, valurile erau cu mult mai iuţi decât ţi se păreau de pe ţărmure şi luntriţa-i ducea pe cei doi copii după cum voia bunul Dumnezeu.

Ochii căprui ai Persidei erau plini de văpaie: era frumos şi bine, mare minune, mai ales pe la vultori, când luntriţa se învârtea. Oamenii de pe ţărmuri se speriară, cu toate acestea, când văzură luntriţa uşoară cu cei doi copii neajutoraţi în ea şi începură să alerge, mai ales de la Sărărie, spre mori, ca să ieie o luntriţă şi să le vie într-ajutor.

Ce ar fi putut adecă să li se întâmple? Îi duceau valurile cât îi duceau şi trebuia să-i scoată în cele din urmă la ţărmure, cum scoate apa râului tot ceea ce pluteşte pe ea.

Mai era însă în drum şi podul, de care nu o dată se izbesc şi se sfarâmă plutele aduse din Ardeal. Lumea alerga dar spre pod pentru ca de acolo să le vie cumva într-ajutor.

În acelaşi timp se dusese spre Lipova vestea că o fată a fugit de la călugăriţe cu un băiat. O fată şi un băiat! S-ar fi putut oare ca în gândul lumii fata să nu fie mare, când fuge cu un băiat? Degeaba i-ai fi spus că nu era, degeaba i-ai fi arătat perechea; ea tot n-ar fi crezut. Mai erau dar şi alţi oameni la pod, în faţa mănăstirii, ca să afle cum s-au petrecut lucrurile cu fuga.

Mara, pogăriţa, vedea că o mişcare neobişnuită s-a pornit de la Sărărie şi de la mănăstire spre pod. Sări dar de la locul ei şi grăbi spre Lipova. Uitându-se apoi încotro se uitau şi oamenii, zări deodată luntriţa purtată de valuri şi alte două luntriţe mânate de vâslaşi voinici, care grăbeau să o ajungă.

– Vai de mine! strigă ea, cuprinsă de spaimă.

La moarte s-ar fi gândit, dar nu că sunt ai ei copiii din luntriţa care venea, venea mereu iute spre pod.

Mara începu să alerge şi să cheme oamenii ca să deschidă podul, ca de obicei când trec plute sau luntriţe cu sare.

Dincolo, despre Lipova, se îngrămădea spre pod lumea adunată în pripă, iar în fruntea ei venea maica Aegidia, foarte grăbită, ca o păpuşică trasă pe sfoară, cu ochii ridicaţi spre cer, cu mâinile încleştate şi rugând mereu pe Maica Fecioară de la Radna, făcătoare de minuni, să le vie copiilor într-ajutor.

Văzând pe maica Aegidia, Mara se opri.

De la călugăriţă gândul îi trecu deodată la Persida, şi ochii ei se îndreptară mai cu dinadins spre cei doi copii. Ea rămase ca înfiptă, cu ochii mari, cu buzele strânse în jos.

– Sfânte Arhanghele! strigă apoi crucindu-se. Sfântă Marie, Maică Preacurată! Bată-vă să vă bată, copii! Nu – grăi dânsa mângâiată – copii ca ai mei nimeni nu are!

6. Există o maturizare timpurie a celor doi copii şi în acest fel se explică faptul că ei reuşesc să găsească soluţii pentru a trece Mureşul, fără să folosească podul unde se află mama lor.

7. În ciuda primejdiei la care s-au expus cei doi, Mara îşi priveşte copiii cu încredere şi cu o nedisimulată admiraţie: *Nu – grăi dânsa mângâiată – copii ca ai mei nimeni nu are*!

Şi adecă ce li s-ar fi putut întâmpla? Printre pontoanele podului era loc de puteau trece şi o sută de luntrițe! Da! da! Lor nu li se putea întâmpla nimic: ea ar fi avut altfel visuri rele şi presimțiri urâte.

Dar cum a ajuns Persida din mânăstire în mijlocul Murăşului?

Pornind iar spre maica Aegidia, ca să afle cele petrecute, Mara era din ce în ce mai strâmtorată. Ştia un lucru: că aşa numai din senin, n-a plecat Persida de la călugărițe. Trebuia să fie la mijloc vreo nefăcută!

Mara era însă femeie trăită în lume şi ştia că lucrurile o să meargă mai bine dacă se va ține dânsa deasupra.

– Bine, maică – strigă ea – aşa păziți voi copiii?

Ce mai putea maica Aegidia să răspundă când ea singură era de vină, ea, cu slăbiciunea ei cea mare?

Îşi frângea mâinile şi nădăjduia în Dumnezeu cel prea milostiv.

– Las-acum, lasă! grăi dânsa căită. Iată, Maica Domnului ne este într-ajutor; luntrița a apucat-o bine, a luat-o spre locul dintre pontoane şi trece, trece, iat-o, trece!

Toți alergară să vadă cum luntrița intră sub pod, apoi se-ntoarseră şi alergară pe-nbulzite, ca s-o apuce ieşind din jos pe pod.

Persida şi Trică şedeau tăcuți şi strâmtorați, căci ştiau, ce-i drept, că de înecat nu se vor îneca, dar nici cu fața curată nu vor scăpa după ce au ridicat atâta lume în picioare.

Peste puțin îi ajunseră apoi şi morarii ce plecaseră în calea lor; unul dintre dânşii apucă lanțul luntriței şi începură să vâslească spre malul de la Lipova.

Lumea se porni dar şi ea înapoi, cu Mara şi cu maica Aegidia. Mult ar fi dat maica Aegidia ca toată această lume neastâmpărată să rămâie departe-n urma ei, ca să poată vorbi ea singură cu Persida. Căci iubea maica adevărul, dar mai presus de toate îi era numele cel bun al mănăstirii, şi toate i le-ar fi iertat copilei dacă prin o minciună bine potrivită ar fi scăpat acest nume bun. Lumea nu era însă numai neastâmpărată, ci totodată şi sprintenă, şi maica Aegidia cea cu pas mărunt rămase ea departe-n urmă.

Iară Persida nu ştia să spună decât adevărul.Ieşind din luntriță, ea trecu iute, îndrăzneață şi cu capul ridicat printre cei adunați pe țărmure şi se duse drept la maica Aegidia.

Dicționar

a sta smirnă, loc. vb. – a sta drept, nemişcat
rânduiala, s. f. – aranjarea lucrurilor în mod ordonat; în text cu sensul de a face ordine, disciplină
să muşce, vb. – formă populară de la „a muşca“
umilit, adj. – smerit, plecat, ruşinat; cu atitudine supusă
vârtos, adj. – puternic, voinic, viguros
iatac, s. n. – cameră (mică) de culcare
care, s. n. – căruțe
luntriță, s.f. – diminutiv de la „luntre“
țărmure, s. n. – țărm (formă populară)

Explorarea textului

Personaje

1. Identifică locurile unde are loc acțiunea din acest fragment.
2. Fragmentul se constituie într-o secvență epică alcătuită din mai multe scene. Identifică două scene ale textului.
3. Extrage din text acel fragment care motivează hotărârea lui Trică de a se plânge Persidei, despre înfruntarea de la şcoală cu Costi, şi nu Marei.
4. Ce alte personaje sunt prezente în această secvență epică? Scrie numele lor însoțite de cel puțin o determinare, dacă acestea sunt prezente în text.
5. Extrage din text acea construcție în care este prezentată, pentru prima oară, în fragment, maica Aegidia.
6. Fragmentul, extras din capitolul al doilea al romanului, surprinde un moment semnificativ din viața celor doi copii ai Marei. Două sunt momentele narative în jurul cărora este construit fragmentul: înfruntarea dintre Costi Balcovici pus de învățător să supravegheze clasa în lipsa lui şi plecarea Persidei de la mânăstire pentru a-l pedepsi pe Costi care i-a bătut fratele. Fragmentul în ansamblu ilustrează caracterul voluntar al celor doi copii şi spiritul de solidaritate, întărit între altele şi de absența unui tată în familie. Rezumă episodul trecerii Mureşului.

Părinți şi copii

1. Citeşte următorul fragment. Reflectează asupra sensurilor acestuia şi comentează, oral, condiția lui Trică de copil fără tată. Subliniază rolul pe care îl au mama şi sora lui în rezolvarea „problemei“ sale:

Ieşind din şcoală, Trică a luat-o, ca de obicei, drept spre pod, unde mumă-sa aduna creițari şi îşi vindea mărfurile. Cât s-a bătut cu Costi şi cât a stat în genunchi, o singură lacrimă nu i se ivise în ochi; abia acum, după ce se văzu singur, începu să şteargă din când în când câte o lacrimă. Ah! cum ar fi voit să-l poată muşca pe Costi, încât urma dinților să-i rămână toată viața! Costi era însă mai tare decât dânsul.

„O să-i spui eu mamei – îşi zise băiatul – şi o să trecă el pe la pod!“ Când însă vorba era s-o facă, el n-o putea. Degeaba i-ar fi spus: o făcea să se plângă, ca alte dăți, că e văduvă şi că toți îşi bat joc de copiii ei, fiindcă n-au tată, ca să-i ocrotească.

„Ah! – zise el suspinând – de ce nu mai e Sida aici?!“

Da! singură ea putea să ştie ce va să zică a fi bătut de Costi.

2. Discutați cu argumente dacă gestul celor doi copii de a trece cu luntrea apele învolburate ale Mureşului se înscrie în vreuna din următoarele cauze:
   - sunt lipsiți de educație; fac ce vor, nu-şi ascultă mama, sunt scăpați de sub autoritatea părintească;

Maica Aegidia interpretată de actrița Irina Petrescu, în filmul ***Dincolo de pod***

Dincolo de pod,
ecranizare după romanul ***Mara***
de Ioan Slavici, regia Mircea Veroiu

- au discernământ limitat (nu sesizează amploarea riscului la care se expun);
- sunt curajoşi (copii cu inițiativă, găsesc soluții pentru orice, au o voință puternică, sunt ambițioşi, ştiu ce vor);
- dragostea dintre ei, spiritul de solidaritate motivează gestul şi riscurile pe care şi le asumă.

3. Explică sensul următoarelor cuvinte ale Marei din secvența în care Persida şi Trică vor să treacă Mureşul învolburat:
– Sfânte Arhanghele! strigă apoi crucindu-se. Sfântă Marie, Maică Preacurată! Bată-vă să vă bată, copii! Nu – grăi dânsa mângâiată – copii ca ai mei nimeni nu are!
Şi adecă ce li s-ar fi putut întâmpla? Printre pontoanele podului era loc de puteau trece şi o sută de luntrițe! Da! da! Lor nu li se putea întâmpla nimic: ea ar fi avut altfel visuri rele şi presimțiri urâte.

4. Discutați atitudinea Marei aşa cum reiese din dialogul cu Maica Aegidia şi din intenția ei de a arunca vina evenimentelor întâmplate pe seama acesteia. Aduceți argumente pro sau contra atitudinii Marei, având în vedere şi comentariile naratorului de la începutul acestei secvențe: *Mara era însă femeie trăită în lume şi ştia că lucrurile o să meargă mai bine dacă se va ține dânsa deasupra.*
Ar putea fi la mijloc în acest comportament şi o încercare a Marei de a mai reduce din suma plătită mânăstirii pentru Persida sau vrea să-şi apere fata, învinovățind cealaltă parte de întâmplare?

5. Discutați, oral, care este relația dintre copii şi părinți în fragmentele extrase din romanul ***Mara***. Este Mara un părinte autoritar?

Dicționar literar

Stil direct – modalitate de exprimare exactă a spuselor unui personaj/ unei persoane. Semnele ortografice, distinctive, ale stilului direct sunt: două puncte, linia de dialog sau ghilimele. Lipsesc conjuncțiile subordonatoare.

Stil indirect – modalitate de exprimare a spuselor unui personaj/ unei persoane realizat prin transpunere de la persoana I la persoana a III-a. Semnele caracteristice sunt verbele de declarație (*a zice*, *a spune*, *a declara*, *a povesti* etc.) după care urmează o conjuncție subordonatoare.

Monolog interior – vorbire la persoana I, modalitate specifică romanului sau nuvelei de analiză psihologică. Personajul face introspecție asupra propriilor stări sufleteşti.

Narațiune, descriere, dialog. Probleme de stil

1. Identifică timpurile verbale folosite în fragment şi dă o explicație pentru schimbarea de registru verbal.

2. Citeşte cu atenție următorul text:
Un singur lucru o punea câteodată pe gânduri. Prea se făcuse blândă Persida: nu care cumva călugărița aceea s-o momească, s-o farmece şi s-o facă şi pe ea călugăriță smerită. „Mai bine moartă!" Dar nu! asta nu era cu putință: neam de neamul ei n-a fost om smerit; toți creştini adevărați! Apoi Trică se făcuse şi el băiat aşezat, ascultător şi bun şcolar. Asta vine cu vârsta la copiii care sunt răi de mici.
Identifică instanțele narative (cine povesteşte) în acest fragment. Rescrie textul, modificând categoriile morfologice ale următoarelor cuvinte: în loc de *era*, scrie *este*; în loc de *neamul ei*, scrie *neamul meu*; în loc de *se făcuse*, scrie *este*.

3. Discutați, oral, care sunt consecințele, în plan stilistic, al unor asemenea modificări. Aveți în vedere următoarele concepte operaționale: stil direct, stil indirect, monolog.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Extrage din capitolul ***Maica Aegidia*** un pasaj descriptiv, unul narativ şi unul dialogat.
   Formulează succint tema/ despre ce e vorba în aceste pasaje.
2. Explică felul cum se face trecerea (care sunt mijloacele, cuvintele folosite/ conectorii), de la un mod de expunere la altul.
3. Extrage din următoarea listă de caracteristici ale stilului oral două dintre cele care sunt prezente în fragmentele selectate în manual din romanul ***Mara***. Dă exemple de text pentru fiecare dintre cele două caracteristici.
   - folosirea exclamațiilor şi a interogațiilor retorice;
   - prezența unor elemente de lexic popular: cuvinte populare, expresii, construcții populare;
   - trecerea narării de la persoana a III-a la persoana I sau invers (amestecul de voci narative);
   - folosirea de repetiții;
   - dominarea procedeelor de coordonare la nivelul frazei.

Dincolo de text

Cugetări despre familie:

Numai copiii care-şi respectă părinții sunt cu adevărat demni să fie lăudați. (*Lauda magna natis obsequi parentibus.*)

Phaedrus, ***Fabule***

Nu ne-a stat nouă în putință să ne alegem părinții. (*Non fuit in nostra potestate quos sortiremur parentes.*)

Seneca, ***De brevitate vitae***

Este impresionantă grija părinților față de copii. (*Sagas parentum est cura.*)

Seneca, ***Hippolytus***

Merită să fie criticați părinții care nu vor ca fiii lor să fie ajutați printr-o educație severă. (*Parentes obiurgatione digni sunt, qui volunt liberos suos severa lege perficere.*)

Petronius, ***Satyricon***

Toate familiile seamănă una cu alta, dar fiecare familie nefericită este nefericită în felul ei.

Lev Tolstoi, ***Anna Karenina***

Copiii încep prin a-şi adora părinții, după o vreme îi judecă şi sfârşesc prin a-i ierta.

Oscar Wilde, ***Portretul lui Dorian Gray***

>>> Limbă și comunicare

ROLUL ELEMENTELOR ARHAICE ŞI REGIONALE ÎN INTERPRETAREA MESAJELOR SCRISE ŞI ORALE

1. Următoarele cuvinte şi construcții aparțin limbii populare şi au rolul de a particulariza stilul/ limbajul romanului ***Mara***: *să ție, li-au mai rămas, muma, arânda* (*podului*) *Murăş, împregiur, preuteasă, s-ar fi încumătat, să rumpă, să vie, ca-n aievea.*
   Scrie forma literară a cuvintelor de mai sus.
2. Scrie câte un sinonim pentru fiecare dintre cuvintele şi expresiile următoare: *îi râde inima, staroste, calfă, a trece cu vederea*.
3. Precizează sensul verbului *a fi* din fraza: *Nu-i vorbă, Bârzovan, răposatul, era când a fost mai mult cârpaci decât cizmar.*
4. Caută trei contexte în care apare expresia *sărăcuții mamei*. Precizează pentru fiecare situație cine este cel care o rosteşte.
5. Identifică, în text, alte două construcții exclamative cu referire la cei doi copii ai Marei.
6. O sintagmă folosită de narator pentru a exprima ideea de moment bun pentru negustorie este *acum e secerişul Marei.* Se exprimă astfel, metaforic, ideea că sunt momente în care Mara vinde tot ce aduce la mânăstirea Maria Radna sau la podul de peste Mureş.
   Scrie două enunțuri în care să foloseşti această expresie.
7. Încearcă, prin discuții cu colegii tăi, să clarifici sensul expresiei *a ține banii la ciorap.*
8. Dat fiind că sunt texte ficționale, fragmentele din romanul ***Mara*** ilustrează o *situație de comunicare* caracterizată printr-o accentuare/ prezență a factorului emoțional/ expresiv. Indică trei mijloace prin care se realizează această funcție a comunicării. Reaminteşte-ți alte funcții ale comunicării şi explică-le rolul.

SENSUL CUVINTELOR ÎN CONTEXT

1. Precizează, cu ajutorul sinonimelor, sensul următoarelor cuvinte/expresii subliniate, selectate din romanul ***Mara***:
   - *ca să ție* buna rânduială...
   - *În fața d-lui Blăguță, Trică* stetea smirnă...
   - *Sida avea gheare ca pisica şi* ar fi sărit şi în foc *pentru frățiorul ei...*
   - *se duse* ca din puşcă *la mănăstirea de călugărițe...*
   - *Trebuia să fie la mijloc vreo* nefăcută*!*
   - *În fața Sărăriei sunt* vara-iarna, ziua-noaptea, *o mulțime de care, iar din sus de Sărărie e şirul de mori plutitoare de-a lungul țărmului...*
   - *Sidi nu era însă oricine, şi maica Aegidia cea aspră, fiind totodată şi înțeleaptă, ținea* să nu răscoale *întreaga mănăstire.*

Înainte de text

1. Identifică pe o hartă imaginară sau reală unde se află localitatea Sinaia: zona geografică, localități vecine, râuri etc.
2. Ce semnificație are prezența Castelului Peleș în Sinaia?
3. Ce altceva îți trezește în minte numele de Sinaia?
4. Cine sunt cei pe care-i întâlnești ocazional, la sfârșitul săptămânii, în Sinaia?
5. Privește o ilustrație reprezentând imaginea Castelului Peleș. Descrie oral ceea ce observi.

TREN DE PLĂCERE

de I. L. Caragiale

I.L. Caragiale
(arhiva Muzeului Național al Literaturii Române)

S-a hotărât, care va să zică…

Madam Georgescu – Mița Georgeasca – cu d. Georgescu – Mihalache – pleacă la Sinaia cu trenul de plăcere. Însă, de mult madam Georgescu a promis „puiului" să-l ducă şi pe el la Sinaia; prin urmare, trebuia să-l ia şi pe puiul; dar puiul nu merge nicăieri fără „gramamà"; prin urmare, şi pe gramamà trebuia s-o ia. Puiul este mititelul Ionel Georgescu, în etate de cinci anişori împliniți, unicul fruct până astăzi al amorului părinților săi; iar gramamà este cocoana Anica, mamița mamițichii puiului.

Trenul de plăcere pleacă din Gara de Nord sâmbătă după-amiază, la orele trei fără cinci. Sâmbătă, aşadar, de la amiazi, amândouă aceste doamne încep să se pregătească de plecare. Madam Georgescu este pe deplin stabilită asupra toaletei sale: bluza vert-mousse, *jupa* fraise écrasée *şi pălăria asortată; umbrelița e roşie, mănuşile albe şi demibotinele de lac cu cataramă; ciorapii de mătase vărgați, în lungul piciorului, o bandă galbenă şi una neagră, despărțite cu câte un fir stacojiu. Cocoana Anica se-mbracă în negru, aşa se-mbracă dumneei de când a pierdut pe răposatul Nicula; culoare deschisă n-a mai purtat, decât acuma, de curând, barej conabiu la cap. Cât despre puiul, nici nu mai încape discuție – el va purta la Sinaia uniforma de ofițer de vânători, ca prințul Carol. Până să potrivească mamița pe madam Georgescu, până să-mbrace pe puiul şi să-i puie sabia, iată că s-a făcut ceasul două fără douăzeci. La ceasurile două fără un sfert, iată soseşte şi d. Georgescu cu un muscal cu cauciuc. Cum intră şi dă cu ochii de gramamà, strigă:*

– Cucoană! încă n-ai plecat? să ştii c-ai pierdut trenul! Până s-ajungi la tramvai, cum umbli d-ta; până să-l apuci; că poate n-ai noroc să-ți treacă tocmai atunci; până să ajungi la gară – s-a isprăvit! n-are să te-aştepte trenul pe dumneata… Apoi, văzând pe gramamà că tăndăleşte căutând nişte chei: – N-auzi, cocoană, că pierzi trenul?

Cocoana Anica porneşte, şi madam Georgescu după ea:

– Mamițo, ştii unde am vorbit să ne-ntâlnim: în salon de clasa-ntâia… Ai auzit?

Gramamà a plecat să caute tramvaiul. D. Georgescu cu familia şi cu un coşuleț elegant de provizii – salam, opt ouă proaspete, un pui fiert, două jimble, sare, piper, în sfârşit tot ce trebuieşte – se urcă în birjă şi:

I. L. Caragiale (1852, Haimanale, Ploieşti – 1912, Berlin) se naşte într-o familie în care interesul pentru teatru este prezent prin unchii lui, Costache şi Iorgu Caragiale. Urmează şcoala primară şi gimnaziul la Ploieşti şi cursuri pentru declamaţie la Bucureşti.

Debutul se realizează în revista satirică ***Ghimpele***. O vreme desfăşoară activităţi jurnalistice, exersându-şi spiritul de observaţie, printr-un stil direct şi viu, specific articolului de ziar. În această perioadă va scrie şi versuri. Caragiale este apoi autor de piese de teatru, de proză: nuvele fantastice şi psihologice, schiţe, momente, intens dramatizate. În perioada 1888 – 1889 este director la Teatrul Naţional din Bucureşti. Prima piesă scrisă, ***O noapte furtunoasă***, este citită, în 1879, la ***Junimea*** (societate şi cenaclu literar al intelectualilor ieşeni, conduse de Titu Maiorescu). Scrie în acelaşi an ***Conu Leonida faţă cu reacţiunea***, amândouă comediile fiind jucate pe scena Teatrului Naţional. Vor urma ***O scrisoare pierdută*** (1884) şi ***D-ale carnavalului***. După 1889 scrie nuvele, dintre care cele mai cunoscute sunt: ***În vreme de război***, ***O făclie de Paşte***, ***La hanul lui Mânjoală***. Este şi autorul unei drame intitulate ***Năpasta***.

– La gară, gaspadin!

De douăzeci şi cinci minute, familia Georgescu stă în salon de clasa-ntâi, şi gramamà nu mai soseşte. Ceasornicul arată două şi jumătate... Madam Georgescu începe să devie impacientă. Trei fără douăzeci şi cinci... Mai sunt douăzeci de minute; la casă se dau bilete, şi cocoana Anica nu mai vine. D. Georgescu începe a bănui că n-are să trebuiască a mai lua patru bilete, poate că trei or s-ajungă, şi porneşte din salonul de aşteptare să meargă la ghişet. Dar în uşă-ntâlneşte piept în piept pe gramamà, care nu mai poate de gâfâială.

– Uf! nu mai poci! zice cocoana Anica.

Dar d. Georgescu îi numără parale potrivite pentru un bilet de dus şi-ntors clasa III, şi-i arată ghişetul respectiv.

Peste câteva minute, trenul zboară-nspre Carpaţi.

– Biletele, vă rog, domnilor, zice politicos conductorul, intrând în primul vagon de clasa-ntâia.

D. Georgescu arată două bilete.

– …Mititelul… al dv.? întrebă conductorul arătând pe ofiţeraşul de vânători, care s-a suit cu picioarele pe bancheta de catifea.

– Da! dar n-a-mplinit patru ani… Nu trebuie să ne-nveţi dumneata regula, zice madam Georgescu.

Conductorul salută politicos şi trece mai departe.

– I-ai spus mamiţii (întrebă discret madam Georgescu pe consoartele dumneaei) să bage de seamă să nu-i fure cineva coşul?

D. Georgescu dă din cap şi se mulţumeşte să zică numai:

– Hâhâ!

Mai discret încă, întreabă d. Georgescu pe consoarta d-sale:

– I-ai dat parale?

Madam Georgescu răspunde consoartelui tot aşa de laconic cum i-a răspuns şi dânsul.

– Cât?

Madam Georgescu arată mâna cu cinci degete răsfirate: cinci – adică, o băncuţă.

Treizeci de bani, tramvaiul de la Zece Mese până la gară: care va să zică gramamà are încă douăzeci de bani pentru ca să cumpere două legături de vişine la Comarnic. Şi-n adevăr, le şi cumpără, şi le mănâncă pe jumătate până la Valea Largă, cu sâmburi cu tot. Trenul soseşte la Sinaia regulat. Lume – destulă. Dar cu toată-mbulzeala, cine ştie să-şi facă un plan bine hotărât nu se rătăceşte niciodată. Familia Georgescu ştie perfect ce are să facă pas cu pas şi minută cu minută. Astfel, madam Georgescu, cu d. Georgescu şi cu puiul se urcă-n birjă şi merg drept la parc, unde muzica militară cântă cadrilul Les petits cochons, *să se asigure de o odaie cu două paturi la Regal; iar gramamà cu coşul merge la Mazăre, să se asigure de o odaie cu un pat; e atât de aproape Mazăre de gară, că nu face ca să mai dai parale la birjă. D. Georgescu însă dă unui băiat un ban, să ducă după gramamà coşul.*

S-a întunecat… Lămpile electrice încep a sclipi. Puiului i-e foame. D. Georgescu lasă pe madam Georgescu pe o bancă în aleea principală, unde e toiul promenadei de lume bună, şi pleacă cu puiul la gramamà. Fatalitate! La otel Mazăre i se spune că n-a fost odaie goală şi că a trimis-o pe jupâneasă la otel Manolescu, devale. D. Georgescu coboară cu bravul ofiţeraş de vânători, care este foarte obosit şi flămând. La

Actualizarea cunoștințelor

Narațiune – mod de expunere prin care se relatează fapte şi întâmplări reale sau fictive atribuite unui personaj (unor personaje) şi relatate de un narator. Este specifică genului epic. În orice narațiune momentele narative se succed într-o anumită ordine. Aceasta este pusă în evidență de indicațiile temporale şi spațiale, de existența unui narator (povestitor al întâmplărilor cuprinse în narațiunea respectivă), de prezența unuia sau a mai multor personaje. Funcția naratorului şi cea a personajului se cumulează în narațiunile scrise la persoana I şi este diferită în narațiunile la persoana a III-a.

Dialog – mod de expunere care constă în replici alternative a doi sau mai mulți emițători. Apare în textele epice şi dramatice. Dialogul reprezintă un important mijloc de caracterizare a personajului literar. Prin intermediul dialogului, autorul pune în lumină gândurile şi sentimentele personajelor.

Manolescu, iar fatalitate! N-a fost odaie goală şi a trimis-o pe jupâneasa la otel Voinea, în Izvor. D. Georgescu suie cu bravul ofițeraş, după ce i-a cumpărat o franzelă şi i-a dat să bea apă. Trecând spre Izvor, se abate prin parc să spuie lui madam Georgescu, nu cumva să-şi piardă răbdarea aşteptându-l… Fatalitate! Madam Georgescu lipseşte de pe bancă. D. Georgescu lasă un moment pe puiul, care nu mai poate umbla, să se odihnească pe bancă, face câțiva paşi în sus, apoi în jos, să găsească pe madam Georgescu. Madam Georgescu, nicăieri! Se-ntoarce să ia pe puiul, să-l ducă la Voinea şi să se-ntoarcă apoi în parc, unde trebuie până-n fine să găsească pe madam Georgescu. Fatalitate! Puiul lipseşte.

– Pardon – zice d. Georgescu către un domn care stă pe bancă – n-ați văzut un copilaş în uniformă ca prințul Carol?

– Ba da… Acu a plecat cu o damă…

– Cu o damă înaltă, cu o bluză verzuie şi cu jupă…

– N-am băgat de seamă; dar am auzit că dama-i zicea „puiule" şi băiatul „mamițico".

– Pardon, încotro a pornit?

– Încoace, răspunse domnul, arătând înspre Mazăre. Dama zicea că-l duce pe puiul la gramamà.

D. Georgescu porneşte înapoi la Mazăre… Acolo i se spune – fatalitate! – că madam Georgescu a fost acolo cu puiul şi, negăsind pe gramamà, a plecat devale la Manolescu. Degrab' la Manolescu…

– A fost o damă cu băiețelul cu care ați fost dv., că n-am avut odaie, şi am mânat-o la Voinea.

D. Georgescu suie şi porneşte cu pas regulat către Izvor. Ajunge foarte obosit şi asudat la Voinea… Fatalitate! La Voinea nu se află nici madam Georgescu, nici puiul, nici gramamà, nici coşul.

– Ce-i de făcut?

Cu toată inteligența lui, d. Georgescu stă câteva momente pe loc fără să poată răspunde la această-ntrebare… Va trebui să răspunză însă.

– Ce?

Pentru cine nu e deprins să se cațere pe munți, putând trece ca o capră prin valea Prahovei în a Ialomiței, Sinaia nu se poate compara mai nemerit decât cu un stomac: o încăpere mai mult sau mai puțin largă, având două deschizături destul de strâmte. Te-a înghițit odată Sinaia, nu mai poți ieşi decât ori pe sus, spre miazănoapte, către Predeal, ori pe jos, spre miazăzi, către Comarnic. Prin urmare, îşi face d. Georgescu următoarea judițioasă socoteală:

„Trebuie să fie în Sinaia, că n-au avut pe unde zbura."

N-apucă să isprăvească această gândire, şi cineva, venindu-i drept în față, sub lumina unei lămpi electrice, îi zise:

– Să-mi scrii, nene Georgescu!

– Adio, Mitică…

– Te aşteaptă-n parc madam Georgescu cu familia Vasilescu şi cu locotenent Mişu…

– În parc?… Să-mi scrii, Mitică!

– Adio şi n-am cuvinte, nene Mialache!

D. Georgescu îndoieşte pasul… intră în parc caută peste tot… Madam Georgescu – fatalitate! – nicăieri. Obosit, omul şade pe o bancă, să răsufle, şi, pentru prima oară, după o alergătură de cinci ceasuri, înjură în gând… Pe cine? Pe coana Anica… Dumneei a făcut

toată încurcătura, dumneei face toate încurcăturile… Dar… nu strică dumneei: el strică; nu trebuia s-o ia; trebuia s-o lase la Bucureşti... Şezând astfel pe bancă în parc, în prada unor gânduri destul de nefavorabile cocoanei Anichii, d. Georgescu nu ia seama că muzica a plecat şi că lumea încet-încet s-a strecurat, mergând fiecare către culcuşul său. A! e grozav să ai fiinţe iubite, rătăcite departe de tine, şi să nu ştii la un moment în ce loc se află, ce fac, ce li se-ntâmplă, ce vorbesc, ce simt, ce gândesc despre tine… le e dor de tine, cum ţi-este ţie de ele? etc., etc.

„Unde dracul s-a băgatără?" zice d. Georgescu…

Şi iar o înjurătură – de astă dată la adresa tuturor celor trei fiinţe iubite pe cari la caută fără să le găsească. Dar iată că un glas simpatic îl trezeşte pe d. Georgescu din urâtele-i gânduri.

– Bravo! d-le Mialache! bravo!

Este cocoana Anica, mamiţa lui madam Georgescu.

– Cocoană! strigă ginerele, sărind drept în picioare… Unde umblaţi, cocoană?

– Bravos! tot dumneatale-ntrebi…

– Fireşte că eu, dacă nu ştiu… De cinci ceasuri de când umblu după dv.

– După noi!... Ce spui frate?…Dar la Oppler nu puteai să vii?…A nemerit orbul Brăila… şi d-ta…

– La Oppler te-am trimis eu pe d-ta? strigă d. Georgescu scos din pepene… La Oppler? Dracul era să ştie că dv. sunteţi la Oppler!… Eu v-am căutat la Mazăre, la Manolescu, la Voinea, în parc…

– La Voinea?… Nu mi-a zis Miţa că ne-a găsit loc la Vasileasca?…

– Când ţi-a zis Miţa că ţi-a găsit loc la Vasileasca?…

– Când ne-am întâlnit pe bulivar…

– Când v-aţi întâlnitără pe bulivar?

– Când mergeam la Voinea… ne-am întâlnitără, că nu l-am găsit…

– Pe cine?

– Pe Voinea. Fincă ne-am întâlnitără cu Măndica.

– Care Măndică? zbieră d. Georgescu.

– Vasileasca, omule! Şi cu Miţa…

– Ei! şi unde e acum Miţa?

– Nu ţi-am spus?

– Când mi-ai spus?

– Mialache! eşti nebun? Nu ţi-am spus că te aşteaptă la Oppler cu Vasileasca şi cu fratele Vasileschii, locotenent Mişu de la itidenţă?

– Dar puiul?

– L-am culcat.

– Unde?

– Nu ţi-am spus?

– Cocoană! eşti nebună? când mi-ai spus?

– Eu ţi-am spus că am tras la Măndica.

– Ei?!

– Nu zbiera aşa!… Ei! ne-a dat un pat pentru puiul în odaie la copiii ei, şi Miţii i-a dat odaia lui Mişu, şi el doarme pe canapea în antreluţă…

Din vorbă-n vorbă, au ajuns la Oppler. La Oppler, fatalitate! Toate luminile stinse.

Actualizarea cunoștințelor

Schiţă – narațiune de mici dimensiuni, în care se relatează o singură întâmplare din viața unor persoane.

Textul conține un singur instantaneu/ moment, împrejurare epică și un singur personaj/ tip de personaj. Schița s-a născut ca „variantă" fictivă a genului jurnalistic.

La nivelul expresivității textului, limbajul devine mijloc de fixare socială și de caracterizare a personajului.

Incipitul (începutul) presupune o „plonjare" directă în subiect, printr-o slabă prezență a indicilor temporali și spațiali.

Casa lui I. L. Caragiale
din Bucureşti

– S-a dusără la Vasileasca acasă.

D. Georgescu şi cocoana Anica suie încet pe drumul prăpăstios către strada Furnica. E o noapte caldă, cu lună plină… Cu cât suie, cu atât se desfăşură la picioarele drumeților panorama mirifică a Sinaiei, cu simetricele ei constelații de lampioane electrice. Vederea aceasta o încântă pe coana Anica… D. Georgescu e mai puțin simțitor față cu măreața priveliște şi înjură bombănind. Au ajuns în sfârşit la Villa Măndica. Puiul doarme cu copiii Vasileschii; dar, fatalitate! Madam Georgescu lipseşte. A plecat.

– Unde?

– A plecat acuşica toți – zice servitoarea somnoroasă – la Sfânta Ana.

– Şi d. Mişu locotenentul? întrebă cocoana Anica.

– Şi dumnealui, răspunse slujnica.

– Du-te şi dumneatale repede, Mialache! zice cocoana.

Dar d. Mialache izbucneşte:

– Ce? cocoană? ce? sunt nebun? dumneatale mă socoteşti cal de poşte?

– Nu striga, că scoli copiii!

– De cinci ceasuri de când alerg după dv., ca un turbat, nu e destul? Nu mă mai duc!

– Du-te, Mialache, mamă! zice foarte rugătoare cocoana; o să-i faci mare plăcere Miții şi la toți.

– Nu mai poci…

– O să te căieşti, Mialache!

– De ce să mă căiesc?… Nu mă duc! N-o găsesc nici acolo… Mai bine, adu coşul.

Când zice d. Georgescu acestea, orologiul de la castelul Peleş se aude-n depărtare bătând noaptea jumătate. Cocoana scoate coşul de subt canapea, slujnica aduce o sticlă de vin, şi d. Mialache se pune să supeze cu cocoana Anica. La supeu, d. Mialache povesteşte cu de-amănuntul toate peripețiile prin cari a trecut; iar cocoana Anica, cum s-a-ntâlnit cu madam Vasilescu şi cu toată compania şi cu locotenent Mişu, care e mucalit al dracului „şi cântă teribel!" Apoi, după supeu, s-a culcat d. Georgescu în odaia locotenentului, rezervată pentru el şi madam Georgescu; iar gramamà, în odaia copiilor, cu puiul.

Dormeau încă profund când pe la cinci şi jumătate dimineața, un zgomot straşnic, clopoței de trăsură, lăutari şi chiote, i-a smuls din brațele lui Morfeu. Se-ntorcea compania de la Urlătoare, cu lăutari: madam Vasilescu, madam Costandinescu, nepoțica ei, domnişoara Popescu, şi d. Vasilescu şi madam Georgescu şi locotenent Mişu… Fusese o partidă de plăcere improvizată, o fantezie a locotenentului.

– Vezi, cocoană? zice d. Mialache lui gramamà. Vezi? Dacă mă luam după vorba d-tale şi mă duceam şi la Sfânta Ana!…

Ah! A fost o plăcere ce va rămâne neuitată… Pe lună, cu trăsurile la pas, şi deasupra armoniei apelor de munte şi şoaptelor pădurii, lăutarii acompaniând încetinel şi d. Mişu cântând menuetul, pe care-l cântă regulat muzica în parc şi care-i place atâta lui madam Georgescu!… De aceea, cu sufletul încărcat de fermecătoare amintiri, seara, la Bucureşti, când îşi face toaleta de culcare, madam Georgescu zice oftând:

–Ah! mamițo! menuetul lui Pederaski…, mă-nnebunesc!

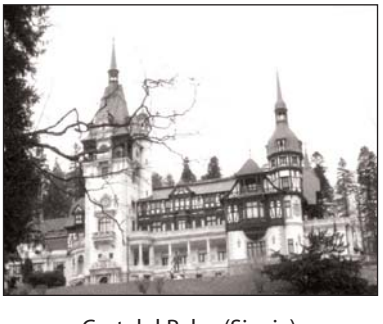

Castelul Peleş (Sinaia)

Puncte de reper

I.L. Caragiale este un mare creator de tipuri, având ca prototip trăsăturile celebrului Mitică, care este lovace, omniprezent, bârfitor, lichea veselă, șperțar, cultivator de vorbe de duh etc.

Volumul ***Momente*** (1901), construit în jurul unor teme precum politica, oportunismul, familia, școala, presa, birocrația, justiția, viața mondenă, generează un univers comic.

Principala sursă a comicului o constituie contrastul dintre *aparență* și *esență* ca expresie a ciocnirii dintre ceea ce cred eroii lumii lui Caragiale că sunt și ceea ce sunt ei cu adevărat (ceea ce spun despre ei faptele lor!).

Comicul este susținut și de modul în care Caragiale vede lumea, un fel de carnaval continuu în care fiecare poartă o mască.

Schița ***Tren de plăcere*** a apărut în ziarul „Universul", numerele din 4 și 11 august 1900. S-a tipărit apoi în volumul ***Momente*** din 1901.

Dicționar

gramamà, s. f. – bunică (adaptare fonetică de la fr. *grand-maman*)
vert-mousse (fr.)– verde deschis
fraise écrasée (fr.) – roșu aprins
demibotine – ghete înalte, cismulițe (fr. *bottine*)
barej, s. n. – batic
conabiu, adj. – roșu închis, culoarea vișinei coapte
muscal cu cauciuc – trăsură de lux, cu roți îmbrăcate în cauciuc, condusă de un birjar rus, la modă în epocă
gaspadin – birjar (din lb. rusă)
les petits cochons (fr.) – purceluși
Morfeu – zeul viselor, fiul lui Hypnus (zeul somnului)
itidență (corect *intendență*), s.f. – serviciu din cadrul forțelor armate care asigură aprovizionarea trupelor cu hrană și echipament

Explorarea textului

Schița

1. Cine este naratorul în ***Tren de plăcere*** I.L. Caragiale?
2. Precizează care este tema schiței.
3. Identifică în text cel puțin un motiv literar.
4. Care sunt personajele care fac călătoria de plăcere la Sinaia?
5. Precizează, aducând unul sau două argumente, dacă excursia familiei Georgescu va fi, într-adevăr, una de plăcere?
6. Care este momentul/ scena care ocupă cea mai mare întindere în acțiunea schiței?
7. Scrie, pe caiet, în două-trei enunțuri, în ce constă subiectul schiței ***Tren de plăcere***.
8. Dă o explicație modului în care începe schița: *S-a hotărât, care va să zică...*

Personaje

1. Ce semnificație are faptul că *puiul* va purta, în călătoria de plăcere, uniforma de ofițer de vânători *ca prințul Carol*?
2. Care este atitudinea domnului Georgescu față de soacră? Dorește ca ea să vină cu ei la Sinaia? Care este părerea ta?
3. Explicați de ce *gramamà* călătorește cu clasa a III-a, în vreme ce restul familiei călătorește cu clasa-ntâi. Comentați relațiile de familie pornind de la această realitate.
4. Cum poate fi explicată expresia *nu mai poci*, de factură populară, pe care o rostește *gramamà*? Alege dintre următoarele variante:
   - limbaj neglijent;
   - limbaj familiar;
   - indică extracția socială a personajului și are rol de a-l caracteriza.
5. Comentează replica pe care madam Georgescu o dă controlorului când acesta se interesează de biletul *mititelului*.

Esența comicului. Contrastul esență-aparență

1. Există în ***Tren de plăcere*** o succesiune de gesturi, atitudini care dezvăluie esența statutului social al familiei, deși gestul plecării la Sinaia cu *trenul de plăcere* face parte din obiceiurile *mondene* ale vremii. Între aceste gesturi se pot reține:
   - faptul că *mititelul* s-a suit cu picioarele pe bancheta de catifea;
   - faptul că soacra domnului Georgescu nu călătorește cu restul familiei, ci cu un vagon de clasa a III-a;
   - faptul că aceasta mănâncă vișinele cu sâmburi cu tot.

   Discutați ce semnificație au aceste gesturi și atitudini, pornind de la ideea unui contrast între aparență și esență, menit a produce comicul.
2. Cum comentezi observația naratorului că *Familia Georgescu știe perfect ce are să facă pas cu pas și minută cu minută*, având în vedere faptul că pentru domnul Georgescu călătoria la Sinaia se transformă într-o căutare permanentă a doamnei Georgescu, situație rezultată dintr-o serie de confuzii și din lipsă de comunicare.
3. Comentează textul în care naratorul surprinde gândurile personajului Georgescu care nu-și mai găsește ființele *dragi*: *D. Georgescu îndoiește pasul… intră în parc caută peste tot… Madam Georgescu – fatalitate! – nicăieri. Obosit, omul șade pe o bancă, să răsufle, și, pentru prima oară, după o alergătură de cinci ceasuri, înjură în gând… Pe cine? Pe coana Anica… Dumneei a făcut toată încurcătura, dumneei face toate încurcăturile… Dar… nu strică dumneei: el strică; nu trebuia s-o ia; trebuia s-o lase la Bucureşti... Şezând astfel pe bancă în parc, în prada unor gânduri destul de nefavorabile cocoanei Anichii, d. Georgescu nu ia seama că muzica a plecat şi că lumea încet-încet s-a strecurat; mergând fiecare către culcuşul său. A! e grozav să ai ființe iubite, rătăcite departe de tine, şi să nu ştii la un moment în ce loc se află, ce fac, ce li se-ntâmplă, ce vorbesc, ce simt, ce gândesc despre tine…*
4. Exprimați-vă opinia cu privire la repetarea cuvântului *fatalitate* de fiecare dată când domnul Georgescu nu-și găsește nici consoarta și niciun alt membru al familiei? Vezi și sensul din dicționar al cuvântului.

Viziune artistică

1. În *momente și schițe*, Caragiale ne propune o viziune realistă asupra lumii, ironică de cele mai multe ori, asociată însă cu elemente de modernitate precum cele care imaginează lumea ca un imens carnaval, o lume a măștilor, inautentică și înstrăinată. Este vorba de o reprezentare a societății românești citadine de la sfârșitul veacului, cu aspectul de mahala ce se modernizează „trudnic și discordant".
   Identifică itinerarul pe care-l parcurge domnul Georgescu în căutarea familiei.
2. Exprimă-ți opinia cu privire la apariția fugară a personajului Mitică, în parc, și a replicilor schimbate cu domnul Georgescu:
   – Să-mi scrii, nene Georgescule!
   – Să-mi scrii, Mitică!

Evaluare curentă. Aplicații

1. Redactează o caracterizare de 15-25 de rânduri a doamnei Georgescu, insistând asupra ultimului enunț al schiței ***Tren de plăcere***.
2. Pornind de la observația că modul de expunere dominant este dialogul, identifică cel puțin două pasaje în care modul cum vorbesc personajele contribuie la caracterizarea acestora. Scrie un text de circa 10 rânduri pe această temă.
3. Ca şi în cazul fragmentelor din romanul ***Mara***, şi în schița ***Tren de plăcere*** tema este aceeaşi: **familia,** tratată din perspectivă ficțională**.** Diferențele de reflectare a temei în cele două texte sunt mari, deşi timpul istoric al acțiunii este acelaşi: sfârşitul secolului al XIX-lea. Dincolo de această formală asemănare, diferențele sunt numeroase şi importante. Tipul de familie este diferit: familia unei precupețe în romanul ***Mara***, familia domnului Georgescu a cărui ocupație n-o aflăm în cuprinsul textului, dar care pare a face parte din lumea mondenă care consideră de „bon-ton" ca la sfârşit de săptămână să meargă la Sinaia.
   Diferențele sunt, aşadar, mai numeroase decât asemănările şi ele privesc:
   - strucutura textului;
   - ponderea modurilor de expunere;
   - tipologia personajelor şi a relațiilor dintre acestea;
   - particularitatea elementelor stilistice folosite în cele două texte;
   - imaginea de carnaval dată de întâmplările din ***Tren de plăcere*** care ilustrează ideea de bază a textului, generatoare de comic: contrastul dintre aparență şi esență.

   Organizați o discuție în legătură cu aspectele de mai sus. Adăugați şi alte asemănări sau deosebiri privind modul de a vedea lumea al celor doi autori.

Dincolo de text

Dacă vrei să constați cum funcționa/funcționează justiția, poți citi din I.L. Caragiale schițe ca ***Justiție, Logica baroului*** ori ***Justiția română***, iar dacă te pasionează raporturile care au existat/există între puterea politică şi opoziție, le poți recunoaşte în ***Temă şi variațiuni, Politică, 25 de minute, Politică şi delicatețe, Telegrame, Atmosferă încărcată***. Dacă vrei să vezi ce năravuri aveau/au politicienii, citeşte ***Şah şi mat!, O blană rară, Accident parlamentar***, iar dacă vrei dovezi ale naționalismului şi extremismului nu vei regreta dacă vei citi ***Moftangiii, Românii verzi*** ori ***Meteahnă***. Cine doreşte mostre de patriotism „de-a-ndoaselea" sau demagogie poate parcurge schițe ca ***Jertfe patriotice, Cronica de joi*** sau ***Succesul «Moftului român»***, iar cine vrea să vadă „chipul" presei de tranziție nu trebuie să ocolească texte precum ***Groaznica sinucidere din strada Fidelității, Cum se naşte o revistă*** şi ***Reportaj***.

Limbă şi comunicare

CONTEXTUL. CUNOAŞTEREA SENSULUI CORECT AL CUVINTELOR

1. Scrie forma corectă a următoarelor cuvinte: *gramamà, s-a băgatără, itidență, Mialache, teribel, ghişet, nu mai poci, judițioasă.*
2. Găseşte două sinonime pentru expresia *care va să zică*.
3. Precizează care este sensul cuvântului *să potrivească* din următorul enunț: *Până* să potrivească *mamița pe madam Georgescu...*
4. Stabileşte dacă între enunțul *orologiul de la castelul Peleş se aude-n depărtare bătând noaptea jumătate* şi versurile *Un orologiu sună noaptea jumătate,/ În castel în poartă oare cine bate?*, aparținând lui Dimitrie Bolintineanu, se poate stabili vreo relație. Au ele cumva o funcție ironică? Argumentează.
5. Exprimă-ți o opinie în legătură cu semnificația construcției: *Mamița mamițichii puiului.*
6. Discutați oral modul în care se face trecerea de la pasajele narative sau descriptive la cele dialogate sau de la o scenă la alta, având ca model următorul enunț: *De douăzeci şi cinci minute, familia Georgescu stă în salon de clasa-ntâi, şi gramamà nu mai soseşte. Ceasornicul arată două şi jumătate.*

FACTORI CARE PERTURBĂ RECEPTAREA MESAJELOR ORALE

1. Următorul fragment dialogat este semnificativ pentru o situație de comunicare în care informațiile nu ajung la toți cei interesați. Comentează fragmentul din punctul de vedere al rolului pe care fiecare dintre personajele pomenite ar trebui să-l aibă (emițător, receptor etc.) şi al caracteristicilor pe care trebuie să le aibă o comunicare pentru a-şi atinge scopul.
2. Observă în textul de mai jos la care dintre personaje nu ajunge informația şi explică de ce:

„Unde dracului s-a băgatără?" zice d. Georgescu…
Şi iar o înjurătură – de astă dată la adresa tuturor celor trei ființe iubite pe cari la caută fără să le găsească. Dar iată că un glas simpatic îl trezeşte pe d. Georgescu din urâtele-i gânduri.
– Bravo! d-le Mialache! bravo!
Este cocoana Anica, mamița lui madam Georgescu.
– Cocoană! strigă ginerele, sărind drept în picioare… Unde umblați, cocoană?
– Bravos! tot dumneatale-ntrebi…
– Fireşte că eu, dacă nu ştiu… De cinci ceasuri de când umblu după dv.
– După noi!... Ce spui frate?… Dar la Oppler nu puteai să vii?… A nemerit orbul Brăila… şi d-ta…
– La Oppler te-am trimis eu pe d-ta? strigă d. Georgescu scos din pepene… La Oppler? Dracul era să ştie că dv. sunteți la Oppler!… Eu v-am căutat la Mazăre, la Manolescu, la Voinea, în parc…
– La Voinea?…Nu mi-a zis Mița că ne-a găsit loc la Vasileasca?…
– Când ți-a zis Mița că ți-a găsit loc la Vasileasca?…
– Când ne-am întâlnit pe bulivar…

Ficțiune şi realitate

Înainte de text

1. Ce imagine îți trezeşte în minte forma arhaică a cuvântul *hronic*? Caută sensul de dicționar al acestuia.
2. Exprimă opinia despre ce ar putea sugera sintagma cu valoare de metaforă *cântecul vârstelor*. Bazează-ți opinia şi pe lectura următoarelor versuri care au fost aşezate de Lucian Blaga ca motto la creația sa ***Hronicul şi cântecul vârstelor***: *Sat al meu ce porți în nume/ sunetele lacrimei,/ la chemări adânci de mume/ în cea noapte te-am ales/ ca prag de lume/ şi potecă patimei./ Spre tine cine m-a-ndrumat/ din străfund de veac,/ în tine cine m-a chemat/ fie binecuvântat,/ sat de lacrimi fără leac.* (***9 mai 1895***)

Lucian Blaga, n. 1895, Lancrăm – m. 1961, Cluj, poet, filozof şi eseist. Fiu de preot. Imaginea părinților, Isidor şi Ana, se va contura în ***Hronicul şi cântecul vârstelor*** (1962). Face studii teologice şi de filosofie pe care le va termina în 1920. Debutează cu volumul de poezii ***Poemele luminii*** în anul 1919. Scrie versuri, drame, şi este autorul unei opere filosofice importante din care se desprind concepte originale. Unul dintre acestea, cu circulație în cultura română, este *spațiul mioritic*, prin care se înțelege o anume formă alternantă, deal-vale, a geografiei româneşti, ce are legătură cu destinul nostru, ca neam, cu spiritualitatea adâncă a culturii române; doina populară ar fi, între altele, o reflectare a acestui spațiu „ondulat".

HRONICUL ŞI CÂNTECUL VÂRSTELOR

(*fragmente*)

de Lucian Blaga

Hronicul şi cântecul vârstelor de Lucian Blaga este, în esență, o lucrare cu caracter autobiografic, o carte **memorialistică** în care sunt reconstituite principalele evenimente ale vieții autorului, mediul în care şi-a trăit copilăria, chipul părinților, imaginea satului etc.

Evenimentele evocate se opresc în anul 1918, când are loc adunarea de la Alba Iulia, care avea să consfințească unirea Transilvaniei cu Țara.

I.

Începuturile mele stau sub semnul unei fabuloase absențe a cuvântului. Urmele acelei tăceri inițiale le caut însă în zadar în amintire. Despre neobişnuita înființare a graiului meu aveam să primesc o înşirare de ştiri mai târziu, de la Mama şi de la frații mei mai răsăriți. Aflai atunci că în cei dintâi ani ai copilăriei mele cuvântul meu nu era – cuvânt. Cuvântul meu nu însemna nimic. Nici măcar cu o stângace dibuire pe la marginile sunetului, cu atât mai puțin cu o prefigurare a unei rostiri articulate. Adevărat e, pe de altă parte, că mutenia mea plutea în echivoc şi nu îndeplinea chiar în toate privințele condițiile unei reale mutenii, căci lumina cu care ochii mei răspundeau la întrebări şi îndemnuri era poate mai vie şi mai înțelegătoare decât la alți copii, iar urechea mea, ispitită de cei din

Puncte de reper

1. Textul, scris la persoana I, rememorează anii copilăriei, evenimentele trăite de copil, împrejurări care i s-au povestit sau la care a fost martor. Scrierea la persoana I dă credibilitate faptelor, autorul garantând pentru autenticitatea acestora. Există însă în text şi o dimensiune evocatoare, o perspectivă emoțională asupra celor întâmplate în realitate. Tema familiei se regăseşte firesc în acest text prin prezentarea părinților sau a altor membri ai familiei.

2. Cel dintâi indiciu despre sine *îl constituie muțenia absolută a copilului la patru ani, prelungită apoi într-o tăcere care a rămas până la sfârşit cel mai izbitor dintre însemnele exterioare ale omului.* (George Gană)

3. Explicațiile pe care le dă autorul privind *fabuloasa absență a cuvântului* sunt două: prelungirea unei *stări embrionare*, dincolo de firesc sau o *nefirească luciditate* ce s-a aşezat între el şi cuvânt.

preajmă, se dovedea totdeauna fără scăderi. Când eram pus la încercare, cedam pe planul mişcării şi al faptei. Gestul meu semnifica întocmai semnificația poruncii. O dorință rostită de cineva îşi găsea răsunetul în actul cel mai prompt. Totuşi, împlineam aproape patru ani – şi încă nu pronunțasem nici un cuvânt. Nici barem cuvintele de bază ale vieții: „mamă", „tată". Cazul prezentând fețe destul de ciudate, nu putea să aibă decât două explicații, între care nici astăzi nu m-aş simți chemat să decid. Poate că starea mea embrionară se prelungea dincolo de orice termen normal, pentru că avea în vedere un urcuş nu tocmai de toate zilele, sau poate o nefirească luciditate s-a vârât, cu efecte de anulare, între mine şi cuvânt. Într-o zi Mama, cuprinsă de nelinişte şi îngrijorare, dar purtată de nădejdea unei dezlegări, găsi de cuviință să mă ducă la oraş să mă arate unui doctor. Nu mai era nimic de ascuns. Medicul, un vechi prieten al familiei, mi-a pus mâna pe creştet, mi-a pipăit maxilarele, şi pe urmă m-a cercetat ca pe o pasăre căreia, printr-o uşoară tăiere sub limbă, i-ai putea dărui grai omenesc. „Copilul e întreg" fu încheierea liniştitoare a doctorului. Sosiți acasă, Mama mai făcu o ultimă încercare să mă ademenească în sfera sunetului. Hotărâse să mă ia cu binişorul, ca pe un copil mare, şi-mi vorbi. Se căznea să mă înduplece, să-mi stârnească mândria. „Dragul mamei, tu eşti copil mare de acu! Va trebui să vorbeşti… Aşa nu mai merge… Ne faci de ruşine… Azi-mâine, copiii din sat au să spuie că eşti mut...". M-am uitat la Mama cu aceiaşi ochi, mereu limpezi, vii, înțelegători. O ascultam, dar nici după această caznă cuvântul meu nu voi să se aleagă numaidecât. A doua zi, după cine ştie ce noapte de zbucium, pe care am uitat-o acolo în viața fără de grai, m-am dus lângă ea. Şi prinsei a vorbi vorbe legate. Țineam mâna, ruşinat, peste ochi, şi vorbeam. De sub straşina degetelor şi a palmei, cu care mă apăram încă de lumea cuvântului, graiul ieşea din gura mea întreg, lămurit, picturat ca argintul strecurat. Cuvintele le rosteam aşa cum le culesesem din sat, dialectale, netezite sau roase de-un uz obştesc, dar fără de truncherile sau stâlcirile pe care oricine le-ar fi aşteptat de la un copil încă nemuncit de nici un exercițiu al uneltelor comunicative. […]

S-a întâmplat să fiu în casa părintească al nouălea copil, şi cel din urmă. Sora mea Letiția, cea mai mare între frați, se căsătorise cu un tânăr din acelaşi sat, tocmai în timpul când, lepădându-mi veşmântul muiat în linişti de-nceput, mă integram cu atâtea ocoliri şi amânări în regnul uman. Cea mai veche frază de care îmi aduc aminte s-a închegat în gura mea într-o împrejurare banală, într-o după amiază de vară, nu mult după ce Letiția se măritase. Bătea un ceas canicular. Cumnatul meu şi cu sora mea s-au refugiat în grădinița dinspre uliță, în umbra unor vițe sălbatice, ce săreau peste gard, din curte. Cumnatul meu, punând o mângâietoare dulceață în numele meu, mă cheamă în curte, unde mă jucam în nisip; îmi dete un ,,zlot" şi îmi zise să mă duc până la ,,boldă" (prăvălia satului), s-aduc o sticlă de bere sau, dacă nu se găseşte bere, o sticlă de „sodă" (sifon). Am luat zlotul, i-am pipăit zimții, l-am învârtit în mâna mea umedă şi am plecat. Pe drum însă, ispitit de acel ceas de dogoare, aveam să-mi fac socotelile mele. Berea îmi făcea rău şi nu înțelegeam slăbiciunea celor mari pentru această amăreală. Hotărâi deci să nu mă încarc cu sticla de bere, chiar dacă s-ar fi găsit. Îmi plăcea însă siropul de zmeură

cu sifon şi mă înțelesei cu mine însumi să nu aduc decât „sodă". După o jumătate de ceas mă întorceam fără bere şi fără sifon la tânăra pereche din grădiniță. Le împărtăşeam foarte calm rezultatul excursiei mele: – „Bere este, sodă nu-i şi zlotul l-am chiert (pierdut)". Uluire. Sora mea se uită la mine fără să scoată un cuvânt. Cumnatu-meu se ridică, mă ia de mână: „Haide!". Stăruia să-i arăt întocmai pe unde am umblat pe drum, până la boldă şi înapoi. Zlotul l-am găsit acoperit de praf în mijlocul uliței la calea jumătate. La întoarcere, sora mea m-a luat în brațe şi m-a sărutat cu putere. După stupoarea de-o clipă, întâmplarea cu berea, soda şi zlotu începuse să-i facă haz şi să-i scuture diafragma. Avea Letiția o slăbiciune aproape maternă față de mine, dintotdeauna. […]

II

4. Relatarea despre casa părintească este destul de precisă, cu date exacte despre dispunerea camerelor sau a curții şi a grădinilor. Unele dintre aceste informații pot fi verificate printr-o vizită în satul Lancrăm. S-au conservat, de exemplu, din vremea copilăriei poetului treptele care duc către odaia mare, de primire a oaspeților de la oraş. Sunt prezentate, în acelaşi timp, date despre mobila din „casa dinainte", despre ceasul adus de la Viena, ceea ce contribuie la crearea unei atmosfere de epocă.

Casa părintească din Lancrăm, sat situat între orăşelul Sebeş-Alba şi Cetatea Bălgradului (Alba-Iulia), era o clădire veche, destul de masivă în asemănare cu celelalte case dimprejur. Ne rămase de la moşul, Simion Blaga, care fusese pe vremuri, până pe la 1870, preot în sat. Către uliță, de o parte şi de alta a ogrăzii, erau două grădinițe împrejmuite cu stâlpi de zid şi de gard – una de flori, cealaltă, mai mică şi chiar în fața casei – cu straturi sterpe: aci se ofilea în permanență un pin, de sub care culegeam adesea acele căzute, gălbui, înmănuncheate la un capăt ca nişte țânțari cu cinci lungi picioare. În aceeaşi grădiniță se înălța uriaşul castan, ce copleşea cu coroana lui toată casa. Bănuiam sub scoarța castanului un duh legat în chip misterios de destinul casei şi al familiei (castanul avea să se stingă astfel, mai târziu, tocmai în anul când murea şi Tata). Trepte de piatră, cizelate de paşi şi netezite de ploi, suiau din curte în casă. Alături era gârliciul, pe unde coboram în pivniță, pe lespezi, sub care forfotea umedă şi cu miros pătrunzător o enormă prăsilă de broaşte râioase. Spre curte, casa era în întregime acoperită de viță sălbatică, cu rod mărunt. Între casă şi şură, se înghesuia, pitită, bucătăria de vară, străjuită de-un dud cu frunză deasă, sub care vara luam masa, învăluiți de cântecul puterilor păsăreşti. În casă se urmau în şir patru încăperi, dintre care una era de „lux": odaia spre uliță („casa dinainte", cum îi ziceam), un modest salon, aproape totdeauna sumbru, care se deschidea rar de tot şi numai musafirilor de la oraş. În salon, mobilat într-un fel mic-burghez, dormea totdeauna o răcoare de piatră. Mi-aduc aminte de două dulapuri vechi, de nuc, cu uşi ce luceau în jocuri ca de apă, şi de o comodă Biedermeier, pe care un ceas auriu, pus sub un clopot de sticlă, cânta, când era „tras", două melodii vieneze cu sunete metalice, săltărețe şi uşurele, ce evocau o epocă. De multe ori mă furişam în salon numai ca să declanşez automatul închis sub clopotul de sticlă. Întorceam resorturile, ce pârâiau şubrede, cu o cheie ruginită, şi melodiile începeau să picure.[…]

5. Descrierea tatălui se constituie într-un portret care surprinde inițial înclinațiile practice ale preotului Isidor Blaga, dar şi profilul său spiritual. Documentele vremii confirmă pasiunea inițială a acestuia pentru agricultură şi maşinile agricole care a dus şi la scrierea unei cărți privind exploatarea terenurilor comasate.

Tata, deşi preot şi un mare iubitor de carte, închinat grijilor spirituale, fusese în tinerețe şi un priceput, îndemânatic, harnic gospodar. El, cel dintâi, s-a încumetat să aducă în regiune maşini, menite să cruțe puterile omului: o greblă mecanizată, cu loc de şezut înalt, de pe care puteai să cazi uşor ca de pe un cal nărăvaş, o maşină de treierat,

o altă maşină – de îmblătit, cu o semistabilă cu aburi şi horn zvelt, care în repaos era culcat pe-o furcă. Locomobilei îi spuneam „ghibolu" (bivolul). În ciuda profesiunii sale duminicale, Tata ţinu să-şi treacă examenul de maşinist, încercare închipuită de el mai mult un îndemn ca pentru alţii. Câteva veri în şir, Tata a cutreierat satele cu maşina de îmblătit, până la Cheile Turzii şi până dincolo de Orăştie. După ce şi-a însuşit subtilităţile tehnice, Tata fu repede lovit de plictiseală, iar în această stare de lâncezeală el cedă maşina câtorva ţărani din Lancrăm, pe care i-a iniţiat în noua meserie. Despre aventura de „maşinist" a Tatei eu n-am aflat decât din auzite. Descopeream însă prin şură, risipite pretutindeni, vestigiile aventurii, soiuri de unelte, şuruburi, cârlige, al căror rost nu-l pătrundeam.[…]

6. Pasiunea pentru lectură va fi însă cea care îl va absorbi, ocupându-i aproape întreaga zi.

Pe Tata eu nu l-am pomenit decât ca pe un pasionat om al cărţii. Asupra gospodăriei el nu se mai apleca deloc, sau numai arar. De multe ori nu cunoştea câte şi ce fel de vietăţi avea pe linia ieslelor. El închina mai multe ceasuri grijilor pentru celelalte „fumuri" ale satului decât grijilor pentru vatra sa. Aproape ziua întreagă el citea întins pe pat. Cu noi nu mai ajungea decât la un schimb de tăceri. Înainte de amiază, după-amiază şi noaptea – până pe la ora două – el citea. Era cuprins de obicei de cărţi nemţeşti, ce şi le procura de la profesorii saxoni de la gimnaziul din Sebeş. Tata întreţinea legături – nu s-ar putea spune tocmai prieteneşti, dar cordiale – cu aceste cercuri, căci pe vremuri fusese şi el elev la gimnaziul săsesc din Sebeş, şi-l mânau într-acolo amintirile. Mai păstra în bibliotecă „Poeziile" lui Schiller, un volum ce-l luase cândva ca premiu, purtând pe întâia pagină un elogiu caligrafic şi semnătura barocă a directorului.

IX

7. Portretul mamei vorbeşte de o *„existenţă încadrată în zarea magiei"*. Aceasta înseamnă o vieţuire fără a avea conştiinţa vieţuirii, într-un fel în care vieţuirea este un miracol, o sărbătoare a cosmosului, iar conştiinţa de sine nu face altceva decât să îndepărteze omul de la o stare originară în care „cântecul vârstelor" mai este posibil. Poezia, dar nu numai poezia ci şi dramaturgia lui Blaga, vor celebra această trăire a misterului prin absenţa cuvântului.

Mama era o fiinţă primară. „Eine Urmutter", cum îi spuneam eu mai târziu, făcând uz de un cuvânt nemţesc ce mi se părea că i-ar cuprinde chipul şi prin care o proiectam în arhaic. Fără multă şcoală, cu instincte materne şi feminine preistorice. Preistorice în sensul deplinătăţii vitale, grele, masive. Nu avea Mama cunoştinţe folclorice deosebit de bogate, dar ea trăia aievea într-o lume croită pe măsura celei folclorice. Existenţă încadrată în zarea magiei, ea se simţea cu toată făptura ei vibrând într-o lume străbătută de puteri misterioase, dar nu se abandona niciodată visării. Fiinţă impersonală, fără gând întors asupra ei însăşi, stăpânită numai de sacrul egoism al familiei, Mama era substanţa activă în jurul căreia luau înfăţişare palpabilă toate rânduielile vieţii noastre. Asta o ştiam cel puţin noi – copiii. În tinereţe fusese o femeie frumoasă, de-o frumuseţe ce nu avea deloc conştiinţă de sine. Cât mă priveşte, nu-mi aduc aminte de ea decât ca de-o femeie mai în vârstă, cu mişcări apăsate, ca de-o arătare adusă puţin din spate, cu părul cărunt, aproape ireal de alb şi ochii mari de basm. Avea în sângele ei o ascendenţă macedoneană. Strămoşii ei, din familia Moga, ce a dat neamului mulţi preoţi şi un episcop, veniseră în Ardeal din Macedonia, pe la sfârşitul secolului al XVII-lea, după reprimarea de către turci a unei răscoale şi după arderea acelei Moscopole, cetate balcanică de strălucită faimă, ce întreţinea impunătoare legături de comerţ şi de cultură cu Veneţia.

Dicționar

fabulos, adj. – fantastic, ireal, depăşind imaginația
echivoc, adj. – care se poate interpreta în mai multe feluri, cu mai multe înțelesuri, ambiguu
embrionar, adj. – la începutul existenței; în germene
canicular, adj. – dogoritor, torid, foarte cald
zlot, s. m. – unitate monetară a Poloniei; monedă de argint care a circulat în secolul al XIX-lea în țările din Europa centrală şi estică
maşină de îmblătit – maşină de batere a cerealelor în vederea alegerii bobului
fumuri, s. n. – în text cu sensul de *case*, *familii*
cuprins, adj. – în text cu sensul de *înconjurat*, *preocupat*
magie, adj. – procedeu/ procedee de invocare a forțelor supranaturale; fascinație, farmec
barocă, adj. – cu referire la stil artistic; stil caracterizat prin cultivarea formelor grandioase, prin libertatea formelor şi bogăția arhitecturală; în text cu sensul de *bogată*, *înflorită*
corn al belşugului (*abundenței*), expr. – simbol al abundenței, reprezentat printr-un vas în formă de corn, umplut cu fructe şi flori
megieş, s. m. – vecin

Explorarea textului

Familia

1. Fragmentele selectate din volum prezintă secvențe ale vieții de familie, dar şi ale dobândirii conştiinței de sine de către poet, momentul luării în stăpânire a „logosului". Universul familiei este alcătuit din tată, mamă, surori, din grădina şi casa părintească cu ceasul de la Viena şi cu mobila veche. Precizează succint, chiar şi sub formă de titlu, care este aspectul evocat în fiecare dintre cele trei fragmente.
2. Ceea ce este semnificativ pentru tema familiei o constituie prezența tatălui şi a mamei. Mama, deşi cu mai puțină carte decât tatăl, este centrul familiei. Extrage din text câte două construcții care ți se par a fi semnificative în privința portretului pe care autorul îl face atât tatălui, cât şi mamei.
3. Exprimă-ți opinia cu privire la faptul că Lucian Blaga scrie cu majusculă cuvintele „tată" şi „ mamă".

Absența cuvântului

1. Explică în ce constă *fabuloasa absență a cuvântului* a copilului Blaga.
2. Identifică cele două motive prin care Blaga explică faptul că până la patru ani el nu rostise nici măcar un cuvânt. Ți se pare acest fapt real sau este o „invenție" a maturului Blaga? Exprimă-ți opinia!
3. Care crezi că este semnificația prezentării scenei pierderii „zlotului"?

Dicționar literar

Memorialistică – gen de scriere care presupune „consemnarea retrospectivă a unor împrejurări şi evenimente" trăite de autor sau la care acesta a fost martor.

Ficțiune şi realitate

Textul lui Lucian Blaga aparține realității obiective, relatând evenimente care s-au petrecut în realitate. Ființele la care face trimitere Blaga au avut o existență reală, ce poate fi verificată cu documente, determinată cronologic. De aceea ele sunt persoane şi nu personaje. Totuşi prezentarea nu este strict obiectivă, apar elemente ale limbajului care subiectivizează textul şi au darul de a emoționa cititorul. Unele evenimente sunt astfel evocate, nu relatate.

Casa memorială *Lucian Blaga* din Lancrăm, jud. Alba

Casa părintească

1. Identifică cel puțin patru elemente care alcătuiesc „tabloul" casei părinteşti.
2. Reciteşte fragmentul care prezintă *odaia dinspre uliță*, şi descrie-o oral, precizând rolul acesteia în viața familiei Blaga. Cunoşti situații similare? Comentează!

Chipul tatălui

1. Identifică, în scris, care erau cele două laturi ale personalității tatălui autorului. Foloseşte textul pentru a motiva!
2. Cum se exprima pasiunea pentru carte a tatălui autorului?

Figura mamei

1. Motivează afirmația autorului că *Mama era o ființă primară.* Extrage din text cuvintele sau construcțiile justificatoare.
2. Clarificați, prin discuții cu profesorul, o altă afirmație a autorului despre mamă pe care o defineşte ca fiind *existență încadrată în zarea magiei.* Căutați la „Dicționar" sensul cuvântului „magie".
3. Textul pare că are doar scopul de a relata evenimente reale despre familia scriitorului, viața satului sau despre el însuşi. Cu toate acestea în text apar şi cuvinte, construcții precum: *fabuloasa absență, tăceri inițiale, înființarea graiului, lume străbătută de puteri misterioase* etc.
   Ce efect are asupra cititorului folosirea unor asemenea construcții? Discutați, oral, despre prezența în text a acestora.
4. Explică rolul stilistic al utilizării frecvente a imperfectului în fragmentele date.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Revedeți, prin discuții în clasă şi cu argumente din textele studiate, sensul următorilor termeni: **ficțiune, imaginație, invenție, realitate, adevăr.**
2. Realizați, prin discuții în clasă, punctele de referință ale unui eseu structurat cu una dintre următoarele teme:
   - idei şi atitudini în construirea imaginii familiei/ a unui personaj în textele studiate;
   - un motiv literar/ motive literare în textele care au ca temă „Familia";
   - comparație privind relația părinți/ copii în textele studiate.

Dincolo de text

Codul familiei

Art. 1 *În România statul ocroteşte căsătoria şi familia; el sprijină, prin măsuri economice şi sociale, dezvoltarea şi consolidarea familiei.*

Statul apără interesele mamei copilului şi manifestă grijă deosebită pentru creşterea şi educarea tinerei generații.

Familia are la bază căsătoria liber consimțită între soți.

În relațiile dintre soți, precum şi în exercițiul drepturilor față de copii, bărbatul şi femeia au drepturi egale.

Drepturile părinteşti se exercită numai în interesul copiilor.

Limbă şi comunicare

SCRIEREA ŞI PRONUNȚAREA NEOLOGISMELOR

Cele aproape 50.000 de neologisme ale limbii române pot fi grupate în două mari categorii:

- neologisme ortografiate aşa cum se pronunță (adică reproduse fonetic);
- neologisme ortografiate etimologic (adică scrise ca în limba din care provin).

Neologisme reproduse fonetic

Majoritatea neologismelor româneşti se scriu aşa cum se pronunță. În general, neologismele care intră în această categorie au o anumită vechime în limbă şi sunt adaptate la sistemul fonetic şi morfologic al limbii române. De ex.: *abajur, antet, bonom, dispecer, meci, miting, nailon* etc.

Neologisme ortografiate etimologic

În ultima vreme au intrat în limba română, pe lângă unele anglicisme şi franțuzisme neînregistrate încă în dicționarele uzuale, o serie de termeni tehnico-ştiințifici din sfera limbajelor de strictă specialitate. Aceste neologisme trebuie scrise, deocamdată, ca în limbile din care provin. De ex.: *camping, charter, globe-trotter, jocker, scotch* etc.

Aplicații

1. Explică (folosind dicționarul) şi alcătuieşte contexte potrivite cu următoarele neologisme: *angro, bliț, buncăr, cvorum, laitmotiv, lider, motto, papion, sejur, stres, şarm, şezlong, vizavi*.
2. Pronunță corect (ținând cont de limba de proveniență) şi foloseşte în contexte potrivite următoarele neologisme:
   - de origine engleză: *best-seller, blue-jeans, bowling, breakfast, bridge, business, chewing-gum, copyright, design, fairplay, gentleman, hobby, jeep, lady, management, outsider, show, twist*;
   - de origine franceză:
     à la longue (cu timpul, după mult timp)
     a antama (a începe o discuție, o afacere)
     parti-pris (idee preconcepută)
     porte-bonheur (obiect considerat ca aducător de noroc celui care îl poartă);
   - de origine germană:
     biedermaier (denumire dată unui stil de mobilier şi decorație interioară)
     foehn (vânt cald caracteristic regiunilor alpine din Elveția şi Austria)
     kitsch (artă de prost gust; obiect de proastă calitate)
     lied (compoziție muzicală având un caracter liric, realizată pe textul unei poezii scurte)
     loess (rocă argiloasă foarte fertilă).
3. Ortografiază următoarele neologisme scrise aici aşa cum se pronunță: *autsaider, bestzelăr, biznis, brigi, chici, copirait, ferplei, spici, sprei, şou*.

Texte auxiliare

Înainte de text

Familia lui Ion Creangă a fost foarte numeroasă. Tatăl, Ştefan a Petrei Ciubotariul, s-a căsătorit în anul 1835 cu Smaranda Creangă şi au avut şapte copii (după alte surse, opt). Cel dintâi venit pe lume a fost Ion, viitorul povestitor, născut la 1 martie 1837 sau, după alte informaţii, la 10 iunie 1839. Potrivit cercetărilor criticului şi istoricului literar G. Călinescu, ceilalţi fraţi ai lui Ion au fost: Petre, Zahei, Catrina, Maria, Teodor şi Ileana. În anul 1859 Ion Creangă s-a căsătorit cu Ileana Grigore, fiica unui preot, şi au avut un fiu, Constantin. Arborele genealogic al familiei Creangă ar putea fi reprezentat astfel:

Ştefan a Petrei Ciubotariul
= Smaranda Creangă

Ion Petre Zahei Catrina Maria Teodor Ileana

Realizează arborele genealogic al familiei tale, urmărind schema de mai sus.

AMINTIRI DIN COPILĂRIE

de Ion Creangă
(fragment)

II

Nu ştiu alţii cum sunt, dar eu, când mă gândesc la locul naşterii mele, la casa părintească din Humuleşti, la stâlpul hornului unde lega mama o şfară cu motocei la capăt, de crăpau mâţele jucându-se cu ei, la prichiciul vetrei cel humuit, de care mă ţineam când începusem a merge copăcel, la cuptiorul pe care mă ascundeam, când ne jucam noi, băieţii, de-a mijoarca, şi la alte jocuri şi jucării pline de hazul şi farmecul copilăresc, parcă-mi saltă şi acum inima de bucurie! Şi, Doamne, frumos era pe atunci, căci şi părinţii, şi fraţii şi surorile îmi erau sănătoşi, şi casa ne era îndestulată, şi copiii şi copilele megieşilor erau de-a pururea în petrecere cu noi, şi toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă era toată lumea a mea!

Ion Creangă (1837/1839–1889), prozator. Se naşte în satul Humuleşti, judeţul Neamţ, într-o familie cu mulţi copii.

Începe să înveţe carte în satul natal de la bădiţa Vasile, dascălul bisericii. Bunicul David Creangă, îl duce la Broşteni, unde rămâne o scurtă perioadă. Stă acasă un timp, după care este înscris la Şcoala Domnească din Târgul Neamţ, cu numele de Ion Ştefănescu. Urmează apoi şcoala de catiheţi din Fălticeni. În 1855 pleacă la Seminarul de la Socola, al cărui absolvent va fi trei ani mai târziu.

Din 1864 frecventează la Iaşi cursurile Şcolii Normale „Vasile Lupu", condusă de Titu Maiorescu. În acelaşi an este numit institutor la şcoala primară de la Trei Ierarhi. Aici este iubit de elevii săi, în special pentru harul de povestitor.

În toamna lui 1875 îl cunoaşte pe Mihai Eminescu, revizor şcolar la Iaşi, de care îl va lega o trainică prietenie. Eminescu, intuindu-i talentul, îl îndeamnă să scrie şi îl duce la societatea literară „Junimea", unde Creangă citeşte ***Soacra cu trei nurori*** şi provoacă o vie impresie. Povestea este publicată imediat în revista „Convorbiri literare".

În anii următori, „Convorbiri literare" îi publică aproape tot ce scrie: ***Dănilă Prepeleac, Moş Nichifor Coţcariul, Povestea lui Stan Păţitul, Povestea lui Harap-Alb, Ivan Turbincă, Povestea unui om leneş*** etc. Tot în revista junimistă apare opera sa fundamentală ***Amintiri din copilărie***, o evocare a „paradisului pierdut".

Se stinge din viaţă în anul 1889 la Iaşi.

Şi eu eram vesel ca vremea cea bună şi sturlubatic şi copilăros ca vântul în tulburarea sa.

Şi mama, care era vestită pentru năzdrăvăniile sale, îmi zicea cu zâmbet uneori, când începea a se ivi soarele dintre nori după o ploaie îndelungată: „Ieşi, copile cu părul bălan, afară şi râde la soare, doar s-a îndrepta vremea" şi vremea se îndrepta după râsul meu...

Ştia, vezi bine, soarele cu cine are de-a face, căci eram feciorul mamei, care şi ea cu adevărat că ştia a face multe şi mari minunăţii: alunga nourii cei negri de pe deasupra satului nostru şi abătea grindina în alte părţi, înfingând toporul în pământ afară, dinaintea uşii; închega apa numai cu două picioare de vacă, de se încrucea lumea de mirare; bătea pământul, sau peretele, sau vrun lemn, de care mă păleam la cap, la mână sau la picior, zicând: „Na, na!", şi îndată-mi trecea durerea... Când vuia în sobă tăciunele aprins, care se zice că face a vânt şi vreme rea, sau când ţiuia tăciunele, despre care se zice că te vorbeşte cineva de rău, mama îl mustra acolo, în vatra focului, şi-l buchisa cu cleştele, să se mai potolească duşmanul. Şi mai mult decât atâta: oleacă ce nu-i venea mamei la socoteală căutătura mea, îndată pregătea, cu degetul îmbălat, puţină tină din colbul adunat pe opsasul încălţării ori, mai în grabă, lua funingine de la gura sobei, zicând: „Cum nu se dioache călcâiul sau gura sobei, aşa să nu mi se dioache copilaşul!" şi-mi făcea apoi câte un benchi boghet în frunte, ca să nu-şi prăpădească odorul!... Şi altele multe încă făcea...

Aşa era mama în vremea copilăriei mele, plină de minunăţii, pe cât mi-aduc aminte; şi-mi aduc bine aminte, căci braţele ei m-au legănat […] şi mă alintam la sânu-i, gângurind şi uitându-mă în ochi-i cu drag! Şi sânge din sângele ei şi carne din carnea ei am împrumutat, şi a vorbi de la dânsa am învăţat. Iar înţelepciunea de la Dumnezeu, când vine vremea de a pricepe omul ce-i bine şi ce-i rău.

Dar vremea trecea cu amăgeli, şi eu creşteam pe nesimţite, şi tot alte gânduri îmi zburau prin cap, şi alte plăceri mi se deşteptau în suflet, şi, în loc de înţelepciune, mă făceam tot mai neastâmpărat, şi dorul meu era acum nemărginit; căci sprinţar şi înşelător este gândul omului, pe ale cărui aripi te poartă dorul necontenit şi nu te lasă în pace, până ce intri în mormânt!

Însă vai de omul care se ia pe gânduri! Uite cum te trage pe furiş apa la adânc, şi din veselia cea mai mare cazi deodată în uricioasa întristare!

Hai mai bine despre copilărie să povestim, căci ea singură este veselă şi nevinovată. Şi, drept vorbind, acesta-i adevărul.

Ce-i pasă copilului când mama şi tata se gândesc la neajunsurile vieţii, la ce poate să le aducă ziua de mâine, sau că-i frământă alte gânduri pline de îngrijire. Copilul, încălecat pe bâtul său, gândeşte că se află călare pe un cal de cei mai straşnici, pe care aleargă, cu voie bună, şi-l bate cu biciul şi-l struneşte cu tot dinadinsul, şi răcneşte la el din toată inima, de-ţi ie auzul; şi de cade jos, crede că l-a trântit calul, şi pe bâţ îşi descarcă mânia în toată puterea cuvântului...

Aşa eram eu la vârsta cea fericită, şi aşa cred că au fost toţi copiii, de când îi lumea asta şi pământul, măcar să zică cine ce-a zice.

Când mama nu mai putea de obosită şi se lăsa câte oleacă ziua să se odihnească, noi, băieţii, tocmai atunci ridicam casa în slăvi. Când

Tata nu ştia carte de feliu, şi nici mult haz nu făcea de dânsa. El cam ades îmi zicea „Logofete brânză-n cui, Lapte acru-n călimări, cam prea te codeşti la treabă ; mă tem că de atâta cărturărie n-a avea cine să ne tragă ciubotele". Dar mama, luând sama cum învăţam eu, ajunsese a ceti la ceaslov mai bine decât mine şi se bucura grozav, când vedea că mă trag la carte. Din partea tatei puteam să rămân cum era mai bine: „Nică a lui Ştefan a Petrei", om de treabă şi gospodariu în sat la Humuleşti. Mama însă era în stare să toarcă-n furcă şi să învăţ mai departe. Dar ce să mai învăţ în Humuleşti? Căci în biserică ceteam şi cântam pe dinafară toate troparele, ca şi dascălul Iordache.

(Ion Creangă, ***Fragment de autobiografie***)

venea tata noaptea de la pădure din Dumesnicu, înghețat de frig şi plin de promoroacă, noi îl speriam sărindu-i în spate pe întuneric. Şi el, cât era de ostenit, ne prindea câte pe unul, ca la baba-oarba, ne ridica în grindă, zicând: „Tâta mare!“ şi ne săruta mereu pe fiecare. Iar după ce se aprindea opaițul, şi tata se punea să mănânce, noi scoteam mâțele de prin ocnițe şi cotruță şi le flocăiam şi le şmotream dinaintea lui, de le mergea colbul; şi nu puteau scăpa bietele mâțe din mâinile noastre, până ce nu ne zgârâiau şi ne stupeau ca pe noi.

— Încă te uiți la ei, bărbate, zicea mama, şi li dai paiele! Aşă-i?... Ha, ha! bine v-au mai făcut, pughibale spurcate ce sunteți! Că nicio lighioaie nu se poate aciua pe lângă casă de răul vostru. Iaca, dacă nu v-am săcelat astăzi, faceți otrocol prin cele mâțe şi dați la om ca cânii prin băț. Ăra! d-apoi aveți la ştiință că vă prea întreceți cu dedeochiul! Acuş ieu varga din coardă şi vă croiesc de vă merg petecele!

— Ia lasă-i şi tu, măi nevastă, lasă-i, că se bucură şi ei de venirea mea, zicea tata, dându-ne huța. Ce le pasă: lemne la trunchi sunt; slănină şi făină în pod este de-a volna; brânză în putină, asemene; curechi în poloboc, slavă Domnului! Numai de-ar fi sănătoşi să mănânce şi să se joace acum, cât îs mititei; că le-a trece lor zburdăciunea când or fi mai mari şi i-or lua grijile înainte; nu te teme, că n-or scăpa de asta. Ş-apoi nu ştii că este-o vorbă: „Dacă-i copil, să se joace; dacă-i cal, să tragă; şi dacă-i popă, să citească...“

— Ție, omule, zise mama, aşa ți-i a zice, că nu şezi cu dânşii în casă toată ziulica, să-ți scoată peri albi, mânca-i-ar pământul să-i mănânce, Doamne, iartă-mă! De-ar mai veni vara, să se mai joace şi pe-afară, că m-am săturat de ei ca de mere pădurețe! Câte drăcării le vin în cap, toate le fac. Când începe a toca la biserică, Zahei al tău cel cuminte fuga şi el afară şi începe a toca în stative, de pârâie pereții casei şi duduie fereştile. Iar stropşitul de Ion, cu talanca de la oi, cu cleştele şi cu vătrarul, face o hodorogeală şi un tărăboi, de-ți ie auzul. Apoi îşi pun câte-o țoală în spate şi câte-un coif de hârtie în cap şi cântă „aleluia şi Doamne miluieşte, popa prinde peşte“, de te scot din casă. Şi asta în toate zilele de câte două-trei ori, de-ți vine, câte-odată, să-i coşeşti în bătaie, dac-ai sta să te potriveşti lor.

— 'Poi dă, măi femeie, tot eşti tu bisericoasă, de s-a dus vestea; încaltea ți-au făcut şi băieții biserică aici pe loc, după cheful tău, măcar că-ți intră biserica în casă, de departe ce-i... De-amu puneți-vă pe făcut privigheri de toată noaptea şi parascovenii câte vă place, măi băieți; dacă vi-i voia să vă deie mă-ta în toate zilele numai colaci de cei unşi cu miere de la „Patruzeci de sfinți“ şi colivă cu miez de nucă.

— Ei, apoi! minte ai, omule? Mă miram eu, de ce-s şi ei aşa de cuminți, mititeii; că tu le dai nas şi le ții hangul. Ia priveşte-i cum stau toți treji şi se uită țintă în ochii noştri, parcă au de gând să ne zugrăvească. Ian să-i fi sculat la treabă, ş-apoi să-i vezi cum se codesc, se drâmboiesc şi se sclifosesc, zise mama. Hai! la culcat, băieți, că trece noaptea; vouă ce vă pasă, când aveți demâncare sub nas!

Şi după ce ne culcam cu toții, noi, băieții, ca băieții, ne luam la hârjoană, şi nu puteam adormi de incuri, până ce era nevoită biata mamă să ne facă musai câte-un şurub, două prin cap şi să ne dea câteva tapangele la spinare. Şi tata, săturându-se câteodată de atâta hălăgie, zicea mamei:

— Ei, taci, taci! ajungă-ți de-amu, herghelie! Știu că doar nu-s babe, să chirotească din picioare!

Însă mama ne mai da atunci câteva pe deasupra, și mai îndesate, zicând:

— Na-vă de cheltuială, ghiavoli ce sunteți! Nici noaptea să nu mă pot odihni de incotele voastre?

Și numai așa se putea liniști biata mamă de răul nostru, biată să fie de păcate! Ș-apoi socotiți că se mântuia numai cu-atâta? Ți-ai găsit! A doua zi des-dimineață le începeam din capăt. Și iar lua mama nănașa, din coardă, și iar ne jnăpăia, dar noi parcă bindiseam de asta?... Vorba ceea:

„Pielea rea și răpănoasă
Ori o bate, ori o lasă."

Creangă observă exclusiv natura umană; geniul lui lucid, muşcător, spiritul realist şi umorul lui melancolic revelă un moralist. Narativ şi observator prin excelenţă, Creangă este un psiholog în mişcare. Forţa lui creatoare este epică, iar neuitatele tipuri din ***Amintiri*** sunt prinse în structura lor etică. Mama, tatăl, fraţii, bunicul şi bunica, mătuşile şi megieşii cresc din esenţa lor morală, cu însuşirile şi defectele fundamentale ale ţăranului legat de realităţile tangibile ale satului şi profesiei. Creator de tipuri, Creangă va aplica aceeaşi observaţie, calmă şi muşcătoare, asupra colegilor, dascălilor, asupra popilor şi câtorva tipuri pitoreşti.

(Pompiliu Constantinescu, ***Ion Creangă***, 1937)

Și câte nu ne venea în cap, și câte nu făceam cu vârf și îndesate, mi-aduc aminte de parcă acum mi se întâmplă.

Mai pasă de ține minte toate cele și acum așa, dacă te slujește capul, bade Ioane!

La Crăciun, când tăia tata porcul și-l pârlea, și-l opărea, și-l învelea iute cu paie, de-l înnăduşa, ca să se poată rade mai frumos, eu încălecam pe porc deasupra paielor și făceam un chef de mii de lei, știind că mie are să-mi deie coada porcului s-o frig și beşica s-o umplu cu grăunțe, s-o umflu și s-o zurăiesc după ce s-a usca; ș-apoi vai de urechile mamei, până ce nu mi-o spărgea de cap.

Și să nu-mi uit cuvântul! Odată, la un Sfântul Vasile, ne prindem noi vro câțiva băieți din sat să ne ducem cu plugul; căci eram și eu mărișor acum, din păcate. Și în ajunul Sfântului Vasile toată ziua am stat de capul tatei, să-mi facă și mie un buhai ori, de nu, batăr un harapnic.

— Doamne, ce harapnic ți-oi da eu, zise tata de la o vreme. N-ai ce mânca la casa mea? Vrei să te buşască cei nandralăi prin omăt? Acuș te descalț!

Văzând eu că mi-am aprins paie-n cap cu asta, am șterpelit-o de acasă numai cu beşica cea de porc, nu cumva să-mi ieie tata ciubotele și să rămân de ruşine înaintea tovarăşilor. Și nu știu cum s-a întâmplat, că niciunul din tovarăşi n-avea clopot. Talanca mea era acasă, dar mă puteam duce s-o iau? În sfârşit, facem noi ce facem și sclipuim de colè o coasă ruptă, de ici o cârceie de tânjală, mai un vătrar cu belciug, mai beşica cea de porc a mea, și, pe după toacă, ne pornim pe la case. Ș-o luăm noi de la popa Oşlobanu, tocmai din capul satului din sus, cu gând să umblăm tot satul... Când colo, popa tăia lemne la trunchi afară și, cum a văzut că ne aşezăm la fereastră și ne pregătim de urat, a început a ne trage câteva naşteri îndesate și a zice:

— De-abia s-au culcat găinile, și voi ați și început? Ia stați oleacă, blăstămaților, să vă dau eu!

Noi, atunci, am șparlit-o la fugă. Iar el, zvârr! cu o scurtătură în urma noastră, căci era om hursuz și pâclişit popa Oşlobanu. Și din spaima ceea, am fugit noi mai jumătate de sat înapoi, fără să avem când îi zice popii:

„Drele pe podele
Și bureți pe pereți;

Casa memorială *Ion Creangă* din Humuleşti

Câte pene pe cucoşi,
Atâţia copii burduhoşi,“

cum obicinuiesc a zice plugarii pe la casele ce nu-i primesc.

— Măi, al dracului venetic şi ceapcân de popă! zicem noi, după ce ne adunăm toţi la un loc, înghеţaţi de frig şi speriaţi. Cât pe ce era să ne ologească boaita cea îndrăcită, vedea-l-am dus pe năsălie la biserica Sfântului Dumitru de sub cetate, unde slujeşte; curat Ucigă-l-crucea l-a colăcit să vie şi să-şi facă budihacea casă la noi în sat. Fereascâ Dumnezeu să fie preoţii noştri aşa, că nu te-ai mai înfrupta cu nimica de la biserică în vecii vecilor! Şi până-l mai menim noi pe popa, până-l mai boscorodim, până una alta, amurgeşte bine.

Dicţionar

megieş, s.m. – vecin
sturlubatic, adj. – nebunatic,neastâmpărat, zvăpăiat
opsas, s.n. – partea din spate a încălţămintei
ocniţă, s.f. – adâncitură într-o sobă de zid
cotruţă s.f. – vatră mică
pughibală, s.f. – fiinţă afurisită
a se aciua, vb. – a-şi găsi refugiul
a săcela, vb. – a ţesăla
otrocol, s.n. – târcol
curechi, s.m. – varză
poloboc, s.n. – butoi
stropşit, adj. – năbădăios, îndrăcit
parascovenie, s.f. – năzbâtie
a se drâmboi, vb. – a lăsa buzele în jos de supărare
tapangea, s.f. – lovitură dată cu palma
a bindisi, vb. – a nu duce grijă
buhai, s.n. – instrument musical popular
harapnic, s.n. – bici
nandralău, adj. – prostănac
pâclişit, adj. – rău, negru la suflet

Explorarea textului

Familia – centru al universului

1. Începutul capitolului II al *Amintirilor din copilărie* îl introduce pe cititor în lumea sufletească a naratorului. Explică rolul enumerării: *la locul naşterii mele, la casa părintească din Humuleşti, la stâlpul hornului…, la prichiciul vetrei cel humuit, la alte jocuri şi jucării pline de hazul şi farmecul copilăresc.*
2. Familia lui Nică trăieşte într-un spaţiu preponderent afectiv. Interpretează din această perspectivă fragmentul următor: *Şi, Doamne, frumos era pe atunci, căci şi părinţii, şi fraţii şi surorile îmi erau sănătoşi, şi casa ne era îndestulată, şi copiii şi copilele megieşilor erau de-a pururea în petrecere cu noi, şi toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă era toată lumea a mea!*

Casa memorială *Ion Creangă* din Humuleşti (interior)

Număr consacrat „Familiei“ de revista *Dilema veche* (15–21 aprilie 2010)

3. Familia Smarandei este în viziunea autorului un centru al universului. În cadrul ei mama e văzută ca un personaj magic, înzestrat cu o viziune de asemenea magică asupra vieții. Identifică în text pasaje care justifică puterile ei aproape supranaturale, capacitatea de a conversa cu universul.
4. Nică a fost considerat de criticul G. Călinescu un “copil universal”. Afirmația s-ar putea extinde şi asupra mamei lui Nică, Smaranda, care poate fi o “mamă universală”. Argumentează pe baza textului.
5. În cadrul familiei, copilul trăieşte bucuriile simple caracteristice vârstei. Identifică „sursele de fericire” ale „copilului universal”.
6. Apariția tatălui marchează un moment de ruptură în cadrul narațiunii. „Lumea de basm”, plină de vrajă, prezentă în text când este evocată mama, se modifică treptat şi evoluează către una strict concretă, materială. Prezintă din această perspectivă imaginea lui Ştefan a Petrei, tatăl lui Nică.
7. Venirea tatălui este un prilej pentru un mini-spectacol al familiei. Tatăl are plăcerea jocului şi trăieşte din plin bucuria acestui moment la sfârşitul unei zile obositoare de muncă. Descrie mica piesă de teatru pe care o joacă tatăl şi copiii săi.
8. Autoritatea mamei în fața copiilor scade brusc în prezența bărbatului. Identifică şi comentează fragmentul ce înfățişează nemulțumirea Smarandei față de libertățile pe care şi le iau copiii, prin îngăduința tatălui.
9. Narațiunea pune în evidență un contrast între părinți şi copii. În timp ce părinții sunt frământați de gânduri, copiii sunt fericiți şi nu le pasă de ziua de mâine. Caută în text elemente care să marcheze această diferență.

FAMILIA

Sugestii pentru lectură suplimentară

- Duiliu Zamfirescu, ***Viața la țară*** (1898).
  Este primul roman din ***Ciclul Comăneşteni***lor, în care autorul şi-a propus să urmărească istoria unei familii, de-a lungul mai multor generații.
- Tudor Muşatescu, ***Titanic Vals*** (1933).
  Comedie de moravuri, inspirată din mediul provincial, care prezintă familia lui Spirache Necşulescu, funcționar conştiincios la prefectură. Acesta suportă veşnicele reproşuri ale nevestei, necazurile pe care i le produc copiii şi tirania soacrei.
- Marin Preda, ***Moromeții***, vol. I (1955).
  Romanul prezintă viața unei familii de țărani din Câmpia Dunării, în perioada interbelică. Satul e înfățişat ca expresie a unei comunități tradiționale, iar Ilie Moromete, personajul central, este tipul țăranului patriarhal.

Limbă şi comunicare

ANACOLUTUL

Anacolutul (din gr. *anakoluthon* – „fără, lipsit de urmare, continuare sau legătură") este o greşeală gramaticală aparţinând domeniului sintaxei. El reprezintă o încălcare a regulilor de organizare a enunţului, o deviere (abatere) de la structura sintactică aleasă iniţial.

Anacolutul este o contrucţie caracterizată prin absenţa legăturii normale sau/ şi prin întreruperea continuităţii în cadrul unei construcţii sintactice.

- **Anacolut tolerat**

În exemplele *Lacomului, cât să-i dai, el nu zice ba* şi *Sărăcia un' s-a-ncuibat/ Anevoie-i de scăpat* (pop.), exprimarea corectă este: *Lacomul, cât să-i dai, nu zice ba* şi *De sărăcie un' s-a-ncuibat/ Anevoie-i de scăpat*. În aceste situaţii, specifice limbii populare şi familiare, se consideră că anacolutul poate fi tolerat.

- **Anacolut netolerat**

În cazurile când anacolutul ia naştere datorită neglijenţei în exprimare, el nu mai poate fi considerat ca tolerat. În exemplul *Fratele meu, nu-mi pasă de el* este o greşeală evidentă, pentru că exprimarea corectă ar fi trebuit să fie: *De fratele meu nu-mi pasă.*

Aplicaţii

1. Identifică şi explică anacolutul din următoarele exemple:
- *Cine tot vorbeşte lucrul nu-i sporeşte*. (pop.)
- *Moşneagul, când a văzut-o, i s-au umplut ochii de lăcrimi şi inima de bucurie*. (Ion Creangă)
- *Nu ştiu alţii cum sunt, dar eu, când mă gândesc la locul naşterii mele, la casa părintească din Humuleşti, la stâlpul hornului unde lega mama o şfară cu motocei la capăt, de crăpau mâţele jucându-se cu ei, la prichiciul vetrei cel humuit, de care mă ţineam când începusem a merge copăcel, la cuptiorul pe care mă ascundeam, când ne jucam noi, băieţii, de-a mijoarca, şi la alte jocuri şi jucării pline de hazul şi farmecul copilăresc, parcă-mi saltă şi acum inima de bucurie!* (Ion Creangă)

2. Identifică anacolutul, corectează enunţurile şi explică modul cum a luat naştere greşeala:
- *Cine învaţă bine i se dă un premiu*.
- *Cine mi-a cerut ceva i-am dat*.
- *Cin' se ia cu mine bine/ îi dau haina de pe mine.*

3. Anacolutul este o deviere sintactică. El se produce datorită insuficientei atenţii acordate modului de organizare a unui enunţ. Corectează, prin rescriere, următoarele enunţuri greşite:
- *Eu, când am văzut aceasta, a fost imposibil să plec.*
- *Faptul că a întârziat trenul, eram nervos.*
- *Mama, când am plecat, i-au dat lacrimile.*

Modulul 3

SCENE DIN VIAȚA DE IERI ŞI DE AZI

Motto:
Ah! a fost o plăcere ce va rămâne neuitată…
(I.L. Caragiale)

FICȚIUNEA LITERARĂ

Ciocoii vechi şi noi de Nicolae Filimon

LIMBĂ ŞI COMUNICARE
Exprimarea orală (Monologul)

Repausul dominical de I.L. Caragiale

LIMBĂ ŞI COMUNICARE
Exprimarea orală (Dialogul)

FICȚIUNE ŞI REALITATE

Amintiri din ziua a şaptea – de vorbă cu doamna Zoe Cantacuzino, interviu de Tita Chiper (texte jurnalistice: interviul)

LIMBĂ ŞI COMUNICARE
Rolul semnelor ortografice şi de punctuație
în înțelegerea mesajelor scrise

TEXTE AUXILIARE

De la Poiana Țapului la Skate Park de Laura Vişan
(texte jurnalistice: articolul)

LITERATURĂ ŞI ALTE ARTE

Literatură şi cinematografie
D-ale carnavalului, comedie de I.L. Caragiale
D-ale carnavalului, film în regia lui Gheorghe Naghi

>>> Ficțiunea literară

Nicolae Filimon (1819 – 1865), prozator şi publicist. Autor de cronici teatrale şi muzicale şi al unui memorial de călătorie, ***Excursiuni în Germania meridională***. ***Memorii artistice, istorice şi critice*** (1860). Debutează literar în anul 1861, cu nuvelele ***Mateo Cipriani*** şi ***Slujnicarii*** (devenită ***Nenorocirile unui slujnicar*** *sau* ***Gentilomii de mahala***). Tot în 1861 va publica şi ***Friedrich Staaps sau atentatul de la Schönbrunn***.

Înainte de text

1. Scrie pe caiet primele două cuvinte care îți vin în minte atunci când te gândeşti la timpul tău liber; compară cuvintele scrise de tine cu acelea scrise de colegul de bancă şi încercați să trageți o concluzie despre diferența/ asemănarea dintre ceea ce ai gândit tu şi ce a gândit el.
2. Imaginează-ți şi descrie oral, în fața colegilor, un loc şi modul cel mai plăcut în care ai dori să-ți petreci acolo timpul liber (poate fi un loc real ori dintr-o carte sau dintr-un film etc.).
3. Discutați pe grupe de 4 – 5 colegi, folosind argumente din experiența personală sau pornind de la cărți citite ori de la filme văzute, dacă timpul liber ar putea fi petrecut *azi* mai plăcut decât *ieri*.

CIOCOII VECHI ŞI NOI

de Nicolae Filimon

Plasându-şi acțiunea pe fundalul unei perioade istorice precis conturate, circa 1814 – 1830, romanul ***Ciocoii vechi şi noi*** aduce în prim-plan un tip uman care va face o lungă carieră în literatura română, cel al parvenitului, reprezentat de personaje precum Dinu Păturică sau Andronache Tuzluc. Este un roman de moravuri în care ficțiunea se împleteşte cu realitatea, autorul încercând să reconstituie ultimii ani ai domniilor fanariote, din Țara Românească. Un exemplu în acest sens este şi capitolul al XV-lea, ***Scene din viața socială***, care conține informații despre petrecerea timpului liber în ultimii ani ai domniilor fanariote, scopul autorului fiind de a oferi cititorului o imagine cât mai cuprinzătoare şi verosimilă asupra epocii. Prima parte a textului va fi, tocmai de aceea, strict descriptivă, neavând o legătură propriu-zisă cu acțiunea romanului. Abia spre mijlocul său un indice de timp şi câteva informații mai precise despre unul dintre personajele principale, Andronache Tuzluc, par a marca revenirea textului în planul ficțiunii: *În ziua de 30 noiembrie, fanariotul făcea în toți anii masă mare şi zaiafet în onoarea sântului Andrei, patronului său. Ajuns în culmea favoarei domneşti, el voi, în anul în care am sosit cu povestirea noastră, ca serbarea să fie cât se va putea mai strălucită.* Rostul intervenției „în clar" a naratorului *(…am sosit cu povestirea noastră…)* se va dovedi a fi însă doar de a focaliza descrierea asupra unui aspect precis, petrecerea timpului liber în lumea „de sus" a începutului de secol al XIX-lea. Nici unul dintre personajele prezente efectiv în acest capitol nu va avea vreun rol cât de cât important în cuprinsul romanului. Mulțimea detaliilor, în schimb, legată acum de prezența concretă a personajelor, conferă descrierii mai multă viață.

Dicționar literar

Scrierea de tip ficțional apelează la elemente de realitate tocmai pentru a da iluzia adevărului celor relatate. Literatura conține, într-o măsură mai mare ori mai mică, elemente din realitate: creația literară este în totalitate ficțiune, *jurnalul, memoriile, relatările de călătorie* pot fi considerate texte *de graniță*, scopul autorilor fiind să descrie cât mai fidel realitatea. Opusul *ficțiunii*, la acelaşi nivel conceptual, este *realitatea,* care presupune existență efectivă, obiectivă, verificabilă.

Verosimil – (it. *verosimile*, lat. *verosimilis*, „ca şi cum ar fi adevărat", „posibil"), termen care se aplică unei reprezentări pentru a-i sublinia caracterul plauzibil, credibil.

Capitolul XV
Scene din viața socială

Căciula de cazaciuc a cojocarului subțire

Zilele cele mai frumoase ale toamnei din anul 1817 îşi luaseră zborul, împreună cu plăcerile ce procură ele locuitorilor României. Iarna se arătase cam de timpuriu şi vântul de la miază-noapte începuse din vreme a sufla cu tărie acea răceală care amorțește natura, despoaie arborii şi acoperă țarinele şi oraşele cu vălul întristării şi al monotoniei.

Oraşul Bucureşti, atât de zgomotos şi de capricios în zilele noastre, nu era tot astfel în zilele lui Caragea.

Locuitorii săi din clasa de mijloc, deprinşi de mult timp cu viața orientală cea plină de lene şi poezie, vara se adunau la grădinile Breslea, Barbălată, Cişmigiu şi Giafer. Acolo fiecare isnaf sau cap de familie îşi întindeau masa şi, împreună cu casnicii şi amicii, beau şi mâncau; apoi începeau a învârtii hora strămoşească şi dansurile cele vesele, care se deosibesc foarte puțin de tarantela napolitană şi care plac atât de mult poporului latin.

• Diferența de rang era marcată, în epoca fanariotă, şi prin dimensiunea cuşmei.

Era însă cu deosebire curios a privi comica gravitate cu care oamenii din popor executau hora, dansul lor de predilecțiune. Provocarea la dans venea mai totdeauna din partea tinerilor; bătrânii stăteau răsturnați pe iarba verde, sub umbra cea deasă a copacilor, şi fumau; dar cu încetul o atracțiune neînvinsă se transmitea în inima oamenilor de orice vârstă: jocul tinerimei, ca un electrism, mişca pe bătrânii patroni; ei se sculau de pe iarbă, scoteau binişele cele lungi, îşi sumețeau pulpanele de la anterie şi se aruncau cu exaltație în arena dansului. Era comic a-i vedea cu ce gesturi şi mişcări se sileau a dovedi junilor cum că nici bătrânii nu sunt tocmai de lepădat.

Işlicul cu patru colțuri al marelui terzi-başa părea că reclamă prioritatea nobleței asupra căciulei de cazaciuc a cojocarului subțire, care, la rândul ei, părea că dispreațuieşte căciula cu roată a bogasierului şi calpacul de blană al armeanului ibrişimgiu.

Când trecea furia dansului, toată compania se punea iarăşi pe bere şi pe mâncare şi, spre a da veseliei un ton de galanterie mai mare, ei completau orgia prin feluri de glume, turnând vin în işlicele bărbaților şi în condurii femeilor şi dându-şi unii altora să bea, râzând şi gesticulând ca nişte nebuni.

...căciula cu roată a bogasierului

În tot timpul acesta, lăutarii nu încetau a trage din viori şi a cânta din gură sau cântecele de amor pline de dulceață, destinate de a produce în inima ascultătorilor dor şi înfocare, sau melodii de dant, vesele şi săltărețe.

Pe când însă tinerii şi bătrânii de amândouă sexele se desfătau precum arătarăm, copiii, adunați în mici grupe, îndopându-se cu ciurechi, simiți cu brânză, alune prăjite şi floricele de porumb şi adăpându-se mereu din donițele cu şerbet roşu şi cu bragă, luau şi ei parte la veselia obştească. Băieții azvârleau cu mingea şi cu arşicele, iar fetele cele mici se jucau d-a ascunselea sau d-a baba-oarba, alergând ca nişte căprioare prin iarba cea verde şi moale, spre a prinde fluturi sau a culege flori.

Către seară, toate aceste grupe înveselite, bărbaţi şi femei, după ce îşi netezeau giubelele şi trămiteau pe slugi înainte cu ploscile şi cu blidele de mâncare, plecau pe la casele lor împărțiți în cete, după isnafuri sau meserii.

Aşa trecea timul în sărbătorile verei; dar când venea epoca cea monotonă a iernei, toţi aceşti oameni stau închişi prin case, şi serile cele lungi se petreceau în tăcere; abia dacă uneori se adunau mai mulți la un loc spre a povesti ce se întâmpla în cercul restâns al mahalalei, sau spre a juca între ei conțina, mariaşul şi cureluşa.

Atunci însă, ca şi acum, boierii şi oamenii cu averi mari se deosebeau foarte mult de popor în petrecerile lor.

Boierii se plimbau în caleşti şi butci cu arcurile poleite, spre a se deosebi de negustători. Podul Mogoşoaiei şi al Târgului de Afară erau cele de căpetenie preîmblării ale boierilor. Mesele şi petrecerile lor se făceau în familii mai multe adunate la un loc; rar se întâmpla să mănânce pe la grădini; dar şi atunci preferau grădina lui Scufa, via Brâncoveanului din Dealul Spirii şi grădina lui Belu, de la Văcăreşti, spre a nu da prilej norodului a surprinde vreo necuviință a lor şi a li se pierde printr-aceasta prestigiul.

Boierii cei tineri, din cauza strânselor relațiuni ce aveau cu fanarioții şi alți venetici depravați, contractaseră încă dupe atunci o mulțime de viciuri, contrare cu totul modelului de viețuire a boierilor bătrâni. Sania mitologică a lui beizadea C. Caragea, făcută în forma carului lui Apollon, şi cei şase cerbi ce o trăgeau, conteşul cel de postav alb blănuit cu samur de Mosca, hangerul cel semnat cu brilianturi şi gugiumanul de samur cu fundul alb al acestui frumos principe, precum şi rochilele cele neprețuite, şalurile şi feregelele domniței Ralu întorsese atât de mult capul junilor boieri şi cocoane încât de multe ori vindeau moşii de mare preț ca să imiteze luxul şi strălucirea acestor principi răsăpitori. Răul poate că ar fi fost mai mic dacă s-ar fi oprit aci; dar viața scandaloasă şi depravațiunea luând proporțiuni mari, infestară şi demoralizară până la un mare grad societatea întreagă.

Din toate relele acestea, jocul de cărți fu acela care răspândi mai mult demoralizarea; el sărăcea pe boieri şi funcționari şi-i îndemna la hrăpiri de tot felul.

Unul din cei mai mari desfrânați şi risipitori din acei timpi era postelnicul Andronache Tuzluz; el fura ca un tâlhar de codru şi cheltuia ca un nebun. Mesele cele mai strălucite, seratele cele mai atrăgătoare, jocurile de cărți cele mai dărăpănătoare, care făceau să treacă dintr-o pungă într-alta averea săracilor, toate acestea în casă la dânsul se petreceau. Arghira, Rozolina şi Calmuca, Phrineele şi Messalinele de pe atunci ale Bucureştilor, erau stăpâne în casa lui, ce devenise adevărat mormânt al oricărui amor curat şi statornic, a oricării credințe conjugale.

În ziua de 30 noiembrie, fanoriotul făcea în toți anii masă mare şi ziafet în onoarea sântului Andrei, patronul său. Ajuns în culmea favoarei domneşti, el voia, în anul în care am sosit cu povestirea noastră, ca serbarea să fie cât se putea mai strălucită. Cu acest scop, el aduse din Constantinopol tot ce se găsea acolo mai scump în peşte, poame şi vinuri, pe care unindu-le cu delicatețele gastronomice ale țării: păstrăvi, mihalți şi felurite alte mâncări fragede şi

• *grădinile Breslea, Barbălată, Cişmegiu şi Giafer* – locuri de petrecere a timpului liber, aflate în afara oraşului de atunci. Mai cunoscute erau *Breslea*, amintită şi de Anton Pann şi de Ion Ghica, aflată în zona actualului parc Ioanid, *Grădina lui Giafer*, din vecinătatea Podului de Pământ (Calea Plevnei de azi, spre Facultatea de Drept) şi *Cişmigiul*, menționat prima oară la 1779, în vremea domniei lui Alexandru Ipsilanti, dar a cărui înfățişare actuală se datorează arhitectului peisagist german Wilhelm Mayer, chemat la 1847 de către Gheorghe Bibescu pentru a alcătui planul de înfrumusețare al tuturor grădinilor oraşului.

...rochiile cele neprețuite...

... un Ganimed...

gustoase, pregătise de acea zi un ospăț care ar fi putut să ațâțe dorințele chiar ale vestiților noștri străbuni în lăcomie Lucullus şi Heliogabal.

Timpul însă părea că contrariază înadins mania de lux şi opulență a fanariotului, căci la 30 noiembrie sufla cu tărie vântul cel de miazănoapte, aducând cu sine troiene de zăpadă deasă, care întunecau, ziua la miaza mare, lumina soarelui; dar invitații postelnicului erau oameni de aceia ce nu se sperie de fiece lucru. Era de ajuns pentru dânşii să ştie că în casa amicului lor vor găsi prilej de a comite trei sau patru din cele şapte păcate de moarte, şi aceasta îi făcea să treacă prin ger şi zăpadă.

Camera pregătită pentru primire şi ospătare a invitaților era un fel de salon pătrat, spoit cu var şi în mijlocul tavanului cu un cerc de flori arăbeşti, tot de var, lucrate în relief, dar fără gust, nici măiestrie. Mobilierul se compune din două paturi cu scânduri înfundate, acoperite cu saltele şi perne, peste care erau întinse macaturi de lână de Brussa, cu ciucuri de Veneția pe margini. Lângă zidul despre grădină era un sipet mare, îmbrăcat cu piele de căprioară albastră şi legat cu fir alb, iar deasupra lui era un alt sipetaş mai mic, de lemn de nuc cu flori de sidef. În mijlocul camerei era un scaun de brad cu trei picioare, pe care erau puse patru sfeşnice de tumbac, cu lumânări de seu într-însele, şi o pereche mucări de alamă, cu care o țigancă frumuşică lua din când în când mucul lumânării, ca să dea mai multă lumină.

În fine, pe la 12 1/2 ore turceşti începură invitații a sosi. Cel dintâi care sui scara caselor lui Andronache fu hatmanul Costache Cărăbuş, june frumuşel, dar fără spirit, depravat până la măduva oaselor, amic intim şi părtaş al tuturor desfrânărilor lui beizadea Costache. După dânsul veniră spătarul Dimache Pingelescu, om ce se silea cât putea să nu deminți pronumele său, cămăraşul Stamate Birlic, clucerul Ioniță Măturică, paharnicul Dimitrache Mânălungă şi baronul Nichita Calicevschi. Mai în urmă de toți veni şi beizadeaua, întovărăşit de treti-logofăt Iordache Zlatonit, un om foarte cunoscut pe timpii aceia prin spiritul său satiric şi plin de originalitate. După ce mosafirii se aşezară pe cele două paturi, o țigancă bine îmbrăcată şi purtând o scurteică îmblănită, cu gulerul rădicat în sus, se prezintă înaintea lor cu o tavă plină de dulcețe de tot felul; după dânsa venea altă țigancă țiind o tavă cu o mulțime de păhăruțe cu vutcă de izmă şi câteva farfurii cu migdale curățite şi cu năut prăjit. Îndată apoi intră cafengiul boierului, îmbrăcat cu un mintean de postav negru, cusut cu fir, dar fără mâneci spre a lăsa să se vază brațele sale albe prin cămaşa de borangic subțire şi refecată cu bibiluri; mijlocul lui, zvelt şi mlădios, era încins cu un şal de mătase vărgată, ale cărui extremități atărnau cu grație pe şoldul cel stâng al piciorului; poturii săi de postav vişiniu, cu turiecii de fir; imeneii cei stacijii şi fesul cel roşu cu fundă de ibrişim negru, aşezat pe cap cu cochetăria cea minunată a fanarioților făceau din acel june servitor un Ganimed care ar fi putut ațâța gelozia vechilor zei din Olimpul lui Omer. El venea cu o tavă de argint în mână, pe care erau depuse, în zarfurile lor de filigram, mai multe feligeme pline de o cafea de Arabia spumoasă şi parfumată; după dânsul intră ciubucciul cu ciubucele de antep şi de iasomie, din ale căror lulele

• *Podul Mogoşoaiei şi al Târgului de Afară* – azi, Calea Victoriei şi Calea Moşilor. Se numeau *poduri*, deoarece străzile mai importante ale Bucureştiului erau încă podite cu lemn, la începutul secolului al XIX-lea.
În timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, marile artere ale oraşului sunt pavate cu grinzi de lemn, însă în mod mai sistematic şi oarecum mai durabil. Primul pod, dintre cele patru, zise domneşti, care din ordinul domnitorului s-a podit cu bârne, a fost Podul Mogoşoaiei, în 1682. Această arteră lega Curtea domnească a lui Brâncoveanu, din centrul oraşului, cu frumosul palat pe care l-a construit în 1685 în satul Mogoşoaia, ca o reşedință de vară şi ca un scurt popas în drumul spre Târgovişte. (George Potra, ***Din Bucureştiul de ieri***)

împlute afânat cu tutun de cel mai ales ieşeau nori de un fum mirositor. Intrarea succesivă a acestor servitori forma o prezentare pitorească; cunoscând foarte bine regulele ierarhiei, ca slugi de casă mare, ei se duceau mai întâi la beizadea Costache, apoi gradat la toți ceilalți, şi-şi împlineau datoriile cu eleganță şi exactitate. Terminându-se ceremonialul cafelei, mosafirii, ca oameni în treburi, începură a vorbi politică şi a discuta despre pravilile ce se pregăteau pentru țară de către principele Caragea şi consilierii săi; dar beizadeaua, voind să spargă acea conversațiune a cărei seriozitate ascundea numai minciuni şi linguşiri ce-l făceau să caşte de urât, zise o dată:

– Ia ascultați, boieri! La ce am venit noi oare aici? Să punem țara la orânduială sau să ne veselim? Lăsați treburile țării pe seama tatămeu şi a sfetnicilor lui şi aideți să bem şi să mâncăm!

Apoi, întorcându-se către stăpânul casei, zise:

– Andronache, zi băieților să puie masa!

– Numaidecât, măria-ta! răspunse fanariotul cu obicinuitul său aer de înjosire. Iar până atunci, măria-ta şi domnialor cinstiți boieri, treceți în odaia cealaltă şi vă englendisiți după plăcere.

Dicționar cultural

• *beizadea C. Caragea, domnița Ralu* – copiii domnitorului Ioan Caragea

• *sania mitologică a lui beizadea C. Caragea, făcută în forma carului lui Apollon* – aluzie la carul tras de lebede, dăruit de Zeus nou-născutului Apollo.

• *Frineele şi Mesalinele* – Frineea: faimoasă curtezană în Grecia antică, tip al trufiei şi lăcomiei; Messalina: soția împăratului Claudius I, celebră pentru lăcomia, cruzimea şi desfrâul său. Aici, cu sensul de femei de moravuri uşoare, desfrânate.

• *Lucullus şi Eliogabal* – Terentius Varro Lucullus, general roman şi Varius Avitus Bassianus Elagabalus (Heliogabalus), împărat roman (218 – 222 d. Hr.), vestiți în antichitate pentru luxul exorbitant în care au trăit.

• *pe la 12 1/2 ceasuri turceşti* – două după-amiaza.

• *Ganimed* – Ganymedes, tânăr păstor frigian răpit de Zeus şi adus în Olimp, unde a devenit paharnic în locul zeiței Hebe.

Dicționar

antep, s.m. – vişin turcesc.
beizadea, s.f. – fiu de domn.
bibiluri, s.n., pl. – dantelă lucrată cu acul, aplicată la guler, la mâneci sau la poalele cămăşii.
bogasier, s.m. – negustor de articole de manufactură, în special de pânzeturi fine pentru căptuşeli de haine.
cazacliu, s.m.- negustor cazac, care făcea comerț cu vinuri, blănuri etc. între Ucraina şi Țările Române.
ciocoi, s.m.- parvenit din rândul arendaşilor, vătafilor etc. (termen de dispreț).
ciubucciu, s.m. – slujitor care avea însărcinarea să umple şi să aprindă ciubucul domnului şi al boierilor.
ciurechi, s.n. – plăcintă cu brânză.
conteş/ contăş, s.f. – haină bărbătească, de obicei îmblănită, scurtă până la brâu.
conțina/concina, s.f. – joc de cărți.
cureluşă, s.f. (diminutiv al lui curea) – joc care consta în ascunderea unei cureluşe şi ghicirea persoanei care a ascuns-o.
a englandisi, v. – a petrece, a se amuza.
feligene/ felegean, felegene, s.n., pl – ceaşcă (turcească) de cafea, neagră, fără toartă.
feregea, s.f. – văl cu care femeile musulmane îşi acoperă fața; hobot.
gugiuman, s.n. – căciulă de samur purtată de domn şi de boieri, ca semn al demnității lor.
ibrimişiu , s.m. –fabricant sau negustor de ibrişim (fir de bumbac sau de mătase întrebuințat la cusut sau la brodat).
iminei, s.m. – pantofi de modă turcească, cu vârful ascuțit.

hatmanul Cărăbuş

mariaş, s.f. – joc de noroc în care trebuie ghicită partea pe care cade o monedă aruncată în sus (rişcă).
mintean, s.n. – haină bărbătească scurtă, cu sau fără mâneci, de obicei împodobită cu găitane.
poturi, s.m., pl. – pantaloni largi în partea de sus şi strânşi pe pulpe.
simiți, s.m., pl. – un fel de covrigi făcuți din cocă moale şi presărați cu semințe de susan.
sipet, s.n. – cufăr de lemn (înflorat sau vopsit simplu, cu capac boltit şi ferecat cu cercuri de fier) în care se păstrează haine sau obiecte de valoare.
terzi-başa, s.m – staroste de negustori.
tumbac/ tombac, s.n. – aliaj de cupru cu zinc, de culoare roşiatică.
turieci/ tureatcă, turetci, s.f, pl. – un fel de ciorap fără talpă, făcut din postav, care îmbracă piciorul de la gleznă până la genunchi.
zarf, s.n. – suport metalic lucrat în filigran, pe care se punea felegenul sau paharul de ceai.

Explorarea textului

Zilele cele frumoase ale toamnei din anul 1817…

1. Precizează tema capitolului al XV-lea.
2. Acțiunea romanului este plasată în ultimii ani ai domniilor fanariote. Identifică în text informații care să-ți permită să demonstrezi acest fapt.
3. Descrierile pot conține şi ele, camuflați, indici de timp. Selectează pasajele care conțin descrieri ale vestimentației, în epocă.
4. Selectează pasajele care conțin descrieri ale mobilierului.
5. Identifică situații/ personaje pe care le consideri a aparține universului fictiv, al literaturii.
6. Identifică situații/ personaje pe care le consideri a aparține realității acelor timpuri.
7. Care consideri că este motivul integrării în text a minuțioaselor descrieri de mobilier, de îmbrăcăminte, al prezenței unor personalități istorice? Alege dintre următoarele variante și argumentează-ți opțiunea:
   - să facă descrierea mai plăcută;
   - să ofere cât mai multe detalii despre epocă;
   - să creeze cititorului iluzia realității întâmpărilor povestite.

Timpul liber

1. Selectează pasajele în care este descris modul cum petreceau timpul liber locuitorii din clasa de mijloc.
2. Grupează aceste petreceri în funcție de vârsta, meseriile şi rangurile participanților la aceste petreceri.
3. Caracterizează, printr-un singur cuvânt, atitudinea naratorului față de petrecerile locuitorilor din clasa de mijloc.

??????????????????????????

4. Argumentează-ți opțiunea.
5. Selectează pasajele în care este descris modul cum petreceau timpul liber boierii şi oamenii cei cu averi mari.
6. Caracterizează, printr-un singur cuvânt, atitudinea naratorului față de petrecerile celor avuți. Argumentează-ți opțiunea.

Discutați, argumentați

1. Formulele de adresare sau de referire pot oferi informații utile despre partenerii de dialog. Selectează două – trei astfel de formule pentru a observa cum variază ele în funcție de vorbitor şi de cel căruia acesta i se adresează. Descrie raporturile dintre personaje, ținând seama numai sugestiile oferite de aceste formule.
2. Comportamentul personajelor (fictive sau reale) ți se pare verosimil? Discutați între voi şi argumentați.
3. Discutați şi comparați cele aflate despre acele timpuri cu lumea de azi. Cum vi se pare modul de viață descris: mai plăcut ca acela din zilele noastre, mai incomod/ mai puțin plăcut, de neînțeles, inacceptabil, plictisitor, ciudat? Puteți propune şi alte variante.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Rezumă textul, în 20 – 25 de rânduri.
2. Imaginează-ți următoarea situație: Eşti terzi-başa şi doreşti să obții o micşorare a taxelor datorate întreținerii străzii pe care locuieşti. Redactează o cerere respectând toate convențiile acestui tip de scriere, utilizând informații din textul lui Nicolae Filimon: formule de adresare şi finale, nume de persoane sau de străzi, ranguri boiereşti, date calendaristice, cuvinte/ structuri potrivite momentului istoric.
3. Scrie un text dialogat de 6 – 8 replici, având ca personaje pe beizadea C. Caragea şi pe gazda sa, Andronache Tuzluc, în care să foloseşti formule adecvate de adresare, de menținere şi de închidere a contactului verbal.
4. Exprimă-ți opinia, într-un text de 20 – 30 de rânduri, despre modul de petrecere a timpului liber descris în Scene de viață socială. Subliniază, în textul tău, toate cuvintele/ structurile pe care le consideri a fi adecvate exprimării unei opinii.
5. Completează spațiile punctate cu numele tipului de persoană potrivită pentru fiecare dintre următoarele formule de adresare: tanti - ……..; nene - …….; meştere - ……; bade - ……; întunecimea ta - ……..; luminăția ta - ……; excelență - ……; părinte - ……..; mă - ……..; țâcă - ……..; bre - ……..; copile - ……..; frate - ……
6. Selectează acele formule pe consideri că le-ai putea întrebuința într-o conversație.
7. Descrie oral contextul pentru fiecare caz în parte.
8. Explică motivele pentru care nu consideri că ai putea folosi celelalte formule de adresare.

9. Alege unul dintre aceste câmpuri semantice şi, folosind toți termenii din coloana respectivă, scrie câte o descriere de maximum 10 rânduri al cărei scop să fie mai întâi de a informa, iar apoi, de a amuza.
10. Indică două diferențe pe care le consideri a fi cele mai importante, între cele două tipuri de texte.
11. Descrie, într-un text de circa o pagină, o amintire plăcută/ neplăcută din ultima vacanță de vară.
12. Citeşte cu atenție următorul anunț publicitar:

Ofertă specială – Vacanță – Vacanță – Vacanță
(numai în limita locurilor disponibile)!!!

Valea Prahovei, de la 4 zile în sus, tarife de la 100000 de lei pe noapte, peisaj de vis, cazare în vilă de lux, tot confortul, personal calificat, solicitudine, competență. Pentru rezervări, contactați-ne urgent la numărul de telefon (021)250…..… sau la adresa www.excursii.ro*

* fără taxe

   a. Indică două motive care te-ar putea determina să-ți rogi părinții dă dea curs Ofertei, ținând seama numai de informațiile din textul de mai sus.
   b. Indică două informații pe care le consideri utile pentru un eventual client şi care lipsesc din cuprinsul Ofertei.
   c. Exprimă-ți opinia despre motivul pentru care nota de subsol a Ofertei (* fără taxe) este scrisă cu litere mai mici decât restul textului.

13. Imaginează-ți următoarea situație: Eşti proprietarul unei pensiuni/ case de vacanță şi doreşti să-ți faci cunoscută oferta turistică pentru sezonul de vară/ iarnă. Scrie un anunț publicitar de 5-10 rânduri potrivit acestei cerințe.
14. Imaginează-ți următoarea situație: Eşti editor şi doreşti să faci reclamă romanului Ciocoii vechi şi noi de Nicolae Filimon, pe care l-ai tipărit de curând. Realizează un text publicitar de maximum zece rânduri, al cărui scop să fie de a stârni interesul cititorilor.
15. Imaginează-ți următoarea situație: Eşti distribuitor de carte şi doreşti să faci cunoscută librarilor apariția romanului Ciocoii vechi şi noi de Nicolae Filimon, sperând ca aceştia să ți-l comande. Scrie un text de maximum zece rânduri, al cărui scop să fie de a informa.

Dincolo de text

1. Extrage din ziare, reviste, broşuri etc. 5 – 6 anunțuri publicitare şi grupează-le pe două categorii: cele mai ingenioase – cele mai neinspirate.
2. Alege unul dintre cele pe care le consideri interesante şi motivează-ți opinia într-un scurt text.
3. Alege unul dintre cele neinspirate şi modifică-l astfel încât să merite a fi plasat alături de cele din prima grupă. Poți adăuga desene, poți folosi culori, poți varia caracterul literelor etc.

Limbă şi comunicare

EXPRIMAREA ORALĂ

Monologul (vorbire neîntreruptă a cuiva, care nu are în mod obligatoriu un destinatar prezent sau precizat; vorbire cu sine însuşi). În *monolog* accentul cade pe vorbitor, iar referirile la situația de comunicare sunt puține.

Tipuri de monolog

- *Descrierea orală* este o modalitate de expunere constând din reprezentarea unor obiecte, peisaje, fenomene sau personaje prin intermediul limbajului. Între mărcile descrierii se pot aminti: frecvența *adjectivelor* şi a *verbelor* la prezent şi imperfect indicativ, prezența *figurilor de stil*, existența unui *ritm* particular (diferit de cel al povestirii) datorat prezenței enumerării etc.
- *Tehnici ale monologului eficient* în adecvarea la situația de comunicare (auditoriu, context).

– alegerea tipului de limbajul (formal, informal) trebuie să ții seama de auditoriu (vârstă, numărul persoanelor, relația dintre voi, competența voastră în domeniul abordat etc.), dar şi de contextul în care realizezi comunicarea (în clasă, în afara clasei, în fața unor martori etc.). Este important să urmăreşti reacția auditoriului pentru a-ți modifica discursul în funcție de aceasta.

– elemente nonverbale (gesturi, mimică, poziția corpului) şi paraverbale (tonalitate, accent, pauze în vorbire, ritm)

Este bine să acorzi atenție egală atât comunicării verbale cât şi celei nonverbale şi paraverbale, evident, ținând seamă de auditoriu şi de context. Aşadar, privirea trebuie să caute ochii persoanei căreia i te adresezi; dacă sunt mai multe, este preferabil să priveşti alternativ spre fiecare; tonalitatea, ritmul vorbirii pot ajuta la sublinierea unor afirmații pe care le consideri importante; trebuie să te asiguri că intensitatea vocii nu este supărătoare pentru cei din jur sau, dimpotrivă, nu produce disconfort prin tonalitatea scăzută.

Aplicații

1. Încercați următoarea „experiență”:

a. Doi dintre voi vor descrie oral, pe rând, în fața colegilor, distracțiile copiilor de la începutul secolului al XIX-lea, folosind, în măsura posibilului, limbajul epocii şi informațiile din textul lui Nicolae Filimon.

b. Ceilalți vor urmări cu atenție monologul fiecăruia şi vor nota pe caiete observațiile privind:

- adecvarea la situația de comunicare (contextul, adaptarea/ modificarea discursului în funcție de reacția ascultătorilor, durata);
- alegerea tipului de limbaj (formal, informal);
- elementele nonverbale şi paraverbale ale comunicării (gesturi, mimică, tonalitate, ritmul vorbirii etc.).

c. În final, comparați, pe baza observațiilor notate, cele două descrieri şi trageți concluzii în legătură cu eficiența comunicării, în fiecare caz în parte.

2. Grupați-vă în perechi şi descrieți partenerului un peisaj/ obiect/ fenomen astronomic neobişnuit pe care l-ați observat.

Tipuri de monolog

• *Argumentarea orală* are ca finalitate demonstrarea unei opinii. Acest fapt presupune, de regulă, parcurgerea următorilor paşi: 1. emiterea ipotezei; 2. motivarea ipotezei; 3. concluzia.
Indiferent de opinia exprimată, este indicat să întrebuințezi, cu precădere, verbe – *a crede, a considera* etc.; adverbe de mod – *posibil, probabil, desigur* etc.; cuvinte/ structuri cu rol argumentativ – *pentru că, încât* etc.; conjuncții coordonatoare conclusive – *deci, aşadar, prin urmare*. Alte cuvinte/ structuri recomandate a fi întrebuințate într-o argumentare: *în primul rând, în al doilea rând* etc. (pentru a marca succesiunea argumentelor), *trebuie să admiți că, este greu de crezut că* (în cazul în care se apelează la fapte care țin de experiența nemijlocită a ascultătorului).

• *Tehnici ale monologului eficient*
– adecvarea la scopul comunicării (argumentare/ persuasiune)
În pregătirea monologului trebuie să ai în vedere scopul urmărit, în acest caz, argumentarea/ persuasiunea. Pentru a spori eficiența argumentării, este bine ca numărul ideilor pe care doreşti să le dezvolți să nu fie prea mare. De asemenea, este mai eficient să-ți ordonezi argumentele de la cele „puternice" spre cele „slabe". Este important, de asemenea, să încerci să preîntâmpini eventualele contraargumente ale partenerului, anticipându-le prin formule de tipul: *eu ştiu că…, dar cred că…; fără îndoială că…, însă…*

Aplicații

1. Care anume dintre toate acele distracții te-ar tenta şi pe tine, azi, şi de ce?
a. Doi dintre voi îşi vor argumenta oral, pe rând, opțiunea.
b. Ceilalți vor urmări cu atenție monologul fiecăruia notând pe caiete observațiile privind:
- parcurgerea paşilor care presupun demonstrarea unei opinii;
- folosirea limbajului adecvat exprimării opiniei;
- calitatea argumentării/ eficiența persuasiunii.

c. În final, comparați, pe baza observațiilor notate, cele două „discursuri" argumentative şi trageți concluzii în legătură cu eficiența comunicării, în fiecare caz în parte.

Tipuri de monolog
• *Povestirea/ relatarea orală* este o modalitate de expunere prin care se prezintă o înşiruire de întâmplări. Condițiile obligatorii ale povestirii/ relatării sunt: existența unei succesiuni a evenimentelor, aşadar a *timpului*; prezența unei *acțiuni* unitare; plasarea evenimentelor relalate într-un cadru *spațio-temporal*.

Aplicații

1. Încercați aceeaşi „experiență" ca la exercițiul 1, dar de data aceasta povestind o întâmplare distractivă legată de propria experiență. Ceilalți paşi, **a.**, **b.**, **c.**, vor fi identici.

Înainte de text

1. Scrie zilele săptămânii în ordinea „cea mai neplăcută"/ „cea mai plăcută", din punctul tău de vedere.
2. Motivează alegerea extremelor.
3. Descrie oral modul cel mai plăcut în care îți imaginezi că ai putea să petreci timpul liber, la sfârşitul săptămânii. A devenit vreodată visul acesta realitate?

REPAUSUL DOMINICAL

de I.L. Caragiale

Scrisă la persoana I, schița conține relatarea comică a modului în care personajul-narator, *nenea Iancu* a *petrecut aşa de frumos* alături de câțiva amici *foarte plicitisiți de repausul duminical*. Textul se compune dintr-o succesiune de dialoguri, al căror rol este de a sugera creşterea treptată a bunei dispoziții a celor şase amici, întreruptă de scurte inserturi descriptive. Titlul este înşelător, căci petrecerea începe într-o joi, pe 21 mai, de ziua *Sf. Împărați Constantin şi Elena*. Sărbătorile şi duminicile par însă la fel de anoste din cauza *lipsei de activitate* din oraş. Tocmai de aceea, *prietinii* se vor hotărî *să lucreze* şi o vor face vreme de *cinci ore fără-ntrerupere* şi apoi încă alte ceasuri, multe, până a doua zi spre seară. În fond, textul se dovedeşte a nu fi altceva decât ilustrarea comică a tezei exprimate chiar în primul alineat şi anume că *petrecerile cu mult înainte pregătite rar se întâmplă să iasă bine; câtă vreme, cele încinse aşa din întâmplare, pe negândite, aproape totdeauna izbutesc frumos…* Dar, să nu uităm, afirmă naratorul, *petrecerea nu este ceva atât de neserios cum spun câțiva înțelepți, unii ursuji şi alții fățarnici.*

...mă plimbam încet pe Calea Victoriei...

Petrecerile cu mult înainte pregătite rar se întâmplă să iasă bine; câtă vreme, cele încinse aşa din întâmplare, pe negândite, aproape totdeauna izbutesc frumos…

De ce oare? – De ce, de nece – nu trebuie să ne batem mereu capul să filozofăm, să tot căutăm cauză la orşice… Destul să constatăm cum se petrec lucrurile, şi din constatarea asta să tragem învățătura că: nici la petreceri de mult puse la cale să nu mergem cu prea mari închipuiri de veselie, şi nici să stăm la îndoială când, pe negândite, ni se iveşte prilej de petrecere; să mergem cu voie bună, dacă n-avem altă treabă mai serioasă de făcut – zic mai serioasă, fiindcă, în viața noastră scurtă şi trudită, nici petrecerea nu e ceva atât de neserios cum spun câțiva înțelepți, unii ursuji şi alții fățarnici.

Aşa cel puțin gândesc eu, şi de aceea am petrecut aşa de frumos alaltăieri noaptea.

Joia trecută, 21 mai, neavând treabă, mă plimbam încet pe Calea Victoriei, pe la şapte seara, privind la forfoteala aceea de caleşti, birji, automobile – ce mulțime! ce eleganță! ce belşug!… cum rar se vede chiar în oraşele cele mai prospere – şi mă gândeam: cine or fi aceia care au scornit de la o vreme că-n țară e sărăcie, că s-a scumpit traiul şi că suntem amenințați de o criză agricolă? ce moftangii!

Puncte de reper

- *…mă plimbam încet pe Calea Victoriei*: calmul personajul narator contrastează cu plictiseala exasperată a amicului Costică.

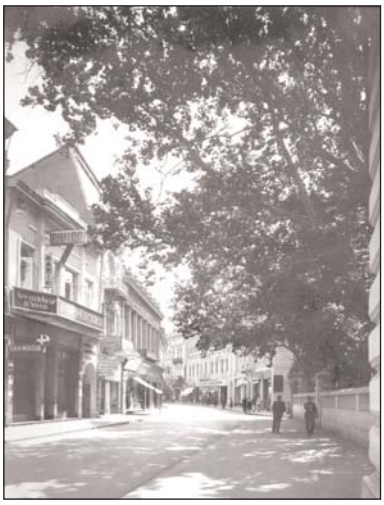

Toate prăvăliile cu obloanele lăsate...

• *Nu le trebuie şi lor o zi de odihnă?* Remarcă modul diferit în care cei doi percep comportamentul orăşenilor în zilele de sărbătoare.

...în dreptul lui Capşa...

• *…în dreptul lui Capşa*… Casa Capşa, celebru hotel, cofetărie şi cafenea fondată în anul 1852 de fraţii aromâni Vasile, Anton, Constantin şi Grigore, elevi ai celebrului cofetar francez Boissier, pe Podul Mogoşoaiei (azi Calea Victoriei)

• *…la Iordache, în Covaci* – cunoscut local de petrecere, situat în centrul Bucureştiului, pe strada Covaci.

Pe când gândeam aşa, iacătă, dau piept în piept cu amicul meu Costică Parigoridi – care, contrariu felului său cunoscut de toţi, are acum aerul unui om prea puţin vesel.

– Monşer – îmi zice – nevastă-mea s-a dus la ţară cu copiii, la neamurile ei, tocmai în Muscel… Eu n-am vrut să merg… mai întâi, mi-a fost lene să mă scol aşa de dimineaţă; şi pe urmă, drept să-ţi spun, nu-mi plac petrecerile patriarhale; eu sunt orăşean; mie-mi place oraşul… dar… nu duminicile şi sărbătorile. N-am văzut ceva mai urât pe lume decât un oraş mare în zilele de repaus dominical! Toate prăvăliile cu obloanele lăsate ca pleoapele în somn… Ce somn!… Peste tot închis!… Să vrei să te spânzuri, n-ai de unde să-ţi cumperi un şireang… Lipsa asta de activitate, de viaţă, de mişcare comercială mă apasă pe umeri, mă trage şi pe mine la somn; şi nu pot dormi măcar – parcă sunt în stare de insomnie… Şi când mai văd şi toată mitocănimea asta parvenită, prostimea asta elegantă, învârtindu-şi roatele cu cauciuc în neştire, îmi vin fel de fel de idei… primejdioase… De un ceas umblu să dau de un prietin… parcă toţi au intrat în pământ!

– Iată, m-ai găsit pe mine, îi zic eu.

– Bine că te-am găsit, nene Iancule! Afurisit să fie repausul duminical!

– Dragă Costică, recunosc, în adevăr, că un oraş mare în repaus dominical nu este aşa de frumos ca în plină activitate; şi mie-mi face aceeaşi penibilă impresie ca şi ţie… Decât, ia să ne gândim şi la oamenii care muncesc, o săptămână întreagă, de dimineaţă până seara târziu… Nu le trebuie şi lor o zi de odihnă?

– Da, răspunde amicul meu, dar în loc să se odihnească, îşi fac băşici pe tălpi umblând toată ziua gură-cască, şi seara cad morţi de oboseală.

– Bine; dar s-au recreat… au petrecut…

– Da! s-au îmbătat!

– Dar ce să facă?… să citească psalmii proorocului David?… Şi pe urmă, dă-mi voie să-ţi spun că-mi pare rău să aud de tine, spirit modern, suflet aşa de uman, vorbind astfel despre lumea muncitoare… şi asta numai de necazul urâtului… Să presupunem că se-mbată şi poporul… Ei! şi?… parcă…

– Înţeleg ce vrei să zici!

– …Ei! apoi?

– Nu ştiu, monşer; dar sunt plictisit ca un cătel pe care stăpânul l-a uitat încuiat în casă… Îmi vine să urlu de urât… Ai treabă?

– Deloc.

– Unde mănânci astă-seară?

– Indiferent.

– Vrei să mâncăm împreună?

– Mai ales.

– Unde zici?

– Unde pofteşti.

Pornim amândoi la vale. Pe drum, Costică, privind la obloanele prăvăliilor, bombăneşte mereu… În dreptul lui Capşa, întâlnim pe alt prieten; îl luăm, fără vorbă multă, ca de rechiziţie; la răspântia bulevardului, încă doi; îi înhăţăm; în dreptul legaţiunii ruseşti, încă unul e prizonier… Curios lucru! Toţi foarte plictisiţi de repausul duminical; şi cu cât banda sporeşte, cu atât dispare plictiseala! Toţi şase – oameni de condiţie frumoasă în societate – ajungem, aproape bine dispuşi, la Iordache, în Covaci.

Sus, pe terasă…

– Domnilor – zice Costică – trebuie să ştiţi că, graţie întâmplării fericite că v-am întâlnit, mi-au fugit din minte nişte idei foarte negre…

Dacă, adineaori, nu-ntâleam pe nenea Iancu, mergeam, cum eram de plictisit, drept la gară, să mă arunc subt roatele primului tren la-n-demână. Vă mulțumesc… Sunteți salvatorii vieții părintelui copiilor soției mele, care era să citească mâine, la Câmpulung, în Universul*, încă o nouă tragică sinucidere la stația B.M.!… Ei bine, faptul acesta, că, din fericire, v-am întâlnit, combinat cu faptul, nu mai puțin fericit, că astăzi este ziua mea onomastică, sf. Împărați Constantin şi Elena, ne obligă: pe mine să vă rog, iar pe dv. să primiți, a face eu cinste astă-seară.*

Îl sărutăm cu toții şi, care mai de care, îi urăm:

– La mulți ani, Costică! Cu noroc, sănătate şi veselie!.. Şi cinstit socru, dragă Costică!

Pe urmă, din parte-mi, îi cer scuze că am uitat să-l felicit, fiindcă, necăzând sub prescripțiile legii repausului dominical, nu țin niciodată socoteala sfinților.

Costică se-ntoarce-n loc şi deodată, vesel ca totdeauna, strigă:

– Băiete! aperitive, lista şi răcitori în lege! să vie!

Ştiu c-am petrecut!

Ce chef!… şi, dacă trebuie să fim drepți, Costică a plătit de două ori petrecerea improvizată – şi cu bani şi cu spirit – ce vervă!… Din când în când, constatând că lăsăm „să se răcească" paharele noastre pline, ne strigă, ridicând pe al său:

– Jos repausul dominical!… Să lucrăm!… lucrați, domnilor!

Iar noi împărtăşind părerile lui, lucrăm cu stăruință… Ce activitate!

Cinci ore fără-ntrerupere, pe nerăsuflate…

Cam pe la deşteptatul rândunicilor – țal!… Aperitive, 18; baterii, 8; şampanii, 12, şi 22 pachete de regale… şi 5 rânduri de marghilomane.

Foarte – cum m-aş putea exprima în termeni mai aleşi, adică mai potriviți? – foarte… gata… coborând frumos, însă pe tăcute – nu o tăcere lugubră, totuşi solemnă… Ne reculegem.

Ajungem jos, unde moțăie câțiva birjari, pândindu-şi prada matinală; ne oprim puțin să aspirăm până-n adânc praful sănătos ridicat spre firmament de târnul municipal.

Costică, după o sforțare eroică întreabă:

– Un'e me'gem?

Noi medităm un moment… Eu ridic din umeri… Ceilalți, ca şi mine.

– Bi'jar!

Şi, câte doi, câte doi, binişor, ne-am aşezat frumuşel în trei birji. Eu cu Costică pornim în frunte… Zic, eu acuma, lui Costică:

– Un'e me'gem?

Costică ridică din umeri, şi pe urmă mă sărută; îi plătesc prompt cu aceeaşi monedă.

Din Covaci, apucăm la dreapta-n sus pân Şelari; din Şelari, apucăm la dreapta pân Lipscani; din Lipscani, la stânga – şi Costică mă sărută şi zice:

– Eş' du'ce, 'ne Iancule!

– Sân' tu 'tă, Co'tică!

– Tu'tă du'ce, 'ne Iancule!

Şi râzi… Şi, dând să mă pupe încă o dată, nu ştiu cum face, că-mi ridică pălăria, care-mi zboară afară din trăsură, înapoi spre Iordache.

– Bi'jar!… pă'ria l'nea Iancu!

Oprim… Birjarul mi-aduce pălăria. Costică mi-o pune pe cap… mai îndesat… ca să nu-mi zboare… Şi râzi… Şi ne pupăm du'ce…

Dar unde ne aflăm? Pe bulevarvul Colței, aproape de Piața Victoriei.

– Une'e me'gem, mă, 'mboule?…ştii? întreabă Costică pe birjat.

- ***Universul*** – cotidian bucureştean, foarte cunoscut la începutul sec. al XX-lea, condus de Luigi Cazzavillan
- *Sf. Împărați Constantin şi Elena* – Sărbătoare religioasă, în 21 mai.
- *…necăzând sub prescripțiile repausului dominical…*: pentru că este rentier şi nu munceşte niciodată!

Ajungem jos, unde moțăie câțiva birjari...

- *…la Şosea…* – Şoseaua Kiseleff, principala zonă verde a oraşului până azi, şi loc de promenadă.
- *Ajungem la Lăptărie. Plin.* Evident, tot cu „muncitori"!

...cei patru amici...

– *La Lăptărie, conaşule; cum să nu ştiu?*

– *E 'mb'avo! îi răspunde Costică; şi pe urmă către mine: auzi ce ide' f'umoasă a-vut 'mbou!*

Dar celelalte două birji nu se văd în urma noastră.

– *Ne-a t'ădat, ca nişte laşi, 'ne Iancule!*

Aerul de la Şosea ne face mult bine. Ajungem la Lăptărie. Plin!

Acolo, cei patru amici, care au sosit, prin Calea Victoriei, înaintea noastră, ne aşteaptă; ei nu puteu crede că i-am trădat ca nişte laşi.

Câte un pahar de şampanie, la botul calului! – etc.!!! etc.!!!!

Să se facă ziuă… Rândunelele au şi plecat la vânătoare… Reintrăm în Capitală, în căutarea unui jvarț cu cognac fin… Am găsit…

Ciudat efect face cafeaua tare!… Ni s-a dezlegat limba… Ieşim… E lumină mare… O aglomerație… Un accident?… Să anunțăm Salvarea!… Ne apropiem…

Un cetățean şade jos pe marginea trotuarului şi nu vrea să se scoale, cu toate insistențele sergentului.

– *Ce e? întreb pe sergent.*

– *E repaosul dominical, domnule: nu mai poate umbla; trebuie să-l ridic de-aici, să nu-l calce vreo trăsură… Haide, sus!*

Şi dă să-l ridice; cetățeanul se lasă greu din balamale, scapă din brațele omului ordinii şi se aşează iar la loc. Îl privesc de aproape… Îl cunosc… este un excelent culegător tipograf, om în vârstă şi foarte cumsecade. Zic:

– *Scoală, monşer, nu face pentru d-ta să te dai în spectacol… eşti om serios, tată de familie…*

– *Ba, pe tat-tu! răspunde el.*

– *Îmi pare rău – adaug eu – că n-ai înțeles bine morala mea…*

– *Ba am înțeles; dar vorba mea e: unde găsim noi acuma ciorbă de burtă?*

– *D-tale ți-ar trebui acuma un jvarț cu cognac fin… nu ştii ce bine ți-ar face!*

– *Moft!… Am băut jvarț la Comşa… ciorbă de burtă! n-auzi?*

Dar Costică, foarte-ncântat de vorbele acestea, zice:

– *N'ne Iancule, schembea, ca'va s'zică?… Ştii că are o idee frumoasă! hai la o schembea!*

L-am suit pe cetățean în birjă şi am pornit la piață. Pe drum cetățeanul dormea strajnic în brațele lui Costică.

– *Uite la el, în ce hal! zice Costică… Uite, domnule, efectele nenorocite ale repausului domenical!*

– *Dragă Costică – zic eu – oricum, lumea noastră are nevoie şi de asta, de repaus domenical, după atâta trudă… Şi mai la urmă, toți, toți suntem nişte… stricați.*

Şi cu toții ne-am dus prin urmare să ne dregem lângă hală.

Adevărul e că schembeaua dreasă bine cu puțin ardei roşu, este la ocazie, superioară cafele cu cognac fin – drege… lucru mare!

– *După schembea, pe la şapte de dimineață, în toiul halei, luăm seama că amicul nostru, culegătorul, a dispărut dintre noi.*

– *Ne-a trădat, zice Costică; amicul d-tale este un laş!*

Dar n-apucă să isprăvească vorba, şi iată iar amicul meu, spălat şi dichisit, cât s-a putut mai bine… a fost la bărbier…

– *Ei! acuma, unde mergem? îl întreabă Costică.*

– *Eu – răspunde omul nostru – mă duc la atelier… După repausul dominical, începem la şapte… Sunt şef de echipă, nu pot să fac blau.*

S-a scuzat dacă ne-a făcut cumva vreo necuviință, ne-a mulțumit frumos, de cinstea ce i-am făcut şi a plecat la treaba lui.

Noi – am dejunat – mai devreme – la Lăptărie – până seara.

- Aerul de la Şosea, şampania *la botul calului*, cafeaua tare, îşi fac efectul: de acum limba se dezleagă şi comunicarea revine „normală".

- *Efectele nenorocite ale repausului duminical* sunt, evident, altele decât cele descrise în prima parte a textului: atunci fusese vorba de plictiseala amicilor, acum, de beția tipografului. Comicul situației rezultă tocmai din modul diferit în care este percepută una şi aceeaşi situație: ceea ce este considerat un viciu în cazul celorlalți, devine un comportament perfect acceptabil în cazul vorbitorului.

- *…în toiul halei…* – Halele Centrale din Piața Mare sau Piața Bibescu Vodă, demolate în anul 1986 din ordinul lui Nicolae Ceauşescu, datau din 1872. Zona a fost, până în momentul demolării, principalul vad comercial al Capitalei.

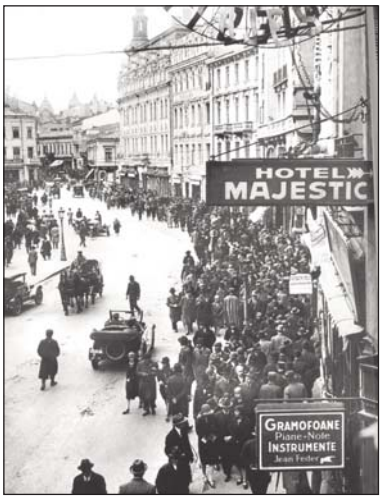

E repaosul dominical...

Dicționar literar

Monolog interior – formă de enunț care nu se pronunță cu glas tare, fără destinatar adresat, aparținând unui personaj. Se caracterizează prin: tendința folosirii timpului prezent și a persoanei I, prezența unor verbe *de gândire* (*a gândi,a cugeta, a judeca, a chibzui, a reflecta, a medita* etc.) sau *dicendi* (*a zice, a spune, a grăi, a vorbi, a se adresa* etc.), a adverbelor de întărire, a exclamațiilor, a intero- gațiilor etc.

Locutor – termen sinonim cu emițător, persoană care vorbește.

Monșer... când mai văd și toată mitocănimea asta...

Dicționar

aperitiv, s.n. – băutură alcoolică consumată înainte de masă (pentru a stimula pofta de mâncare).
baterie, s.f. – un litru de vin și o sticlă de sifon luate împreună.
a face blau, expr. – a lipsi, a trage chiulul.
jvarț, s.n. – cafea neagră, tare.
marghiloman, s.n. – cafea turcească fiartă cu rom sau cu coniac.
mitocănime, s.f. – mulțime de mitocani (de la mitocan + suf. -ime, om cu comportări grosolane, vulgare, bădăran).
moftangiu, s.m.- (Fam.) om neserios pe care nu se poate conta, flecar (și șmecher).
monșer, s.m – (Franțuzism fam.) termen familiar cu care o persoană se adresează unui bărbat.
schembea, s.f. – ciorbă de burtă.

Explorarea textului

Joia trecută, 21 mai, neavând treabă...

1. Descrie împrejurările întâlnirii dintre personajul-narator și amicul Costică Parigoridi.
2. Selectează cele două secvențe, din debutul textului, în care naratorul și amicul său descriu forfota mulțimii pe Calea Victoriei.
3. Compară modul diferit în care cei doi percep agitația străzii și numește câte o trăsătură de caracter a fiecărui personaj, ce poate fi dedusă din aceste diferențe de percepție.
4. Motivează-ți opțiunea pentru fiecare caz în parte.

Monșer... când mai văd și toată mitocănimea asta...

1. Selectează trei - patru formule de adresare pentru a observa cum variază ele în funcție de interlocutori.
2. Descrie raporturile dintre personaje, ținând seama numai de sugestiile oferite de aceste formule.
3. Selectează două - trei formule de referire pentru a observa cum variază ele în funcție de locutor.
4. Ce informații despre personaje îți oferă asemenea formule?

Monolog și dialog

1. Identifică o secvență potrivită pentru a ilustra conceptul monolog interior și indică toate caracteristicile acestuia, prezente în textul selectat.
2. Descrie modul în care gândește locutorul despre persoanele vizate, folosind numai informația oferită de formulele de referire selectate.
3. Motivează folosirea în mod repetat a apostrofului în dialogul celor două personaje.
4. Imaginează-ți și descrie gesturile, mimica, tonalitatea și ritmul vorbirii adecvate contextului în care se produce dialogul dintre cele două personaje.
5. Explică jocul de cuvinte din următorul schimb de replici:
   - *Eș' du'ce, 'ne Iancule!*
   - *Sân' tu'tă, Co'tică!*
   - *Tu'tă du'ce, 'ne Iancule!*

Comicul

1. Numeşte modalitățile de producere a comicului în schița lui I.L. Caragiale.
2. Argumentează-ți afirmațiile pentru fiecare modalitate identificată, în parte.
3. Numeşte mijloacele/ procedeele de caracterizare a personajelor, existente în text. Exemplifică fiecare dintre mijloacele/ procedeele identificate, apelând la textul lui Caragiale.
4. Indică două trăsături ale lui Costică Parigoridi, respectiv, ale lui nenea Iancu, ținând seama numai de limbajul acestora. Argumentează-ți afirmațiile pentru fiecare trăsătură, în parte.
5. Descrie oral impresia produsă de lectura textului.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Rezumă schița ***Repausul dominical*** în 10-15 rânduri.
2. Scrie o continuare de 5 - 10 cuvinte a primei replici, adecvată contextului şi situației de comunicare:
   - Să presupunem că se-mbată şi poporul… Ei! Şi?… parcă…[…]
   - Înțeleg ce vrei să zici!
3. Exprimă-ți opinia despre semnificația punctuației propoziției finale a schiței: *Noi - am dejunat - mai devreme - la Lăptărie - până seara.*
4. Selectează, din lista următoare, toate elementele de relație care ar putea fi plasate logic în spațiile punctate: *sau, şi, dar, iar, ori, deci, aşadar*. Explică motivele care te-au determinat să faci această selecție. Imaginează contexte în care ar putea fi întrebuințate şi celelalte elemente de relație.
   Am cumpărat mere ….. pere. Ai cumpărat mere ….. pere?..... cumpăr mere ….. pere. ..... cumpăr mere ….. pere? Cumpăr mere ….. pere. Voi cumpăra mere ….. pere?
5. Narațiunea este realizată numai la persoana I, din perspectiva personajului-narator, *nenea Iancu*. Exprimă-ți opinia, într-un text de 20 - 30 de rânduri, despre raportul dintre ficțiune şi realitate în schița lui Caragiale. Este util să apelezi în textul tău şi la informațiile despre *ficțiune* şi *verosimil*, din manual, de la pag. ....

Dincolo de text

1. Citeşte următoarele schițe ale lui I.L. Caragiale: ***Țal, La Moşi, Five o'clock.***
2. Notează, sub forma unui jurnal de lectură de trei - patru pagini, impresii despre aceste texte (te poți referi la temă, motiv, viziune despre lume, limbaj, tipuri de personaje, modalități de realizare a comicului etc.).
3. Consideri că aceste patru schițe au ceva în comun? Dacă da, încearcă să stabileşti ce anume.
4. Caută, împreună cu alți colegi, fotografii, ilustrații, documente, obiecte diverse de la începutul secolului al XX-lea, cu ajutorul cărora ați putea să reconstituiți, fie şi sumar, atmosfera acelor timpuri, pentru a realiza un portofoliu tematic. Găsiți un nume potrivit pentru tema acestui portofoliu.

Limbă şi comunicare

EXPRIMAREA ORALĂ

Dialogul este o convorbire între cel puțin două persoane, care se adresează alternativ una alteia. Mărcile sale grafice sunt linia de *dialog* sau *ghilimelele* şi *alineatul.*

Aplicații

1. Imaginează-ți şi descrie, într-un text de cel mult cinci rânduri, cadrul în care ar putea avea loc o discuție între următorii parteneri de dialog, având ca temă petrecerea timpului liber în week-end. Precizează, de asemenea, şi o posibilă finalitate a acestei discuții:
a. doi colegi de bancă; **b.** părinți şi cei doi copii ai lor;
c. dirigintele, elevii clasei a IX-a [C] şi directorul şcolii.

2. Alege una dintre cele trei variante de mai sus şi scrie un dialog format din patru - cinci perechi de replici.

Tipuri de dialog

• *Conversația cotidiană* este o formă *familiară/ informală* de comunicare orală, dialogată. Ea se creează continuu, prin interacțiunea vorbitorilor, fără a fi guvernată de reguli stricte, fără limitări în privința temelor şi fără a necesita un cadru special al desfăşurării.

• *Reguli ale dialogului* indiferent de tipul dialogului, acesta presupune respectarea câtorva reguli, între care acordarea atenției partenerului, pre-luarea/ cedarea cuvântului la momentul oportun, dozarea participării la dialog. Dialogul presupune şi folosirea unor formule *de inițiere* (*alo, buna-ziua, salut* etc.), *de menținere* (*înțeleg, te ascult, desigur* etc.) şi *de închidere* (*la revedere, pa, cu bine* etc.) a contactului verbal. Ca şi în cazul *monologului*, este bine să acorzi atenție egală atât comunicării verbale cât şi celei nonverbale şi paraverbale, ținând seamă totodată de auditoriu şi de context.

Atenție! Evită să monopolizezi discuția, nu da semne de nerăbdare (sau de plictiseală) în timp ce vorbeşte partenerul, nu încerca să-ți demonstrezi cu orice preț superioritatea.

Aplicații

1. Scrie câte o posibilă formulă de inițiere a unei conversații telefonice purtate cu o rudă (unchi/ mătuşă) pe care vrei să o feliciți de ziua numelui, respectiv, una de închidere.

2. Scrie câte o formulă de inițiere şi de închidere a unei conversații cu următoarele persoane şi în următoarele contexte: un tânăr necunoscut, de aceeaşi vârstă cu tine, căruia îi ceri o informație; o profesoară de la şcoala unde înveți, pe care o rogi să-l cheme din cancelarie pe dirigintele tău; fratele tău mai mare/ sora ta mai mare, pe care îl rogi/ o rogi să te ajute să rezolvi o temă dificilă pentru şcoală; bunicul/ bunica pe care îi anunți la telefon că le vei face o vizită a doua zi.

Tehnici ale dialogului eficient

- adecvarea la situația de comunicare (partener, context) presupune aceleaşi reguli precum cele discutate la monolog. Aşadar, atenție la alegerea tipului de limbajul (formal, informal), la auditoriu (vârstă, numărul persoanelor, relația dintre voi, competența voastră în domeniul abordat etc.), la contextul în care se realizează comunicarea (în clasă, în afara clasei, în fața unor martori etc.), la reacția partenerului/ partenerilor.
- elementele nonverbale (gesturi, mimică, poziția corpului) şi paraverbale (tonalitate, accent, pauze în vorbire, ritm).
- adecvarea la scopul comunicării (informare, argumentare/ persuasiune).

Aplicații

1. Integrează fiecare dintre următoarele replici în câte o construcție dialogată adecvată situației de comunicare sugerate:

a. - Nici eu nu ştiu ce să cred despre toate chestiile astea.

b. - Aşadar, pe mâine.

c. - Te aştept de o jumătate de oră, şi nu e prima oară când întârzii!

2. Răspunde cu DA sau NU la următoarea întrebare: Formula de închidere a conversației este adecvată formulei de inițiere? Dacă răspunsul este DA, motivează-ți acordul. În cazul în care consideri că NU este adecvată, scrie formula pe care o consideri potrivită.

a. - *Câte ceasuri sunt, Mitică?*
- *Câte a fost ieri pe vremea asta.*

b. - *Birjar! slobod?*
- *Da, conaşule…*
- *Atunci, du-te acasă.*

c. - *Ți-aş face curte, domnişoară - zice Mitică unei tinere telegrafiste - dar vai! n-am curaj; ah! ştiu cât eşti de crudelă!*
- *Cum, domnule Mitică? de unde ştii?*
- *Parcă eu n-am văzut cum bați depeşile!*

(I.L. Caragiale, ***Mitică***)

3. Uneşte cu o linie formula de inițiere a unei conversații, din prima coloană, cu formula de închidere potrivită, din a doua coloană:

Salut!	*Să fii mai atent altă dată!*
Bună ziua, domnule!	*Te pup!*
Săru' mâna!	*…!?*
Fiți amabilă, vă rog…	*Nțț'!*
Hei, tu, ăla de acolo!…	*Mulțumesc, am înțeles!*
Nu te supăra, spune-mi te rog…	*La revedere.*
Ce faci, domnule? Eşti chior?…	*Săru' mâna!*
Ți-ai făcut tema la chimie?	*Mulțumesc!*

4. Citeşte cu voce tare următoarea replică:
- *Bi'jar!… pă'ria lu' nea Iancu!* Motivează punctuația, evidențiind şi rolul ei în plan stilistic.

5. Imaginează-ți că persoana care rosteşte următoarele cuvinte este bâlbâită şi rescrie replica, apelând la semne de punctuație adecvate, astfel încât să sugereze pe cât e posibil această caracteristică a locutorului:
- *Hai să mergem la Lăptărie, cu trăsura!*

6. Înlocuieşte replica *nonverbală* cu una *verbală*, adecvată situației de comunicare (*partener, context*):

- Mergeți departe? întreabă domnul.
- De! departe şi nu departe…
- …?
- Până la Mărăşeşti…
- Până la Mărăşeşti!

(I.L. Caragiale, ***Accelerat no. 17***)

7. Imaginează-ți şi descrie mimica, gesturile care ar trebui să însoțească replica nonverbală de mai sus.

8. Reconstituie *contextul* (loc, timp, personaje etc.) în care are loc următorul schimb de replici:

În față, la câțiva centimetri, [era] *cuierul cu paltoanele elevilor. Pe gulerul unuia mai era prins un mărțişor. Se întoarse, străbătu încet culoarul între bănci şi se aşează la catedră. Elevii ridicară capetele urmărindu-l curioşi. „Unde am rămas?" întrebă el. „Nu există scriitor valoros care să nu se fi inspirat din tezaurul de simțăminte adânci al creației populare", citi premianta clasei. „Da, spuse el. Deschideți cartea la pagina 74 şi faceți exercițiul 3. Toată lumea."* […] *„Ce vă uitați? - țipă el înălțând brusc privirea. Toată lumea să lucreze!"* [...]

„Poftim?" întrebă Sebastian cu glas tare şi-şi luă palmele de la ochi. Din banca întâi, premianta clasei, ridicată în picioare, îl privea cu un zâmbet înțelegător. „Spuneam - reluă eleva cu un ton nedumerit, dar oarecum mândră că tocmai ea are nedumerirea asta - că el nici nu fuge, nici nu se apără." „Ce exercițiu v-am dat?" întrebă Sebastian. „Exercițiul 3, pagina 74", răspunse premianta. Sebastian aruncă o privire spre manual. „Într-adevăr, răspunse el, nici nu fuge, nici nu se apără... da, aşa e." „De ce?" întrebă eleva, gata să plonjeze spre caiet. [...] *„Deoarece, răspunse Sebastian tare, revenindu-şi şi sculându-se de la catedră, el face altceva, dragi copii: el îşi transformă moartea într-o nuntă." Elevii scriau deja febril, concentrați. „O nuntă măreață, continuă Sebastian păşind printre bănci, o nuntă de proporții cosmice la care, ia să vedem, cine iau parte?" Şi-n timp ce premianta dădea prompt răspunsul* [...] *el se afla din nou lângă cuier...*

(Ioan Groşan, ***Marea amărăciune***)

9. Imaginează răspunsul *prompt* pe care îl dă *premianta*.

Structura dialogului

- Unitatea minimală din care se constituie dialogul se numeşte *replică.* Replicile pot fi *verbale, nonverbale* sau *mixte*. În dialog, replicile *se intercondiționează*, pot rămâne *neterminate* ori pot fi *continuate* de către partenerul de dialog. Ele pot fi construite sub formă de *perechi* sau în *grupaje* mai ample etc.

Aplicații

1. Explică efectul comic produs de următoarele replici, din schița ***Căldură mare*** de I.L. Caragiale, făcând observații asupra modului cum acestea se intercondiționează, rămân neterminate ori sunt continuate de către partenerul de dialog:

Domnul: La câte vine d. Costică seara la masă?
Feciorul: Care d. Costică?
D.: Stăpânu-tău.
F.: Care stăpân, domnule?
D.: Al tău… d. Costică.
F.: Pe stăpânu-meu nu-l cheamă d. Costică; e proprietar…
D.: Ei! şi dacă-i proprietar?
F.: Îl cheamă d. Popescu.
D.: Şi mai cum?
F.: Cum, mai cum?

D.: Fireşte… Popescu, proprietar… bine… şi mai cum?
F.: Nu pot să ştiu.
D.: Nu-l cheamă Costică Popescu?
F.: Nu.
D.: Nu se poate.
F.: Ba da, domnule.
D.: Apoi vezi?
F.: Ce să văz?
D.: Îl cheamă Costică?
F.: Ba, Mitică.
D.: Mitică?… peste poate!… Ce stradă e aici?
F.: Numărul 11 bis…
D.: Nu e vorba de 11 bis.
F.: A zis domnul că nu vrea să puie 13, că e fatal.
D.: N-are a face 13… Eu te-ntreb de stradă. Ce stradă e asta?
F.: Strada Pacienții…
D.: Strada Pacienții?… imposibil!
F.: Nu, domnule, e strada Pacienții.
D.: Atunci, nu e asta.
F.: Ba-i asta.
D.: Nu.
F.: Ba da.
D.: Eu caut din contră, strada Sapienței, 11 bis, strada Sapienții, d. Costică Popescu.

2. Împreună cu un coleg interpretați în fața clasei dialogul reprodus de mai sus, încercând să adaptați tonul, ritmul vorbirii, mimica, gesturile la conținut. Colegii vă vor privi şi vor face comentarii asupra reuşitei/ nereuşitei interpretării voastre.

Tipuri de dialog
Discuția argumentativă, raportată la conversație, poate fi caracterizată prin restricții privind *cadrul* desfăşurării, *tematica* şi *finalitatea.*
Argumentare şi contraargumentare în dialog presupun, în general, trei etape: *afirmația, motivarea* şi *concluzia*. În ceea ce priveşte tehnica şi limbajul, contraargumentarea presupune reluarea argumentelor partenerului şi combaterea lor punct cu punct, prin demonstrarea netemeiniciei acestora.
Atenție! Indiferent de opinia ta, evită tonul excesiv, jignirea partenerului (care se poate produce nu doar prin cuvinte, ci şi prin gesturi nepotrivite, prin mimică, prin lipsa atenției ori prin felul în care îl priveşti), afişarea unui aer de superioritate etc.

Aplicații

1. Scena reprodusă mai jos, aparținând farsei într-un act ***Conu Leonida față cu Reacțiunea*** de I.L. Caragiale, deşi construită în cheie comică, este bun un exemplu pentru aplicarea cunoştințelor despre *argumentare* şi *contraargumentare*. Precizează cadrul, tematica şi finalitatea acestei discuții.
2. Delimitează, secvențele care compun, succesiv, *etapele argumentării* şi ale *contraargumentării*. Identifică, apoi, cuvintele/ structurile specifice argumentării şi contraargumentării în dialog. Discutați pe grupe de patru–cinci colegi şi comparați-vă rezultatele pentru a constata justețea observațiilor.

SCENA II

Efimița: […] *Leonido!!!*

SCENA III

Leonida (sculându-se din somn, spăimântat): *'Ai! ce e?*
Efimița: *Leonido! scoal' că-i foc, Leonido!*
Leonida (speriat): *Unde-i foc?*
Efimița: *Scoal' că-i revuluție, bătălie mare afară!*
Leonida: *Aș! vorbă să fie! Ce te pomenești vorbind, domnule?*
Efimița: *Bătălie la toartă, soro: pistoale, puști, tunuri, Leonido, țipete, chiote, mare lucru, de am sărit din somn!*
Leonida (luând-o cu binișorul): *Mițule, nu-i nimica; știi cum ești dumneata nevricoasă, unde am vorbit toată seara de politică, te-i fi culcat și cu fața-n sus și ai visat cine știe ce.*
Efimița (impacientată): *Leonido, deșteaptă sunt eu acuma?*
Leonida: *Apoi de! Mițule, asta dumneata știi.*
Efimița (atinsă): *Bravos, bobocule! nu m-așteptam ca tocmai dumneata să te pronunți cu așa iluzii* în contra mea; te credeam mai altfel… îmi pare rău!… Cucoane Leonido, sunt deșteaptă; am auzit acum cum te-auz și m-auzi… revuluție, bătălie mare!*
Leonida: *Bine, Mițule, stăi, nu te importa** degeaba. De când m-ai deșteptat pe mine, ai mai auzit ceva?*
Efimița: *Nu.*
Leonida: *Apoi de! cum vine treaba asta? spune matale…*
Efimița (cam în nedomiririe): *De, soro, știu și eu?*
Leonida: *Apoi, vezi? Dar… s-o mai luăm și pe partea ailaltă, să vedem ce-ai să mai zici. Bine, chiar revuluție să fi fost, să zicem; …nu știi dumneata că n-are nimini voie să descarce focuri în oraș? e ordin de la poliție…*
Efimița (aproape răsconvinsă): *De! bobocule, să zic și eu cum zici, că după cum le spui dumneata, una și cu una fac două, n-are de unde să te mai apuce omul…* (stând la gânduri și iar îndoindu-se) *Da' bine, soro, am auzit, am a-u-zit, cum s-auz ce nu era? ce-am auzit dacă nu era nimica?*
Leonida: *Ei domnule, câte d-astea n-am citit eu, n-am păr în cap! Glumești cu omul! Se-ntâmplă… (cu tonul unei teorii sigure) că fiincă de ce? o să mă-ntrebi… Omul, bunioară, de par egzamplu, dintr-un nu-știu-ce ori ceva, cum e nevricos, de curiozitate, intră la o idee; a intrat la o idee? fandacsia e gata; ei! și după aia din fandacsie cade în ipohondrie. Pe urmă, firește, și numica mișcă.*
Efimița: *Comedie, soro!* (minunându-se) *Așa o fi!*
Leonida: *Bunioară și dumneata acuma, o ipohondrie trecătoare; nu-i nimica… Hai să ne culcăm: noapte bună, Mițule!*
Efimița: *Noapte bună. (încă nedomirită oarecum, stinge lampa și se vâră în pat)*
Leonida (după o pauză): *Nu te mai culca cu fața-n sus, Mițule, că iar visezi.*

3. Fii atent și la rolul *conectorilor* în construirea unei argumentări. De exemplu, în Dar*… s-o mai luăm și pe partea ailaltă…*, conjuncția exprimă un anumit raport între propoziții, singurul posibil în context. Oricare alt element de relație ar face enunțul absurd. Aceeași observație este valabilă și în situații precum: *…am auzit acum cum te-auz* și *m-auzi…; Bine,* chiar *revuluție* să *fi fost, să zicem; …nu știi dumneata că n-are nimini voie să descarce focuri în oraș?* etc. Explică modificările de sens care s-ar produce în cazul folosirii altor conectori și trage concluzii privind rolul acestora în comunicare: Și*… s-o mai luăm și pe partea ailaltă…;…am auzit acum cum te-auz* sau *m-auzi; Bine,* chiar *revuluție* să *fi fost, să zicem; …*de ce *nu știi dumneata că n-are nimini voie să descarce focuri în oraș?*

Ficțiune şi realitate

Înainte de text

Imaginăm vacanța ca timp al perfecțiunii noastre. Tot ce n-am izbutit în restul anului tocmai acum vom face, dovedind neașteptate energii care, altminteri, par să nu ne fi stat în fire. În chip miraculos, desăvârşirea va veni de la sine, fiindcă exact în acest interval visăm „să nu facem nimic", să trăim fără grijă, dormind ca lemnul şi sculându-ne numai la masă. Dar de ce, dacă n-ar fi vorba decât de un răgaz recuperator, nu ne putem închipui „vacanța" unui tigru sau a unei vrăbii? Poate pentru că ea nu ține numai de regulile supraviețuirii, odihnă între două prăzi la adăpostul lipsit de primejdii. Dacă am privi-o doar astfel, riscăm să-i răpim misterul şi nostalgia, s-o dezumanizăm.

Doamna Zoe Cantacuzino, căreia o existență longevivă şi o bună memorie a amănuntelor îi permit opinii avizate asupra subiectului, a avut bunăvoința să poarte un dialog cu noi pe această temă; îi mulțumim. (Tita Chiper)

Puncte de reper

- Remarcă faptul că reporterul, informat în prealabil în legătură cu persoana intervievată, nu intervine decât atât cât este necesar ca să *„împingă"* discuția mai departe.
- Rolul reporterului nu este să se pună pe sine în valoare, ci să stimuleze persoana intervievată să dea răspunsuri cât mai complete.
- Deşi ar părea că toată discuția evoluează prin hazard, este evident că reporterul trebuie să urmărească un plan pregătit prealabil.
- Reporterul poate marca anumite secvențe prin subtitluri, dar numai cu acordul persoanei intervievate.

AMINTIRI DIN ZIUA A ŞAPTEA

– de vorbă cu doamna Zoe Cantacuzino –

interviu realizat de Tita Chiper

Discuția cu doamna Zoe Cantacuzino aduce în prim plan imaginea unei lumi şi a unei vieți *„normale"*, brutal întrerupte în anii '50 de comunism. Să te vezi dat afară de la cooperativa *„Drum nou"*– unde trebuia să scoată cămăşi la propria maşină adusă de acasă, pentru a putea supraviețui – de către *„şefa de catedră"*, după ce ai trăit o viață în preajma unor personalități ale secolului precum Titu Maiorescu, Simion Mehedinți, Dimitrie Pompei, Dinu Lipatti şi încă alții nu este o experiență uşor de trecut. Trebuie remarcat însă că această schimbare brutală şi profund nedreaptă a existenței nu i-a alterat cu nimic ființa, căci omul adevărat îşi păstrează demnitatea şi naturalețea indiferent de împrejurările trecătoare ale vieții. iar un refugiu în fața invaziei brutale a urâtului poate fi amintirea copilăriei şi mai ales a celor mai frumoase momente ale ei, zilele de vacanță.

NOSTALGIA CRICOVULUI

Stimată doamnă Cantacuzino, de ce n-avem sentimentul vacanței când ne petrecem timpul liber acasă, oricât de lung ar fi el şi oricât de fără griji ne-am simți?

Dicționar literar

Interviul (media) – este o convorbire între două persoane, având drept scop obținerea de informație în beneficiul unei audiențe nevăzute; *p. ext.* text al acestei convorbiri, apărut în presă sau difuzat prin radio sau televiziune.

...o casă cu grădină mare...

Zoe Cantacuzino: *Acasă-i obişnuința, rutina, lucrurile ştiute. Vacanța începe când schimbi peisajul. Ieşi din „cunoscut", faci ce-ți trece prin cap, ce-ți place, vezi altă lume. Pentru noi în copilărie şi în tinerețe vacanța era la Cioceni, în Prahova, o moşie pe unde trecea Cricovul. Când ne-am făcut mai mari, nu prea înțelegeam de ce puteam să ne placă atâta „**plaja**" de-acolo. Mai ales că înainte să ajungem la Cioceni, ne duceam un timp la mare, la Carmen Sylva, la pensiunea Movilă. Nu mai ştiu cât stăteam acolo. Pe urmă mergeam la munte, la Sinaia, natural, unde-n toate vilele erau oameni cunoscuți. Pentru noi copiii, cea mai mare distracție era să mergem la cofetăria Kalimtzachis, care făcea o înghețată teribil de bună. După ce stam cât stam la Sinaia, plecam la Cioceni, în adevărata vacanță. Acolo eram de capul nostru, eram fericiți.*

În sfârşit în natură, scăpați de zidurile oraşului, de şcoală…

*Nu, că noi, fetele, soră-mea şi cu mine, învățam acasă, mergeam la şcoală numai când dam examene; frații mei, da, ei se duceau zi de zi la liceu. Locuiam pe atunci în str. Aurel Vlaicu, într-o casă cu grădină mare, teren de tenis, piscină, aşa că oraşul nu-l simțeam prea apăsător. În familia Greceanu eram cinci copii, aveam rude şi prieteni, casa era veselă, mereu plină de lume. La un moment dat tata organiza la noi nişte conferințe ținute de copii mai mari, prilej să-nvețe băieții, mai ales, dar şi fetele să vorbească-n public: venea Miti Gerota, venea Georges Cantacuzino, viitorul meu soț, venea şi Mica Mehedinți, fiica profesorului Simion Mehedinți, pe care frații mei o găseau foarte frumoasă. El ne plăcea, ea mai puțin. Când veneau la tata, Simion Mehedinți şi Dimitrie Pompei ne chemau şi ne pisau cu întrebări: unul la geografie, ălălalt cu matematică. Şi atunci când auzeam că o să sosească, fugeam din vreme, ne ascundeam, ne suiam prin pomi, era o întregă poveste până ne prindea şi ne aducea în fața lor. La matematică eram bună, dar la geografie nu mă descurcam deloc. Cine ne plăcea când venea la tata era Titu Maiorescu, foarte drăguț ca om. Şi mai era cineva pe care-l simpatizam: Miron Cristea. Viitorul Patriarh a fost mult timp secretarul bunicului meu, genealogistul Ştefan Greceanu, şi rămăsese prietenul casei. Într-o zi mama a avut buna idee să-i arate o poezie de-a soră-mii (ea se ascunsese de emoție) „**Floricica vieții mele/ Am venit să mor cu tine**", sau aşa ceva. Miron Cristea îi spunea de atunci „**mica poetă**"; – Didi cred c-avea 6 ani – dar asta a rămas singura „**operă**" a ei, n-a perseverat. Cum îți spui, la Cioceni scăpam de program fix, de lecții, de profesori, de regulile pe care le făceau cei mari, părinții în primul rând.*

Dar acolo tot cu ei mergeați.

Acolo şi ei mi se păreau mai destinşi, mai altfel. Tata adora caii şi aveam foarte mulți: de călărie, de trăsură. Îi plăcea să mâne 4 cai înaintaşi, uneori 6. Ne lua şi pe noi să ne-nvețe să conducem, dar numai doi cai înhămați la o cabrioletă. Grozav! Dar mult mai palpitante erau exercițiile de călărie. Parcă văd şi-acum tabloul: tata în şa, noi pe alt cal şi o curea agățată de căpăstrul calului nostru, pe care tata o ținea cu mână sigură, să n-o luăm razna. Pân'ce-am învățat că pe urmă… Una două porneam călări la Cornu, la vecini: la Mircea (la Michi) Cantacuzino, căsătorit cu Ştefana Golescu unde ne întâlneam cu rude sau prieteni, care pe urmă, veneau şi ei la noi, şi era o mare distracție pentru toți. După ce-a murit tata şi-am plecat cu mama la Paris, pot spune că

*una din nostalgiile noastre era „**vara la țară**“.*

A trăi la Paris nu se confunda cu imaginea unei vacanțe ideale?

Acolo aveam treabă, program. Frate-meu mai mare, Radu, făcea Polithehnica; era o facultate serioasă, de renume, veneau acolo studenți din toată lumea. Unul din colegii săi, un chinez, a devenit mai târziu premierul Ciu En Lai; frate-meu aşa zicea, dar cum în familia Greceanu umorul era la mare preț, eu am ceva dubii. E drept că erau cam de-o vârstă şi unele amănunte ar corespunde adevărului: mai ştii?

NEPREVĂZUTUL FIECĂREI ZILE

De ce ni se părea că adevăratele întâmplări pline de haz şi de surpriză se pot petrece numai în vacanță?

*Cred că atuncea suntem foarte naturali şi asta ne face mai atenți la ce-i în jur. Altfel de ce ne-am aminti de nişte nimicuri, sau ne-ar amuza chiar peripețiile neplăcute? Înainte să mă căsătoresc hotărâsem cu fratele meu cu Michi Cantacuzino şi cu toată „Golescăria“ tânără, să facem o excursie la Istambul. Vara, cald, de ce să luăm noi cabine? Vacanța înseamnă aventură. Aşa că am luat şezlonguri pe punte. A fost o furtună mare de-a căzut şi coşul vaporului; şezlongurile se închideau brusc, nouă ne era rău, cădeam pe punte, bietul Michi, singurul care se ținea mai bine, abia apuca să ne adune şi să ne aşeze pe şezlonguri, că iar nimeream pe jos. Tot drumul a fost un calvar. Întoarcerea însă a fost un vis; marea lină, căpitanul adorabil, noi – cu amintiri din câteva zile ca dintr-un an întreg. Asta o țin minte, fiindcă-i o peripeție. Dar îți rămân în minte şi fleacuri sau întâmplări care doar pentru tine par vesele. La Cioceni aveam şi crescătorie de vaci de rasă şi de bivolițe. Fiecare turmă ieşea cu taurul respectiv, totul era să nu se nimerească amândoi deodată. Pentru noi însă, o zi foarte norocoasă când auzeam urlete-n toată curtea: „**a scăpat tauriii!**“… Pasionant. Lumea se agita, alerga, şi noi – adăpostiți pe după gard, urmăream scena: ce fac? Se-ncaieră? Care-i mai tare? Tot de-acolo îmi amintesc de-o vânătoare de dropii, prima şi singura din viața mea. După multe rugăminți, probabil, fuseserăm luați şi noi, frate-meu Bibi şi cu mine. Vânătorii au început să înainteze târâş prin mirişte; o vreme ne-am chinuit şi noi, urmând regula. Dar cred că eram foarte curioşi să vedem misterioasele păsări, de care auzisem atâtea, sau ne-om fi plictisit, aşa că ne-am ridicat amândoi deodată. Şi când i-am văzut pe toți cei mari pe burtă, înaintând caraghios, ne-a bufnit râsul de nu ne mai puteam opri. Am fost foarte certați acasă, fiindcă din cauza noastră s-a ratat vânătoarea.*

Cunoşteam mai bine pe cei din jur când suntem în vacanță?

Sigur. Când ne duceam la țară, ne făceam acolo o mulțime de prieteni noi. Duminica mergeam la biserică, după amiaza ne întâlneam la horă. Îmbrăcam costum național şi dansam cu copiii din sat, petreceam de minune. De altfel, în vacanță îți şi creezi prilejuri de petrecere, inventând evenimente. Într-un an eram în Moldova, la Maxut, o proprietate de-a mamei, moştenirea ei din moşia Ghica-

Dicționar cultural

- *…ne duceam un timp la mare, la Carmen Sylva…*– stațiune pe litoralul Mării Negre, rebotezată de comuniştii în anii' 50 Vasile Roaită. Astăzi se numeşte Eforie.
- *…noi fetele învățam acasă, mergeam la şcoală numai să dăm examenele* – sistemul de învățământ de până la al doilea război mondial permitea şi pregătirea elevilor în particular, singura obligație a acestora fiind susținerea examenelor de sfârşit de an la o şcoală de stat.
- *profesorul Simion Mehedinți* (1868 – 1962) – geograf renumit.
- *Dimitrie Pompei* (1873 – 1954) – matematician.
- *Titu Maiorescu* (1840 – 1917) – critic literar şi estetician, întemeietorul societății Junimea.
- *Ciu En Lai* – conducător al Partidului Comunist Chinez, în anii '70. A vizitat România şi a avut relații cordiale cu Nicolae Ceauşescu.
- *prințul Nicolae* – fiul regelui Ferdinand I.

- *prințesa Ileana* (maica Alexandra) (1909 – 1991) – fiica cea mică a regelui Ferdinand I al României și a reginei Maria, Alteță Imperială și Regală, Arhiducesă a Austriei (prin căsătorie), Principesă de Habsburg-Toscana, Principesă a României, Principesă de Hohenzollern, a devenit călugăriță, sub numele de „Maica Alexandra".
- *Dinu Lipatti* – pianist de renume european, elev al lui George Enescu.
- *Șefa de cadre care ne-a dat afară…* – în perioada comunistă „serviciul de cadre" se ocupa cu supravegherea salariaților, lucrând mână în mână cu securitatea și cu partidul.
- *…în Primăverii…* – zonă rezidențială a Bucureștiului unde, după 1948, a locuit elita de partid.
- *…vânzătoare de ciorapi la „Sora"…* – cunoscut magazin *„universal"*/ vad comercial renumit în zona Gării de Nord din București, în perioada comunistă.

*Deleni. Fratele mai mare al bunicului meu primise casa impunătoare, palat de piatră maiestuos, dar cam sumbru. Cea a bunicului era o casă de cu totul alt gen: veselă, plină de flori. La Maxut pasiunea celor mari era vânătoarea. Într-o vară a venit și prințul Nicolae, de care eu și sora mea eram amorezate, îl găseam foarte bine, rasat. Eram cam de-o vârstă cu sora lui, prințesa Ileana (maica Alexandra), pe care-am mai apucat s-o văd, când a venit în București, după '89, și am fost s-o întâmpin la avion, ca „**ultima prietenă din copilărie**", de la Bucureşti. Ei, și la Maxut, în fiecare dimineață se făcea o masă lungă, unde toată lumea lua micul dejun. Prințul Nicolae mânca totdeauna mămăliguță cu lapte. Și noi găseam că e bună, dar chiar în fiecare dimineață?… Într-o zi vede el că noi fetele eram cam agitate și se interesează ce-i: „**avem treabă că azi Didi își botează păpușa". „A, și nu pot să asist și eu?**". L-am poftit și-a participat la botez cu toată seriozitatea. Nu mai țin minte cum se chema păpușa, dar noi ne-am distrat foarte bine cu ocazia aia.*

În vacanță uităm deosebirile de vârstă, legăm prietenii neașteptate. Țineți minte vreun asemenea episod?

*Da, întâlnirea cu un băiețel palid, timid, care se juca la mare, la Carmen Sylva, în preajma noastră. Dar puțin, fiindcă mereu îl chema taică-su în casă, să exerseze la pian. Nouă ne era milă: înveți în cursul anului, da'n vacanță? Să te lase-n pace! Și-ntr-o zi am găsit undeva un pian și l-am chemat pe copil să vină cu noi. I-am pus pe scaun niște cărți, să stea mai bine, fiindcă arăta foarte mic. Eram curioși să-l auzim: „**nu vrei să ne cânți și nouă ceva?**" „**A, de ce nu?**". Ș-a-nceput repede și vesel acompaniindu-se vocal: „**La Bacău, la Bacău/ într-o mahala…**" Scăpase, pentru moment de exercițiile clasice, cânta ca-n joacă, își „**dădea drumul**". Știi cine era băiețelul? Dinu Lipatti.*

„NICIODATĂ N-AM AVUT CONCEDIU"

Aparțineți unei categorii despre care se spunea, pe vremuri, că nu făcea nimic: de ce ar mai fi avut nevoie de vacanță?

*Nu era deloc așa. Asta se credea în anii '50, când m-au dat afară pe mine de la cooperativa „**Drum nou**". Mă angajaseră fiindcă aveam mașină de cusut. Făceam cămăși bărbătești. Ștefana Cantacuzino (Golescu) cosea nasturi, ea nu adusese de acasă decât scaunul de lucru. Cum să nu fi făcut nimic pe vremea noastră? Copiii învățau, tata continua lucrările de genealogie ale bunicului, mama se ocupa de opere de binefacere, a creat „**micile maternități**", în diferite cartiere ale Bucureștilor, unde se puteau duce femeile să nască gratuit. La una era șef dr. Ascupiewschi, la alta dr. Bogdanovici, medici cu renume. Șefa de cadre care ne-a dat afară pe mine și pe Ștefana, habar n-aveam de astea – și să-i fi spus nu credea – și a zis că „**destul am supt sângele poporului**", de mâine să nu ne mai vadă. Lucru de așteptat pe vremurile acelea. De aia nici nu plecasem de trei ani în concediu, că mi-era teamă să nu vie vreo dispoziție de dare afară în lipsa mea și să pierd mașina de cusut, s-o confiște acolo. A doua zi, m-am dus de cu noaptea la cooperativă cu un taxi și am luat-o. Noroc că și*

Hipodromul Băneasa
(demolat la începutul anilor '60)

şeful de secție şi muncitoarele erau persoane de treabă, fără ei n-aş fi putut-o căra de la etaj şi s-o-ncarc repede în maşină. Ne înțelesesem bine cât lucrasem acolo. Seara târziu mi-a telefonat o fată din echipă şi mi-a spus ce scandal a fost după aia; deşi nimeni nu recunoscuse că mi-a dat ajutor, m-a sfătuit să pitesc totuşi maşina, că nu se ştie…

Cum arătau zilele dvs. de odihnă în acei ani?

*Ce să vorbim? Muncisem ici-colo vreo 10 ani, nici vorbă de pensie… Aşa că am început să dau lecții de franceză şi de engleză; aveam elevi din Balta Albă şi de la Stadionul 23 August până în Primăverii. Când intrau ei în vacanță pentru mine era un timp sec, nu mai câştigam nimic. Ne-ntâlneam când începea şcoala, ei regretând că s-a sfârşit vacanța, eu bucuroasă că s-a terminat. Aveam un elev, Radu, care-mi spunea ce frumos a fost la bunică-sa, la Fieni. Ce era acolo? „**Acolo-i un pom mare, eu mă urc în el, stau sus-sus şi visez**". Într-un an au tăiat copacul. „**Şi cu el mi-au tăiat toate visele**" (Pricepi ce expresie la un copil de 8 ani!). Altădată un băiat de ştabi, mama mai ales era „mare", îmi povestea cât de bucuros este el când se duce într-un sat din Ialomița, la bunici, unde deshamă caii de la căruță, încalecă şi goneşte la trap. „**Şa de unde iei?**" „**Care şa?**". I-am spus că ar putea, dacă-i pasionat de asta, să găsească în București un manej. Aveam un alt elev care mergea la „**Steaua**", la călărie. Le-am făcut legătura şi, spre neplăcerea mamei lui, care probabil îi vedea alt viitor, băiatul s-a specializat în echitație, a făcut şi ICEF-ul. A fost trimis şi în străinătate. Din prima deplasare, în Turcia, mi-a trimis o vedere să ştiu cât e el de fericit.*

Fiica dvs., Ioana, a lucrat în multe locuri – şi ca ajutor de electrician şi ca vopsitoare de calorifere şi ca vânzătoare de ciorapi la „Sora". („Tanti, dă şi mie d'ăi cu sgârci"/ elastic) şi ca desenatoare. Şi-a făcut vreodată concediul cu bilet obținut prin sindicat?

Vacanța o petreci cu rudele, cu prietenii, nu cu cei cu care lucrezi. Se-ntâmplă şi aşa, însă. N-a fost cazul. Când a avut zile libere, Ioana a plecat totdeauna fără program, pe spezele ei.

Dicționar

cabrioletă, s.f. – trăsurică uşoară, cu două roți, trasă de obicei de un singur cal; brişcă.
echitație, s.f. – (sport.) călărie.
genealogie, s. f. – disciplină auxiliară a istoriei care se ocupă cu studiul filiației existente între membrii unor familii marcante (familii domnitoare, nobiliare) pentru a stabili originea şi gradul lor de înrudire.
manej, s.n. – loc special amenajat unde se dresează sau se antrenează caii, unde se învață călăria etc.
rasat, adj. – (livr.) de rasă.
speze, s.f. – cheltuieli.
ştab, s.m. – (fam.) Persoană de vază pe plan social; şef, conducător.

Explorarea textului

Stimată doamnă...

1. *Stimată doamnă,* formula de adresare oferă de la început măsura relației dintre reporter şi persoana intervievată. Ea nu poate fi însoțită decât de verbe folosite la plural şi de pronume de politețe. Selectează asemenea exemple pentru a putea înțelege mai bine relația dintre *emițător* şi *receptor*.
2. Prezintă modul cum sunt aplicate regulile dialogului (despre care ai învățat la pag. 96) în acest interviu.
3. Încadrează acest text într-unul dintre cele două tipuri, *ficțional – nonficțional*, şi argumentează-ți opțiunea.
4. Alege una dintre următoarele funcții ale comunicării care ți se pare a fi predominantă în text, *expresivă, de apel, poetică,* şi selectează două – trei pasaje prin care să o poți ilustra.
5. Ce alte funcții ale comunicării consideri că mai sunt prezente în text?

...în anii '50 când m-au dat afară...

1. Amintirea intervievatei urmează progresia timpului: copilărie, adolescență, tinerețe, maturitate. Delimitează în text aceste momente şi enumeră câteva dintre întâmplările fiecărei vârste, descrise.
2. Identifică momentul în care cursul normal al existenței doamnei Cantacuzino a fost brutal şi definitiv schimbat.
3. Care este atitudinea sa despre această schimbare?
4. Exprimă-ți părerea despre „*omul*" care se află în spatele acestor evocări, enumerând totodată câteva dintre trăsăturile pe care le-ai putut desprinde citindu-i interviul.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Formulează două întrebări pe care i le-ai fi adresat doamnei *Zoe Cantacuzino*, dacă ai fi fost reporter.
2. Viața oamenilor, aşa cum a fost descrisă în acest interviu, vi s-a părut fascinantă, normală, plicticoasă, greu de judecat de către cei de azi (puteți propune şi alte variante). Discutați, pe grupe de patru – cinci colegi, despre aceste variante pentru a putea alege una dintre ele şi motivați-vă apoi opțiunea.

Dincolo de text

1. Alege una dintre persoanele amintite în ***Amintiri din ziua a şaptea*** şi documentează-te în legătură cu viața şi activitatea sa, în vederea unui interviu.
2. Formulează un set de patru – cinci întrebări pe care i le-ai fi adresat acestei persoane, dacă ai fi fost reporter.
3. Imaginează şi un titlu pentru acest interviu.

Limbă şi comunicare

ROLUL SEMNELOR ORTOGRAFICE ŞI DE PUNCTUAȚIE ÎN ÎNȚELEGEREA MESAJELOR SCRISE

Punctele de suspensie: indică o pauză mare în cursul vorbirii. Ele nu marchează sfârşitul unui enunț, ci indică doar întreruperea fluxului vorbirii.

Aplicații

În tabelul de mai jos se află, pe prima coloană, fragmente de text care conțin puncte de suspensie. Motivează-le întrebuințarea, în cea de-a doua coloană.

…adică vreau să zic, da, ca să fie moderați… adică nu exagerațiuni!… Într-o chestiune politică… şi care, de la care atârnă viitorul şi prezentul şi trecutul țării… să fie ori prea-prea, ori foarte-foarte… încât vine aci ocazia să întrebăm pentru ce?… da… pentru ce?… Dacă Europa… să fie cu ochii ațintiți asupra noastră, dacă mă pot pronunța astfel… (I.L. Caragiale , ***O scrisoare pierdută***)	
Şi când căuta mama să smântânească oalele, smântâneşte Smarandă, dacă ai ce… (Ion Creangă, ***Amintiri din copilărie***)	

Linia de pauză, ca semn de punctuație, serveşte, în interiorul propoziției sau al frazei, la delimitarea cuvintelor şi construcțiilor incidente, a unor părți de propoziție sau a unor propoziții întregi, în aceste cazuri suprapunându-se funcțiilor virgulei şi ale parantezelor. Ca semn ortografic, se foloseşte la scrierea unor cuvinte compuse formate dintr-un termen simplu şi altul compus sau din doi termeni compuşi, în cazurile în care termenii componenți se scriu cu cratimă.

Aplicații

În tabelul de mai jos se află, pe prima coloană, fragmente de text care conțin linii de pauză. Motivează-le întrebuințarea, în cea de-a doua coloană.

Atunci iedul de sub chersin, să nu tacă? – îl păştea păcatul şi-l mânca spinatea, sărăcuțul! (Ion Creangă, ***Capra cu trei iezi***)	
– Doamnele mele – zic eu – iertați-mă dacă îndrăznesc… (I.L. Caragiale, ***O conferință***)	

Punctul este semn de punctuație când marchează pauza care se face între propozițiile sau frazele independente ale unui text, precum şi încheierea unei unități lexicale. Ca semn ortografic, marchează o abreviere.

Aplicații

În tabelul de mai jos se află, pe prima coloană, fragmente de text care conțin puncte. Motivează-le întrebuințarea, în cea de-a doua coloană, indicând totodată şi natura lor (ortografică sau de punctuație).

Doamna Zoe Cantacuzino i-a cunoscut, în copilărie pe Titu Maiorescu, Simion Mehedinți, prințul Nicolae etc.	
Știi cine era băiețelul? Dinu Lipatti. (Zoe Cantacuzino, ***Amintiri din ziua a șaptea***)	

Paranteza marchează, în general, un adaos în interiorul unei propoziții sau al unei fraze. Fiind vorba de un adaos explicativ, parantezele îndeplinesc uneori funcțiile liniei de pauză sau ale virgulei. Cele mai des întrebuințate sunt parantezele rotunde ( ) şi cele drepte [ ]. Se mai folosesc şi cele unghiulare < >. Uneori funcția parantezelor este preluată de bare / /.

Aplicații

Explică, în coloana a doua, rolul parantezelor din text.

În descrierea unui voiaj în țările române, germanul K. povesteşte legenda luceafărului. Aceasta e povestea, iar înțelesul alegoric ce i-am dat-o (sic) *este că dacă geniul nu cunoaşte moarte şi nume*[le] *lui scapă de noaptea uitării, pe de altă parte aici, pe pământ, nici e capabil a ferici pe cineva, nici capabil a fi fericit. El n-are moarte, dar n-are nici noroc.* (Mihai Eminescu)	
*… la munte, la Sinaia […] cea mai mare distracție era să mergem la cofetăria Kalimtzachis, care făcea o înghețată teribil de bună. (*Zoe Cantacuzino, ***Amintiri din ziua a șaptea***)	

Apostroful este un semn de ortografie care marchează căderea accidentală în rostire a unor sunete sau absența primelor cifre ale notației unui an.

Aplicații

Explică, în coloana a doua, rolul tuturor semnelor grafice din text, indicând şi natura lor.

Farfuridi: *Da' de onest n-ai încotro!…* (grupurile Cațavencu şi Farfuridi încep a se despărți, fiecare de o parte). (I.L. Caragiale, ***O scrisoare pierdută***)	

Ghilimelele (semnele citării) se folosesc, de obicei, pentru a marca reproducerea întocmai a unui enunț scris de altcineva. În punctuația românească se folosesc două tipuri de ghilimele: „…" şi <<…>>, acestea din urmă numite şi ghilimele franceze sau ascuțite.

Aplicații

Explică, în coloana a doua, rolul ghilimelelor.

Brânzovenescu: *Nu pricepi, neică Zahario, vorba noastră? Adică „noi", partidul nostru, pentru cine votăm noi, pentru cine lucrăm noi?* (I.L. Caragiale, ***O scrisoare pierdută***)	
Când îl împingea, el îi cădea-n genunchi: „Dragă Acriviţo, iartă-mă!". (I.L. Caragiale , ***Kir Ianulea***)	
„Dragă băiete, m-am răzgândit: spre a evita orice ambiguitate, pune, în versul 13 din ultima, *tocma* în loc de *tomna*. Chiar originalitatea trebuie sacrificată clarității. […] Care va să zică: <<Când, *tocma* seara-ntr-un târziu>> […]". (I.L. Caragiale, **Corespondență**)	
Unii diletanți pretind să tratăm operele celebre aşa cum „mamițele" din mahala îşi răsfață „puişorii", ascunzând poznele şi defectele acestora. (Paul Zarifopol, ***Introducere la Opere – I.L. Caragiale***)	

SEMNELE ORTOGRAFICE ŞI DE PUNCTUAȚIE

I. După modelul exercițiului 3. de la pag. 187, completează tabelul cu scurte texte care să conțină puncte de suspensie şi motivează întrebuințarea lor pentru fiecare caz în parte.

II. Indică, prin încercuirea literei corespunzătoare, răspunsul corect:

1. În fraza *După numai zece-cincisprezece zile de antrenament, sportivul a fost gata-gata să-şi depăşească propriul record.*, cratima este:
- **a.** numai semn de ortografie;
- **b.** numai semn de punctuație;
- **c.** o dată semn de ortografie şi de două ori semn de punctuație;
- **d.** de două ori semn de ortografie şi o dată semn de punctuație.

2. În fraza *Cere-i să-ți dea repede adresa redactorului-şef, căci în două-trei minute trebuie să pleci de-acasă.*, cratima este:
- **a.** o dată semn de ortografie şi de patru ori semn de punctuație;
- **b.** o dată semn de punctuație şi de patru ori semn de ortografie;
- **c.** numai semn de ortografie;
- **d.** numai semn de punctuație.

3. Indică seria corect scrisă:
- **a.**Podişul-Transilvaniei, Statu-Palmă-Barbă-Cot, Poiana Țapului, Alba-Iulia;
- **b.** Podişul Transilvaniei, Statu-Palmă-Barbă-Cot, Poiana Țapului, Alba-Iulia;

c. Podişul Transilvaniei, Statu-Palmă-Barbă-Cot, Poiana-Ţapului, Alba Iulia;
d. Podişul-Transilvaniei, Statu Palmă Barbă Cot, Poiana-Ţapului, Alba Iulia.

4. Indică seria corect scrisă:
a. secolul al XIX-lea, America-de-Nord, Ploieşti-Sud, Făt-Frumos;
b. secolul al-XIX-lea, America de Nord, Ploieşti-Sud, Făt Frumos;
c. secolul al XIX lea, America-de-Nord, Ploieşti Sud, Făt-Frumos;
d. secolul al XIX-lea, America de Nord, Ploieşti-Sud, Făt-Frumos.

5. *– Spune-i, domn'e, să mă lase-n pace, că nu-mi văd capul de treabă!*
În textul de mai sus există:
a. trei semne de punctuație;
b. patru semne de punctuație;
c. cinci semne de punctuație;
d. şase semne de punctuație.

6. Indică enunțul corect scris:
a. Mai bine mira-vați de frumusețe-vă!
b. Mai bine mira-v-ați de frumusețe-v-ă!
c. Mai bine mira-v-ați de frumusețe-vă!
d. Mai bine mira-va-ți de frumusețe-v-ă!

7. Virgula din enunțul *Era o tăcere adâncă, ca într-o biserică.* (Mihail Sadoveanu) este întrebuițată pentru:
a. coordonarea a două părți de propoziție;
b. coordonarea a două părți de vorbire;
c. evitarea unei cacofonii;
d. a despărți atributul de substantiv.

8. *În perioada 2 septembrie – 7 septembrie, pe tronsonul de cale ferată Feteşti – Constanța, din sud-estul țării, SNCFR-ul anunță restricții de viteză în circulația trenurilor.*
În enunțul de mai sus, cratima este:
a. numai semn de ortografie;
b. numai semn de punctuație;
c. de două ori semn de ortografie şi de două ori semn de punctuație;
d. o dată semn de ortografie şi de trei ori semn de punctuație.

9. *Prietena mea locuieşte în nord-vestul oraşului, pe str. Zorilor, la nr. 101, într-o casă înconjurată de copaci bătrâni, umbroşi şi foşnitori.*
În fraza de mai sus există:
a. trei semne de ortografie şi şase semne de punctuație;
b. patru semne de ortografie şi cinci semne de punctuație;
c. cinci semne de ortografie şi patru semne de punctuație;
d. şase semne de ortografie şi trei semne de punctuație.

10. Indică, indiferent de natura lor, numărul de greşeli din fraza: *Trebuiam să transcriem lista de cărți necesare pentru pregătirea fazei pe şcoală a Concursului național Mihai Eminescu.*
a. două;
b. trei;
c. patru;
d. cinci.

III. Scrie un text de şase – opt rânduri în care să întrebuințezi cel puțin două dintre cele trei tipuri de paranteze. Explică apoi rolul fiecăreia.

IV. Scrie un dialog, de opt replici, în care un adolescent se adresează prietenului său de aceeaşi vârstă, încercând să-l convingă să meargă împreună pe stadion pentru a asista la un meci de rugbi, deşi afară plouă şi este foarte frig. Vei folosi minimum şase semne ortografice şi de punctuație diferite şi vei explica apoi rolul fiecăruia, în text.

Texte auxiliare

DE LA POIANA ȚAPULUI LA SKATE PARK

de Laura Vişan

Ceea ce caracterizează cu precădere textele de tip jurnalistic este *amestecul de limbaje, folosirea limbii literare alături de formulări tipice ale limbajului cotidian* şi *varietatea limbajului.* Numărul mare de *neologisme*, adeseori în combinații şi chiar grafii surprinzătoare, poate fi, de asemenea, o trăsătură demnă de menționat. În ciuda acestor caracteristici, un asemenea text trebuie să fie totuşi uşor *accesibil*, pentru că el se adresează unui public-țintă divers şi, evident, neunitar.

Toate aceste trăsături se regăsesc şi în ***De la Poiana Țapului la Skate Park*** în care autoarea descrie câteva ipostaze ale petrecerii timpului liber „azi". De la început trebuie remarcată evidenta sa antipatie pentru un anume mod de viață, subliniată prin ironia unor comentarii, dar mai ales prin transcrierea cât mai fidelă a limbajului. Nu vârsta este importantă aici (în fond, „domnul" în slip ai cărui copii se *zbenguie într-o Prahovă murdară-murdară* pare a aparține aceleiaşi generații cu a tatălui lui Dinu (14, cel care l-a inițiat acum trei ani în mersul pe role), ci altceva, nespus direct, dar nu chiar dificil de înțeles: educația. În cazul lui Liviu (24), este uşor de ghicit care dintre cei doi ar fi putut să-i fie tată! Totuşi textul nu-şi propune să moralizeze, ci doar să constate şi, de ce nu, să pună cititorilor câte o oglindă în fața ochilor. TU în care dintre ele te recunoşti?

De la Poiana Țapului la Skate Park de Laura Vişan a fost reprodus din ***Dilema***, Anul IX, nr. 425, 20-26 aprilie 2001.

Plăcerea de a „pune grătarul" nu ține cont de vârstă

„Propunerea postelnicului se primi de toată lumea. Se prepară două trăsuri pentru dame. Zoe se sui într-o trăsură cu principesa şi cu Ranu, în cealaltă trăsură se urcă Elena cu Caterina. Alexandru şi George se urcară pe capra caleştei. După două ore trăsurile intrară în Câmpina; de aici luară către Brebu."

Cam o sută patruzeci de ani mai târziu, într-o sâmbătă dimineața, ***Liviu (24)*** *şi prietenii lui se pregăteau şi ei de plecare, dar nu cu trăsura, ci cu „dinozauru' lu' tata", o Dacie de prin optzeci şi ceva, şi cu Lada verde-praz a lui Lucian. Aceştia vor părăsi pentru o zi atmosfera prăfoasă din Drumul Taberei, căutându-şi fericirea pe Argeş în jos, pe un mal frumos, unde „ochim un loc bun, fără tufe sau alte necazuri d-astea, punem grătaru' şi îl ungem cu seu. Punem ceva iarbă uscată, nişte crăcuțe şi la urmă un buştean mai gros şi le dăm foc". Acolo se vor perpeli multe şi frumoase fleici de porc –„aia de vită nu-i bună, că se face greu" – după care se aşează la bronzat mititeii. „Dup-aia o baie în Argeş, un badmington, mai facem o carte, căutăm un loc ferit şi mergem cu gagicile…"*

Plăcerea de a „pune grătarul" nu ține însă cont de vârstă. Ajunge să treci o singură dată, vara, pe drumul spre Cabana Gura-Diham din Bușteni sau spre Poiana Țapului ca să te convingi de acest „adevăr fundamental". Acolo este fieful mic-burghezimii grobiene și agresive, unde bărbatul în slip răcorește caltaboșii de pe grătar cu ***Național****u', iar nevastă-sa, pe care abia o mai încape șezlongul, stă la soare, după ce s-a uns cu ulei de plajă care o face să semene cu o focă sastisită. Radioului din mașina familiei, dat la maxim, îi pocnește difuzorul de atâtea Andre sau L.A., spre încântarea copiilor care se zbenguie într-o Prahovă murdară-murdară, în care după-masă urmează ritualul spălării cu detergent a farfuriilor de plastic de unică folosință.*

Există totuși în lumea asta și oameni pe care perspectiva unei asemenea distracții domestice îi lasă indiferenți. Așa sunt, de exemplu, cei care frecventează Skate Park-ul din Herăstrău. Pe o tablă așezată în fața dughenei din lemn unde se vând snaks-uri, floricele și suc cineva a lipit un afiș cu „Școala de role", organizată de ASAR – Aggressive Skating Association Romania. La cursurile acestea înveți primii pași pe role, mersul cu fața, apoi mersul cu spatele, opririle, iar dacă ai chef de ceva mai complicat, n-ai decât să te înscrii la „Aggressive Street" – curburi, sărituri, grab – sau „Half Pipe" – înălțime, rotații, flipuri, grind etc.

Dinu (14)*, un băiat cu ochi mari, albaștri, a învățat* rolele *de la tatăl său, acum trei ani, iar de un an și jumătate practică roll-ul agresiv. Spre regretul lui, „în România nu se poate face performanță, și oricum sportul ăsta există de puțin timp la noi". Băiatul poate să se dea peste cap, să facă grind-uri – „adică sar și cobor", sau o grămadă de alte chestii care i-ar îngălbeni probabil de invidie pe toți puștii care ies cu rolele în fața blocului. De ce preferă să vină aici în loc să meargă la film, la Internet sau cu grătăritul? „Pentru că asta mă reprezintă, ceva din mine spune că asta trebuie să fac", îmi răspunde zâmbind, cu o frază desprinsă parcă dintr-un film american unde odrasla încearcă să-și convingă părinții bine situați, dar obtuzi, de ce preferă să intre în marină, în loc să devină avocat, așa cum ar dori aceștia.*

Dinu se declară fan al acestui „stil de viață", așa cum plin de importanță îl numește. Îi place muzica pe care o ascultă practicanții „roll"-ului – el e mort după Eminem, Fugees, Dr. Dre, dar și Limp Bizkit. Îi plac hainele breslei*, deși se plânge că e cam greu să găsești la noi țoale adevărate, el a văzut doar la „Castel" niște chestii mai interesante, dar cel mai bine este să ți le cumperi de la cineva care le-a adus „de-afară". Dinu poartă un swetwr negru și niște blugi largi și prăfuiți, ai căror genunchi sunt rupți, semn al nenumăratelor căzături pe care le-o fi luat proprietarul lor. Dacă totuși la Skate Park apare vreun roller cu haine* made in Turkey*, acesta nu este ironizat, cu condiția să fie de gașcă și să n-aibă tupeu.*

Puștiul din fața mea are și un model în viață. Firește, nu poate fi vorba despre vreun român, ci despre John Elliot. „Se scrie J o h n", îmi explică Dinu competent. „Mama lui a fost negresă, iar taică-su american, băga Biblii *clandestin în Austria, știți, le punea sub scaunul autobuzului cu care intrau în țară". Nu știu ce mutră oi fi făcut în momentul în care admiratorul lui Elliot îmi povestea despre contrabanda asta originală, dar cert e că puștiul a încercat să-și întărească afirmațiile: „Dacă vă spun, am citit eu într-o revistă străină!".*

„Nea Bebe, hai te rog io schimbă odată muzica aia şi pune caseta aia pe care am adus-o de la Max“, strigă brusc Dinu spre bărbatul cu aer de tată de familie care păstoreşte căbănuța din lemn de vis-a-vis de Skate Park-ul propriu-zis. Difuzoarele unui radio-casetofon obosit, aflat pe o tejghea de lângă nea Bebe, tocmai încercau să-i convingă pe roller-ii din Herăstrău sau pe cei veniți să caşte gura la ei că, muuuzica buuunăăă trăieşte mai muuult, Radio Total, aşa cum spune vocea jingle, în timp ce pierde progresiv din intensitate, astfel că ultimul cuvânt pare a fi fost rostit de un astmatic aflat în criză de aer.

Până să apuce nea Bebe să pună caseta cu pricina, Dinu îmi spune că el vine la Skate Park în fiecare week-end şi după-amiaza în cursul săptămânii. Ar veni mai des, dar „ştiți, sunt la şcoală şi mai am şi lecții de făcut“, oftează el. Îl văd că s-a plictisit de vorbă, aşa că n-am decât să-i mulțumesc puştiului şi să-l las să se îndrepte spre locul lui preferat, căruia îi dăruieşte timpul său liber.

Explorarea textului

Liviu (24)

1. Textul descrie ipostaze ale petrecerii timpului liber „*ieri*“, dar mai ales „*azi*“. Delimitează-le în text.
2. Identifică structuri/ cuvinte pe care le consideri caracteristice pentru fiecare dintre ipostazele delimitate.
3. Exprimă-ți opinia despre sugestiile privind felul de a fi al vorbitorilor, oferite de forme ale exprimării orale precum *dinozauru'*, *lu'*, *grătaru'*, ***Naționalu'***.
4. Identifică situații în care autoarea îşi însuşeşte limbajul „personajelor“.
5. De ce crezi că procedează astfel?

Dinu (14)

1. Selectează informații despre Dinu care să-ți permită să-i creionezi un portret.
2. Îți găseşti vreo asemănare cu felul de a fi al lui Dinu? Indiferent dacă răspunsul este DA sau NU, motivează.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Redactează o caracterizare a lui Dinu, utilizând informațiile oferite de text.
2. Imaginează-ți următoarea situația: Ai aflat adresa lui Dinu (sau a lui Liviu) şi doreşti să corespondezi cu el. Redactează o scrisoare adecvată acestui scop, de 20 –25 de rânduri, în care să-i prezinți propriul punct de vedere despre felul lui de a-şi petrece timpul liber.
3. Scrie un reportaj de 250 – 300 de cuvinte despre modul de a-şi petrece timpul liber tinerii de vârsta ta, pe care să-l poți publica, eventual, în revista liceului.
4. Realizează un interviu cu unul dintre colegii tăi de clasă. Tema interviului este la alegerea ta (de exemplu: petrecerea timpului liber, lecturi preferate, hobby-uri etc.).

Literatură şi alte arte

LITERATURĂ ŞI CINEMATOGRAFIE

Două probleme trebuie avute în vedere cu prioritate atunci când este vorba despre raportul dintre literatură şi cinematografie.

Prima este aceea a fidelității scenariului de film față de textul literar ce se vrea a fi ecranizat. Fidelitatea adaptării cinematografice, chiar şi a unei capodopere, nu poate constitui o garanție a valorii artistice a filmului rezultat. Există suficiente exemple de cărți valoroase care, prin ecranizare, au generat filme mediocre, dar şi de texte ,,anonime" care au stat la baza unor filme celebre. Iar cauza nu este legată numai de talentul regizorului sau al actorilor, ci mai cu seamă de tipul diferit de comunicare al celor două creații. Căci nu este vorba de o simplă transpunere a textului într-un alt sistem de semne (cuvântul care devine imagine), ci, mai întâi, de o decodare a mesajului şi, apoi, de o recodare, ceea ce implică, în fond, o recreare a operei literare. Filmul poate propune astfel un cu totul alt mesaj decât cel al cărții.

Cea de a doua problemă este legată de alegerea şi de jocul actorilor. Mai ales în cazul creațiilor dramatice cunoscute, cum este şi cazul celei de care ne vom ocupa în continuare, poate exista adeseori un model mental al spectatorului, legat de interpreții personajelor, care să acționeze oprimant chiar şi asupra regizorului. De exemplu, în cazul comediilor lui Caragiale, putem vorbi de adevărați actori-cult precum Radu Beligan, Grigore Vasiliu-Birlic, Alexandru Giugaru, Niki Atanasiu, Ştefan Bănică sau Toma Caragiu, care, în timp, au ajuns să se confunde în imaginația spectatorilor cu personajele pe care le-au încarnat, dar şi de regizori celebri ca Jean Georgescu, Liviu Ciulei sau Lucian Pintilie care vor rămâne multă vreme etaloane în aprecierea valorică a noilor spectacole, fie ele de teatru, fie cinematografice.

Puncte de reper

Nae Girimea, *frizer şi subfirurg*, este amantul Miței Baston care, la rândul ei este amanta lui Mache Razachescu, *ce-i mai zice şi* Crăcănel. În prăvălia lui Nae, Mița îl întâlneşte întâmplător pe Iancu Pampon, venit să dea de urma unui oarecare *Bibicul* pe care îl bănuieşte a fi amantul amantei sale, Didina Razu. Discuția cu Pampon şi un bilet de amor găsit de acesta (*Bibicule, Mangafaua pleacă mâine la Ploieşti, remâi singură şi ambetată; sunt foarte rău bolnavă: vino negreşit, am poftă să-i tragem un chef… A ta adorată, Mița...*) o determină pe Mița să-l bănuiască pe Nae, căreia chiar ea îi scrisese biletul, că o *traduce* cu Didina. Vor urma o serie de încurcături, urmăriri şi confuzii petrecute la un bal mascat de mahala, în care mai sunt implicați Iordache, *calfă la Girimea* şi *un Catindat de la percepție*, totul sfârşindu-se cu o împăcare generală şi o petrecere la frizeria lui Nae.

D-ALE CARNAVALULUI

(fragment)

de I.L. Caragiale

ACTUL II

SCENA IX

PAMPON, CRĂCĂNEL

CRĂCĂNEL (din fund, dreapta): *Nu pot să dau de nenea Iancu, şi l-am pierdut şi pe frate-său…*(văzând pe Pampon) *Pe ăsta nu l-am cercetat… Acuma îl văz întâi.* (Pampon bate iar în masă; Crăcănel coboară doi paşi, tare şi cu ton de sfidare melodramatică) *Eu sunt Bi-bi-cul…*

...A! care va să zică, mă căutai, Bibicule?

PAMPON (tresărind): *Bibicul!*
CRĂCĂNEL: *Da, Bibicul, nene Iancule!* (îşi scoate masca) *nu mai pofteşti?*
PAMPON (îşi scoate masca, fioros, gata să se repează): *A! care va să zică mă căutai, Bibicule?*
CRĂCĂNEL (potrivindu-se să-şi ia avânt de scăpare): *Da, nene Iancule…*
PAMPON (acelaşi joc crescendo): *Şi eu te căutam, Bibicule* (se repede)
CRĂCĂNEL (dându-se după o masă): *Să nu dai! să nu dai! fac scandal… Chem poliția… stai să ne desluşim!*
PAMPON: *Mişelule, să ne desluşim, 'ai? După ce mă ataci la sacrul meu amor; amăgeşti o ființă nevinovată… o femeie… femeie! ochi alunecoşi, inimă zburdalnică!…*
CRĂCĂNEL (urmându-şi jocul): *Eu? amăgesc o femeie?… Eu nu am amăgit nici o femeie; ele m-a amăgit pe mine… şi multe; nu ştiu nimic la sufletul meu.*
PAMPON: *Minți!*
CRĂCĂNEL: *Nu mint… Nu da! nu da! că fac scandal. Să ne desluşim, e încurcătură la mijloc… Spune care femeie…*
PAMPON: *O ştii bine, Didina…*
CRĂCĂNEL: *Nu cunosc nici o Didină. Pe amanta mea o cheamă Mița…*
PAMPON: *Da, pe amanta ta o cheamă Mița; dar, ca un mişel ce eşti, nu te-ai mulțumit cu o amantă… Ai atacat şi pe amanta mea Didina… Ai nenorocit-o!*
CRĂCĂNEL: *Nu-i adevărat!*
PAMPON: *Am dovezi: ai uitat la Didina un bilet de abonament la frizerie.*
CRĂCĂNEL: *Nu-i adevărat! eu nu mă raz cu abonament, eu mă raz* á la carte.
PAMPON: *Şi un bilet de la amanta ta…*
CRĂCĂNEL: *De la amanta mea? Îți spui eu că e încurcătură.*
PAMPON: *Nu e nici o încurcătură, mişelule! Amanta ta, Mița, îți scrisese de miercuri că te aşteaptă, că Mangafaua pleacă la Ploieşti.*
CRĂCĂNEL: *Miercuri?… Ploieşti?… Mangafaua?…*
PAMPON: *Da, şi tu, Bibicule, în loc să te duci la ea, o părăseşti şi te dai pe furiş la amanta mea, la Didina.* (se repede) *O să-ți rup oasele… Oasele am să ți le rup!*
CRĂCĂNEL (apărându-se) *Stai! să nu dai, că fac scandal! Mi-e frică de o nenorocire!…* (îşi pune mâna la inimă să o astâmpere)
PAMPON: *Da! să-ți fie frică de o nenorocire; pentru că precum ai vrut tu să nenoroceşti pe Didina… o femeie! ochi alunecoşi, inimă zburdalnică!… asemenea să ştii că o să te nenorocesc eu pe tine.* (se repede)
CRĂCĂNEL (acelaşi joc): *Stăi! stăi, omule, pentru Dumnezeu!… Mița? miercuri? Ploieşti? Mangafaua?… Dumnezeule! am o bănuială… Arată-mi biletul… Eu am fost miercuri la Ploieşti…*
PAMPON: *La Ploieşti?*
CRĂCĂNEL: *Da, la Ploieşti… Să fie cu putință?… Mița? a opta?… Arată biletul!*
PAMPON: *Iacătă-l biletul* (Crăcănel se apropie să vază biletul;

Dicționar cultural

• *á la carte* – a comanda la alegere, nu meniu fix (de obicei la restaurante)

...miercuri?... Ploieşti?... Mangafaua?...

...femeie! ochi alunecoşi...

Pampon îl apucă cu mâna stângă, şi cu dreapta-i arată hârtia) *A! vrei să mă înşeli?* (îl zguduie)

CRĂCĂNEL (sfârşindu-se de la inimă, se moaie din balamale şi cade pe scaun): *Mița! m-a tradus! Apă! Apă!… Mangafaua… eu… eu sunt!*
PAMPON: *Mangafaua?*
CRĂCĂNEL: *Da, Mangafaua!… eu… A opta oară tradus!* (ridicând mâinile la cer) *Este cu putință, domnule?*
PAMPON: *A opta oară?* (şade lângă el)
CRĂCĂNEL (dezolat): *Nu ți le mai spui p-alelalte, că sunt halimale, domnule, numai una să ți-o spui, al şaptelea caz de traducere… în vremea războiului…*
PAMPON: *Cu un muscal?*
CRĂCĂNEL (plin de obidă): *Nu m-ar fi costisit atâta să fi fost cu un muscal, fiindcă eu eram de la început pentru convenție… ştii, muscalii luptau pentru cauza sfântă a eliberării popoarelor de sub jugul semilunii barbare… Dar cu un neamț, domnule!…*
PAMPON: *Cu un neamț?*
CRĂCĂNEL: *Fă-ți idee, domnule, ce traducere!*
PAMPON: *Ei şi?*
CRĂCĂNEL (plângând): *Am plâns, cum plâng şi acuma, căci eu țin mult la amor; am plâns şi am iertat-o… pe urmă am prins-o iar, şi iar am plâns, şi iar am iertat-o; nu de multe ori, dar cam des… aşa cam de vreo cinci, şase ori… Ce-mi ziceam eu? Vorba dumitale: femeie! ochi alunecoşi…*
PAMPON: *Inimă zburdalnică!…*
CRĂCĂNEL: *Până când, într-o seară, mă duc, domnule, ca de obicei acasă; intru în sală, deschiz uşa iatacului… întunerec…„Te-ai culcat?" nu răspunde nimini. Inima începe să bată rău; aprinz lumânarea, şi ce găsesc pe masă, domnule?*
PAMPON: *Ce?*
CRĂCĂNEL: *Un răvăşel: „Mache, m-am plictisit să mai trăiesc cu o rublă ştearsă ca dumneatale. Nu mă căuta; am trecut cu nemțul meu în Bulgaria..."*
PAMPON: *În Bulgaria? Ce căuta nemțul în Bulgaria?*
CRĂCĂNEL (dezolat): *Nu ştiu! Ei! ce te faci, Mache?… de desperare, ce am zis eu? daca n-am avut parte de ce mi-a fost drag pe lume, încai să mă fac martiriu al independenții… şi m-am înrolat de bunăvoie…*
PAMPON: *Volintir?…*
CRĂCĂNEL: *În garda națională… Ştii, pentru ca să-mi mai uit focul…* (plânge) *Şi închipuieşte-ți d-ta acum şi Mița!* (plânge) *şi garda națională s-a desființat!…*
PAMPON: *Care va să zică este un Bibicul…*
CRĂCĂNEL: *Se-nțelege; n-ai văzut biletul?*
PAMPON: *Care va să zică este un Bibicul, care devine în chestie de traducere şi pentru mine şi pentru d-ta…*
CRĂCĂNEL: *Fireşte...*
PAMPON (cu tărie): *Nu mai plânge, nu şade frumos, un volintir ca d-ta…*
CRĂCĂNEL: *Dacă nu pot să mă stăpânesc! mi-e naturelul simțitor…*

Dicționar cultural

- *fiindcă eu eram de la început pentru convenție…*– Convenția rusă – română semnată la București la 4 aprilie 1877, prin care se permitea trupelor ruseşti să treacă prin România către Balcani, garantându-se în schimb respectarea drepturilor politice ale statului român şi păstrarea integrității sale teritoriale.

- *…şi m-am înrolat de bunăvoie… în garda națională* – instituție paramilitară înființată în 1848, reorganizată oficial în 1866 şi desființată în 1884.

Inimă zburdalnică!...

PAMPON: *Trebuie să-l găsim! Nu plânge, nu-i frumos! un volintir! Trebuie să-l regulăm pe Bibicul… Auzi d-ta? Două!*
CRĂCĂNEL: *Cum să-l găsim?*
PAMPON: *Îl găsesc eu, n-ai grije; eu ştiu politica poliţiei. Nu plânge: eşti volintir! Bibicul nostru e aici în bal… Didina mea este aici în bal…*

CRĂCĂNEL: *Poate şi Mița mea…*
PAMPON: *Da…*
CRĂCĂNEL*: Da?*
PAMPON (repede): *Adică nu! În sfârşit, ce-ți pasă! vino cu mine… Nici o vorbă să nu zici. Lasă-mă pe mine, să vezi cum îl înhaț eu. 'Aide… nu plânge: eşti volintir! pune-ți masca, şi 'aide!* (îşi pune masca)
CRĂCĂNEL: *Mița? Mița?…* (hotărât) *Nu!… o mai iert acum, dar daca s-o mai întâmpla încă o dată… hotărât mă însor!* (îşi pune masca)
PAMPON: *Haide… nu, nu plânge, eşti volintir!… şi nici un cuvânt! A! Bibicule!* (ies amândoi în bal)

ACTUL III
Scena V
MIȚA, singură în costumul de la bal, apoi DIDINA asemenea

[…] MIȚA: *A!* (aparte) *O femeie! dama de verde!* (tare) *A! în sfârşit!*
DIDINA (dând un țipăt de surprindere, se întoarce): *A!* (aparte) *O femeie! e republicana!*
MIȚA (fierbând): *V-ați speriat? pardon! Mă recomand! Mița Baston.*
DIDINA (cu contenență): *Mersi! şi eu Didina Mazu.*
MIȚA (jocul crescendo): *Ce cauți aici, madamă?*
DIDINA (cu un ton mai sus): *Da' d-ta ce cauți aici, madamo?*
MIȚA (jocul crescendo): *Eu sunt la amantul meu!*
DIDINA (foarte de sus): *Şi eu sunt la amantul meu!*
MIȚA (izbucnind): *La amantul d-tale?… Amantul d-tale… a fost… era… este… amantul meu! D-ta, ca o imfamă, mi l-ai răpit!* (luând o poză de atac şi cu tonul tragic) *Una din noi două trebuie să moară!*
DIDINA (pregătindu-se de luptă): *Să vedem care… Poftim!*
(Mița se repede turbată la Didina, care se repede şi ea şi o întâmpină. Amândouă țipă şi se încleştează, spumând, una de alta)

Mă recomand! Mița Baston.

Dicționar

halimá, s.f. – povestire, întâmplare complicată, încurcată, extraordinară, cu multe peripeții. (fig.) situație încurcată, amestecătură, confuzie
mangafa, s.f. – (fam.) om care nu merită nici o considerație; om mărginit, bleg, prost, nătâng
muscal, s.m. – rus
a traduce, vb. – (fig.) a înşela

Explorarea textului

LITERATURĂ

Eu sunt Bi-bi-cul…

1. Numeşte câte două trăsături ale fiecărui personaj, ce pot fi deduse folosind numai informațiile oferite de fragmentul reprodus mai sus.
2. Imaginează-ți şi descrie înfățişarea lui Pampon şi a lui Crăcănel, în scena de mai sus, ghidându-te după indicațiile scenice şi după replicile celor două personaje.
3. Imaginează-ți că eşti regizor.
   Descrie decorul şi costumele care ți s-ar părea potrivite pentru această scenă.
4. Crezi că ar fi necesar şi un fond muzical? Motivează-ți răspunsul, oricare ar fi acesta.
5. Împreună cu un coleg, interpretați următoarea pereche de replici, folosind tonul şi gestica pe care le considerați adecvate:
   CRĂCĂNEL: *Miercuri?… Ploieşti?… Mangafaua?…*
   PAMPON: *Da, şi tu, Bibicule, în loc să te duci la ea, o părăseşti şi te dai pe furiş la amanta mea, la Didina.* (se repede) *O să-ți rup oasele… Oasele am să ți le rup!*

Se înțelege c-a fost o încurcătură...

Nu mai plânge, nu şade frumos, un volintir ca d-ta…

1. În scena IX, relația dintre cele două personaje se schimbă de mai multe ori. Identifică, în text, momentele când se produc aceste schimbări şi indică motivele, pentru fiecare caz în parte.
2. De fapt, atât Pampon cât şi Crăcănel descoperă că au fost *traduşi* de amante. Şi totuşi, pentru spectator situația este în mod cert comică. Dacă ai fi regizor, ce indicații ai da actorilor care ar interpreta această secvență?
3. Căror colegi le-ai propune să interpreteze rolurile lui Pampon, al lui Crăcănel şi al Miței?
4. Dintre actorii pe care îi cunoşti, cui ai încredința rolurile lui Pampon şi Crăcănel? Dar al Miței?

FILM

Pentru acest capitol folosim secvențe, însumând 6 minute şi 40 de secunde din filmul ***D-ale carnavalului*** (1958). Ele au ca punct de plecare scena IX, actul II şi scena V, actul III.
Regia: Gheorghe Naghi
În rolurile principale: Alexandru Giugaru, Grigore Vasiliu-Birlic, Vasilica Tastaman, Ion Lucian şi Aurel Cioranu.
Ar fi util să consulți şi ***Micul dicționar pentru uzul cinefililor***, de la pag. 37-38.

Să nu dai! să nu dai!

1. *O sală de o parte a unui bufet într-un bal mascat de mahala* (secundele 1 – 250). Fii atent la interpretarea lui Giugaru/

Pampon din primele secunde ale secvenței: e nervos, soarbe furios, mută bastonul din stânga în dreapta, pentru a-i fi mai la îndemână. Toate aceste detalii țin de *interpretarea actoricească*, dar şi de modul specific în care se realizează transpunerea unui text literar într-un alt limbaj, în acest caz, cel cinematografic, prin intermediul *scenariului*. Camera îl urmăreşte acum doar pe el, folosind un *plan apropiat* de filmare, iar *coloana sonoră* subliniază nervozitatea personajului.

2. Fii atent şi la interpretarea lui Birlic/ Crăcănel, între secundele 50 şi 55 ale secvenței: fuge în jurul mesei pentru a se pune la adăpost de furia lui Pampon, dar mută şi paharul de pe masă pentru a nu-l vărsa! Se obține în acest mod o variație în mişcarea altfel previzibilă a personajelor. Remarcă şi faptul că, deşi întreaga secvență este filmată dintr-un *plan apropiat*, există şi un *planul îndepărtat* în care descoperim pe câțiva dintre participanții la bal, pentru ca spectatorul să îşi dea seama mai lesne de locul unde se petrece scena.
3. Între secundele 60 şi 66, Pampon este filmat din spate, iar Crăcănel din față, pentru că, deşi nu vorbeşte, mimica lui este mai importantă în aceste momente decât replicile partenerului. Se foloseşte însă *planul apropiat* şi nu *prim-planul* pentru a putea fi observată simultan mişcarea ambelor personaje.
4. În secunda 70 se produce trecerea bruscă de la filmarea de *ansamblu* la *focalizarea* pe chipul lui Pampon. Modalitatea este *tăietura de montaj*, astfel încât, deşi camera se mişcă puțin, scena este totuşi dinamică. Este momentul când Giugaru rosteşte amenințător: *O să-ți rup oasele… Oasele am să ți le rup!* Urmăreşte *prim-planul* cu mimica personajului pentru a constata dacă este în acord cu replica rostită. Observă totodată şi că *prim-planul* cuprinde atât fața, cât şi linia umerilor.
5. După mai multe *planuri generale,* în secundele 108 – 111 camera se apropie iarăşi brusc pentru a da spectatorilor posibilitatea să urmărească jocul actorilor, în *prim-plan*.
6. Din secunda 120 până la finalul secvenței (secunda 190), camera de filmat este mai puțin mobilă, întrucât cei doi s-au împăcat şi hotărăsc să se coalizeze împotriva Bibicului. Scena nu este totuşi statică, dar dinamismul se obține prin *montaj*: se trece rapid de la un *prim-plan* la altul, iar *coloana sonoră* cuprinde atât rumoarea balului, cât şi muzică, aceasta având drept scop să sublinieze starea de spirit a personajelor. Remarcă însă faptul că, deşi în *planul îndepărtat* se află o sală de bal, în majoritatea timpului ceea ce se aude nu este muzica balului, ci un acompaniament sonor al cărui rol este să sublinieze starea de spirit a personajelor. În această ultimă secvență importante sunt totuşi mimica şi tonalitatea vocilor actorilor.

O femeie! dama de verde!

1. *În fața frizeriei lui Nae Girimea şi apoi în salon* (secundele 250 – 260). Se aude cântecul greierilor. Observă că este prima oară până acum când în film îşi fac apariția sunete „naturale”.
2. Din momentul în care cele două rivale s-au recunoscut (secunda 268), coloana sonoră încearcă să subliniază tensiunea. Secvența nu este însă deloc dramatică, iar muzica, voit teatrală, are rolul de a accentua comicul situației.
3. Preludiul *încleştării* (între secundele 310 şi 322) este filmat cu o cameră mobilă conferind scenei dinamism. Muzica devine mai teatrală. Şi pe această cale regizorul amplifică efectul comic.

Evaluare curentă. Aplicații

1. În grupe de câte patru – cinci colegi, discutați şi întocmiți o listă de două – trei opere literare care au stat la baza unor creații cinematografice pe care le-ați vizionat.
2. Extindeți discuția la nivelul întregii clase. Care dintre cele două creații o considerați mai reuşită, pentru fiecare caz în parte: cartea sau filmul?
3. Motivați-vă opțiunea, indiferent care a fost aceasta, prin argumente care să aibă în vedere, în cazul creației literare, *tema, motivul, viziunea despre lume, elementele de construcție a subiectului şi a personajelor*, iar în cazul creației cinematografice, *scenariul, regia, imaginea, coloana sonoră* şi *jocul actorilor*.
4. Scrieți o cronică cinematografică de maximum 30 de rânduri despre un film vizionat în ultima lună, care să poată fi eventual publicată în revista liceului vostru/ sau despre filmul ***D-ale carnavalului*** (1958).
5. ***Orele***, *un film cu Nicole Kidman, Julianne Moore, Meryl Streep, Ed Harris, Jeff Daniels.*
   Palmaresul filmului este impresionant: şapte nominalizări şi două Globuri de Aur, pentru cel mai bun film-dramă şi pentru cea mai bună actriță în rol principal (Nicole Kidman). Nominalizat de nouă ori la Oscar, a câştigat tot pentru cea mai bună interpretare a rolului principal feminin (Nicole Kidman). Printr-un bine condus montaj paralel, asistăm la întâmplările petrecute în câte o singură zi din viața a trei femei care trăiesc în epoci diferite. Această zi este definitorie pentru destinul celor trei protagoniste, evenimentele trăite oferind revelația motivului pentru care, într-o societate dominată de prejudecăți şi false principii morale, le lipseşte capacitatea să se bucure de dragostea soților şi copiilor lor. Un joc actoricesc de cea mai înaltă clasă, un scenariu de excepție (adaptat după romanul de succes, ***Orele*** *al lui Michael Cunningham, publicat în România de Editura Polirom) fac din acest film o delectare pentru orice cinefil şi un eveniment cultural care nu trebuie ratat.*

a. Identifică două informații pe care le consideri a fi importante, din punctul de vedere al unui spectator, şi justifică-ți alegerea pentru fiecare caz în parte.
b. Indică două motive pentru care ai dori să vizionezi/ nu ai dori să vizionezi filmul ***Orele***, utilizând numai informații oferite de textul de mai sus.

6. ***Alice in Tara Minunilor:*** *aventuri, fantastic. SUA, 2010. Regia: Tim Burton. Cu: Johnny Depp, Helena Bonham Carter, Anne Hathaway. Durata: 108 min. Alice, o tânără de 19 ani, se pregătește pentru o petrecere în înalta societate. Aflând că părinții ei doresc să îi aranjeze o nuntă cu unul dintre nobilii bătrâni și anoști prezenți la eveniment, Alice fuge de acasă, urmărind un iepure alb. Ea intră într-o scorbură și ajunge în Țara Minunilor, un loc pe care, deși nu-și mai amintește, l-a mai vizitat și în urmă cu 10 ani. Printre cei care îi urează „bun venit înapoi" sunt Pălărierul Nebun, Regina Albă și Pisica de Chesire. Alice pornește într-o călătorie extraordinară pentru a-și clarifica viitorul și pentru a opri dominația violentă a Reginei Roșii.*
a. Identifică două informații pe care le consideri a fi importante, din punctul de vedere al unui spectator, şi justifică-ți alegerea pentru fiecare caz în parte.
b. Indică două motive pentru care ai dori să vizionezi/ nu ai dori să vizionezi filmul Alice in Tara Minunilor, utilizând numai informații oferite de textul de mai sus.

CRONICA DE FILM

Titlu original: **FACE/ OFF**
Gen: acțiune/ thriller
Regia: John Woo
Durata: 138 minute
Producție: USA, 1997

Face/ Off *are ca punct de plecare ideea unei operații estetice radicale prin care fața agentului FBI Sean Archer (John Travolta) este schimbată la propriu cu aceea a lui Castor Troy (Nicolas Cage), terorist internațional imprevizibil şi sofisticat, amator de puneri baroce în scenă ale propriilor atentate. Transferul de chipuri creează însă o situație insuportabilă: cei doi sunt nevoiți să trăiască purtând fiecare chipul dușmanului său de moarte. De unde şi titlul original, echivalat în româneşte printr-un nefericit* ***Față în față****, mai potrivit pentru afişul unei producții cu Lorenzo Lamas decât pentru un film al hongkonghezului Woo.*

Dincolo de această premisă cam elucubrantă, Woo demonstrează însă că filmul „de artă" şi blockbusterul *nu sunt tocmai ireconciliabile şi că explozia roşie a unei bărci cu motor pe fondul unui cer azuriu poate declanşa şi alt tip de emoții decât cele provocate de creşterea nivelului de adrenalină. În ultimii ani o asemenea*

Afişul filmului *Face/ Off*

*performanță n-a mai reuşit decât Brian de Palma cu al său **Mission: Impossibile**, în care neverosimilul scenariului era în permanență compensat de formalismul estetizant al scenelor de acțiune.*

*Dar ceea ce izbutea de Palma printr-o rigoare elegantă şi pe alocuri impersonală, Woo reuşeşte prin teatralism voit. Cele mai bune momente ale filmului sunt acelea în care imaginația sa flamboaiantă pare să uite de orice convenții, dând naştere unor îngemănări delirante de situații. O confruntare sângeroasă are loc într-o biserică plină de porumbei, o şalupă în flăcări plonjează vertical în apă, iar Cage/ Troy e ,,supt" într-un tunel metalic de paletele unui uriaş ventilator. Ceva mai târziu acelaşi Cage, devenit între timp Sean Archer, protejează un băiețel de infernul unui violent schimb de focuri, punându-i pe urechi căştile unui casetofon; copilul se plimbă printre gloanțe şi cadavre mutilate, ascultând **Somewhere over the Rainbow**, iar melodia se substituie treptat zgomotului asurzitor al pistoalelor.*

Woo mizează de altfel foarte mult pe teatralismul voit al situațiilor, dar reuşeşte mereu să se mențină pe acea linie greu sesizabilă care desparte drama de melodramă şi arta de clişeu. Ritmul este şi ei riguros controlat. Filmul este construit dintr-o serie de acumulări progresive de tensiune rezolvate prin reprize de acțiune explozivă (la propriu şi la figurat!), desfăşurate de fiecare dată, cu excepția confruntării finale, în spații închise şi labirintice. Iar rezultatul este absolut remarcabil. Supravegherea riguroasă a mişcărilor camerei şi montajul devin astfel esențiale.

*Marele merit al lui Woo rămâne totuşi alegerea actorilor (dintr-un interviu al său aflăm că producătorii se gândiseră inițial la …Alec Baldwin, ideea de a-l folosi pe Cage aparținându-i). Scăpați, unul din dramoletele subțirele şi comedioarele insipide gen **Phenomenon** şi **Michael**, celălalt din uniforma ,,maieu-mulat-pe-muşchi-de-oțel", obligatorie în închisorile lui Jerry Bruckenheimer, Travolta şi Cage fac aici două dintre cele mai bune roluri ale lor. În unul dintre cele mai frumoase momente, Cage/ Archer repetă obsedan(n)t sintagma-titlu; privirea lui halucinată şi teatralitatea elegantă a mâinii cu care încearcă parcă să-şi scoată o mască de pe față concentrează într-o scenă de câteva secunde întregul spirit al filmului. Prin contrast, Travolta/ Troy preferă registrul ironiei fine, pe linia **Pulp Fiction** şi **Get Shorty**. Pandant al suferinței înnăbuşite a lui Cage, Răul n-a fost niciodată atât de fermecător (vezi scena dezamorsării bombei în pas de dans); cu atât mai mult cu cât Travolta îşi deconstruieşte permanent propria imagine de* star *(căci marile dezavantaje ale lui Troy sunt… bărbia insuportabilă şi vocea!).*

*În fond, filmul mizează nu atât pe simpla schimbare a registrelor, eroul pozitiv care devine negativ şi viceversa , ci mai ales pe amestecul lor. Căci Archer/ Cage descoperă cruzimea lui Castor Troy, dar şi ataşamentul acestuia pentru fratele retardat, în vreme ce Travolta/ Troy are prilejul să experimenteze dragostea paternă. Astfel, **Face/ Off** ar putea fi modelul ideal al unei pelicule à tiroirs: un film care să vină în întâmpinarea ,,orizonturilor de aşteptare" ale fiecărui spectator, fie că ele cuprind acțiunea pură sau analiza de caracter cu accente metafizice. (M. I., **Cotidianul**, 6 martie, 1998)*

Evaluare curentă. Aplicații

Compară, într-un eseu de două – trei pagini, modalitățile de petrecere a timpului liber descrise de Nicolae Filimon în ***Scene din viața socială*** şi de I.L. Caragiale în ***Repausul dominical***.

Vei avea în vedere:

– descrierea contextului istoric în care sunt plasate întâmplările din cele două texte şi evidențierea diferențelor dintre lumile înfățişate;
– prezentarea a cel puțin patru situații concrete de viață care să ilustreze aceste diferențe;
– evidențierea atitudinii naratorilor față de cele povestite;
– exprimarea propriului tău punct de vedere despre cele citite;
– integrarea adecvată, în conținutul eseului, a minimum patru concepte operaționale/ structuri, selectate din următoarea listă, pe care să le evidențiezi prin subliniere: *comic, conversație cotidiană, dialog, ficțiune, locutor, monolog, monolog interior, replică (verbală, nonverbală, mixtă), schiță, verosimil.*

Notă! Se recomandă ca eseul să se încadreze în două – trei pagini. Ordinea integrării reperelor în cuprinsul lucrării este la alegere.

În vederea acordării punctajului pentru redactare, eseul trebuie să aibă minimum două pagini.

Scene din viața de ieri şi de azi

Sugestii pentru lectură suplimentară

- Ion Ghica – ***O călătorie de la Bucureşti la Iaşi înainte de 1848***
  Text de factură memorialisitcă, **Călătoria…** este o *scrisoare* către Vasile Alecsandri, în care se care povesteşte într-un mod agreabil, despre *„comunicațiile" dificile ca o robinsonadă* de acum un veac şi jumătate.
- I.L.Caragiale – ***D-ale carnavalului***
  Considerată la început o simplă farsă de carnaval, cu un exces de încurcături amoroase şi de quiproquo-*uri, piesa şi-a dezvăluit cu timpul nu numai însuşirile tehnice neobişnuite, dar şi gravitatea, căci semnificația întregului este şi aici una morală, vizând promiscuitatea sufletească, minciuna şi împăcarea lamentabilă, ca forme generale de a trăi.* (Florin Manolescu) Filmul lui Lucian Pintilie ***De ce trag clopotele, Mitică*** are ca punct de plecare acest text al lui Caragiale.

- Ion Marin Sadoveanu – ***Sfârşit de veac în Bucureşti***
  Roman al decedenței unei clase, boierimea, şi al ascensiunii burgheze, cartea aduce în prim-plan, prin personajul Iancu Urmatecu, un tip uman, parvenitul, care a făcut o carieră deosebită în literatura română.
- Ioan Groşan – ***Caravana cinematografică***
  Volumul cuprinde patru proze scurte dintre care cel puțin două, ***Caravana cinematografică*** şi ***Marea amărăciune*** sunt direct legate de tema discutată în acest capitol. Prima descrie, pe nu ton amar-ironic, scene din anii '50, cu mărunți activişti de partid care cutreieră satele pentru a „culturaliza masele" cu ajutorul filmelor de propagandă, „oficilități locale" şi oameni obişnuiți care încearcă să se adapteze la schimbările lumii, deşi nu înțeleg nimic din ce se întâmplă în jurul lor. A doua, având aparent iubirea ca temă, descrie, pe acelaşi ton amar-ironic, lumea mohorâtă a ultimului deceniu de comunism, la oraş.
- Paul Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici, Ioan Stanomir – ***O lume dispărută***
  Cei patru tineri autori îşi povestesc, fiecare, copilăria şi adolescența petrecute înainte de '89. Este o carte de factură memorialistică, de recuperare nonficțională a unei lumi ai cărei „zei" se numeau Brifcor şi Cico şi ale cărei repere, uitate azi, au fost reviste precum ***Cutezătorii*** şi ***Luminița***, blugii româneşti şi, rar, cei „originali", şoimii patriei, pionierii şi UTC-iştii, televiziunea bulgară şi sârbă la care se privea Campionatul mondial de fotbal, bomboanele Tic-Tac, dar şi demolările de coşmar, defilările de 23 August şi cozile.

Modulul 4

AVENTURĂ, CĂLĂTORIE

FICȚIUNEA LITERARĂ

Balta-Albă de Vasile Alecsandri

LIMBĂ ŞI COMUNICARE
Povestirea

Toate pânzele sus! de Radu Tudoran

LIMBĂ ŞI COMUNICARE
Rezumatul

FICȚIUNE ŞI REALITATE

Metropole – Paris de Liviu Rebreanu
(texte memorialistice: memorialul de călătorie)

LIMBĂ ŞI COMUNICARE
Receptarea diverselor tipuri de mesaje:

- schema comunicării concepută de Roman Jakobson
- factori care înlesnesc sau perturbă receptarea

[Relația cultură – ficțiune – publicitate]
(texte jurnalistice: anunțul publicitar)

TEXTE AUXILIARE

Marea ca factor spiritual de Nicolae Manolescu

>>> *Ficțiunea literară*

Înainte de text

1. Cuvintele din lista de mai jos aparțin câmpului semantic al *călătoriei*. Asociază verbul corespunzător fiecăruia dintre ele, pentru a descoperi *scopul* călătoriei:
   – explorare - ……
   – căutare - ……
   – cucerire - ……
   – distracție - ……
   – aventură - ……
   – cunoaştere - ……
2. Descrie oral *locul* (real sau imaginar), *timpul şi scopul* unei călătorii pe care ți-ai dori să o realizezi.
3. În funcție de scopul călătoriei pe care o doreşti, plasează-te într-una dintre categoriile: *exploratorul, savantul, cuceritorul, căutătorul de comori, justițiarul, misionarul, novicele, solul/ diplomatul, negustorul, vânătorul, navigatorul, jurnalistul, turistul, hoinarul*.
4. Alcătuiți echipe de 6 elevi; consultați-vă pentru a completa spațiile libere de mai jos, pe baza experienței personale, a cărților sau a filmelor de aventuri şi de călătorie cunoscute de voi. Comparați rezultatele obținute de fiecare echipă.

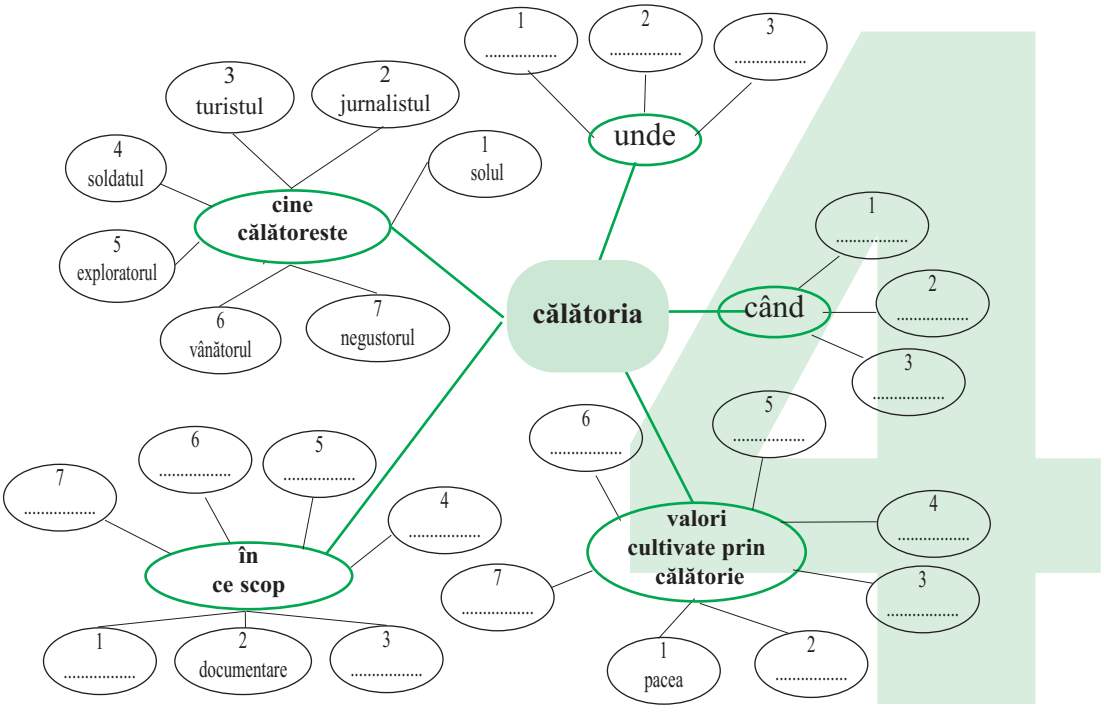

BALTA-ALBĂ

(1847)
de Vasile Alecsandri
(fragment)

Vasile Alecsandri (1818/ 1821-1890), poet, prozator şi dramaturg. Personalitatea sa domină perioada paşoptistă, în plan literar şi cultural. Prin varietatea temelor abordate, prin diversificarea speciilor în toate genurile literare, el a contribuit nu numai la dezvoltarea literaturii române, ci şi la educarea publicului ce urma să o recepteze. Poate fi considerat un precursor în diferite domenii ale literaturii.

Deşi a fost considerat, în epocă, poet reprezentativ al generației paşoptiste şi unul dintre întemeietorii teatrului românesc, ulterior, G. Călinescu apreciază proza drept *cea mai durabilă parte a operei* lui Alecsandri. De asemenea, criticul observă că *în substanță toate narațiunile sale sunt jurnale de călătorie,* gen la modă pe atunci, în care îşi revarsă *toate darurile: umor, pictură, înlesnire orientală de povestitor*.

Călător pasionat, Alecsandri îşi transpune impresiile în jurnale sau memorii de călătorie despre spațiul românesc (***O primblare la munți***) sau despre ținuturile exotice (***Călătorie în Africa***); chiar şi proza de ficțiune are un punct de plecare memorialistic şi turistic (povestirea ***Balta-Albă***, nuvelele ***Buchetiera de la Florența, Borsec,*** începutul de roman ***Dridri*** etc.).

Povestirea ***Balta-Albă*** este *istoria voiajului* de *24 de ceasuri* al unui *zugrav/pictor* francez, la Balta-Albă, în Valahia, la mijlocul secolului al XIX-lea, într-un ținut plin de *contrasturi originale*. „Aventura" are două părți: drumul parcurs până la Balta-Albă (fragmentul reprodus în manual) şi descrierea societății pe care personajul o descoperă acolo.

Cititorul contemporan al povestirii realizează, împreună cu tânărul francez, o călătorie într-un spațiu necunoscut. În plus, lectura povestirii îi oferă şi posibilitatea de a călători în timp. La diferențele de ordin cultural evidențiate în povestire, se adaugă diferențele de ordin istoric, dintre aspectele lumii înfățişate în text şi ale lumii cunoscute de cititor.

Într-o sară din luna trecută eram adunați mai mulți prietini, toți lungiți pe divanuri, după obiceiul oriental, şi înarmați cu ciubuce mari, carele producea o atmosferă de fum vrednică de sala selamlicului *a unui paşă. Afară cerul era învălit de nori vineți, care se spărgea deasupra Iaşului* [...].

Pintre noi se găsea un tânăr zugrav franțez, care pentru întâia dată ieşise din țara lui spre a face un voiaj în Orient.

– Domnilor, ne zise el, vă mărturisesc cu ruşine, că, păn-a nu veni în țările d-voastre, nici nu prepuneam că se afla în Evropa o Moldavie şi o Valahie. Dar nu mă plâng nicidecum, de vreme ce, ca un nou Columb, am avut plăcere a descoperi eu însumi aceste frumoase părți a lumei şi a mă încredința că, departe de a fi locuite de antropofagi, ele cuprind în sânul lor o societate foarte plăcută.

– Domnule, răspunse unul din noi, nu te încrede aşa lesne în descoperirea d-tale, pentru că cine ştie dacă păn-în sfârşit nu-i fi pus în frigare şi ospătat de sălbaticii acestor țări? [...]

– Cu toate aceste, păn-a nu mă face jertfa descoperirei mele, dați-mi voie să vă istorisesc şi eu partea cea mai curioasă din călătoria mea.

Plecând din Paris spre a întreprinde un voiaj în Orient, lucru ce, precum ştiți, s-au făcut astăzi de modă, am agiuns bun sănătos la Viena; şi de aici m-am îmbarcat pe un vas de vapor cu gând de a coborî Dunărea păn-în Marea Neagră, făr-a mă opri nicăire. […]

Voi mărturisi însă că, cu cât mă depărtam de centrul Europei şi mă apropiam de țările d-voastre, curiozitatea mea creştea. În toate părțile videam o altă lume pe care nici o visasem. Din toate părțile auzeam răsunând pe podul vaporului cuvintele: valah, Valahia şi, în neştiința mea vrednică de veacul de aur, nu înțălegeam ce însămna acele enigme, pentru că eu eram încredințat că, de la granița nemțască şi până în Marea Neagră, se întindea numai Turcia Evropei.

În sfârşit căpitanul, ce vorbea puțin franțuzeşte, îmi tălmăci că pământul ce se videa de-a stânga noastră se numea Valahia şi că era locuit de un neam de oamini cu totul străini de națiа otomană!... Să

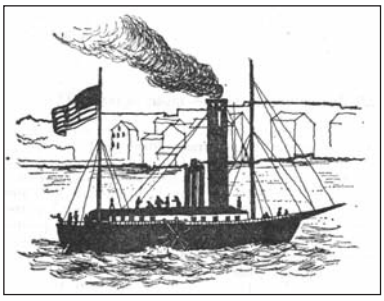

Oprindu-se vaporul la Brăila...

vă spun mirarea mea la această descoperire e peste putință! Atâta numai voi mărturisi că, de-aș fi avut atunci sub mână pe profesorul meu de geografie, l-aș fi aruncat în Dunăre!

Din ceasul acela mă sâmții cuprins de un dor nemărginit de știință și hotărâi a studia cu de-amăruntul această țară necunoscută mie și acel neam de oamini atât de nou pentru mine.[...]

Oprindu-se vaporul la Brăila, mă hotărâi a mă coborî pe uscat și a întrerupe călătoria mea în Orient, pentru a mă rătăci câtăva vreme în câmpiile Valahiei. Speram să întru într-o viață nouă și plină de întâmplări originale. Mă pregăteam a-mi apăra zilele împotriva fearelor primejdioase și a cetelor de hoți ce gândeam că aș întâlni în calea mea. Îmi încărcai deci pistoalele și sării din corabie pe pământ, cu gând de a răsturna gios pe cel dintâi valah ce s-ar înainta spre mine... Nici unul din oaminii adunați pe mal nu mă băgă în samă și, în loc de dușmani, mă trezii față-n față cu consulul francez din Brăila, carele, cunoscându-mă de compatriot, mă pofti la dânsul acasă.

La consulat se afla adunați mai mulți străini care vorbea cu mare entuziasm de o baltă făcătoare de minuni ce se descoperise în Valahia, de vro câțiva ani, și care se numea Balta-Albă.

După zisa acelor prietini a domnului consul, peste zece mii de oamini se găsea acum împregiurul acelei bălți și se lecuia, văzându-i cu ochii, de tot soiul de patimi. În acel izvor de tămăduire orbii câștigau vederile, surzii auzul, ologii picioarele, bătrânii puterile! ș. c. l.

Cum auzii pomenind de o asemine minune, rugai pe d. consul să-mi înlesnească vreun chip de a mă duce îndată la Balta-Albă și, peste o giumătate de ceas, un arnăut întră în salon vestindu-mi că trăsura era gata. Îmi luai un sac de drum și mă coborâi iute în uliță.

Când acole, ce să văd?... În loc de malpost[1]*, sau de diligență, o cutioară plină de fân, pe patru roți de lemn cu schițile stricate. Patru cai mici, numai oasele și pelea, pe care erau săpate urme adânci de bici, și un om sălbatic, bărbos, strențeros și înarmat cu un harapnic lung de un stânjin!… Acesta era echipajul meu! Rămăsei încremenit la o așa ciudată privelişte, dar consulul ce se coborâse după mine începu a râde și, încredințându-mă că acela era chipul de a călători în Valahia, mă îndemnă a mă sui în căruță.*

– N-ai grijă, adăugă el; cu trăsura aceasta primitivă și cu caii aceştia care samănă mai mult a nişte mâțe postite, îi face un drum de care ți-i aduce aminte cât îi trăi. Ține-te bine, însă!

Primii aceste sfaturi ca o glumă din partea compatriotului meu și, clătinând din cap, drept semn de îndoială, mă aruncai în cutie, strigând la postaș: Allons[2]!

Deodată căruța fugi de sub mine ca un șerpe! iar eu, făcând în aer o tumbă neașteptată, mă trezii pe pave. Ce se întâmplase? nu știu. Atâta numai îmi aduc aminte că, în vreme cât m-am sculat din colb, amețit și zdruncinat, echipajul meu se făcuse nevăzut.

Consulul își ținea șoldurile de râs, și oamenii din uliță, care fuseseră față la această întâmplare comică, ziceau hohotind: neamțo[3] dracoli.

---

1. *malpost* (fr.) – trăsură de cursă, obișnuită în epocă, în țările din Apus
2. *Allons!* (fr.) – Haidem!
3. *neamț*, s.m. – denumire dată în secolul al XIX-lea occidentalilor, în țările române

...săltând din hopuri în hopuri...

Dicționar literar

Povestire – specie a genului epic în proză. Este o narațiune subiectivizată (făcută din unghiul povestitorului, implicat ca martor sau ca protagonist al întâmplării), care se limitează la relatarea unui singur fapt epic. În povestire, se acordă importanță naratorului și actului narării. Întâmplările și situațiile (uneori neobișnuite), în care sunt implicate puține personaje, sunt situate într-un plan al trecutului, principala caracteristică a povestirii fiind evocarea.

Relația narator-receptor este strânsă și presupune:

• *oralitate* – aparența de dialog între narator – receptor/ ascultător; narațiunea la persoana I; importanța elementelor nonverbale și paraverbale;

• *ceremonial* – dialogul este susținut de un sistem de convenții (apariția povestitorului, împrejurările care declanșează povestirea, formulele de adresare etc.);

• *atmosferă* – naratorul „regizează" o anumită tensiune, întreține suspansul pe tot parcursul povestirii, pentru a capta atenția și interesul receptorului (ascultătorului, cititorului).

Peste zece minute căruța veni înapoi că să mă ieie de a doua oară. Postașul se zbuciuma de râs pe cal; iar eu, astfel eram de tulburat, încât mi se părea că și roțile râdea scârțâind de mine!

Mă urcai în sfârșit de iznoavă pe cuibul acel de fân; dar de astă dată mă apucai cu mânile țapăn de căruță: Allons!

– Alon, domnule! *strigă postașul și, înțepenindu-se în scări, și chiuind ca un furios, și pocnind grozav din harapnic, el porni ca o bombă.*

– *Ce să vă spun domnilor?... De când sunt nu mi-am închipuit o alergare așa de infernală, un lucru atât de original!*

Într-un nor de colb ce sbura pe fața pământului, caii alerga ca și când a fi întrat dracul într-înșii; căruța fugea încât nu mai avea vreme să scârție; roțile se alunga, săltând din hopuri în hopuri și azvârlindu-mă în sus ca pe o minge; surugiul țipa, vorbea, pocnea de asurzea câmpii; iar eu... dacă mi-ar fi fost cu putință să mă las cu mâna de trăsură și s-o bag în buzunariul cu pistoalele, aș fi întrat într-un păcat, negreșit. Un vârtej grozav mă cuprinsese în sânul acelui steple-chasse[1] *diavolesc; ochii îmi ieșea din cap, crierii mi se clătina ca o apă într-o garafă, șoldurile mă durea, dinții îmi clănțănea, urechile îmi țiuia; și de câte ori mă văitam la vreun hop mai adânc, de câte ori strigam:* ai, ai! *postașul îmi răspundea:* hai, hai, domnule! *și bătea caii din nou, și chiuia încă mai sălbatic, și căruța fugea încă mai iute, și eu amețeam încă mai tare.*[...]

Soarele acum asfințise, și luna împreună cu stelele se arătaseră pe cer, întocmai ca niște privitori pe băncile unui teatru. Mi se părea că toate planetele se uita cu ochii strălucitori la mine și asista la epizodul voiajului meu ca la cea mai poznașă comédie de pe fața pământului. Și astfel îmi vuia capul din pricina zdruncinărilor ce sufeream, că mi se părea că aud din vreme în vreme un hohot lung și răsunător deasupra capului meu!

Cu toate aceste, târziu, pe la vro zece ceasuri de noapte, am agiuns pe malurile unei bălți late, care steclea ca o tabla de argint la razele lunii. Postașul mă întrebă prin sămne unde să mă ducă? Eu, care credeam că Balta-Albă *era numele unui târg, precum Marienbad, sau Ems, sau Baden, îi răspunsei:* à Balta-Alba. *Și mărturisesc că în acest răspuns erau cuprinse toate sperările mele: sperarea de a scăpa de salturile mortale a căruții; sperarea de a mânca un biftec la tractir și mai ales dulcea sperare de a mă odihni o noapte întreagă pe un pat elastic ș. c. l. Uitasem acum că mă găseam într-o parte a lumii în care, cu câteva ceasuri mai înainte, visasem lupte cu sălbatici și cu feare răpitoare.*

Încă o fugă bună de cal și am sosit într-un sat alcătuit de bordeie coperite cu stuh și coronate de cuiburi de cocostârci. Forma bizară a acelor locuinți, pintre care se înălța o mulțime de cumpene de fântâni, ca niște gâturi de cucoare urieșe; urletul cânilor ce alerga pe sub garduri; ciocănitul barzelor care-și da capul pe spate la razele lunii și, într-un cuvânt, amestecul acel de umbră și de lumină, care da lucrurilor o privire fantastică, mă făcură să mă cred în altă lume. Când mă trezii însă din acea uimire plăcută, mă văzui sângur în mijlocul unei piețe neregulate și plină de schini. Postașul îmi descărcase bagajul lângă mine și se făcu nevăzut cu căruță cu tot.

---

1. *steple-chasse* (în engleză *steeple-chasse*) – cursă cu obstacole

...îmi făcui drum cu bățul pintre claia de câni...

Inchipuiți-vă, domnilor, poziția mea. Străin, într-un colț de pământ necunoscut mie, rătăcit într-un sat unde nu se zărea nici țipenie de om, încungiurat de vro douăzeci de câni care voia numaidecât să afle ce gust are carnea de franțez, neștiind nici limba, nici obiceiurile locului! Inchipuiți-vă toate aceste împrejurări pe capul unui om şi mă veți crede lesne dacă v-oi spune că admirarea poetică ce mă cuprinsese deocamdată, se prefăcu într-o grijă, vară primară cu spaima.

Fiind însă că țălul meu, viind la Balta-Albă, nu era de a petrece noaptea în convorbire sufletească cu stelele, îmi făcui drum cu bățul pintre claia de câni ce îmi aținea calea şi mă hotărâi a-mi căuta, eu sângur, vreo ospeție. Pornii deci pin sat, țiindu-mi sacul de drum într-o mână şi având drept tovărăşie un escadron de câni ce-mi arăta dinții lor ascuțiți, ca dovadă de plăcerea ce ar fi avut a-i înfige în mine.

Un ceas întreg am umblat ca o nălucă pintre gardurile satului, când sărind peste o vacă culcată în mijlocul uliții, când trezind vreun cucoş adormit, care sărea spăriet de pe gard pe casă, când împedecându-mă de giugul unui car lăsat în drum, când ferindu-mă de a pica într-o fântână, pentru că am păcatul de a nu videa prea bine noaptea. Dar în zădar! nici una din acele case nu avea înfățoşare de tractir; şi, după o lungă primblare, rămăsei încredințat că ceea ce căutam nu se afla în Balta-Albă!

„Diable![1] ziceam în mine, se vede că sunt osândit a împlini, în astă noapte, rolul lui Acteon din mitologie!" Şi de ciudă începusem a-mi descărca mânia asupra cânilor ce se obrăznicea mai mult în privirea persoanei mele, când deodată zării o caleaşcă cu şese cai şi întovărăşită de un călăreț care venea în partea mea.

Abie avui vreme a mă da în lături, şi echipajul şi omul cel călare trecură ca un fulger pe lângă mine, lasând în văzduh câteva note armonioase de glasuri femeeşti şi câteva fragmente de o veselă convorbire ce mă pătrunseră de mirare şi de bucurie... Acele cuvinte ce auzisem în treacătul trăsurii erau franțeze!

Ah, domnilor! nu poate cineva să-şi închipuiască fericirea ce umple inima unui om rătăcit într-o țară străină, când el aude deodată limba patriei sale!... Eu am nebunit când am auzit fără veste: „ah, c'est charmant! c'est adorable! c'est original!" şi, în exaltarea mea, am început a alerga după caleaşcă, răcnind: „arrêtez!"[2]

Echipajul nu se opri, dar cavalerul se întoarse înapoi şi, alergând spre mine, strigă: „qui appele?"[3]

– Un compatriote, îi răspunsei, un français!

Cavalerul se apropie.

– Ce poftești? mă întrebă el.

– Iubite compatriotule, îi zisei, fiindcă Dumnezău au binevoit ca să ne întâlnim în fundul Evropei şi într-un pustiu ca acesta, îndreaptă-mă, te rog, la vreun tractir, pentru că de vro două ceasuri, de când am sosit aici, nu am întâlnit altă zidire însuflețită decât cânii de care mă vezi încungiurat.

– Domnule, nu am onor a fi compatriotul d-tale şi totodată nu pot să te duc la tractir, după cum doreşti, pentru că nu s-au râdicat nici

---

1. *Diable!* (fr.) – *Drace!*
2. *arrêtez!* (fr.) – *opriți!*
3. *qui appele?* (fr.) – *cine strigă?*

unul păn-acum la Balta-Albă; dar dacă vrei să găzduieşti într-o casă țărănească, ca toată lumea, pot să te slujesc.

– Cum nu, domnule? îți voi rămânea prea recunoscător, mai ales că m-am săturat de stele.

Tânărul cavaler puse atunci mânile la gură în formă de trombă şi strigă: „străjer!" La răcnitul lui cânii lătrară din toate părțile, cocostârcii spărieți ciocăniră în toate cuiburile şi un om se ivi de după un gard; dar ce om! o matahală naltă, groasă, spătoasă, bărboasă, fioroasă!

Acea nălucă, înarmată cu un ciomag cu care ar fi turtit un buhai, îşi scoase căciula dinaintea noastră şi ascultă poroncile călărețului cu un aer de supunere, aruncând din vreme în vreme o căutătură sălbatică în partea mea.

Ce vorbeau amândoi împreună? Ce puneau ei la cale pentru mine? Nu ştiu; dar căutăturile posomorâte a străjerului deşteptară în inima mea oarecare sâmțiri de îndoială şi mă siliră a băga mâna în buzunariul cu pistoalele.

Peste câteva minute, călărețul îmi zise: „Domnule, altă casă neocupată nu se află acum aici decât bordeiul acestui străjer; mergi cu dânsul şi noapte bună". După aceste, el se închină zâmbind, răpezi calul în galop şi se depărtă în câmpii, fără a-mi da măcar vreme de a-i mulțămi.

Iată-mă-s de a doua oară într-o poziție destul de critică; față-n față cu un soi de urieş îngrozitor, care căta la mine, pare că ar fi vroit să mă înghită dintr-o îmbucătură. Dar nu-mi perdui cumpătul astă dată, căci, făcând două pasuri îndărăpt, mă pusei într-o poză teatrală şi-l măsurai cu ochii de câteva ori, vroind a-l face să înțăleagă că nu-mi era frică de dânsul. El, însă, nebăgând în samă pantomima ce făceam, se porni cu mare linişte către casa lui, zicându-mi ca postaşul: „hai, domnule!"

„Hai, domnule!" îi răspunsei dârz şi cu un glas pe care căutam a-l face cât se putea mai gros, şi mă dusei pe urma lui. Agiunserăm curând la un bordei a cărui descriere nu voi face-o, pentru că, dintăi, mi-ar fi peste putință, şi, al doile, fiindcă pentru d-voastă ea ar fi de prisos. Cât în privirea impresiilor ce-mi făcu acea locuință primitivă, vi le pot lesne tălmăci, fiindcă şi acum păstrez suvenire proaspete de ele. Şi spre dovadă vă rog, domnilor, să priviți sămnul roş care îmi decorează fruntea.

Această impresie am primit-o când am întrat înlăuntrul casei străjerului. Uşa fiind prea gios şi fruntea mea prea sus, amândouă s-au ciocnit ca două bile pe un biliard, făcând un carambol, care, prin efectul său retrograd, m-au trimis să cad în ogradă, cu zece pasuri în urmă.

Amețit de această lovire neaşteptată, am întrat şovăind în sângura cameră ce alcătuia apartamentul străjerului şi bojbăind pin întuneric, m-am aruncat cu desperare pe sângurul pat ce-i slujea de mobile; dar îndată am şi răcnit aşa de tare, încât străjerul au alergat lângă mine, spăriet şi cu un tăciune aprins în mână... Îmi sfărmasem toate ciolanele din trup, căci patul era din lemn, fără aşternut, fără perne, fără nimic!

Străjerul, însă, înțălegând pricina văitărilor mele, începu a râde ca un urs, zicând: „nu-i nimic, nu-i nimic", aduse din tindă un țol şi o cergă, pe care le aşternu pe scândurile patului. Pe urmă ieşi din casă, adăugând iar: „Neamțo dracoli!" şi se depărtă în sat. El îşi

Dicționar literar

Ironie – formă a comicului; constă în contrastul dintre ceea ce spune aparent un enunț şi adevăratul lui sens pe care destinatarul mesajului îl descifrează cu ajutorul contextului şi al tonului;

• simularea acordului cu un punct de vedere al cărui ridicol este astfel mai pregnant scos în evidență;

• prin ironie, vorbitorul lasă să se subînțeleagă contrariul a ceea ce spune; atitudinea ironică este critică.

Autoironie – formă a ironiei în care vorbitorul, conştient de propriile defecte, le ia în derâdere, dar satirizează indirect şi defectele altora.

făcuse datoria de gazdă; îmi dase tot ce avea: casă, pat, aşternut şi noapte bună! *Ce-mi trebuia mai mult?*

Această de pe urmă gândire şi mai ales truda ce pătisem toată ziua mă făcură să mă liniştesc peste câteva minute; şi dar, înarmându-mă cu răbdare, stâlcit, flămând, năcăjit, îmi aşezai sacul de voiaj drept pernă şi mă culcai încet, ca şi când aş fi fost de sticlă. Un somn adânc mă şi cuprinse îndată şi mă prefăcu într-un butuc păn-a doua zi.

Dimineaţa, pe la opt ceasuri, mă trezii într-un vuiet înfricoşat, într-o harmalaie infernală de sunete, de clopote de cai, de pocnete de bice şi de răcnite de oamini! Ce putea fi acel zgomot?… Casele ardea? Sau o bandă de sălbatici duşmani daseră năvală în sat?

Giumătate spăriet şi buimăcit de somn, ieşii iute afară, cu pistoalele în mâni; dar în loc de cele ce gândeam, văzui, plin de mirare, vro triizeci de trăsuri de toată forma: brisce, braşovance, carete, caleşte, toate înhamate cu câte patru, şese sau opt cai, şi toate îndreptându-se, în fuga mare, către o baltă ce steclea departe la razele soarelui.

Acea baltă era izvorul minunilor de care auzisem vorbind la Brăila cu atâta entuziasm! Mă pornii şi eu îndată pe urma trăsurilor, fără a şti lămurit ce făceam, pentru că de când pusesem piciorul pe pământul Valahiei, îmi perdusem de tot şirul ideilor. […]

Iată, domnilor, istoria voiajului meu la Balta-Albă. În 24 de ceasuri am văzut atâtea lucruri nepotrivite, atâtea contrasturi originale, că nu ştiu nici acum dacă Valahia este o parte a lumii civilizat sau de este o provincie sălbatică!

Dicţionar cultural

alteritate (din lat. *alteritas*, rădăcină *alter* – altul); identitate şi alteritate – noi şi ceilalţi

exotic, adj. – care se află într-o regiune foarte îndepărtată şi care impresionează prin aspectele neobişnuite, ciudate

exotism, s.n. – tendinţă în arta şi în literatura europeană, mai ales romantică, de a descrie privelişti şi obiceiuri din ţări exotice

Dicţionar

divan, s.n. – canapea fără spătar
ciubuc, s. n. – pipă (orientală) cu ţeava lungă
selamlic/ selamlâc, s.n. (înv.) – parte rezervată bărbaţilor şi musafirilor în casele turceşti
zugrav, s.m. (înv.) – pictor (de biserici)
antropofag, s.m. – canibal
enigmă, s.f. – taină, mister
diligenţă, s.f. – trăsură mare, acoperită, cu care se făcea în trecut transportul regulat de poştă şi de călători pe distanţe mai lungi; poştalion
harapnic, s.n. (reg.) – bici mare împletit din cânepă sau din curele, cu codirişteа scurtă şi cu şfichi de mătase la vârf
stânjen, s.m. – unitate de măsură pentru lungime, folosită înainte de introducerea sistemului metric, de aproximativ 2 m
surugiu, s.m. – vizitiu care conducea (călare pe unul dintre cai) diligenţele, poştalioanele sau trăsurile boiereşti
comèdie, s.f. (pop. şi fam.) – 1. întâmplare ciudată şi hazlie. 2. Spectacol public cu numere de circ , căluşei etc.
biftec, s.n. – felie de carne de vacă friptă
tractir, s.n. (înv.) – han; birt
escadron, s.n. – subunitate a unui regiment de cavalerie, corespunzând unei companii de infanterie
buhai, s. m. (reg.) – taur
pantomimă, s.f. – gen de reprezentaţie teatrală în care actorii exprimă diverse acţiuni dramatice prin gesturi sau mimică

Puncte de reper

Pentru scriitorii romantici din prima jumătate a secolului al XIX-lea, tema călătoriei exprimă dorința de evadare din cotidian şi o modalitate de căutare a noului. Atracția Orientului reflectă curiozitatea pentru teritorii necunoscute, îndepărtate, pline de mister şi de pitoresc.

Povestirea ***Balta-Albă*** este un text ficțional, scris în 1847 şi inspirat din impresiile pe care i le lasă perioada de odihnă petrecută în acest loc autorului, întors recent dintr-o călătorie în Occident. În povestire, rolul naratorului este conferit unui călător străin, *zugravul* (veche denumire pentru *pictor*) francez.

Prin utilizarea motivului literar al „călătorului străin", impus în scrierile iluminiştilor francezi din secolul al XVIII-lea (Montesquieu, ***Scrisori persane***), Alecsandri atribuie observarea critică şi satirică a propriei lumi (*orientale*) unei perspective exterioare şi prin comparație cu altă lume (*occidentală*).

Călătorul francez, ieşit din ținuturile natale, traversează spații necunoscute, întâlneşte o altă civilizație ale cărei caracteristici (*identitate*) le recunoaşte ca diferite (*alteritate*) în raport cu ale propriei civilizații.

Personajul complementar „călătorului străin" este „bunul sălbatic", pereche ce proiectează o imagine a alterității în universul ficțional.

Explorarea textului

Plecând din Paris spre a întreprinde un voiaj în Orient...

1. Dovedeşte că ai fost atent la prima lectură a textului, răspunzând corect la cel puțin trei dintre următoarele întrebări: cine povesteşte călătoria, cine călătoreşte, când călătoreşte, în ce scop, de unde pleacă, în ce direcție (destinația şi itinerarul), unde ajunge de fapt, cu ce mijloace de transport călătoreşte.
2. Prezintă oral un motiv pentru care ți-ar fi plăcut şi un motiv pentru care nu ți-ar fi plăcut să te găseşti în locul călătorului din narațiunea citită.
3. Identifică, în primul paragraf (descrierea inițială), elemente care sugerează atmosfera favorabilă povestirii unei întâmplări neobişnuite.
4. Observă în secvența dialogată formule de adresare (de inițiere sau de menținere a contactului verbal) utilizate de francez. Explică rolul lor în ceremonialul povestirii.
5. Consideri că prin întreruperea la Brăila a voiajului spre Orient, tânărul se dovedeşte un călător cu metodă sau cu fantezie? Motivează-ți opțiunea.
   Precizează cărui moment al subiectului îi corespunde secvența debarcării la Brăila.
6. Precizează cele trei părți ale itinerarului parcurs de zugravul francez, în călătoria sa din Occident spre ținuturile „exotice".
7. Modificarea treptată a scopului călătoriei în Orient, de la „modă" (snobism, plictiseală), la căutarea aventurii, este redată în text prin cuvinte sau sintagme care exprimă atitudinile străinului față Valahia, unde hotărăşte să facă o oprire neprevăzută inițial. Reciteşte prima pagină a narațiunii şi selectează patru asemenea sintagme, adecvate unor atitudini diferite.
8. Delimitează în textul citit episoadele relatării tânărului călător.
9. Stabileşte ideile principale pentru episoadele delimitate.
10. Rezumă în scris, în 20-25 de rânduri, fragmentul din manual.

Speram să intru într-o viață nouă şi plină de întâmplări originale.

1. Narațiunea este construită pe contrastul comic dintre ceea ce „speră" eroul aventurilor că va descoperi în noul spațiu în care pătrunde şi ceea ce întâlneşte aici. Selectează sintagme care exprimă stările sufleteşti contradictorii încercate de călătorul francez în diferite situații.
2. Precizează tipul uman căruia îi aparține călătorul din punctul de vedere al ocupației, al vârstei şi al originii sale. Explică în ce fel perspectiva sa asupra călătoriei este influențată de aceste trăsături.

…dați-mi voie să vă istorisesc şi eu partea cea mai curioasă din călătoria mea

1. Precizează modul de expunere predominant în povestirea citită.
2. Discutați în perechi despre ceea ce credeți că face farmecul povestirii citite: întâmplările în sine (subiectul) sau modul în care sunt povestite (actul narării). Motivați-vă alegerea prin exemple din text.
3. În povestirea ***Balta-Albă*** există doi naratori. Primul este un localnic cu identitate neprecizată (*noi*), în timp ce al doilea este un tânăr francez, personaj-narator al experiențelor sale în Valahia. Primul narator fixează cadrul favorabil (timp, loc, atmosferă, ascultători) pentru ca al doilea narator să relateze la persoana I o întâmplare neobişnuită, la care a participat ca protagonist.
   Consideri că personajul-narator oferă o perspectivă subiectivă sau obiectivă asupra întâmplării derulate în trecutul său apropiat? Motivează-ți opțiunea prin exemple din text.
4. Rolul descrierii într-un text epic poate fi de:
   – a crea atmosferă (descrierea inițială);
   – a crea suspans (pauza descriptivă, în interiorul unei narațiuni);
   – a portretiza un personaj (în interiorul unei narațiuni).
   Selectează, din text, câte un pasaj descriptiv pentru a ilustra fiecare rol şi găseşte câte un titlu potrivit.
5. Explică rolul procedeelor artistice (personificarea, hiperbola) în tabloul nocturn.
6. Selectează fragmente în care sunt evidențiate elementele verbale, nonverbale şi paraverbale, cu rol în susținerea **oralității**.

…îi face un drum de care ți-i aduce aminte cât îi trăi. Ține-te bine, însă!

1. **Comicul** presupune atitudinea critică a autorului față de un defect uman sau de moravuri sociale. Precizează un defect uman şi un aspect al societății a căror critică se realizează în povestire în mod indirect.
2. Precizează, în ordine, situațiile comice la care participă personajul-narator şi reacțiile acestuia în fiecare situație.
3. Comentează oral fragmentul de descriere a „echipajului”, având în vedere rolul expresiv al adjectivelor şi comicul de situație.
4. Prezintă efectul expresiv al verbelor în descrierea goanei nocturne în căruță.
5. Selectează din descrierea satului Balta-Albă două pasaje în care este prezentă **ironia** sau **autoironia**.
6. Scrie patru sinonime ale cuvântului *localnic*.
7. Identifică figurile de stil utilizate în portretul unuia dintre localnici (vizitiul, străjerul).

Dicționar literar

Povestire în ramă

• Formă de încadrare a uneia sau a mai multor narațiuni de sine stătătoare într-o situație de comunicare sau în altă narațiune, care constituie rama acestora; inserția/ includerea unei narațiuni în alta (rama) este anunțată prin formule de adresare specifice (*dați-mi voie să vă istorisesc şi eu partea cea mai curioasă din călătoria mea*).

• Tehnică narativă utilizată în culegerea de basme orientale ***O mie şi una de nopți*** sau, în spațiul occidental, în ***Decameronul*** de Giovanni Boccaccio.

8. Selectează, din text, scurte fragmente sau sintagme care exprimă opinia ,,călătorului străin" față de ,,sălbatici" şi invers.
9. Enumeră câteva trăsături ale tânărului călător, evidențiate în diferite momente ale subiectului sau etape ale ,,aventurii".
10. Pornind de la afirmația inițială a zugravului francez (*ca un nou Columb am avut plăcere a descoperi eu însumi aceste frumoase părți ale lumii*), precizează tipul de călător în care el se plasează. Reciteşte contextul afirmației pentru a înțelege dacă personajul exprimă ideea sau contrariul ideii în care crede de fapt.
11. Replica pe care un localnic o adresează călătorului francez confirmă opinia acestuia față de originalitatea lumii descoperite, care constă în coexistența civilizației şi a sălbăticiei.
    – Iată, domnule, o lume nouă, vrednică de a deştepta închipuirea d-tale de artist. […] *Iată o lume ce în ochii d-tale pare a fi sălbatică, dar care are soiul ei de civilizație deosebită. Aici ne găsim în împărăția contrasturilor celor mai originale; aici luxul şi sărăcia, durerea şi veselia, ideile noi şi ideile vechi, costumele Europei şi costumele româneşti, toate sunt* […] *mestecate la un loc şi produc un efect neînchipuit atât ochilor cât şi minții.*
    Exemplifică, pe baza textului, relația dintre civilizație şi sălbăticie în Valahia secolului al XIX-lea, dintre prejudecata străinului şi realitățile locului.
12. Găseşte un alt titlu potrivit povestirii citite, din punctul de vedere:
    – al întâmplărilor relatate;
    – al tipologiei personajului principal;
    – al propriilor impresii de lectură.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Redactează o scrisoare de circa 25 de rânduri adresată călătorului francez din secolul al XIX-lea, în care să descrii contraste ale lumii de astăzi, din spațiul autohton.
2. Realizează o **descriere**, de 10-20 de rânduri, în stil ştiințific, a unei o stațiuni balneo-climaterice. Pentru aceasta, vei respecta **etapele redactării unui text cu scop informativ**:
   a. pregătirea redactării (documentarea): culegerea informațiilor, prin consultarea unor lucrări (cărți, articole) de specialitate;
   b. alcătuirea planului de idei: aşezare, relief, tipul de lac, exploatarea turistică a zonei etc.;
   c. redactarea: ordonarea informațiilor; utilizarea termenilor de specialitate, a cuvintelor cu sens propriu; stilul obiectiv, impersonal (de exemplu: *Situat pe malul stâng al râului Buzău, Balta-Albă este un liman fluviatil, cu apă salmastră şi mâl cu valoare terapeutică.*);
   d. verificarea şi corectarea: recitirea textului redactat, urmărind corectitudinea informațiilor ştiințifice, a exprimării, dispunerea ideilor şi a informațiilor; corectarea

eventualelor erori ştiinţifice sau abateri de la normele de exprimare, ortografie sau punctuaţie;

e. elaborarea formei finale.

3. Referirea la profesorul de geografie sugerează cauza ignoranţei personajului-narator şi susţine rolul educativ al călătoriei. Ce fel de „şcoală" consideri că îi oferă călătoria unui tânăr?
4. Exprimă-ţi opinia despre dorul de aventură în spaţii exotice, respectiv, despre dorul de locurile natale. Poţi avea în vedere experienţa personală sau povestirea francezului şi afirmaţia sa: *Ah, domnilor! nu poate cineva să-şi închipuiască fericirea ce umple inima unui om rătăcit într-o ţară străină, când el aude deodată limba patriei sale!... .*

Dincolo de text

1. Citeşte următorul fragment:

Adevăratul călător e acela care, când porneşte la un drum, îşi propune să meargă unde l-a duce fantezia lui, astăzi spre răsărit, mâine spre apus, astăzi pe mare, mâine pe uscat. Iar cât pe acela care se jertfeşte de bună voie unui ţel întocmit după harta geografică, acela îl socot un curier însărcinat de a se purta pe sineşi ca pe un pachet dintr-un loc într-altul.

Pentru ca să nu intru şi eu în categoria plicurilor de poştă, dămi voie să urmez după placul meu şi să mă rătăcesc pe unde m-a duce condeiul. La aceasta mi-i zice că un bun călăreţ trebuie să ştie a stăpâni zburdările calului său; dar oi răspunde şi eu că din toate lighioanele lumii, condeiul este cel mai greu de cârmuit şi că ades e răsturnat cine vrea să-l înfrâneze.

(Vasile Alecsandri, ***Iaşii în 1844***)

- Scrie, în coloane diferite, însuşiri ale „adevăratului călător" în opinia lui Vasile Alecsandri, respectiv, în opinia ta. Ce asemănări sau deosebiri observi?
- Fragmentul dat este un text argumentativ, deoarece conţine exprimarea unei opinii despre „adevăratul călător" şi un argument. Formulează alt argument potrivit pentru susţinerea opiniei exprimate.
- Explică semnificaţia comparaţiei dintre scriitor şi călăreţ.

2. Realizează, pe o pagină, un **text cu scop informativ**, despre evoluţia mijloacelor de transport; completează-l cu ilustraţii potrivite.

Texte ficţionale şi nonficţionale pe tema călătoriei:

- roman de aventuri
- povestire
- povestire S.F./ roman S.F.
- călătorie parodică
- jurnal (note) de călătorie
- jurnal de bord
- memorial (amintiri) de călătorie
- reportaj
- itinerar
- ghid turistic

Limbă şi comunicare

POVESTIREA

1. mod subiectiv de comunicare, de transmitere a unei experiențe, a unei întâmplări;
2. povestire/ narațiune – mod de expunere specific genului epic;
3. specie literară.

Povestirea este nararea unor fapte sau întâmplări care s-au petrecut deja, în succesiunea lor, principala caracteristică a povestirii fiind evocarea; naratorul povesteşte viu, colorat, pentru ca receptorul să-şi poată reprezenta faptele.

Povestirea orală

Imaginează-ți următoarea situație:

Eşti provocat de colegi la o întrecere. Fiecare dintre voi trebuie să povestească *o călătorie cu peripeții*, pornind de la o experiență personală (reală sau imaginară) neobişnuită.

Înainte de povestirea ta, pregăteşte-te reflectând la următoarele aspecte:

- **Ce** vei povesti? (evenimentul ales, succesiunea întâmplărilor, urmările întâmplării în planul experienței personale)
- **Când şi unde** are loc evenimentul? (locul şi timpul acțiunii)
- **Care** este rolul tău? (protagonist, narator, narator – personaj sau martor)
- **Cine** participă la acțiune? (persoanele, relațiile dintre ele)
- **Cum** vei povesti? (punctul de vedere; dispunerea secvențelor narative, descriptive sau dialogate; corectitudinea exprimării şi claritatea enunțurilor, alegerea unui registru stilistic adecvat întâmplării: comic, sobru, macabru, detaşat etc.; utilizarea elementelor de comunicare nonverbală – gesturi, mimică şi paraverbală – ton, intonație, accent, pauze.

Pentru a convinge auditorul, trebuie să urmezi o serie de reguli (chei ale succesului unui povestitor):

- să alegi o situație corespunzătoare (o călătorie neobişnuită) şi să o plasezi într-un cadru adecvat;
- să captezi atenția ascultătorilor prin modul în care vei începe (o glumă, un proverb, o afirmație incitantă, o întrebare, negarea unui fapt unanim acceptat; de exemplu: *N-am crezut vreodată că …; Credeți că ceea ce vedem în filmele S.F. este exagerat? Ei bine, vă voi povesti ce mi s-a întâmplat şi veți vedea că…* etc.);
- să ordonezi logic şi cronologic întâmplările narate, astfel încât ascultătorii să poată urmări firul epic;
- să respecți echilibrul între părțile unei povestirii (relația introducere – cuprins – încheiere: începutul şi finalul sunt reduse, în favoarea derulării evenimentelor);

- să marchezi trecerea de la un moment la altul prin cuvinte cu valoare temporală (*la început, deodată, pe neașteptate, tocmai când, apoi, atunci, după un timp, chiar atunci, în cele din urmă* etc.), care întreține și atenția ascultătorilor;
- să utilizezi adecvat timpurile verbale (imperfectul este folosit în evocare, în prezentarea cadrului sau a personajelor; perfectul compus sau prezentul indică momente precise ale întâmplării; perfectul simplu redă rapiditatea cu care se petrece evenimentul; mai mult ca perfectul indică o acțiune trecută petrecută înaintea altei acțiuni trecute etc.), dar să optezi pentru predominarea unui timp trecut;
- să eviți repetițiile, pauzele prelungite de gândire și sunetele parazite asociate (*ă, î*) sau cuvintele parazite *(deci, adică, și*);
- să optezi pentru un stil narativ adecvat întâmplării și personalității tale (comic, sobru, macabru, detașat etc.), dar reține că umorul este cel mai potrivit când scopul comunicării este divertismentul (ca în povestirea ***Balta-Albă***);
- în povestire, ca tip al monologului oral, trebuie să respecți regulile acestuia (păstrarea contactului vizual cu ascultătorii, raportarea la reacțiile auditoriului), pentru a-ți autoregla/ adapta pe parcurs discursul.

Ascultarea povestirii

Fii atent când asculți povestirile orale ale colegilor tăi! Urmărește ideile expuse și în ce măsură regulile de mai sus sunt respectate. Reține alte „formule" de succes/ strategii de comunicare orală utilizate de colegi, pentru a le prelua și tu.

Dacă povestirea colegilor nu ți-a trezit interesul sau nu ți-a plăcut, identifică în lista de mai sus regulile de care nu s-a ținut cont. Identifică și alte posibile cauze ale insuccesului lor.

Fii un ascultător activ!

1. Privește-l cu interes și bunăvoință pe cel cu care vorbești sau pe care îl asculți povestind.
2. Taci! Nu întrerupe vorbitorul! Gândește-te ce ți s-ar întâmpla dacă ai fi întrerupt de un ascultător. Poți comenta sau pune întrebări la sfârșitul prezentării colegului.
3. Ai răbdare! Evită să tragi concluzii; ascultă-l pe cel care vorbește; formulează-ți răspunsul doar după ce ești sigur că ai auzit întregul mesaj.
4. Caută ideile principale! Evită să fii distras de detalii; concentrează-te pe problemele-cheie.
5. Lămurește ce *crezi* că ai auzit: pune întrebări; obține de la vorbitor confirmarea a ceea ce a spus de fapt; reformulează ceea ce crezi că a spus vorbitorul, pentru a te asigura că ai interpretat corect.
6. Fă abstracție de orice bruiaj (exterior – zgomote sau interior – propriile atitudini, prejudecăți și reacții emoționale la mesaj).
7. „Ascultă" simultan la cele trei niveluri: verbal, paraverbal, nonverbal. Un zâmbet, un gest pot „spune" altceva decât comunicarea verbală.

8. Învață să asculți: *auzirea* este pasivă; *ascultarea* este activă, cerând efort intelectual şi atenție.

Povestirea scrisă

Pentru a reda în scris povestirea expusă mai întâi oral, trebuie să urmezi alte **reguli şi etape:**

- **Pregăteşte-ți redactarea** (alegerea evenimentului senzațional despre care urmează să povesteşti şi a tonului povestirii; locul, timpul, participanții, rolul tău în povestire: personaj, narator etc.; semnificația întâmplării).
- **Alcătuieşte planul de idei** conform părților unei compuneri: ordonarea întâmplărilor, introducerea (cadrul), cuprinsul (succesiunea întâmplărilor), încheierea (finalul întâmplărilor şi efectul lor asupra ta).
- **Redactează prima formă a povestirii** (ciorna), având în vedere cerințele şi relația dintre conținut (prezentarea cadrului, a întâmplării propriu-zise, a urmărilor întâmplării) şi exprimare (îmbinarea cele trei moduri de expunere: narațiunea, descrierea, dialogul; utilizarea stilului şi a limbajului adecvate).
- **Verifică/ reciteşte textul**, urmărind: claritatea expunerii ideilor, înlănțuirea lor logică, marcată prin paragrafe, efectul incitant al primului paragraf, menținerea suspansului, semnificația finalului; corectarea exprimării, a ortografiei şi a punctuației (dacă sunt abateri de la normă).
- **Elaborează forma finală** (definitivarea şi transcrierea în caiet a ultimei forme a textului).

Aplicații

Scrie o povestire cu titlul *O călătorie cu peripeții* despre o experiență personală (reală sau imaginară), care aparține senzaționalului.

În realizarea povestirii, vei avea în vedere:

- prezentarea cadrului, a întâmplării propriu-zise, a urmărilor întâmplării;
- îmbinarea cele trei moduri de expunere: narațiunea, descrierea, dialogul;
- utilizarea stilului şi a limbajului adecvate.

Înainte de text

1. Citeşti cărți având ca temă călătoria sau aventura? Vizionezi filme artistice sau documentare cu asemenea tematică? Motivează-ți răspunsul, indiferent dacă este afirmativ sa negativ.
2. Te-ai imaginat vreodată în postura de călător sau de explorator? Enumeră câteva dintre locurile pe care ți-ar plăcea să le vizitezi, explicând totodată ce anume te-a determinat să le alegi.

TOATE PÂNZELE SUS

de Radu Tudoran

În vara anului 1881, goeleta „Speranța", sub comanda lui Anton Lupan, navighează pe Mediterana, printre insulele grecești. Se îndreaptă spre Atena, unde căpitanul speră să regăsească un vechi prieten, Pierre Vaillant, crezut mort, dar despre care aflase de curând că ar mai putea să fie totuși în viață. Echipajul este format din Gherasim, Ieremia, bucătarul Ismail, Haralamb, Busuioc și Mihu, un adolescent de vreo 16 ani, însoțit de Negrilă, câinele său. Pe corabie se mai află și doi pasageri, un bogat negustor armean, pe nume Agop, și un călugăr de la muntele Athos și dorește să ajungă în insula Skyros.

Capitolul XI
Un călugăr ciudat
(fragment)

După ce strânse vasele de pe masă, Ismail trecu la cârmă, iar Gherasim se apucă să aprindă felinarele; soarele apunea, înroșind marea în față. Înapoi, în dreapta, începu să clipească farul de pe insula Lemnos, care în curând avea să piară, înghițit de valuri, căci „Speranța" își urma drumul repede, mâncând milele una după alta.

Anton Lupan se apropie de Gheraism, care avea să ia cârma de la miezul nopții încolo:

– Gherasime, să ții mereu sud. Dacă vântul nu scade mai mult decât acum, pe la două noaptea ai să vezi farul de la Capul Cartsimo; să ții puțin la stânga lui, ca să ajungem de-a dreptul în portul Skyros.

– Am înțeles, domnule!

– Hai, acu' toată lumea la culcare! [...]

La cârmă, Ismail moțăia, cu nasul în busolă; cadranul se legăna ușor în lumina firavă a felinarului, care ardea ferit, în cutie.

– Bună-seara, cârmaciule! Domnul cu tine! zise călugărul în turcește, oprindu-se alături.

Ismail tresări, scos din visare.

– Care domn, al tău sau al meu? mormăi pus pe harță, în loc să se bucure că mai putea să schimbe cu cineva două vorbe în limba lui; destul își scrântea limba și își strepezea cerul gurii chinuindu-se cu graiul ghiaurilor.

– Domnul e unul, fiule!

– Atunci spune-i Allah, că așa îl cheamă.

Călugărul râse încetișor – și pe urmă tăcu o vreme, pesemne nedorind să înceapă cu cârmaciul o discuție teologică.

Văzându-l că nici nu pleacă, nici nu vorbește, ci îi stă așa, în coastă, ca o momâie, Ismail pufni, cu ciudă:

– Dumitale nu-ți este somn; ai dormit toată ziua. Hai, du-te mai încolo!

În loc de răspuns, monahul se trase lângă busolă și se aplecă asupra ei, minunându-se, ca și cum o vedea întâia oară.

– Asta ce e, fiule?

– Asta?... Busolă.

– Și la ce e bună?

– Ce, dumneata nu știi? Arată drumul.

Călugărul păru că se minunează mai tare și se trase mai aproape de busolă, cu ochii în capacul de sticlă.

– Da' lumina asta de unde vine? Are busola așa putere să lumineze?

Ismail, până atunci morocănos, începu să râdă de această prostie.

– Cum să aibă lumină? Ce, este soarele sau luna?

– Dar atunci cum, cârmaciule? Ia spune-mi și mie taina, că te văd om luminat la minte.

Turcul se umflă în pene:

– Are lampă înăuntru!

– Lampă? Ia te uită minune! Dar cum, că nu se vede?

– Nici nu trebuie să se vadă; altfel orbește ochiul. Lampa este ascunsă, uita aici, în cutie, luminează dintr-o parte, ca să vedem numai cadranul.

– Ia te uită! Și eu care ziceam că o fi la mijloc vreo taină de-a corăbierilor! Când colo, o lămpiță ca toate altele. Vezi, taică, dacă umbli în lume înveți o mulțime!...

Tot vorbind, călugărul se foia în jurul busolei, uitându-se când la felinar, când la cadran. În sfârșit, după un timp se ridică și închise ușița.

– Și zi, mașina asta îți arată drumul! Eu credeam că mergeți numai după soare ori după stele... Dar ca să-ți arate drumul, mai cu seamă noaptea, înseamnă că aici e mână dumnezeiască!

Ismail pufni din nas, începând să-și piardă răbdarea.

– Mâna lui Allah! adăugă călugărul repede, ca să-l îmbuneze.

– Are magnet; nu mă mai bate la cap, izbucni cârmaciul, scos din fire. Apoi îşi vârî speriat ochii în busolă.

– Uite ce faci! Mă ții de vorbă şi eu greșesc drumul.

Într-adevăr, cât stătuse de vorbă, cadranul se rotise cu vreo două carturi spre nord. Ismail învârti timona până ce regăsi vechiul drum. Noroc că Gherasim dormea mai încolo, altminteri i-ar fi tras o săpunează ca la baia de aburi.

– Haide, pleacă! se răsti la călugăr. Vrei să fac vreun bucluc?

Gherasim se trezi, se frecă la ochi, buimac, apoi strigă la cârmă:

– Măi Ismaile, ce faci acolo? Vezi că ai luat-o razna!

Bucătratul îşi vârî şi mai tare ochii în busolă.

– Ba mergem bine, bre! răspunse, trecând iarăşi la graiul ghiaurilor.

– Atunci ce dracu', s-a schimbat vântu' așa, dintr-odată? zise Gherasim, apropiindu-se de cârmă. Privi şi el busola, se încredință că merge bine, apoi ridică din umeri:

– Naiba să ştie; printre insulele astea se zăpăceşte şi vântul!

În cursul acelei nopți, Mihu observă întâmplător că, sub sutană, călugărul poartă un iatagan. Mirat, îi scotoceşte prin dăsagi şi, găsind ascuns paşaportul lui Pierre Vaillant, îl anunță pe căpitan, care descoperă astfel că prietenul său fusese ucis, iar ucigașul și-a însușit identitatea acestuia.

– Domnule, nu știu ce-o fi, că s-a făcut ora patru și insula Skyros nu se vede neam.

– Cum, dar farul?

– Nu s-a zărit niciun far toată noaptea.

– Bine, om vedea ce-i cu asta mai pe urmă; acum avem altceva de făcut. Călugărul e pe punte?

– Da, nu-ș ce naiba face acolo, că pe la trei a ieșit din cabină și stă ca o momâie la prova.

– Bine! Să te ții pe lângă mine, dar pune mâna pe o saulă mai groscioară, ca să ai cu ce-l lega.

Ieremia își duse mâna la gură:

– Adică să fie adevărat că...?

– Da; nu-i călugăr, ci pirat; e un ucigaș care trebuie să piară în streang!...

Spre răsărit, orizontul se împurpura; stelele se stinseseră pe cerul începețoșat; numai o fărâmă de lună, aburită și somnoroasă, se legăna leneș în vârful unui catarg.

Căpitanul păși pe puntea umezită de negurile nopții, se uită de jur împrejur, la orizontul pustiu, îi făcu semn lui Gherasim să aștepte și se îndreptă spre prova. Călugărul stătea în același loc, pe marginea tambuchiului, cu ochii spre orizont, ca și când ar fi rămas de veghe în locul lui Ieremia.

Anton Lupan se opri la câțiva pași în spatele lui, îl privi un timp, cu pumnii strânși, vărsând scântei din ochi, apoi se stăpâni și spuse cu glas calm:

– Bună-dimineața, Pierre Vaillant.

La auzul acestor cuvinte, călugărul sări ca ars, se răsuci și duse mâna la iatagan. Căpitanul îi întâlni ochii și recunoscu acea privire ascuțită, vicleană și crudă pe care o întâlnise cândva.

– Dacă faci vreo mișcare, trag! urmă, scoțând liniștit revolverul din buzunar.

Mihu urcă scările tambuchiului gâfâind, se opri o clipă privindu-l pe călugăr cu un ochi ciudat, apoi se năpusti asupra lui, îi băgă mâna în barbă și, înainte ca el să se poată feri, i-o smulse, lăsându-l cu obrazul gol.

– Spânu! strigă Gherasim, scăpând cârma din mâini. Spânu piratul!... Ah, blestematule, a venit ceasul să-ți pun streangul de gât!

În clipa aceea, cu o mișcare fulgerătoare, piratul îl înșfăcă pe Mihu în brațe și se trase cu el lângă parapet, ținându-l în față ca pe un scut.

– Dacă tragi, îl omori întâi pe el! scrâșni din dinți, fulgerându-l din ochi pe Anton Lupan.

Acesta rămase descumpănit, palid în obraz.

– Crezi c-ai să mai poți scăpa? întrebă apoi calm, deși se simțea neputincios și își dădea seama că revolverul nu-l putea ajuta la nimic.

Pe gura tambuchiului se iviră Haralamb, apoi Cristea Busuioc, fiecare cu câte o pușcă în mâini.

– Lăsați armele jos și treceți toți la pupa! Haide! porunci Spânul. Dacă nu vă supuneți, îl arunc peste bord.

Toate acestea se petrecură în mai puțin timp decât ar fi fost nevoie ca să le poți judeca. Oamenii se priveau încremeniți, neînțelegând ce s-a întâmplat. Dar iată că deodată, o umbră neagră țâșni de după tambuchi, zbură prin aer și se opri în spinarea piratului.

– Negrilă! strigă Mihu, zbătându-se să scape din strânsoarea brațelor. Nu te lăsa, Negrilă, nu-l slăbi, așa!

Spânu se prăbuși pe punte, horcăind, se răsuci de câteva ori, încercând să descleștеze colții, care-l sugrumau, apoi rămase pe o parte, încovrigat, bâțâind din picioare, ca un om care-și dă duhul.

Negrilă stătea deasupra piratului, fioros, ca o fiară venită din păduri, cu ochii roșii, suflând aprig pe nări și mârâind înfundat; amintirea strămoșului lup se trezise înspăimântător în sângele lui.

Mihu se ridică de jos tremurând.

– Hai, Negrilă, că l-ai răpus!

Piratul nu se mai mișca, ci numai câte un spasm făcea să-i tresară genunchii, dar Negrilă nu-și descleștа colții din grumazul lui.

– Bine, măi frati-miu! îl mustră Ieremia, aplecându-se și apucându-se să-l lege zdravăn de mâini. Om în toată firea ești tu, să-ți faci păcat cu un copil neștiutor și plăpând? Ptiu!

Apoi se întoarse spre Anton Lupan:

– Domnule, cât îl leg eu burduf, poate îți faci pomană și-aduci o față de jos, să-l oblojim la gât. Altminteri, mi-e că dă ortul popii.

– Ai grijă de el, Ieremie! strigă Gherasim. Mai cu seamă dacă-i vorba de gât. Nu de alta, da' ca să am pe ce pune ștreangu', că de mult i l-am pregătit!

Căpitanul coborî în cabină, aduse o față, tinctură de iod și-l pansă pe pirat. După aceea, Ieremia îl târî pe punte, ca pe un sac, și-l legă fedeleș la piciorul arborelui mic.

– Așa, frățe, acu' stai cuminte aici și așteaptă-ți judecata!

De jur-împrejur, marea era pustie, nu se vedea niciun semn care să arate apropierea pământului; numai spre sud, fumul unui vapor înnegrea greoi orizontul.

– Gherasime, ești sigur că ai ținut același drum tot timpul? întrebă căpitanul apropiindu-se de cârmă și cercetând busola.

– Da, domnule, că doar nu-s cârmaci de ieri, de alaltăieri.

– Și vântul când s-a schimbat?

– Pe la ceasul unsprezece.

Anton Lupan se mai uită odată în jur, privi dâra lăsată în urmă și păru nedumerit.

– Nu se poate; cu vântul ăsta ar fi trebuit să fim de mult la Skyros!

În clipa aceea, soarele răsărea din valuri în pupa „Speranței".

– Nu suntem pe drum! S-a întâmplat ceva cu busola! strigă căpitanul, dându-și dintr-odată seama că, dacă ar fi mers într-adevăr spre sud-vest, soarele trebuia să răsară în stânga.

– Uite de unde-a pornit boclucul! strigă și Gherasim, uimit.

Cercetând busola, găsise după felinar o daltă de călăfătuit. Îndată ce o trase afară, cadranul se răsuci cuminte două carturi spre sud.

– Cred că nu mai e nevoie să ne întrebăm cine a pus-o aici! vorbi căpitanul. Tu ce zici, Gherasime?

– Așa e. Acum bănuiesc și când s-a întâmplat: astă-noapte, pe la unsprezece, în cartul lui Ismail. Mă miram eu, cum de s-a schimbat vântul așa, din senin.

Anton Lupan rămase o clipă pe gânduri.

– Ce crezi că urmărea? întrebă apoi.

– Păi nu-i greu să bănuim; voia să ne scoată din drum și să ne abată înspre vreo insulă pustie, unde-l așteptau oamenii lui. Așa că ar fi bine să o luăm repede spre miazăzi.

Dicționar

cart, s.n. – a 32-a parte din roza-vânturilor, adică 11¼ grade.
a călăfătui, vb. – a astupa găurile dintre scândurile bordajelor sau ale punții unei nave în vederea etanșării.
aulă, s.f. – parâmă folosită pentru a lega în mod suplimentar diferite obiecte la bordul unei nave.
tambuchi, s.n. – deschizătură cu capac, care servește pentru intrarea în încăperile de sub punte ale navei.
timonă, s.f. – roată de lemn sau de metal cu ajutorul căreia se manevrează cârma unei nave.

Explorarea textului

Despre ce se povestește?

1. Anton Lupan, căpitanul „Speranței" navighează pe Mediterana. Alege, din lista următoare, elementele care explică rostul călătoriei:
   – să facă negoț;
   – să transporte pasageri în diverse porturi;
   – se dea de urma unui bun prieten;
   – să captureze un pirat periculos;
   – să viziteze locuri pitorești din zona insulară a Greciei.
2. Selectează, din prima parte a textului, cuvinte/ structuri care desemnează locul și timpul desfășurării evenimentelor. Consideri că elementele cadrului natural sunt favorabile călătorilor sau planului pus la cale de pirat?
3. Delimitează secvențele „aventurii" prin care trec marinarii.
4. Asociază fiecărei secvențe câte un titlu potrivit.
5. Rezumă în scris scena în care piratul este damascat și prins de Anton Lupan și marinarii săi.

Despre cine se povestește?

6. Precizează care dintre următoarele personaje consideri că are rolul principal în text: Ismail, Spânu, Mihu, Anton Lupan, Gherasim. Indică motivele alegerii tale.
7. Recitește secvența în care „călugărul" discută cu Ismail. Vei observa că, în permanență, acesta face tot posibilul să nu-l supere pe morocănosul cârmaci, ba chiar arătându-se a fi doritor să asculte explicațiile cârmaciului. Alege, din lista următoare, cel mai plauzibil motiv al comportamentului său:

– nu poate dormi și ar vrea să discute cu cineva pentru ca timpul să treacă astfel mai ușor;
– doreşte să afle cât mai mult din tainele meseriei de marinar;
– nu vrea să înceapă cu cârmaciul o discuție teologică;
– are un plan ascuns pe care încearcă să-l ducă la îndeplinire.

8. Odată ce ai ales, argumentează-ți opțiunea în fața colegilor.

9. În caracterizarea unui personaj literar este bine să ai în vedere cel puțin următoarele repere:
– importanța acestuia în acțiune, statutul social, vârsta, încadrarea într-o tipologie etc.
– mijloacele şi procedeele de caracterizare, exemplificate prin citate sau prin referire la întâmplări semnificative;
– trăsături care ies în evidență din acțiunile la care participă.
Pornind de la aceste repere, selectează informații/ citate care să-ți fie utile într-o viitoare caracterizare a personajului pe care l-ai consideraat a avea rolul principal în text.

Cum se povesteşte?

10. Narațiunea se îmbină cu dialogul şi cu descrierea, în textul dat. Exprimă-ți opinia despre rolul fiecărui mod de expunere în prezentarea acțunii.

11. Ritmul alert al acțiunii este susținut de timpul verbal dominant. Care este acesta şi de crezi că naratorul a optat pentru el?

12. Transformă în vorbire indirectă discuția dintre Ismail şi călugăr. Înainte de a rezolva această cerință, citeşte regulile aflate pe coloana din stânga.

13. Rezolvând cerințele 3 şi 4, ați delimitat secvențele textului şi le-ați dat câte un titlu. Formați o echipă care să cuprindă un număr de membrii egal cu numărul secvențelor identificate şi povestiți-le oral, colegilor

Evaluare curentă. Aplicații

1. Scrie, pe baza textului dat, o caracterizare de 6-10 rânduri, a unuia dintre personajele aflate pe corabia „Speranța". Utilizează şi informații/ citatele selectate de tine la exercițiul 9.

2. Imaginează-ți că eşti Mihu şi ți-ai făcut obiceiul să notezi într-un jurnal toate întâmplările interesante pe care le-ai trăit în această călătorie, precum şi impresiile şi emoțiile produse de aceste întâmplări. Descrie, sub forma unei pagini de jurnal, întâmplarea la care ai fost atât martor cât şi participat.

Dincolo de text

Călătoriile pe mările lumii au reprezentat tema a numeroase cărți de aventuri, în toate literaturile lumii. Iată doar două titluri, dintr-o lungă listă, de care ar merita să afli şi din care să alegi, poate, o carte pentru lectură: Herman Melville, ***Moby Dick***, Ernst Hemingway, ***Bătrânul şi marea***.

Limbă şi comunicare

REZUMATUL

Rezumatul este tip de text, oral sau scris, în care se prezintă succint şi **obiectiv**, datele esențiale ale unor fapte sau din conținutul unui text dat.

Se pot rezuma:
- întâmplări din propria experiență;
- emisiuni radio sau de televiziune;
- filme, spectacole de teatru;
- texte ştiințifice, jurnalistice, administrative, argumentative;
- texte literare (epice şi dramatice).

În cazul textului literar epic, rezumarea este o activitate esențială, pregătitoare în vederea realizării altor tipuri de compuneri şcolare (analiza literară, caracterizarea personajelor, eseu structurat pe o temă dată), deoarece ea are în vedere înțelegerea conținutului operei literare (prezentarea pe scurt a faptelor).

Rezumatul scris
Etapele şi regulile rezumatului

1. Pregătirea rezumatului

a. Citeşte textul dat spre rezumare, încercând:
- să identifici, la prima lectură, tema acestuia (ideea centrală), locul, timpul, personajele prezente;
- să segmentezi textul în fragmente (secvențele importante, corespunzătoare ideilor principale).

b. Reciteşte fiecare secvență identificată de tine pentru a formula ideea principală şi ideile secundare; poți reveni asupra segmentării inițiale, în cazul în care observi la a doua lectură că o idee este dezvoltată în mai multe paragrafe.

c. Scrie planul de idei principale şi secundare; formularea lor se poate face în enunțuri sau sub formă de titlu (cuvinte-cheie).

d. Verifică planul de idei, în vederea eliminării informațiilor mai puțin importante şi a păstrării ideilor necesare pentru înțelegerea conținutului textului citit.

2. Redactarea rezumatului

Scrie rezumatul, pe baza planului alcătuit, respectând următoarele reguli:
- concentrarea informațiilor într-un spațiu restrâns, în raport cu dimensiunea textului citit sau respectarea limitei de spațiu impuse prin cerință;
- dispunerea, în paragrafe, a informațiilor esențiale, în ordinea din planul de idei (respectarea ordinii desfăşurării evenimentelor);
- corectitudinea asocierii dintre numele personajelor şi faptele lor, în ordinea apariției în textul citit;
- exprimarea ideilor în cuvinte proprii;
- relatarea (exclusiv) la persoana a III-a, la timpul prezent al modului indicativ sau la perfect compus (evitarea perfectului simplu şi a imperfectului, timpuri verbale specifice povestirii);

- relatarea obiectivă presupune absența următoarelor aspecte: exprimarea opiniilor personale, calificarea acțiunilor sau a personajelor, mărcile afective, formulări precum ,,autorul ne prezintă", ,,acțiunea începe cu", arhaisme sau regionalisme din textul citit;

- eliminarea citatelor, a figurilor de stil, a elementelor retorice sau expresive, a descrierilor;

- transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă (absența dialogului);

- unitatea compoziției prin dispunerea ideilor/ organizarea paragrafelor în introducere, cuprins, încheiere; aşezarea corectă a textului în pagină;

- asigurarea coerenței textului; respectarea normelor de exprimare, de ortografie şi de punctuație.

3. Autoverificarea şi corectarea rezumatului

Citeşte rezumatul scris de tine, având în vedere următoarele întrebări:

• Întâmplările sunt prezentate clar, coerent şi logic, încât pot fi înțelese de cineva care nu a citit textul de bază?

• Am arătat numai ce se povesteşte, nu şi cum se povesteşte?

• Comparativ cu textul de bază, am prezentat esențialul, dar nu am omisiuni sau confuzii?

• Am respectat regulile de redactare în totalitate/ parțial?

• Ce trebuie să corectez, să elimin sau să adaug?

4. Definitivarea rezumatului.

Transcrie rezumatul. Schimbă-l cu un coleg. Citiți rezumatele individual, dar urmăriți întrebările de la autoverificare şi notați-vă observațiile. Discutați observațiile; rețineți ce ar fi trebuit să existe în fiecare dintre rezumate pentru a fi corecte şi de ce mai trebuie să țineți cont în scrierea altor rezumate.

Citeşte în clasă rezumatul tău. Notează-ți observațiile pe care ți le fac colegii în legătură cu respectarea regulilor de alcătuire a rezumatului. Discută cu ei despre valabilitatea observațiilor făcute.

Rezumatul oral

Fii atent la modul (ideal) de transmitere a unei ştiri la radio sau la televizor: conținut esențializat, prezentat obiectiv, cu o exprimare corectă gramatical şi fluentă, fără bruiaj sonor.

În exprimarea orală, evită, pe cât posibil, sunetele (*ă, î*) şi cuvintele parazite (*deci, adică, şi*) a căror utilizare excesivă bruiază receptarea mesajului, întocmai ca fâşâitul în transmiterea la distanță a unei comunicări verbale (la radio, la televizor sau prin telefon). Ascultătorul va fi mai atent la frecvența factorilor de bruiaj decât la sensul mesajului.

Aplicații

1. Rezumă oral, în 5 minute, ultimul roman citit.
2. Prezintă oral rezumatul unui articol din ziar sau al unui eveniment aflat de la televizor, indiferent de domeniu: social, politic, economic, cultural, sportiv.
3. Consideri că dovedeşti buna înțelegere a unei cărți de literatură:
   • prin realizarea unui rezumat corect?
   • prin memorarea unor opinii critice despre această carte? Motivează-ți opțiunea.

Ficțiune și realitate

Înainte de text

1. Găsește două motive posibile pentru atracția pe care mirajului Occidentului o are asupra românilor.
2. Descrie oral orașul occidental pe care dorești să-l vizitezi. Precizează motivul pentru care l-ai ales și sursele informațiilor tale (lecturi, filme, relatări ale unor vizitatori sau localnici).
3. Alege, din lista de mai jos, una dintre cauzele consemnării unor informații, întâmplări sau impresii despre locuri vizitate, sub forma notelor de călătorie:
   – util pentru alții;
   – necesar pentru cel care vizitează;
   – important pentru alții;
   – important pentru cel care vizitează.
   Motivează-ți alegerea.

Liviu Rebreanu (1885–1944), prozator și dramaturg, academician, președinte al Societății Scriitorilor Români, director al Teatrului Național din București. Debutează cu nuvele de atmosferă, de observație socială și de analiză psihologică, reliefând aspecte din viața satului și a periferiei bucureștene (***Frământări, Golanii, Răfuiala***) sau tragice situații generate de război (***Catastrofa, Ițic Ștrul dezertor***). Excelent creator de tipuri, stăpân pe arta compoziției, s-a remarcat însă ca romancier polivalent: romanul obiectiv de inspirație rurală ***Ion***, romanul de analiză psihologică ***Pădurea spânzuraților***, romanul-frescă al revoltei ***Răscoala***, romanul metafizic ***Adam și Eva***, romanul obsesiei patologice ***Ciuleandra***, romanul istoric ***Crăișorul,*** romanul polițist ***Amândoi.***

Scrierile cu caracter publicistic completează opera acestui mare autor din perioada interbelică: cronici dramatice, articole literare și social-politice, interviuri, corespondență, memoriale de călătorie, jurnale.

METROPOLE
PARIS
1927
de Liviu Rebreanu

Un vagon de români

Românii călătoresc puțin, iar când pornesc peste granițe, se duc negreșit la Paris. Mirajul Parisului de altfel ademenește pe toți oamenii dornici de mai multă civilizație din toate colțurile globului pământesc. Printr-un consens universal, Parisul este ceea ce a fost Roma în culmea gloriei ei. Capitala lumii. Fără să fie „cel mai" în nici o privință specială, e totuși orașul visat de toți în toate privințele, metropola luminii și a civilizației.

Vagonul nostru pornește tixit. Îmi închipuiam că ne vom rări pe drum. La frontieră însă am văzut că toți mergem la Paris. Un vagon întreg de români!

Din clipa când am observat că avem aceeași țintă, ne-am apropiat ca pelerinii. Eram de toate categoriile.[...]

Cel mai taciturn a fost toată vremea un aprod care mergea la Paris cu nevastă-sa, să facă avere. I-a spus lui un prieten că la Paris un om muncitor ca el, în câțiva ani, se îmbogățește sigur. Și-a lăsat deci slujba ce-o avea la un minister, și-a vândut căsuța de zestre și ce mai agonisise și a pornit să-și încerce norocul cel mare. Pentru chestie de obraz a luat bilete de clasa a doua până la Viena. Nevastă-sa, înfricoșată de boierimea din compartiment și mai cu seamă de strâmbările din nas ale celor două nemulțumite aristocrate, ședea zgulită în colțul ei și nu scotea nici un cuvânt. Până am ieșit din țară,

Dicționar literar

Literatura de frontieră conține:

- literatura mărturisirilor: memorii, amintiri, corespondența, jurnalul intim, confesiunile;

- literatura de călătorie: jurnalul de bord, însemnările de călătorie, memorialul de călătorie, reportajul.

Memorialistică – gen literar de graniță, prin interesul documentar şi caracterul delectabil; consemnarea unei experiențe personale în decursul unei perioade istorice, într-o relatare coerentă, adeseori cu valoare estetică, punând în evidență semnificațiile morale. (de exemplu N. Steinhardt, ***Jurnalul fericirii***)

Note de călătorie – consemnarea zilnică şi cronologică a observațiilor şi a evenimentelor dintr-o călătorie, pe parcursul desfăşurării ei; notații rapide.

Reportaj – specie de graniță, între document şi literatură, descinde din literatura memorialistică, din jurnal şi din notele de călătorie; formă de publicistică strict documentară, apelând adesea la modalități literare de expresie, are scop informativ în legătură cu situații, evenimente de interes general sau ocazional, realități geografice, etnografice, economice etc., culese de la fața locului şi înregistrate obiectiv, asemenea instantaneelor fotografice; una dintre cele mai populare specii publicistice, dobândeşte valoare literară sub condeiul unor autori valoroşi (Geo Bogza, Brunea-Fox); tehnica reportajului influențează literatura secolului al XX-lea, în sensul tendinței de autenticitate (Hemingway, Malraux, E. M. Remarque, Camil Petrescu).

Confesiune – scriere literară care conține mărturisirea unor gânduri şi sentimente legate de viața intimă a autorului; relatări personale şi subiective ale unor experiențe, sentimente sau idei.

aprodul se dădea jos în fiecare gară mai mare să cumpere când de mâncare, când de băutură. Merindea o păstra pentru străinătate, unde n-are să mai poată cumpăra aşa fiindcă nu cunoştea nici o limbă străină.

- Dacă vreai câştig bun mai bine ai merge la *America unde oamenii isteți pot face bani mai repede!*

Îndemnul acesta venea de la un român american care fusese în țară să-şi vază neamurile şi acum se întorcea la New-York. Era pantofar de lux şi tocmai povestise că se agoniseşte bine cu meseria lui în America şi că a adunat părăluțe.

Aprodul însă nu părea deloc isteț. Fără să se uite la americanul binevoitor, a continuat un răstimp să molfăie tacticos halca de cârnat, apoi a înghițit ajutându-se şi cu o întindere a gâtului, a mai tras o duşcă de şpriț din sticla de rezervă ca să-i alunece mâncarea, şi tocmai pe urmă a mormăit ursuz:

- Lasă că ştiu eu mai bine… [...]

Paris!

S-a întunecat. Trenul goneşte vertiginos. Gări mari, pete de lumină şi de zgomot, rămân în urmă. Mai sunt două ceasuri. Mai este un ceas. Douăzeci de minute. Un conductor blajin, discret, se strecoară pe coridor, murmurând în fiecare compartiment:

- Paris, messieurs!… Paris!…

Am o strângere de inimă. Aş vrea să-l văd de departe. Aplecat pe fereastra vagonului, cu ochii lacomi, scrutez mereu zarea. Întunerecul, punctat de sclipirea stelelor, nu scoate în relief decât vacarmul metalic al trenului care parcă niciodată n-a fost atât de aprig. În zare, în stânga, apar câteva pâlpâiri de lumină şi se sting îndată.

Trenul apoi îşi încetinează mersul. Trecem un răstimp printre schele şi mormane de fier şi de piatră. Mai aleargă grăbit câteva minute peste încrucişări de şine pe lângă semafoare multe şi deodată zgomotul devine mai asurzitor: am intrat sub bolta uriaşă, înnegrită de fum, a gării.

Cobor uluit, uitându-mă în toate părțile. Mă țin aproape de hamalul care mi-a luat bagajul. Un şir lung de taximetre într-o piață animată. Hamalul profită că sunt străin şi-mi cere o taxă înzecită. Maşina porneşte în goana mare spre Bd. de Sebastopol. Privirile mele curioase şi avide aşteaptă minuni şi întâlnesc numai un bulevard ca toate, cu palate şi prăvălii ca pretutindeni, cu o mişcare obişnuită. La încrucişarea cu Rue de Rivoli întâlnesc în sfârşit o cunoştință, turnul St. Jacques, retras modest în întunerecul unui scuar. Apoi, puțin mai înainte, pline de lumină, teatrele Châtelet şi Sarah Bernhardt. Înainte de-a trece Sena, de pe Pont au Change, văd conturul greu al Palatului de Justiție cu turnul Orologiului şi mai ales cu Conciergerie. De pe Bd. du Palais, dincolo de intrarea principală a palatului, se zăreşte turnul ascuțit al Capelei Sfinte, iar de pe Pont St. Michel, în stânga, departe, domină ca o stăpână bătrâna Nôtre-Dame.

Şi totuşi eram decepționat. Nu ştiu ce aşteptam, ce speram. Poate prea mult. Poate o impresie strivitoare cu lumini orbitoare şi furnicar de oameni neobişnuiți sau cu străzi şi case rânduite altfel decât în alte oraşe?

Am stat îndelung la fereastra deschisă a camerei de hotel, dând spre Bd. St. Michel, nedumerit, murmurând mereu:

- Paris… Paris…[...]

Catedrala Nôtre-Dame de Paris

A doua zi, dis-de-dimineață, am pornit să descopăr Parisul. Pe jos, cu itinerarul întocmit în grabă, să pot cuprinde cât mai repede şi cât mai mult. Nu mă las la voia întâmplării. Întâi să mă lămuresc şi pe urmă să caut surprize.

Plec pe Bd. St. Germain, liniştit, nobil, pe lângă statuia lui Danton, până la Sena, în fața Palatului Bourbon, sediul Camerei Deputaților. Mă strecor prin vălmăşagul de maşini şi de oameni, peste Pont de la Concorde, în cea mai frumoasă, mai armonioasă şi mai impresionantă piață, desigur, din lume, a Concordiei, în mijlocul căreia superbul obelisc pare a indica respect şi admirație. Dincolo de un scuar, în stânga, se ridică cupolele celor două palate colosale. Intru, puține minute numai, în grădina Tuileriilor, până aproape de aripile Luvrului parcă ostenit de glorie; mă întorc înapoi pe lângă grațiosul Jeu de Paume unde tocmai e o expoziție de artă românească. Arunc o privire pe Champs-Elysées în fundul căruia se zăreşte conturul masiv al Arcului deTriumf. Trec anevoie printre miile de maşini neastâmpărate, dincolo, pe trotuarul animatei Rue de Rivoli pe care o urmez, cu ochii prin galantarele chemătoare, până la Place du Palais Royal, în fața pasagiului Luvrului. Pe lângă magazinul Louvre şi pe dinaintea cunoscutului Palais Royal, ocolesc la Comedia Franceză. Pe afiş nemeresc două nume româneşti: Ventura şi Yonnel. În colțul pieței, Comediei, statuia lui Musset; de ce n-o fi a lui Molière lângă casa lui?…. Traversez piața, aruncând o privire pe Avenue de l'Opéra, şi o iau pe Rue St. Honore, pe care au făcut ultimul lor drum pământesc toți eroii marei revoluții. Mă opresc la no. 308, la casa tâmplarului Duplay, unde a stat Robespierre până la sfârşit; caut zadarnic vreo placă, vreo lămurire. Robespierre, incoruptibilul, încă n-a fost reabilitat, încă n-a redevenit popular ca Danton. Pe Rue de Castiglione ies în Place Vendôme, octogonală, înconjurată cu clădiri uniforme, având în mijloc faimoasa coloană pe care se înalță statuia împăratului. Continui plimbarea pe Rue de la Paix, după care oftează toate cochetele universului. Place de l'Opéra, în care sfârşeşte strada elegantelor feminine, te copleşeşte întâi prin circulația permanent vertiginoasă, cea mai mare aglomerație mişcătoare de pietoni şi vehicule din câte am văzut în toată Europa. Palatul Operei Mari constituie un fundal de artă în fața căruia se agită veşnic o mulțime savant regizată de cerberii circulației pariziene. Mă uit puțin pe Bd. de Capucines spre Madeleine şi apoi trec pe Bd. des Italiens, Montmartre, Poissonnière, Bonne Nouvelle, St. Martin, cu mici opriri pe terasele nenumăratelor cafenele de unde ai o priveliştе pitorească a animației bulevardiere. Mai înaintez puțin să văd cele două arcuri de triumf ale Regelui Soare, întâi Porte St. Martin, pe urmă Porte St. Denis.

Ziua s-a sfârşit, cu tramvaiul din Bd. de Sebastopol ajung acasă mai obosit de câte înregistrasem în suflet decât de forțările fizice.

Acuma descoperisem Parisul. Acuma simțeam farmecul lui special. Acuma, după ce o zi întreagă am hoinărit pe străzile lui, care nici una nu seamănă cu cealaltă, după ce m-am pierdut prin mulțimea grăbită, zgomotoasă care e cea mai eterogenă şi totuşi cea mai simpatică dintre toate mulțimile orăşeneşti, după ce am respirat aerul deosebit, după ce am căscat gura în fața surprizelor care ți se oferă la fiece pas…

Palatul Operei Mari din Paris

Puncte de reper

Liviu Rebreanu călătorește la Paris în 1927, 1928 și 1929, din motive familiale sau oficiale. Cunoscut în prealabil pe cale livrescă, Parisul este descoperit, cu aceste ocazii, pe baza unei temeinice documentări.

Notele de călătorie consemnate zilnic, în jurnal (1927), au fost prelucrate ulterior în memorialul de călătorie ***Metropole*** (***Berlin – Roma – Paris***), publicat în 1931.

*Interesul **Metropole**-lor este căutarea în paginile lor a romancierului Liviu Rebreanu. În descrierea unui pasagiu sau a unei situații, Liviu Rebreanu apare viguros și realist, creând viață cu minunat meșteșug, așa ca în **Ion** sau în **Pădurea spânzuraților**. Exercițiul de căutare și descoperire a romancierului în materialul de notații și impresii noi este de un deosebit interes.* (Octav Șuluțiu, 1931)

*Pentru a realiza un volum bun de impresii de călătorii, trebuie calități de reporter. Marii călători ai literaturii universale actuale (Paul Morand, între alții) aplică rețetele clasice ale unui bun reportaj: viziune rapidă, simț al detaliilor celor mai caracteristice, stil sobru, vioi, colorat. Este loc, în aplicarea acestor rețete, pentru aprecieri și considerații cât de personale și originale. E nevoie, numai să fii capabil de astfel de apreciri și considerații. Ca oriunde, trebuie să ai ceva de spus. Dl. Rebreanu are multe lucruri de spus. Iată de ce **Metropole** este o carte mereu vie și interesantă.*

(Al. A. Philippide, 1931)

Explorarea textului

Un vagon de români

1. Identifică, în primul paragraf, două sintagme prin care se susține afirmația: *Printr-un consens universal, Parisul este ceea ce a fost Roma în culmea gloriei ei. Capitala lumii.*
2. Explică rolul primului paragraf pentru ansamblul textului, alegând dintre următoarele:
   – susține autenticitatea celor relatate în continuare
   – indică motivul călătoriei la Paris
   – expune tema textului
   – urmărește să câștige atenția cititorilor.
3. Precizează motivul pentru care aprodul merge la Paris și două trăsături pe care comportamentul acestuia, în tren, le pune în evidență.
4. Citește replica românului american și comentariul autorului despre acesta. Atitudinea autorului față de acest emigrant este: aprobare, ironie, respect, milă sau simpatie? Motivează-ți opțiunea, pe baza textului.
5. Găsește alt titlu potrivit fragmentului citit.

Paris!

1. Recitește fragmentele reproduse în manual din capitolul intitulat ***Un vagon de români***, respectiv, din capitolul ***Paris!***, pentru a completa spațiile libere din următorul tabel:

Criteriul de comparație	***Un vagon de români***	***Paris!***
referentul (obiectul) comunicării	românii care călătoresc cu trenul spre Paris	.....
observații din perspectiva	.....	subiectivă
persoana verbală	persoana a III-a singular, persoana I plural	.....

2. Observă în care capitol implicarea afectivă a memorialistului este mai puternică și oferă o explicație pentru acest lucru.
3. Transcrie, din primul fragment al capitolului ***Paris***, sintagme sau scurte enunțuri care exprimă stările sufletești ale călătorului la primul contact cu Parisul.
4. Precizează identitatea socială a primilor francezi întâlniți de călătorul străin și o trăsătură morală asociată lor.
5. Precizează trăsăturile și stările călătorului, sugerate de sintagme utilizate în confesiunea lui:

dis-de-dimineață	nerăbdător
am pornit să descopăr Parisul	
pe jos	
cu itinerarul întocmit în grabă	
nu mă las la voia întâmplării	călător „cu metodă”
Întâi să mă lămuresc și pe urmă să caut surprize.	

Dicționar literar

Memorial* (*de călătorie*)** – specie literară în care autorul consemnează retrospectiv observații, amintiri ori impresii asupra evenimentelor sau faptelor la care a fost martor în viața sa, descrieri de călătorie (de exemplu: Dinicu Golescu, ***Însemnare a călătoriei mele, Grigore Alexandrescu, ***Memorial de călătorie***, N. Iorga, ***Priveliști din țară***).

Caracteristici ale memorialisticii:
- modalități literare de expresie;
- scop informativ;
- aspecte ale civilizației/ realități, informații culese de la fața locului și înregistrate obiectiv;
- consemnări retrospective ale unor observații, amintiri ori impresii de călătorie;
- autorul a fost martor al evenimentelor sau faptelor consemnate (confesiunea);
- narativizarea amintirilor;
- text de interes documentar și literar, în același timp;
- relatarea pune în evidență semnificații generale ale elementelor spațiului prezentat.

6. Realizează itinerarul primei zile de călătorie în Paris, pe baza consemnărilor din text. Care consideri că este motivul unui itinerar atât de încărcat?
7. Precizează care dintre caracteristicile memorialisticii există în următorul fragment:
   Place de l'Opéra, în care sfârșește strada eleganților feminine, te copleșește întâi prin circulația permanent vertiginoasă, cea mai mare aglomerație mișcătoare de pietoni și vehicule din câte am văzut în toată Europa. Palatul Operei Mari constituie un fundal de artă în fața căruia se agită veșnic o mulțime savant regizată de cerberii circulației pariziene.
8. Menționează două argumente menite a susține apartenența textului dat de un memorial de călătorie.
9. Exprimăți opinia despre descoperirea la Paris a unor prezențe ale culturii românești.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Recitește mărturisirea călătorului la întâlnirea cu Parisul: *Și totuși eram decepționat. Nu știu ce așteptam, ce speram. Poate prea mult. Poate o impresie strivitoare cu lumini orbitoare și furnicar de oameni neobișnuiți sau cu străzi și case rânduite altfel decât în alte orașe*?
   Relatează o experiență din viața ta, care a confirmat diferența dintre aspectele imaginate despre un fapt, un loc sau o persoană și realitatea descoperită.
1. Alcătuiește propriul itinerar al unei călătorii realizate deja sau pe care intenționezi să o faci.
2. Redactează un jurnal (la alegere: intim, anecdotic, de călătorie), în care să consemnezi succint, timp de o săptămână, întâmplări semnificative sau impresii.

Dincolo de text

1. Alege un substantiv propriu (nume de stradă, instituție, monument sau muzeu), menționat în itinerarul parizian al călătorului român. Scrie un referat de o pagină (aproximativ 25 de rânduri) despre acest loc, utilizând informații obținute:
   – prin accesarea unei adrese (unui site) de pe internet (de exemplu: www.paris.org, www.louvre.fr);
   – prin consultarea unui ghid turistic (de exemplu: ghidul *Michelin*).
2. Descrie parcurgerea unui itinerar prin orașul în care locuiești sau pe care-l iubești, cu precizarea numelor de străzi și de instituții.

Limbă şi comunicare

RECEPTAREA DIVERSELOR TIPURI DE MESAJE

A. Schema comunicării concepută de Roman Jakobson (componentele şi funcțiile actului de comunicare)

Comunicarea este procesul de transmitere a unui **mesaj** (informații, idei, opinii, păreri, sentimente) de la emițător (individ sau grup) spre receptor (individ sau grup), cu ajutorul unui **cod** (limbaj verbal sau nonverbal) şi utilizând un **canal** (comunicare orală sau scrisă).

Actul de comunicare se realizează în prezența a şase factori: **emițător, receptor, mesaj, cod, canal, context.**

Emițătorul este cel care transmite un mesaj către **receptor**, destinatarul acelui mesaj.

Mesajul reprezintă o unitate între conținut şi formă de expresie. El constă în gânduri, sentimente, idei desprinse din realitate sau rod al imaginației emițătorului, care pentru a ajunge la receptor, sunt codificate, adică transformate în semnale verbale sau/ şi nonverbale, organizate într-un **cod**. Receptorul trebuie să facă operația inversă, de decodare, pentru a înțelege mesajul. Codul trebuie să fie cunoscut celor doi participanți la procesul de comunicare.

Pentru a ajunge de la emițător la receptor, mesajul este transmis pe un **canal** (mediu).

Situația de comunicare reprezintă **contextul** (fizic, temporal, social, psihologic, cultural etc.) în care se stabileşte interacțiunea dintre participanți, cadrul comunicării:

- relația dintre vorbitori este influențată de identitatea lor socială: rolul şi statutul social, norme, obiceiuri, reprezentări, mentalități, aşteptări, experiență de viață;
- locul şi momentul comunicării.

Aplicații

Grupați-vă câte doi. Alegeți-vă rolurile adecvate unei situații din viață (şcoala, familia, vizitarea unei expoziții, călătoria cu autobuzul etc.) şi purtați o conversație pe o temă adecvată contextului.

De exemplu: situația – în familie; rolurile – mama, fiul de 15 ani; tema de discuție – pregătirea aniversării fiului.

Comunicarea interpersonală presupune doi participanți (emițătorul şi receptorul), care îşi pot schimba rolurile (comunicare bilaterală, reversibilă).

Din punctul de vedere al codului, ei utilizează elemente de comunicare:

- verbală - cuvântul, limba cunoscută de participanții la actul de comunicare;
- nonverbală (gesturi, mimică, priviri, atitudine) şi paraverbală (intonație, ton, timbru, intensitate, accent, pauze, tăcere);

- mixtă - combinarea elementelor de comunicare verbală cu elemente de comunicare nonverbală; între comunicarea nonverbală şi comunicarea verbală pot exista următoarele raporturi: accentuarea, întărirea, repetarea, contrazicerea, substituirea.

Scopul comunicării interpersonale poate fi:

- transmiterea sau schimbul de informații, opinii;
- persuadarea (convingerea) interlocutorului; schimbarea atitudinilor, convingerilor, credințelor celuilalt;
- descoperirea lumii exterioare;
- autocunoaşterea;
- stabilirea şi menținerea de relații sociale;
- ajutorarea semenilor;
- jocul (de exemplu: jocul de cuvinte).

Aplicații

Grupați-vă în perechi şi purtați o scurtă conversație al cărei scop să fie unul dintre cele de mai sus.

Funcțiile comunicării

Potrivit lingvistului Roman Jakobson, cele şase **funcții** ale comunicării se asociază componentelor actului de comunicare. În orice act de comunicare, funcțiile coexistă, dar importanța lor diferă după scopul comunicării (de exemplu: informativ, persuasiv etc.). Structura verbală a unui mesaj depinde de funcția predominantă.

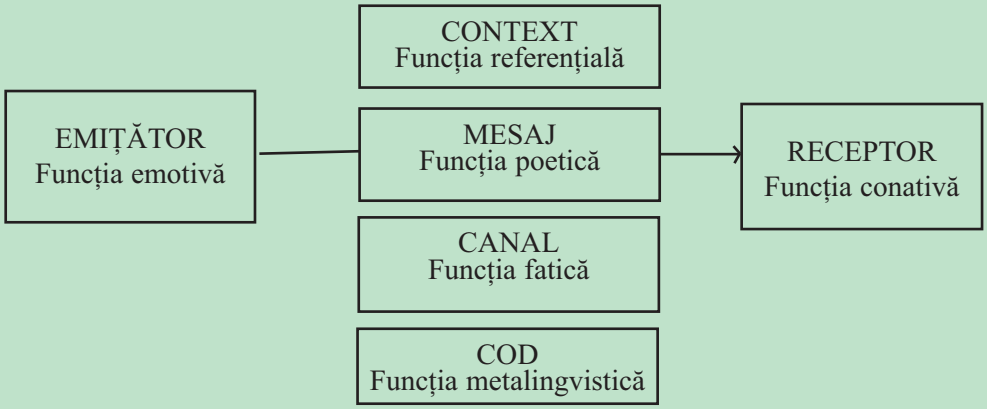

Schema comunicării verbale – Roman Jakobson

Funcția *emotivă (expresivă)* a comunicării constă în evidențierea stărilor afective sau a reacțiilor sufleteşti ale **emițătorului** la contactul cu o anumită realitate. Mărcile lingvistice sunt: interjecții, unele forme verbale, expresii, adjective cu valoare de epitet, mijloace stilistice.

Funcția *conativă (persuasivă/ retorică)* se referă la efectul de convingere pe care mesajul trebuie să-l aibă asupra **destinatarului**, de la care se intenționează

să se obțină un anumit tip de răspuns (verbal, comportamental). Modul imperativ este specific funcției conative.

Funcția *poetică* este centrată asupra formei **mesajului**, şi nu asupra conținutului comunicării. Spre deosebire de limbajul ştiințific, pentru care contează cu precădere conținutul mesajului, limbajul poetic pune accentul pe expresie.

Funcția *referențială* este axată pe:

- **referentul** mesajului (obiectul comunicării: despre ce element al realității se vorbeşte);
- **contextul** (situația) în care are loc transmiterea mesajului.

Funcția *metalingvistică* se manifestă când apare necesitatea de a se atrage atenția asupra **codului** utilizat în cadrul comunicării. Utilizarea explicațiilor, a gesturilor sau a tonului indică receptorului sensul în care trebuie decodificat mesajul.

Funcția *fatică* are în vedere stabilirea şi menținerea contactului între emițător şi receptor, controlul bunei funcționări a **canalului**. La începutul unei convorbiri telefonice se rosteşte acel „Alo!", prin care se deschide comunicarea, iar pe parcurs se verifică menținerea contactului prin întrebări precum: „Înțelegi?", „Mă auzi?", „Ai înțeles?". O funcție asemănătoare au formulele de salut sau gesturile, confirmări vebale sau mişcări ale capului. Jocul privirilor confirmă păstrarea contactului, acordul – dezacordul, interesul – dezinteresul, atenția – neatenția, dorința de participare sau plictiseala, oferindu-i vorbitorului posibilitatea de a-şi regla „din mers" discursul.

Aplicații

1. Asociază fiecărui enunț de mai jos funcția comunicării adecvată mesajului, ducând o săgeată:

- Mă auzi?
- Despre ce vei vorbi?
- Scrie aşa cum îți spun!
- Ah! ce fericit sunt! Îmi pare foarte bine!
- trăsură – vehicul cu patru roți, pe arcuri, tras de cai şi folosit pentru transportul persoanelor
- *Primăvară – o pictură parfumată cu vibrări de violet…* (G. Bacovia)

- funcția emotivă
- funcția conativă
- funcția poetică
- funcția referențială
- funcția metalingvistică
- funcția fatică

2. Ți s-a întâmplat vreodată să „traduci" greşit sensul unui comportament nonverbal? Descrie situația.

3. Identifică elementele de comunicare nonverbală din următorul fragment şi explică semnificația lor:

Ce vorbeau amândoi împreună? Ce puneau ei la cale pentru mine? Nu ştiu; dar căutăturile posomorâte a străjerului deşteptară în inima mea oarecare sâmțiri de îndoială şi mă siliră a băga mâna în buzunariul cu pistoalele.

(Vasile Alecsandri, ***Balta-Albă)***

B. Relația emițător – receptor în textul epic

Textul epic presupune un act de comunicare complex care se instituie între emițător (autorul) şi receptor (cititorul), mesajul fiind transpus în textul literar.

Comunicarea nu se realizează în mod direct, ci indirect, prin textul scris, fiind mediată de instanțele comunicării narative: narator, personaje. În povestire, specie epică bazată pe convenția narațiunii adresate unor ascultători, actul de comunicare este dublu.

În planul realității: autor – cititori (relație unilaterală/ ireversibilă); mesajul se transmite într-un sens; receptorul nu poate deveni emițător.

În planul ficțiunii: narator – ascultători (relație bilaterală/ reversibilă); rolurile emițător-receptor se pot schimba în secvența dialogată.

C. Factorii care înlesnesc sau perturbă receptarea

Zgomotul/ bruiajul se referă la factorii perturbatori ai mesajelor care pot interveni în orice proces de comunicare, pe traseul de la emițător la receptor. Perturbarea poate avea o asemenea intensitate, încât între mesajul transmis şi mesajul primit să existe diferențe vizibile.

Cauzele pot fi de natură:

- internă – factori fiziologici (percepție alterată), factori semantici (din cauza necunoaşterii sensurilor cuvintelor), factori personali (emoții, reprezentări, prejudecăți, experiență, vârstă);
- externă – mediul fizic în care are loc comunicarea (acustica sălii, caracteristicile vocale ale vorbitorilor, poluarea fonică puternică, întreruperile succesive ale procesului de comunicare).

Factorii care perturbă receptarea mesajelor se grupează în funcție de cod, canal şi context.

Cod – Pentru a înțelege mesajul, receptorul trebuie să utilizeze acelaşi cod ca emițătorul. Neînțelegerile survenite ca urmare a codurilor diferite cu care operează cei doi participanți la actul de comunicare pot aparține domeniului:

- verbal (de la necunoaşterea unei limbi comune, până la atribuirea de sensuri diferite aceloraşi cuvinte);
- nonverbal (gesturi, mimică, poziții ale corpului, semnale sonore în alfabetul Morse, simboluri grafice cum sunt semnele de circulație).

Aplicații

1. Reciteşte fragmentul de mai jos pentru a observa modul în care confuzia determinată de utilizarea unor coduri lingvistice diferite constituie cauza goanei infernale din povestirea ***Balta-Albă*** de V. Alecsandri.
   ...şi de câte ori strigam: ai, ai, *postaşul îmi răspundea:* hai, hai, domnule! *şi bătea caii din nou şi chiuia încă mai sălbatic şi căruța fugea încă mai iute şi eu amețeam încă mai tare.*
2. Identifică în următorul fragment sintagma prin care francezul traduce expresia *Neamțo dracoli!* rostită de străjer:
   Străjerul însă, înțelegând pricina văitărilor mele, începu a râde ca un urs şi zicând: Nu-i nimic, nu-i nimic! *aduse un țol şi o cergă pe care le aşternu pe scândurile patului. Pe urmă ieşi din casă adăugând iar:* Neamțo dracoli! *şi se depărtă în sat. El îşi făcuse datoria de gazdă; îmi dase tot ce avea*: casă, pat, aşternut şi noapte bună! *Ce-mi trebuia mai mult?*
3. Confuziile la nivelul codului lingvistic pot avea efect comic. Precizează sensul corect, respectiv, sensul atribuit de vorbitor cuvântului marcat din enunțul de mai jos:

Noi… eu… nu recunosc, nu voi să recunosc epitropia bucureştenilor, capitaliştilor, *asupra noastră.* (I.L. Caragiale, ***O scrisoare pierdută***)

4. În general, exprimarea negației se face prin mişcări orizontale din cap. Excepția o reprezintă popoarele din zona balcanică (bulgarii, turcii europeni, grecii din Macedonia). Imaginează-ți şi povesteşte o situație comică determinată de o asemenea confuzie.

Canal – Indiferent de distanța fizică dintre emițător şi receptor, mesajul se transmite printr-un mediu.

Comunicarea directă (față în față), pe cale orală, poate fi împiedicată de zgomote diferite (gălăgia din clasă, tumultul mulțimii pe stadion, vuietul furtunii, muzica dată prea tare, tusea intenționată, fâşâitul aparatului telefonic) sau, dimpotrivă, de linişte (vorbirea în şoaptă, căciula trasă pe urechi, surzenia).

Comunicarea indirectă (la distanță), în scris, este îngreunată de pete, ştersături, scris ilizibil, greşeli de tipar, de scriere sau de exprimare. În comunicarea indirectă, canalele de comunicare cu suport tehnic (calculator, mijloace audio-video, internet) asigură rapiditatea transmiterii informației, dar au dezavantajul că în cazul unei pene de curent comunicarea se întrerupe.

Context – Intervențiile oricărei persoane într-o conversație trebuie să fie adecvate datelor specifice fiecărei situații de comunicare. Un rol important îl deține contextul prin componentele: participanți, loc şi moment.

Aplicații

1. Stratagema utilizată de Ulise, eroul din epopeea ***Odiseea*** de Homer, pentru ca tovarăşii săi să nu cadă pradă cântecului sirenelor este bruiajul canalului: marinarii îşi pun ceară în urechi, ca să nu audă. Ulise se lasă legat de catargul corăbiei, încât, chiar dacă ascultă cântecul minunat, nu se poate arunca în valuri (nu „bruiază" canalul, dar împiedică „răspunsul" la mesaj).

Apoi când noi trecurăm mai departe de n-auzeam nici cântecul, nici viersul
Sirenelor, iubiții mei tovarăşi şi-au destupat urechile de ceară
Cu care le-astupasem, iar pe mine mă desfăcură şi mă sloboziră.

(Homer, ***Odiseea***, ***Cântul XII***)

2. Citeşte textul următor. Identifică şi explică rolul din text al unuia dintre factorii sau funcțiile comunicării.

Începu să se plimbe prin cameră, încet, tacticos, aşa cum obişnuia întotdeauna, punând mâna pe toate lucrurile mele de pe birou sau de pe scrin şi uitându-se la ele. Întotdeauna făcea aşa. Mamă, ce mă călca pe nervi.

– Cum a fost la scrimă? m-a întrebat.

Voia cu tot dinadinsul să mă împiedice să citesc şi să-mi strice tot cheful. De scrimă nici nu-i păsa!

– Cine a câştigat, noi sau ceilalți?

– Nimeni! i-am răspuns fără să ridic capul.

– Ce?

Întotdeauna te silea să repeți lucrurile.

– N-a câştigat nimeni, i-am spus, aruncându-i o privire pe furiş, ca să văd tot ce făcea în dreptul scrinului.

(J. D. Sallinger, ***De veghe în lanul de secară***)

a

b

c

Flotila lui Cristofor Columb:
a. caravela Pinta;
b. nava amiral Santa Maria;
c. mica navă Nina

Înainte de text

1. Oamenii au căutat dintotdeauna să descopere noi teritorii îndepărtate, iar călătoriile pe mare au fost dintre cele mai fascinante, dar totodată şi printre cele mai primejdioase. Aminteşte-ți câțiva dintre călătorii care au ajuns celebri prin descoperirile lor.
2. Aventura, călătoria sunt teme care i-au atras pe mulți scriitori de-a lungul timpului. Numeşte câteva cărți din literatura română sau universală care au în centrul lor ideea de aventură/călătorie.

[RELAȚIA CULTURĂ – FICȚIUNE – PUBLICITATE]

Dragă cititorule,

Ai putea să-ți imaginezi că îți rişti viața pentru câteva kilograme de ceai, nişte nucşoară şi nişte vaze de porțelan chinezesc?

Şi totuşi pentru mărfuri, considerate astăzi banale, timp de trei secole, cei mai buni marinari englezi, francezi, olandezi şi portughezi au dus o luptă crâncenă pe toate oceanele lumii.

*Cu **Drumul către Indii**, vei retrăi această epocă de expansiune şi de îmbogățire fabuloasă. Vei aplauda isprăvile de vitejie de la Surcouf, vei asista la naşterea celebrei Companii a Indiilor, vei fi martorul multor bătălii şi al multor naufragii, apoi… te vei întoarce în port, având o singură dorință: să pleci din nou!*

*După ce vei face o pasiune pentru **Drumul către Indii**, primul volum al colecției „Marea aventură a mării“, vei putea să descoperi şi să examinezi, gratuit, la tine acasă, celelalte opere ale colecției, care te vor încânta.*

*Cu ajutorul **Epopeii Viking** vei vedea oameni uriaşi şi păroşi sărind din vapoarele lor lungi şi negre pentru a omorî, jefui, incendia… dar aceşti combatanți neînfricați au fost şi cei care au pus bazele unei noi civilizații.*

***Marii navigatori** cuprinde povestirea aventurilor incredibile ale lui Cristofor Columb, Magellan, Vasco da Gama.*

*Dacă deschizi **Regina pachebotului**, te vei urca la bordul luxoaselor transatlantice, vei participa la concursurile de eleganță de pe punte.*

*Apoi vei citi, cu inima la gură, **Piraților şi corsarii**, **Vase de linie**, **Cliperele**, **Yahturi de cursă** etc. şi fiecare te va face să trăieşti emoții noi şi descoperiri bogate.*

Dar „Marea aventură a mării“ este de asemenea o colecție de opere superbe!

Vei fi mai întâi uimit de eleganța formatului: 23, 5 X 28,5 cm. Şi apoi, la privirea şi la atingerea cărților, te va cuceri modul în care sunt legate: materialul granulos precum pielea şi finețea titlurilor aurite te vor face să te gândeşti la vechile jurnale de bord. Paginile de gardă reproduc hărți vechi şi fiecare carte abundă în ilustrații de

Anunț publicitar – text jurnalistic, cu particularități specifice precum: combinarea componentelor intelectuală şi afectivă, utilizarea unui lexic figurat, însoțirea textului de mijloace extralingvistice.

Textul şi structura anunțului publicitar se realizează în funcție de canal: scris, radio, tv.

epocă, portrete, fotografii ale unor vapoare superbe, scene navale, cea mai mare parte în culori. În sfârşit, lucrările se termină printr-o bibliografie şi un index, absolut indispensabile.

Pentru fiecare volum, vei dispune de 10 zile de examinare gratuită. Vei consulta fiecare lucrare din colecția „Marea aventură a mării", le vei păstra numai pe cele pe care doreşti să le ai în bibliotecă şi vei avea 10 zile de gândire.

Atunci, nimic mai uşor decât să descoperi cât mai repede ***Drumul către Indii****: trimite chiar azi cartea poştală de examinare gratuită. Noi îți vom trimite* ***Drumul către Indii*** *pentru a-ți da timp de examinare gratuită timp de 10 zile. Vei citi cartea. O vei judeca. Dacă nu îți va conveni, ne-o vei înapoia, fără nici o problemă, înainte de expirarea termenului de gândire. Dacă decizi să o păstrezi, va fi suficient să achiți factura care însoțeşte cartea.*

Dacă păstrezi ***Drumul către Indii****, noi îți vom trimite volumele următoare pe măsura apariției lor, adică o carte la şase săptămâni. Vom respecta bineînțeles aceleaşi condiții de examen gratuit timp de zece zile, fără obligația de cumpărare.*

Vei avea aceleaşi drepturi de a ne înapoia fiecare volum după ce l-ai consultat şi vei putea oricând opri livrarea cărților prin trimiterea unei simple scrisori. Nu rezista la chemarea aventurii: nu vei regreta! Pe curând.

Jean Michel Latour

P.S. *O dată cu exemplarul tău din* ***Drumul către Indii****, vei primi şi un cadou: o superbă mapă conținând 4 reproduceri ale unor minunate bărci cu pânze. Şi dacă ne răspunzi înainte de 10 zile, vei primi în plus un cadou suplimentar: 4 minunate facsimile de hărți vechi.*

Explorarea textului

1. Menționează elementele prin care anunțul publicitar te-a convins să cumperi colecția „Marea aventură a mării". Precizează factorul care te-ar împiedica să cumperi aceste cărți.
2. Identifică cuvintele care desemnează emițătorul şi receptorul mesajului în textul dat.
3. Având în vedere conținutul mesajului, precizează caracteristicile (personalitate, nivel de educație, vârstă, venit) potențialilor cumpărători (publicul-țintă).
4. De obicei, textul publicitar presupune o comunicare unilaterală: receptorul nu poate deveni emițător, mesajul transmițându-se într-un singur sens. Selectează, din text, modalitățile prin care poate răspunde receptorul la mesajul textului publicitar de tip scrisoare de vânzare.
5. Alege, din listă, scopul mesajului citit: a influența, a distra, a crea interes, a stimula dorința de a avea un obiect, a determina o acțiune de cumpărare. Motivează-ți alegerea, pe baza textului.
6. În textul publicitar, o condiție a succesului comunicării este utilizarea unor concepte-cheie. Identifică produsul promovat şi conceptele-cheie asociate, în textul dat.

Eficiența unui **text publicitar** de tip scrisoare de vânzare constă în respectarea celor patru principii: atenție, interes, dorință, acțiune, dezvoltate la nivelul textului şi al ilustrației. Efectul persuasiv al textului: receptorul să treacă la acțiune, adică să cumpere produsul.

Textul publicitar conține elemente care pun în evidență:

- **scopul informativ**: detalii de calitate, elemente de noutate, loc de desfacere, acces la surse de distribuție, modalități de plată, facilități de cumpărare, performanțe, preț, renumele firmei ofertante, avantaje față de concurență;
- **scopul persuasiv**: structura textului argumentativ, argumentele aduse în sprijinul ofertei, apelul la componenta emoțională (speranțe, dorințe, aspirațiile publicului).

În textele jurnalistice, **funcția fatică** este fundamentală: alegerea canalului, stabilirea şi menținerea contactului emițător-receptor, elaborarea anunțului publicitar în funcție de **canal.**

În presa scrisă, mesajul publicitar conține: titlul, sloganul, textul, concluzia.

În funcție de **canal** (producție de carte, presă scrisă, transmisii de radio sau de televiziune), textul publicitar poate interacționa cu imaginea, muzica, gesturile, într-un mesaj complex, caracterizat prin sincretism (simultaneitatea limbajelor într-un act de comunicare).

Puncte de reper

Acest document publicitar pentru o colecție de cărți a editurii *Time-Life* îşi abordează cititorul sub forma unei scrisori şi caută să-l seducă făcând apel la ficțiune, exotism, fascinația trecutului şi chiar la aspectul însuşi al cărții.

Procedeele oralității în textul publicitar:

- adresarea la persoana a II-a singular (stil familiar) sau plural, pronumele de politețe (stil reverențios); construcțiile exclamative (uneori eliptice) sau imperative, destinate influențării receptorului;

- structura dialogului (perechea întrebare - răspuns); simularea dialogului prin folosirea interogației retorice inițiale, care problematizează, fiind urmată de o descriere a produsului promovat.

7. Grupați-vă în perechi şi selectați din text elementele corespunzătoare scopului informativ sau celui persuasiv.

8. Grupați-vă câte patru, alegeți una dintre funcțiile comunicării şi discutați prin ce elemente se realizează aceasta în anunțul publicitar dat:
– funcția referențială – care este referentul mesajului/ despre ce vorbeşte mesajul?
– funcția emotivă – ce comunică despre sine emițătorul mesajului?
– funcția persuasivă – la ce idei şi sentimente ale cititorului face apel textul publicitar?
– funcția poetică – cum se exprimă ideile mesajului (particularități de limbaj, stil)?
– funcția fatică – cum se stabileşte şi se menține comunicarea, pe ce canal?
Comparați observațiile voastre, pentru a identifica funcția principală, cele subordonate si funcțiile care lipsesc în mesajul citit.

9. Exemplifică două procedee ale oralității existente în textul dat.

10. Prezintă relația dintre text şi ilustrație. Exprimă-ți opinia despre importanța ilustrației în acest anunț publicitar.

Evaluare curentă. Aplicații

Structura anunțului publicitar este a unui text argumentativ. Alege, din lista de mai jos, elementele existente în anunțul publicitar prezentat:

- punctul de plecare (pentru a atrage atenția receptorului): structura interogație retorică – răspuns exclamativ;
- argumente prezentate unitar, decurgând unul din altul;
- expunerea îl incită pe receptor, determinându-l să urmărească firul ei;
- repetarea ideilor, dar în mod diferit;
- utilizarea figurilor de stil: personificarea, antiteza etc.;
- apel la experiența personală a destinatarului;
- argumentele raționale se bazează în permanență pe cele emoționale;
- există unitate logică între părțile textului;
- se asigură claritatea şi înțelegerea mesajului;
- apel la elemente cunoscute şi dragi tuturor.

Dincolo de text

Caută informații despre cei trei exploratori menționați în anunțul publicitar:

- Cristofor Columb
- Magellan
- Vasco da Gama

Texte auxiliare

Înainte de text

1. Numeşte trei cărți pe care le consideri lecturile tale preferate de până acum. Argumentează alegerea fiecăreia.
2. Prezintă pe scurt în fața colegilor un film care te-a impresionat şi a cărui acțiune poate fi încadrată în tema „Aventură, călătorie".

MAREA CA FACTOR SPIRITUAL

de Nicolae Manolescu

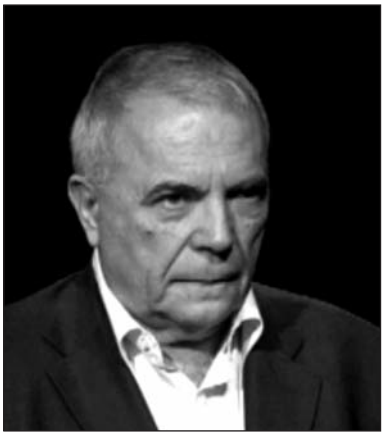

Nicolae Manolescu (n. 1939), critic şi istoric literar, eseist. Comentarii asupra fenomenului literar contemporan, atât în volume (***Lecturi infidele***, ***Teme I-VII***), cât şi în peste treizeci de ani de cronică literară în reviste (*Contemporanul, apoi România literară*). Lucrări de referință: ***Istoria critică a literaturii române, Arca lui Noe***, ***Contradicția lui Maiorescu***, ***Sadoveanu sau utopia cărții***.

Nu vreau să mă refer la mare ca determinant aşa zicând geografic, în opera unor scriitori născuți în vecinătatea ei; nici la mare ca temă, în sensul comun al cuvântului, în poezii, povestiri sau romane. Problema însemnărilor de față este aceea pe care o arată titlul lor cam pretențios […].

Când eram student, am citit nuvela care i-a adus lui Hemingway premiul Nobel: ***Bătrânul şi marea****. Am văzut mai târziu şi filmul cu Spencer Tracy bazat pe această nuvelă. Nuvela mi-a plăcut şi nu mi-a plăcut.* […] *Îl socoteam foarte modern, prin aceea că se mulțumea să sugereze ce se petrece în sufletul oamenilor, cu oamenii, interesându-se exclusiv de gesturile şi cuvintele lor. Era şi cel mai aproape de imagine, de cinematograf, pe care un adolescent din anii '50 nu se putea să nu le aprecieze ca pe cele mai potrivite forme de exprimare artistică. Nuvela* ***Zăpezile de pe Kilimanjaro****, tradusă prin 1954 în vechea colecție „Meridiane", mi se părea o culme a artei narative, pe cât de simplă, pe atât de emoționantă.* ***Bătrânul şi marea*** *m-a dezamăgit puțintel. Astăzi ştiu că ea depăşea nivelul percepției mele literare, propunând o simbolistică prea abstractă pentru nevoile mele spirituale din acea vreme. Nu mai eram – îmi place să cred – un cititor chiar atât de naiv, încât să caut în proză doar partea de aventură, dar probabil că lipsa completă de dinamism exterior din aventurile marine ale pescarului lui Hemingway a jucat un oarecare rol, mai mult inconştient, în nemulțumirea mea. Aventura eroului hemingwayan se petrecea în alt plan decât acela la care mă aşteptam eu, se petrecea într-un plan spiritual profund, şi avea un sens care îmi scăpa în cea mai mare parte. Am recitit* ***Bătrânul şi marea*** *după vreo douăzeci de ani, stimulat de* ***Moby Dick****, celebrul roman al lui Melville. Şi mi s-a părut o nuvelă extraordinară.*

Motivul acestei prefaceri a gustului meu, mai bine spus, justificarea lui se află în centrul acestor însemnări.

Experiența m-a învățat că marea a produs în general două feluri de literatură, diferite ca importanță şi chiar ca natură. Pe o treaptă estetică inferioară, se află acele cărți pe care, cu o anumită condes-

cendență, le numim exotice. Literatura lumii este plină de ele. Pe mare şi sub ea se întâmplă toate extraordinarele pățanii cu marinari, cu piraţi, cu submarine (Dox e cel mai faimos, iar Nautilus al căpitanului Nemo cel mai adânc scufundat în fantezia noastră), care ne-au încântat copilăria. […]

Imitând pe Jules Verne, am scris şi eu în adolescență câteva povestiri de acest fel, folosind un atlas geografic – pe care bunicul meu mi l-a cumpărat prin 1953 cu imensa, pe atunci, sumă de 40 de lei – şi un vocabular de împrumut, care mi se părea că ține loc de orice imaginație, căci era suficient să aud cuvinte precum pravă, nord, catarg sau bastingaj ca să cad în cea mai voluptoasă euforie din câte mi-a procurat vreodată scrisul. Marea a reprezentat pentru mine, la început, o pură realitate lingvistică. Înainte de a o vedea, am stăbătut-o în lung şi-n lat, măsurând distanțele şi fixându-mi reperele de care aveam nevoie cu ajutorul paralelelor şi meridianelor. Ca fenicienii, mă orientam după steaua polară: ieşeam seara în grădina casei bunicilor mei de pe strada Ştefan Gheorghiu (fostă Carol, viitoare Argeş), din Râmnicu Vâlcea şi mă uitam pe cer în căutarea ei. Cu vârsta, pasiunea aceasta m-a părăsit şi nu m-am mai întors niciodată la ea. Am încuiat într-un sertar manuscrisele şi am renunțat să mai răsfoiesc ***20.000 de leghe sub mări***, ***Insula misterioasă*** *şi celelalte adorabile ficțiuni legate de exotica mare.*

Dar literatura mării nu se limitează la acestea. Nuvela lui Hemingway a fost cea dintâi carte citită de mine în care marea avea altă înfățişare şi alte rosturi decât cele ştiute înainte. Nu mi-am dat seama dintr-o dată de acest fapt. Să reamintesc subiectul? Un pescar bătrân prinde un peşte colosal, cu care se luptă ore şi zile în şir, fără a reuşi să-l captureze, dar de care nici nu se lasă învins. Se întoarce la țărm cu scheletul prețios al peştelui, prețios nu pentru că i-ar mai putea sluji drept hrană, în sensul propriu, ci fiindcă reprezintă dovada luptei lui pe viață şi pe moarte cu fabuloasa ființă a apei. Ce concluzie putem desprinde de aici? Una singură: că Hemingway a interpretat întâlnirea dintre om şi peşte ca pe o înfruntare dintre om şi natură. Peştele este simbolul naturii care nu poate fi biruită, dar merită să fie înfruntată, iar pescarul simbolizează condiția omului care dă bărbăteşte piept cu ea.

Ce simplu! Şi, totodată, ce profundă este această intuiție a scriitorului american! El a simțit, ca şi Melville scriindu-şi capodopera, că, pe treapta de sus, dincolo de exotismul superficial, marea apare în literatură ca unul dintre cele mai uriaşe şi profunde simboluri ale extra-umanului. Am vorbit până acum de natură. Dar natură sunt şi munții, şi pădurile, şi câmpiile, şi florile, şi animalele. Omul trăieşte în mijlocul lor, încearcă să le smulgă secretele, să le pună la treabă; se teme de unele, le admiră pe altele; se războieşte cu ele sau le domesticeşte prin inteligență. În toate, el vede extra-umanul sau inumanul: se apropie de ele ca de ceva din afara lui, fermecător, neliniştitor sau pur şi simplu groaznic. Cu unele, ca să zic aşa, îi merge mai lesne decât cu altele. Imaginația lui ştie să le privească diferențiat. Singurul dintre aceste elemente care nu se lasă biruit, cunoscut, domesticit, este marea. Cu ea, omul se luptă permanent şi fără sorți de izbândă. După fiecare bătălie, urmează alta ; orice victorie

Ernest Hemingway (1898-1961), prozator american, personalitate majoră a literaturii interbelice. Într-o proză energică, dură, susținută de un stil de o mare simplitate, personajele, oameni obişnuiți îşi relevă dimensiunea eroică, gustul riscului, curajul.

Romane: ***Adio arme!***, ***Pentru cine bat clopotele***, ***Fiesta***. Nuvele şi povestiri: ***Bătrânul şi marea***, ***Zăpezile de pe Kilimanjaro***, ***Câştigătorul nu ia nimic.***

Premiul Nobel (1954).

Herman Melville (1819-1891), prozator şi poet american.

Creator al unor tipuri umane de puternică vitalitate, într-o proză de aventură şi călătorie, înfățişând peisajul marin şi exotic, în care faptul de viață atinge dimensiuni simbolice sau alegorice.

Romane: ***Redburn***, ***Prima lui călătorie***, ***Mardi şi o călătorie până acolo***, ***Moby Dick***.

Jules Verne (1828-1905), prozator francez.

Romane de aventuri şi de anticipaţie ştiinţifică, rod al unei unei imaginaţii fantastice vizionare fără egal în epocă: ***Călătorie spre centrul pământului***, ***De la Pământ la Lună***, ***20 000 de leghe sub mări***, ***Ocolul pământului în 80 de zile***, ***Insula misterioasă***.

se dovedeşte iluzorie şi totul e luat de la capăt. Fiinţă a uscatului pe care şi-a clădit de la început civilizaţia, omul vede în mare un tărâm al aşezării şi al zbuciumului etern. Pe mare nu se poate construi nimic. Marea poate fi traversată, dar nimeni nu locuieşte, „stricto senso", pe mare. Nici marinarii, care, să nu uităm, îşi poartă cu ei pe întinderile de apă, casele, asemeni melcilor, adică vapoarele. […]

Să comparăm o clipă marea cu un alt element care a nutrit o întreagă mitologie a confruntării cu pădurea. Romanticii îndeosebi au cultivat pădurea, dar înaintea lor mulţi dintre autorii medievali, într-o vreme în care continentul european era acoperit, proporţional, de tot atâtea păduri de câte mări este acoperită planeta întreagă. Vechile civilizaţii ale Europei s-au ţinut de coastele mărilor, departe de păduri. Când, după decăderea grecilor şi romanilor, centrul vieţii europene s-a deplasat spre nord, omul a făcut, de fapt, cunoştinţă cu pădurea. Şi ce i-a revelat ea. Un loc al obscurităţii şi al spaimelor de tot felul. […]

Marea îndrumă imaginaţia spre exterior şi spre acţiune. Din acţiune s-au născut operele aventurilor exotice. Iar celelalte, operele aventurilor spirituale, au văzut în mare tărâmul extra-uman absolut, care poate simboliza tot ce omul întâlneşte mai deosebit de el însuşi în natura înconjurătoare, termenul celui mai deplin contrast, alteritatea desăvârşită. […]

Moby Dick, ***Bătrânul şi marea*** *sunt operele fundamentale ale acestei confruntări, în care marea şi peştele colosal sunt simboluri ale celui mai străin şi mai cutremurător element din câte i-au fost date omului să cunoască.*

Puncte de reper

Eseul ***Marea ca factor spiritual*** face parte din volumul ***Desenul din covor*** (***Teme 7***) apărut în anul 1988.

Explorarea textului

1. Care erau „cele mai potrivite forme de exprimare artistică" pentru un adolescent din anii '50? Dar pentru adolescentul de astăzi?
2. Precizează ce căuta cititorul naiv în nuvela ***Bătrânul şi marea*** şi ce a găsit cititorul matur în aceeaşi nuvelă.
3. Care sunt, potrivit opiniei autorului, cele două feluri de literatură pe care le-a produs marea?
4. Adolescentul evocat îl imita pe Jules Verne, scriind ficţiuni despre mare. Relatează oral despre efectul pe care lectura unei cărţi l-a avut asupra comportamentului tău.
5. Motivează, pe baza textului citit şi a experienţei personale, una dintre ideile de mai jos. Pentru a înţelege sensul unor cărţi în planul „spiritual", cititorul trebuie să aibă:
   – o anumită vârstă;
   – o anumită experienţă de lectură;
   – o anumită cultură;
   – plăcerea de a citi;
   – talent de scriitor;
   – dorinţa de a cunoaşte lucruri noi.
7. Delimitează textul citit potrivit părţilor unui text argumentativ: ipoteză, argumente, concluzie.
8. Formulează un argument pentru a susţine ideea că este necesar să citeşti o carte care a fost ecranizată.

Evaluare curentă. Aplicații

Redactează un jurnal de lectură în care să scrii despre textele citite de tine având tema „Aventură, călătorie". Textele pot fi atât cele din manual, cât şi cele din lecturile tale particulare.

Acest jurnal de lectură poate fi elaborat după următorul plan:

- tipul textului citit: literar (proză, poezie, dramaturgie), nonliterar (text ştiinţific);
- ce ai reținut din lecturile pe tema respectivă;
- ce reacții ți-a provocat lectura fiecărui text;
- comentarii personale în legătură cu textele citite (ce ți s-a părut interesant, ce te-a impresionat, ce semnificație are textul respectiv, care sunt opiniile tale raportate la cele aflate etc.)

Dincolo de text

Citeşte una dintre operele literare prezentate de Nicolae Manolescu în eseul ***Marea ca factor spiritual*** şi prezintă oral, în fața colegilor, ce ți s-a părut interesant în cartea respectivă.

AVENTURĂ, CĂLĂTORIE

Sugestii pentru lectură suplimentară

- Homer, ***Odiseea*** (secolul al VIII-lea î.H.)
  Capodoperă a literaturii antice greceşti, epopeea este alcătuită din XXIV de cânturi, care înfățişează călătoriile şi aventurile pe mare ale eroului Odiseu (Ulise), de la cucerirea Troiei şi până la întoarcerea în patria sa, insula Itaca. Drumul spre patrie are semnificația drumului spre centru, dar valoarea literară a epopeii nu este legată numai de înțelegerea simbolurilor încifrate în text, ci de forța morală a personajelor şi de fantasticul aventurilor.
- Dante Alighieri, ***Divina comedie***
  Capodoperă a literaturii medievale, ***Divina comedie*** prezintă călătoria lui Dante prin Infern şi prin Purgatoriu, unde este condus de umbra poetului latin Vergiliu, simbol al rațiunii, iar în Paradis, de sufletul Beatricei, care simbolizează iubirea pură şi realizează mântuirea supremă. Sensul alegoric al operei este purificarea sufletului poetului prin călătoria în lumea de dincolo.
- Antoine de Saint-Exupéry, ***Micul Prinț***
  Micul Prinț parcurge o călătorie fabuloasă pe şapte planete, ultima fiind Pământul. Sensul inițiatic şi simbolic al călătoriei se referă la înțelegerea valorilor vieții, la diferențele dintre copil şi adult, la autocunoaştere.
- Panait Istrati, ***Chira Chiralina*** (1924)
  Romanul înfățişează destinul unor oameni care vor să scape de monotonia unei existențe banale şi să trăiască după porunca inimii. Cartea reconstituie atmosfera pitorească a Brăilei de altădată, oraşul natal al autorului.

Modulul 5

PERSONALITĂȚI, EXEMPLE, MODELE

Moto:
Voiți să cunoașteți un om?
Puneți-l într-un rang mare, cu puteri mari.
(Pittacus, 650 – 569 î. H.)

FICȚIUNEA LITERARĂ

Letopisețul Țării Moldovei de Grigore Ureche
Aici se arată un voievod mare şi un jder mititel de Mihail Sadoveanu

LIMBĂ ŞI COMUNICARE
Folosirea pluralului în locul singularului
Scrierea cu majusculă

FICȚIUNE ŞI REALITATE

Mihai Eminescu – Titu Maiorescu
(texte epistolare: corespondență privată)

LIMBĂ ŞI COMUNICARE
Corespondența privată şi oficială

TEXTE AUXILIARE

O samă de cuvinte de Ioan Neculce
Discurs rostit la asociația britanică de boli neuro-motorii din Birmingham în octombrie 1987 de Stephen W. Hawking

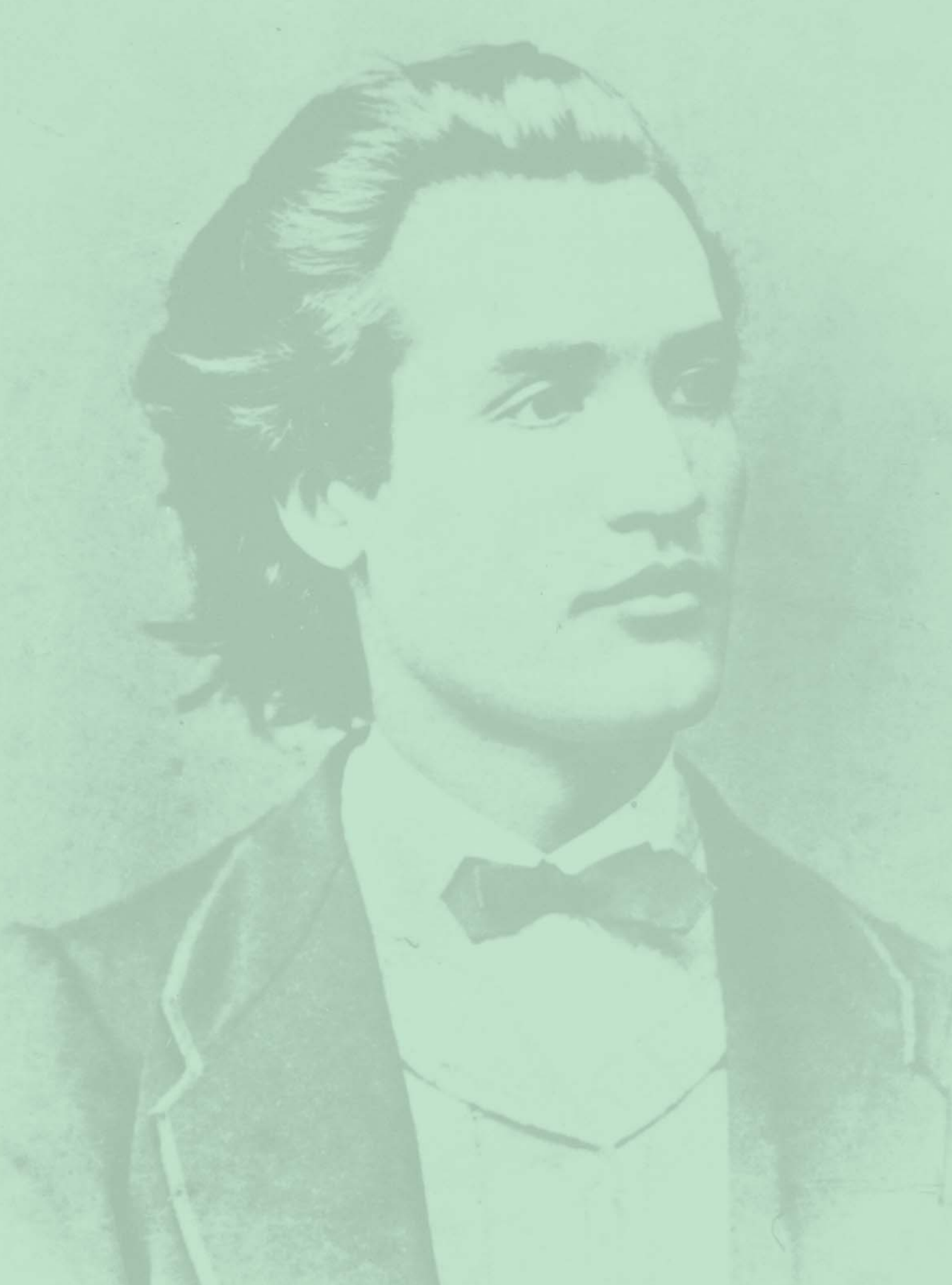

>>> Ficțiunea literară

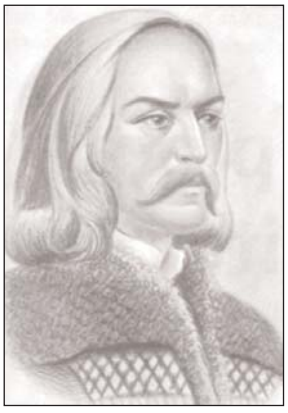

Grigore Ureche (c. 1590 – 1647), cronicar moldovean. Descendent al unei vechi familii boiereşti, este fiul marelui logofăt Nestor Ureche. Studiază în Polonia *artele liberale*. latina, gramatica, retorica şi poetica. În țară este succesiv logofăt, spătar, mare spătar şi, în timpul domniei lui Vasile Lupu, al cărui apropiat a fost, mare vornic al Țării de Jos. În ultimii ani ai vieții scrie ***Letopiseţul Țării Moldovei***, singura sa lucrare, rămasă neterminată.

Puncte de reper

De obicei, portretele voievozilor – singurele existente în cronica lui Grigore Ureche – sunt realizate indirect, din acumulări de informații. În cazul lui Ştefan cel Mare însă, acestea culminează cu o imagine-efigie (*Fost-au acestu Ştefan-Vodă om nu mare de statu…*) care fixează, în doar câteva linii, informația anterioară. Paginile cronicii narează în principal necontenitele lupte ale acestui *om războinic şi de-a pururea trăgându-l inima spre vărsare de sânge: Cându au prădat Ştefan vodă Țara Săcuiască; Războiul ce au făcut Ştefan vodă cu Mateiaş crai ungurescu la Bac; Războiul de la Soci, cându s-au bătut Ştefan vodă cu Radul vodă domnul muntenescu, 6979 martie 7 dni; Al doilea*

Înainte de text

1. Pe grupe de trei-patru, discutați şi exprimați-vă opinia despre cugetarea lui Pittacus, reprodusă mai sus.
2. Numiți câte două – trei personalități ale vieții culturale, respectiv, politice, militare şi sportive româneşti.
3. Ce criterii au stat la baza opțiunilor voastre?
4. Povestiți fiecare colegilor câteva dintre realizările uneia dintre personalitățile numite.

LETOPISEȚUL ȚĂRII MOLDOVEI

de Grigore Ureche

Letopiseţul lui Grigore Ureche, rămas în manuscris până spre jumătatea secolului al XIX-lea, povesteşte cronologic evenimente din viața Moldovei de la descălecat până la domnia lui Aron Vodă (1594). Scopul scrierii, mărturisit de autor chiar din debutul cărții, este în principal educativ: *Mulți scriitori au nevoit de au scris rândul şi povestea țărâlor, de au lăsat pă urmă, şi bune şi rele, să rămâie feciorilor şi nepoților, să le fie de învățătură, despre cele rele să să ferească şi să să socotească, iar dupre cele bune să urmeze şi să să învețe şi să să îndirepteze.* Puținătatea surselor a făcut însă ca primul secol de istorie al tânărului principat să fie tratat fugar. Abia odată cu domnia lui Ştefan cel Mare narațiunea se amplifică şi capătă cu adevărat relief. Rămas neterminat, ***Letopiseţul*** va fi continuat de Miron Costin care îl duce până la Dabija Vodă (1661), şi terminat de Ion Neculce.

1. *Deciia Ştefan vodă strâns-au boierii țărâi şi mari şi mici şi altă curte măruntă dimpreună cu mitropolitul Teoctist şi cu mulți călugări, la locul ce să chiamă Direptatea şi i-au întrebat pre toți: ieste-le voie tuturor să le fie domnu? Ei cu toții au strigat într-un glas: „Întru mulți ani de la Dumnezeu să domneşti". Şi decii cu toții l-au rădicat domnu şi l-au pomăzuit spre domnie mitropolitul Teoctist. Şi de acolea luo Ştefan vodă steagul țărâi Moldovei şi să duse la scaunul Sucevii. Decii Ştefan vodă gătindu-să de mai mari lucruri să facă, nu cerca să aşeze țara, ci de război să gătiia, că au împărțit oştii sale steaguri şi au pus hotnogi şi căpitani, carile toate cu noroc i-au venit.*

2. *Fost-au acestu Ştefan vodă om nu mare de statu, mânios şi degrabu vărsătoriu de sânge nevinovat; de multe ori la ospețe omorâia fără județ. Amintrilea era om întreg la fire, neleneşu şi lucrul său îl ştiia a-l acoperi şi unde nu gândiiai, acolo îl aflai. La lucruri de*

război al lui Ştefan vodă cu radul vodă la Izvorul Apei, leatul 6981 noemvrie 8... Atitudinea cronicarului oscilează între consemnarea neutră a evenimentului (*Tăie Ştefan vodă pre Isaiia vornicul şi pre Negrilă păharnicul şi pre Alexa stolnicul în târgul Vasluiului*) şi comentariul moralizator (*Vă leato 6978, într-aceia vreme întră zavistia între Ştefan vodă şi între Radul vodă, domnul muntenesc, pre obiceiul firei omeneşti de ce are, de aceia pofteşte mai mult, de nu-i ajunse lui Ştefan vodă ale sale să le ție şi să le sprijinească, ci de lăcomie, ce nu era al lui, încă vrea să coprindă*). Victoriile sunt consemnate însă cu evidentă plăcere, căci ele corespund în mare măsură propriului punct de vedere despre cum trebuie să fie un domn exemplar. Tocmai de aceea, excesele, inutila vărsare de sânge a acestui voievod *înfierbântat de război*, nu sunt trecute cu vederea, pentru că îi contrazic de prea multe ori autorului modelul de voievod ideal pe care încearcă să-l construiască.

- *u* final (*statu*, *neleneşu* etc.) nu se citeşte.
- *…leatul 6981* – veche modalitate de numărare a anilor, de la Facerea lumii, considerată a se fi produs cu 5508 ani înainte de naşterea lui Hristos.

Dicționar literar

Letopiseț (v. sl. *letopisici*, a scrie anii) – este un tip de scriere veche, având conținut istoric, care prezintă evenimentele în mod cronologic; *cronică*.

Portret – descriere de trăsături morale şi fizice ale unei ființe reale sau imaginare. Portretul îmbină descrierea unor moravuri, vicii, virtuți, defecte, calități ale personajului cu descrierea particularităților fizice: corp, figură, trăsături, mişcare, ținută etc.

războaie meşter, unde era nevoie însuşi să vârâia, ca văzându-l ai săi, să nu să îndărăpteze şi pentru aceia raru război de nu biruia. Şi unde-l biruia alții, nu pierdea nădejdea, că ştiindu-să căzut jos, să rădica deasupra biruitorilor.

Dicționar

hotnog, s.m. – comandant peste o sută de ostaşi; sutaş
județ, s.n. – judecată
a pomăzui, vb. – a conduce, a însoți

Explorarea textului

Deciia Ştefan vodă strâns-au boierii țărâi şi mari şi mici…

1. Secvența 1. descrie momentul urcării lui Ştefan pe tron. Identifică trăsăturile firii voievodului, care se desprind din această descriere.
2. Explică sintagmele: *a aşeza țara*, *a se găti de război*.
3. Încearcă să descifrezi, „citind printre rânduri“, care este punctul de vedere al cronicarului despre evenimentul narat.

Fost-au acestu Ştefan vodă…

1. Separă, în secvența 2., trăsăturile fizice de cele morale. Vei constata că Grigore Ureche îşi construieşte portretul, surprinzând o trăsătură fizică dominantă şi, obiectiv, enumeră atât calitățile cât şi defectele, argumentându-le pe fiecare în parte.
2. Identifică în portretul din secvența 2. structuri/ cuvinte specifice unei argumentări.
3. Care crezi că este părerea cronicarului despre Ştefan, având în vedere informațiile oferite de portretul-efigie cuprins în secvența 2? Încearcă să găseşti şi o explicație pentru formularea *om nu mare de statu*, în locul uneia mai „normale“ de genul „mic“, „mărunt“ etc.
4. Descrie părerea contemporanilor despre voievod.
5. Care sunt calitățile lui Ştefan rămase în amintirea urmaşilor?

…carile niminea din domni, nici mai nainte, nici după aceia l-au ajunsu.

1. Limba română, atât cea scrisă, cât şi cea vorbită în sec. al XVII-lea, era diferită de limba actuală. Identifică, în cele două texte, asemenea deosebiri şi grupează-le pe următoarele niveluri: fonetic, morfosintactic şi lexico-semantic.
2. Ca şi în narațiunea de tip popular, în basme, de exemplu, vechimea conferă acestor structuri o expresivitate la care cu siguranță că autorul nu s-a gândit. Selectează câteva asemenea exemple.

Modulul **5**

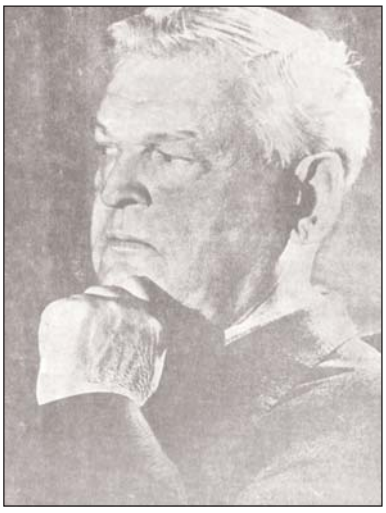

Mihail Sadoveanu (1880, Pașcani – 1961, București), prozator, autor de romane, nuvele și povestiri. Temele majore ale operei sunt: evocarea trecutului istoric, natura, aspectele sociale (de la universul rural până la atmosfera sufocantă a târgurilor de provincie, familia, iubirea, adolescența, călătoria, războiul. Între creațiile importante ale scriitorului se pot aminti romanele care evocă istoria medievală a Moldovei („vârsta de aur”: ***Nunta domniței Ruxandra, Frații Jderi***; romanele „decăderii”: ***Șoimii, Neamul Șoimăreștilor, Zodia Cancerului, Nicoară Potcoavă***); suita cărților de călătorie, vânătoare și pescuit (***Țara de dincolo de negură, Împărăția apelor, Nopțile de Sânziene, Valea Frumoasei, Ochi de urs***); volumele de povestiri (***Dureri înăbușite, Crâșma lui Moș Precu, Soarele în baltă sau aventurile șahului, Hanu Ancuței, Povestirile de la Bradu Strâmb***).
Originalitatea prozei sadoveniene constă în maniera de zugrăvire a sufletului românesc, ceea ce presupune, pe lângă diversitatea tematică, proiecția epopeică, mitică și tragică a epicului, și farmecul limbajului, *de o ceremonie și ingenuitate arhaică* (G. Călinescu).

Înainte de text

1. Te-ai aflat vreodată în preajma unei personalități (culturale, sportive, politice)?
2. Dacă DA, încearcă sa-ți aminteşti şi să descrii colegilor ce ai simțit în acele momente.
3. Dacă NU, imaginează-ți că te-ai afla într-o asemenea situație şi că ai putea discuta cu acea persoană. Pe cine ai vrea să întâlneşti şi ce întrebări i-ai pune?

AICI SE ARATĂ UN VOIEVOD MARE ŞI UN JDER MITITEL

de Mihail Sadoveanu

Mihail Sadoveanu este creatorul romanului românesc de evocare istorică, în care documentul se îmbină cu elemente de ficțiune. Romanul ***Frații Jderi***, a cărui acțiune este plasată în timpul domniei lui Ştefan cel Mare, oferă modele de comportament, iar personajele au calități excepționale, ce reflectă idealul cavaleresc, punându-şi loialitatea, curajul şi noblețea în slujba domniei. Frații Jderi sunt cei cinci fii ai comisului de la Timiş, Manole Păr-Negru, zis Jder. Comisul este marele dregător în a cărui sarcină sunt caii şi grajdurile domneşti. Simion, fiul cel mai mare, este oştean şi moştenitor al funcției tatălui. Dămian este neguțător şi, umblând după mărfuri pe drumurile Europei, este şi spion al domnului. Cristea este vistiernic şi abil diplomat. Nicodim este numele monahal al lui Nicoară, călugăr învățat, care consemnează în cronică faptele domnitorului, dar ştie să mânuiască şi sabia, luptând în bătălia de la Vaslui. Cel mai mic dintre frați este Ionuț Jder.

Primul volum al trilogiei ***Frații Jderi***, intitulat ***Ucenicia lui Ionuț***, este un roman istoric de aventuri, asemănător cu ***Cei trei muschetari*** de Al. Dumas-tatăl. ***Ucenicia lui Ionuț*** este şi **bildungsroman** (roman al formării unei personalități), deoarece surprinde modalitățile specifice epocii, de educare şi de formare a unui tânăr boier. Fiind ales de domnitor să-l însoțească, slujitor şi prieten, pe *coconul* (fiul) domnesc Alexăndrel, Ionuț Jder străbate drumul maturizării, devenind din adolescent, oştean. Drumul deschide calea inițierii pentru acest erou sadovenian, ca o adevărată şcoală a vieții. Roman de inițiere, probele prin care trece Ionuț par a avea un model mitic: muncile lui Hercule.

Sunară trâmbiți.

În prund, în dreptul sfintei mănăstiri, era un loc unde apa Nemțişorului fugea pe dedesubt. La acea trecătoare prea sfințitul Iosif se opri ca să primească alaiul măriei sale.

Călărețiii îşi struniră caii, scânteind din coifuri şi platoşe. Măria Sa privi o clipă împrejurimile. Copiii de casă grăbiră să coboare, ca să-i apuce frâiele şi scările. Când descălecă Domnu, într-o singură mişcare

călăreții puseră piciorul la pământ. Alexăndrel-Voievod, feciorul bălan al Domniei, sări de-a dreptul din şa. Purta, ca şi părintele său, brocart de Veneția, gugiuman de samur şi marochinuri. Trei boieri dintre cei mari, care însoțeau pe stăpân, adică portarul Sucevei, Bodea, Toma logofătul şi Iuga postelnicul, îşi lăsară caii în mâna slujitorilor şi grăbiră la trecerea pârâului.

Cântăreții soborului începeau, cu glasuri destul de aspre, axion pentru slava măriei sale: „Cade-se să te fericim…"

Vodă Ştefan, călcând atunci în al patruzecilea an al vârstei, avea obrazul ars proaspăt de vântul de primăvară. Se purta ras, cu mustața uşor cărunțită, avea o puternică strângere a buzelor şi o privire verde tăioasă. Deşi scund de statură, cei dinaintea sa, opriți la zece paşi, păreau că se uită la el de jos în sus.

Pe când suna încă axionul, vlădica Iosif înainta, cădelnițând între făcliile diaconilor, apoi, primind sfânta Evanghelie de la cei care i-o purtau, o înfățişă măriei sale ca să-i sărute icoanele de smalț, aşezate în chip de cruce.

Vodă făcu semnul creştinesc şi sărută Evanghelia, apoi îndemnă printr-un mic semn, din ochi, pe coconul său, să săvârşească acelaşi lucru. Poporul şi dregătorii se aplecară adânc în fața slăvitei fețe a măriei sale. Prea sfințitul sărută mâna cu pecetea de aur; Vodă îşi împlini aceeaşi datorie către bătrânul stareț. Îndată medelnicerul sfântului locaş păşi înainte, înfățişând pânea şi sarea. Domnul frânse o viță a colacului. Abia o atinse de buze şi se puse în mişcare cu pas viu. Prundul începu să sune de paşii cailor. Cum presfințitul Iosif umbla greu în odăjdii, Vodă se opri zâmbind o clipă, şi porni iar mai domol, alături de călugăr.

Vlădica are barba înviersunată şi trup încalat, se gândea Jderul cel mititel, râzând în soare şi iscodind cu ochii toate. Ar vrea să grăiască, dar gâfâie şi nu poate. A băgat de seamă şi Alexăndrel-Vodă asta şi, ca un dezmierdat ce este, îşi îngăduie să zâmbească, înturnând fruntea şi privind soarele şi împrejurimile. A dat cu ochii de Jderul cel mititel, care râde fără sfială. Şi-au legat o clipă privirile. Ionuț înțelege că Sândrel îşi aminteşte de el. „Îi pare bine, îşi urmează el gândurile. Suntem de-o vârstă. Am să-i arăt eu meteşugurile mele vânătoreşti."

Cu mişcare domoală, alaiul domnesc ajunse la porțile sfintei cetăți. Acolo Vodă se opri c-o uşoară mişcare de nerăbdare, pipăindu-şi locul sabiei la coapsa stângă şi jungherul cu mănunchi de fildeş din dreapta cingătoarei. Spătarul al treilea Chiriac Sturza, care purta spata măriei sale, înaintă grabnic, înfățişându-i-o. Era o spată dreaptă, cu strajă înfloriță cu rubinuri, în chip de cruce.

- Prea sfințite, grăi Domnul apropiindu-se de vlădica Iosif; intră prea sfinția ta cu clerul în biserică, până ce eu mă voi arăta norodului. Vin şi eu îndată după asta, pentru cele de cuviință.

Fără a aştepta răspuns, Măria Sa făcu semn către paicii care purtau de dârlogi caii. Înălțându-se în şa, Domnul primi spata în mâna dreaptă, ridicând-o o clipă asupra poporului îngenunchiat şi tăcut. Şiragurile dintăi păreau a nu cuteza să ridice frunțile către strălucitul chip al Domniei. După năravurile viclene ale moldovenilor, însă, toți se sileau să-l vadă pe furiş, strâmbându-şi grumazurile.

Domnul îndemnă din zăbală calul alb, purtându-l câțiva paşi. Privi mulțimea îmbulzită şi supusă, în medean, până către bolniță şi la

Ştefan cel Mare
acuarelă după *Evangheliarul de la Homor*

intrările tuturor hudiților. Erau mai mult de douăzeci de mii. Clopotele conteniră; vibrările mai plutiră un timp peste tăcere.

- Să se rădice norodul, porunci măria sa, ca să privească pe Domnul său şi pe fiul nostru Alexandru-Vodă.

Oştenii descălecați, care stăpâneau îmbulzelile, repetară porunca; un murmur scurt se împrăştie în mişcări neregulate de vârtej; poporul se sui în sus c-o mişcare de val. Bărbații îşi scuturară îndărăt pletele, femeile îşi potriviră ştergarele. Câteva neveste țipară de sfială, văzând pe Vodă în asemenea înălțime şi săgetări de lumină.

- Noroadelor şi creştinilor, zise iarăşi stăpânitorul, înălțând din nou până lângă tâmpla sa dreaptă straja cu rubine a spatei; cunoaşteți semnul Domniei Mele carele se arată pentru legea lui Hristos-Dumnezeu şi pentru rânduiala acestui pământ al Domniei Mele. Poftesc tuturor bine şi bielşug; să ştie şi cei de jos că județul nostru nu se va clăti niciodinioară din cumpăna dreaptă poruncită nouă de Cel care stă deasupra vieții şi a morții.

Îmbulzelile apropiate ascultau cu uimire şi înfricoşare aceste vorbe, trecându-le îndărăt în pâraie de murmure. Trei țipete înfricoşate izbucniră dintrodată; în acel loc, mulțimea se zvârcoli grăbit. Erau țipete de femeie. Se dădu îndată lămurire Măriei Sale că, de mare sfială, în acea clipă o muiere a slobozit din măruntaiele ei un prunc.

Vodă zâmbi.

- De unde e acea muiere?

Oamenii se feriră, lăsând pârtie până acolo. Babe cu conci înalt şi cu ştergare o ocroteau; una din ele ridică în soare pruncul înfăşurat în broboadele maicei lui. Alexandru-Vodă râse, auzindu-i orăcăitul. Ştefan-Vodă privi pe coconul său cu asprime, însă numai o clipă, căci se întoarse iarăşi zâmbind, spre norod, aşteptând răspuns.

- E de la Drăguşeni, Măria Ta, dădu lămurire un bătrân nalt şi ciolănos, făcându-şi loc cu coatele.

Vodă, aplecându-şi ochii spre el, îl cunoscu numaidecât.

- Îți mulțămesc de răspuns, staroste Căliman. Văd că ai venit să-ți cunoşti dreptatea.

- Am venit la porunca stăpânului nostru, se fuduli cu multă umilință Nechifor Căliman, băgând de seamă uimirea celor din juru-i.

- Ai făcut bine, staroste. Mai dă-mi o lămurire. După țipet nu pot cunoaşte dacă e prunc sau fată.

- E flăcău, Măria Ta.

- Atunci să fie finul nostru şi numele lui să fie Înălțare, după sfânta zi de azi. Să mi-l înfățişezi, staroste, la patruzeci de zile, cu tot cu mama lui şi cu omul ei. Şi pe acest prunc cu numele Înălțare ți-l hărăzesc învățăcel, să-l faci vânător domnesc.

(***Fraţii Jderi***, **vol. I**, cap. al II-lea)

Dicționar literar

Jderul cel mititel – mezinul familiei comisului Manole, protagonistul primului volum al trilogiei ***Fraţii Jderi***.

Dicționar literar

Tablou – tip de descriere, având caracter de instantaneu, a unor acțiuni, fenomene fizice sau morale, scene de luptă sau de ceremonial etc.

Dicționar

axion, s.n. – imn de slavă.
bolniță, s.f. – (înv.) spital (pe lângă o mănăstire sau un aşezământ de binefacere).
brocart, s.n. – țesătură de mătase de calitate superioară, înflorată sau ornamentată cu fire de aur sau de argint.
cocon, s.m. – fecior domnesc.

Puncte de reper

Textul descrie momentul sosirii lui Ştefan la Mănăstirea Neamț. În ansamblul Capitolului II, această secvență are rolul unei pauze narative, o întrerupere în suita relatării menită să ofere cititorului informații despre personaje precum şi despre spațiul şi timpul care vor configura desfăşurarea acțiunii viitoare.

Deşi narațiunea presupune o desfăşurare temporală, dinamică, în timp ce descrierea este o structură spațială, statică, tabloul de față, alcătuit din fragmente succesive, dă totuşi cititorului senzația de mişcare alertă.

Suntem în plin Ev Mediu şi ceremonialul întâmpinării Domnului este fastuoasă. Dar dacă la Grigore Ureche portretul voievodului apare abia în final, ca o concluzie a secvențelor narative anterioare, fixându-i chipul asemenea unei efigii, la Sadoveanu el prefațează narațiunea, impunându-i de la început solemnitate. Veneraţia şi teama nu pot împiedica însă curiozitatea celor prezenți să-l privească, fie şi pe furiş. Asemeni unui conducător feudal absolut, Ştefan domină mulțimea ca un stăpânitor ce este. Şi tot ca un stăpânitor atoateştiutor, pare a-şi cunoaşte toți supuşii. Starostelui Căliman, de exemplu, îi spune pe nume, ceea ce îl face pe acesta a se *fuduli cu umilință, băgând de seamă uimirea celor din juru-i.* Chiar şi celor abia sosiți pe lume le hotărăşte un nume şi un destin. Promptitudinea hotărârilor, grija față de soarta supuşilor se dovedesc a fi astfel două dintre modalitățile prin care îi face devotați pe toți cei aflați sub puterea sa.

conci, s.n. – cerc de lemn, de lână împletită etc., învelit în pânză sau într-o împletitură de păr, pe care, în unele regiuni de la țară, îl poartă femeile măritate pe creştetul capului, sub basma.
gugiuman, s.n. – căciulă de samur purtată de domnitori şi de boieri, ca semn al demnității lor.
logofăt, s.m. – mare boier, membru al sfatului domnesc, şeful cancelariei domneşti; marele logofăt era întâiul boier din divan care, în lipsa domnului sau a mitropolitului, prezida divanul.
marochin, s.n. – piele de capră sau, rar, de oaie sau de viței, tăbăcită vegetal pentru a căpăta lustru şi finețe.
medean, s.n. – platou, câmp, suprafață plată de teren.
medelnicer, s.m. – boier care turna domnului apă ca să se spele pe mâini, punea sarea şi servea bucatele.
odăjdii, s.f., pl. – veşminte bisericeşti pe care le îmbracă preoții la oficierea slujbei religioase sau în împrejurări solemne.
paic, s.m. – soldat din garda personală a domnitorului.
portar (al Sucevei), s.m. – mare dregător însărcinat cu apărarea capitalei şi a curții domneşti; comandant suprem al oştirii moldovene.
postelnic, s.m. – mare boier, membru al sfatului domnesc, care avea în grijă camera de dormit a domnului şi organiza audiențele.
samur, s.m. – mamifer cu blana prețioasă, de culoare sură cu o pată albă pe piept; zibelină.
spată, s.f. – sabie cu lamă lungă, dreaptă şi lată, cu două tăişuri.
spătar, s.m. – înalt demnitar la curtea domnească din evul mediu care purta la festivități sabia şi buzduganul domnului, iar mai târziu avea să comande cavaleria.
staroste, s.m. – conducător, şef, fruntaş.
vlădică, s.m. / pl. vlădici – episcop.

Explorarea textului

Sunară trâmbiți.

1. Apariția Domnului este precedată de un număr de scurte secvențe descriptive al căror rost este de a pregăti acest moment: identifică-le.
2. Fără a fi precizat direct, este evident că privirile tuturor sunt îndreptate spre voievod. Mişcările tuturor trădează graba: *copiii de casă grăbiră să coboare, într-o singură mişcare călăreții puseră piciorul la pământ,* cei trei boieri *grăbiră la trecerea pârâului*. Domnul în schimb s-a oprit şi priveşte o clipă împrejurimile înainte de a descăleca. În acest moment cititorul încă nu i-a „văzut" înfățişarea. Descrie impresia pe care ți-o provoacă această succesiune rapidă de notații ce prefațează secvența care va conține portretul lui Ştefan.
3. Este clar că întregul ceremonial al întâmpinării Domnului a fost pregătit în detaliu. Descrie-l până în momentul când Ştefan se adresează mulțimii.
4. Rangurile boiereşti nu erau pur decorative în acele timpuri. Fiecare boier avea atribuții precise la curtea domnească.

Evident, nici prezența celor trei boieri în alaiul domnesc, Bodea, portarul Sucevei, Toma logofătul şi Iuga postelnicul, nu putea fi întâmplătoare. Exprimă-ți opinia despre rostul lor alături de domn.

…călcând atunci în cel de-al patruzecilea an al vârstei…

1. Identifică secvența care conține portretul Domnului şi numeşte trăsăturile voievodului. Pe care o consideri a fi cea mai importantă şi de ce?
2. Comportamentul Domnului în aceste momente confirmă fiecare trăsătură a portretului. Completează tabelul de mai jos, astfel încât în dreptul fiecărui detaliu al portretului să adaugi, acolo unde este posibil, secvența/ secvențele care să îl confirme. Vei constata astfel că portretul este conturat mai cu seamă indirect, din acumulări de informații şi din descrierea reacției celorlalți.

…călcând atunci în cel de-al patruzecilea an al vârstei…	
Se purta ras, cu mustața uşor încărunțită.	
…avea obrazul ars proaspăt de vântul de primăvară.	
Avea o puternică strângere a buzelor şi o privire verde tăioasă.	
Deşi scund de statură, cei dinaintea sa, opriți la zece paşi, păreau că se uită la el de jos în sus.	

3. Descrie, cu ajutorul extraselor din text, atitudinea supuşilor față de voievod.
4. Care este impresia de ansamblu pe care ar trebui să o producă scena de mai sus?
5. Dar ție ce impresie ți-a produs?
6. Selectează toate formulele de adresare şi de referire. Ce informații oferă cititorului, fiecare dintre acestea, despre persoana care le rosteşte şi despre relația cu persoana la care se referă?

…se gândea Jderul cel mititel…

1. Tabloul sosirii voievodului este descris din două perspective. Una este a naratorului, neutră, obiectivă. Cea de a doua, prezentă sub forma unui monolog interior, este a unuia dintre personaje şi are rolul de a oferi cititorului şi un alt unghi al privirii. Identifică în text, această secvență.
2. Enumeră caracteristici ale monologului interior pe care le poți identifica în această secvență.
3. Ionuț observă detalii pe care naratorul pare să nu le fi remarcat. Compară portretul *sfințitului Iosif*, aşa cum apare în descrierea naratorului şi aşa cum îl vede *Jderul cel mititel*.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Selectează din text arhaisme şi regionalisme şi grupează-le pe două coloane: fonetice şi lexicale. Vei constata că, deşi este vorba de un text de inspirație istorică, numărul lor este relativ mic şi, în plus, nu prezintă dificultăți majore în ceea ce priveşte înțelegerea.
2. Scrie o compunere de cincisprezece – douăzeci de rânduri în care majuscula să fie folosită în cel puțin cinci situații diferite. Motivează apoi întrebuințarea majusculei în fiecare caz în parte.
3. Realizează o paralelă între portretul lui Ştefan cel Mare, aşa cum apare în Capitolul II al romanului ***Frații Jderi*** şi portretul-efigie din ***Letopisețul Țării Moldovei*** de Grigore Ureche.
4. Exprimă-ți opinia, într-un eseu liber de o pagină, în legătură cu următoarea maximă, punând-o în relație cu fragmentele din ***Letopisețul*** lui Grigore Ureche: *Greşelile marilor personalități sunt ca eclipsele la soare, care străluceşte totuşi prin părțile acoperite vederii noastre.* (Montaigne, 1533 – 1592). Poți avea în vedere şi cele două legende istorice ale lui Ion Neculce, reproduse la pag. 192.

Dincolo de text

Ştefan, Ştefan Domn cel mare
Seamăn pe lume nu are
Decât numai mândrul soare.

Din Suceava când el sare,
Pune pieptul la hotare
Ca un zid de apărare!

Brațul lui fără-ncetare
Bate oardele tătare,
Bate cetele maghiare.

Bate leşi din fuga mare,
Bate turci pe zmei călare
Şi-i scuteşte de-ngropare.

Lumea-ntreagă stă-n mirare
Țara-i mică, țara-i tare
Şi duşmanul spor nu are.

(***Cântecul lui Ştefan-Vodă***)

Textul de mai sus a fost cules de Vasile Alecsandri şi se află reprodus în volumul ***Poezii populare ale românilor***. Compară, într-un eseu de circa o pagină, viziunea populară despre Ştefan, din aceste versuri, cu aceea a lui Grigore Ureche şi Mihail Sadoveanu.

Limbă şi comunicare

ARHAISMELE

Arhaismele sunt cuvinte vechi, ieşite din uzul limbii literare actuale fie pentru că noțiunile, instituțiile, funcțiile denumite au dispărut (de exemplu: *agă, arnăut, medelnicer, hatman*), fie pentru că au fost înlăturate de sinonimele lor mai noi (de exemplu: din seria *făcaş, lotru, hoț* se păstrează numai ultimul; *buche* a fost înlocuit prin *literă, iscoadă* cu *spion, slobozenie* cu *libertate*).

Categorii de arhaisme
1. fonetice: *a îmbla* (a umbla), *părete* (perete), *samă* (seamă)
2. lexicale: *argat, bir, grămătie, stolnic*
3. sematice: *a tăbărî* – sensul vechi – *a-şi instala tabăra*; sensul actual: *a da năvală asupra cuiva*
mândru – sensul vechi – *înțelept*; sensul actual: *trufaş, falnic*
4. gramaticale: *inime* (inimi), *ruinuri* (ruine), *văzum* (văzurăm);
dativ cu valoare atributivă – „*preot* deşteptării *noastre*" (Mihai Eminescu)

REGIONALISMELE

Regionalismele sunt cuvinte cu o răspândire geografică limitată, specifice graiului dintr-o anumită zonă. În limba română există cinci graiuri corespunzătoare unor regiuni ale țării: muntenesc, moldovenesc, maramureşean, crişean, bănățean.

Categorii de regionalisme
1. fonetice – *frunce* (frunte), *stânge* (stinge), *către* (către);
2. lexicale – *curechi* (varză), *păpuşoi* (porumb), *ai* (usturoi);
3. semantice – *gazdă* (gospodar, om bogat);
4. gramaticale – *o fost* (a fost), *fusei* (am fost).

Aplicații

1. În textul citit, narațiunea se realizează la persoana a III-a. Limbajul naratorului nu se diferențiază de al personajelor, fiind caracterizat de acelaşi amestec de limbă cronicărească şi bisericească, de predominarea registrului arhaic şi popular, combinat cu elemente regionale, ceea ce conferă culoarea locală, atmosfera de epocă în romanul de inspirație istorică.
a. Precizează registrele stilistice valorificate în textul sadovenian, pornind de la lista de cuvinte explicate în *Dicționar*.

b. Extrage, pe coloane, cuvinte arhaice şi, respectiv, regionale, grupându-le după nivelul lingvistic: fonetic, gramatical, lexico-semantic.

2. Transcrie:
a. termenii prin care sunt desemnate ranguri nobiliare sau ierarhii religioase;
b. termenii care aparțin câmpului semantic al cuvântului *îmbrăcăminte*.

3. Alege una dintre variantele de mai jos despre rolul arhaismelor în text şi motivează-ți alegerea:
– arhaismele îngreunează înțelegerea mesajului;
– arhaismele contribuie la reconstituirea atmosferei de epocă.

4. Scrie forma literară a cuvintelor din următoarea listă, consultând ***DOOM***: *cătră, pâne, rubinuri, să se rădice, îți mulțămesc,* (semnul Domniei mele) *carele* (se arată), *bielșug*.

5. La alegere:
a. Alcătuieşte trei enunțuri pentru a ilustra polisemantismul cuvântului *vârstă*, în urma consultării ***DEX***.
b. Scrie trei locuțiuni care au în componența lor cuvântul *vârstă*.

Folosirea pluralului în locul singularului
- Pluralul autorității sau al maiestății: folosit în vechile acte.
- Pluralul autorului: folosit în opere ştiințifice, publicistice sau oratorice.
- Pluralul politeții: folosit ca formă de adresare politicoasă.
- Pluralul modestiei: folosit ca referire la propria persoană în discuția cu un superior.

Atenție! În cazul formelor unipersonale ale verbului *a trebui* acordul este admis doar în situațiile când subiectul este exprimat printr-un substantiv sau printr-un pronume personal de persoana a III-a. Când subiectul este un pronume de persoana I sau a II-a, acordul este greşit. Sunt greşite, de asemenea, construcțiile de tipul *eram să cad*, în care *a fi* verb de modalitate este folosit ca verb personal.

Aplicații

1. Identifică în text exemple de plural al majestății.

2. Scrie câte un scurt text prin care să ilustrezi întrebuințarea celorlalte trei situații de folosire a pluralului în locul singularului.

3. Corectează exemplele în care formele de plural au fost întrebuințate greşit.
- *Musafirii trebuiau să sosească din clipă în clipă.*
- *Am trebuit să mă supun dorinței părinților şi să renunț să mai plec în excursie.*
- *Era să ajungă rău, dacă nu er fi fost opriți la timp.*
- *Hoții erau gata să scape de urmărirea polițiştilor, dar până la urmă au fost prinşi.*
- *Până la urmă ei trebuiră să-i facă pe plac.*

4. Exprimă-ți opinia despre motivul folosirii formei nearticulate, *Domnu*, în locul celei articulate, „corecte", *Domnul*.

Scrierea cu majusculă (actualizarea cunoştinţelor)

Se scriu, **de regulă**, cu inițială majusculă:

- primul cuvânt (chiar dacă este substantiv **comun** sau orice **altă** parte de vorbire) dintr-o **comunicare** – fie că aceasta **este** sau **nu propoziție** (**notă** de subsol, inclusiv când începe cu abrevieri folosite în indicațiile bibliografice; **titlu de coloană** dintr-un **tabel** etc.);
- **numele proprii** (și asimilate acestora) folosite izolat sau în propoziții și fraze;
- anumite **abrevieri**;
- **locuțiunile pronominale de politețe**;
- **primul cuvânt** al fiecărui **vers** în poezia **de tip clasic**.

Detalii – precizări suplimentare – exemple privind scrierea cu majusculă:

- la începutul unui **citat** precedat de **două puncte** (și încadrat, de regulă, între **ghilimele**):

Astfel se-ncheia proclamația …, cu acest frumos motto: „Evenimentele mari fac totdeauna să tacă micile pasiuni!” (I.L. Caragiale)

Atenție! Un citat **neprecedat** de două puncte începe cu literă **mică**.

- în **corespondență**, **cereri** etc., cuvântul cu care **începe prima** comunicare **după formula de adresare** urmată de **virgulă**:

Domnule Director,
Subsemnatul, …, vă rog să binevoiți…

- **toate** componentele (cu excepția, de regulă, a cuvintelor ajutătoare) numelor **proprii** care desemnează:

– **persoane** (prenume, patronime, pseudonime etc. – inclusiv componentele lor provenite din nume de funcții, ranguri etc.): **A**li-**P**așa, **M**ihai-**V**odă, **Ș**tefan cel **M**are, **H**agi-**T**udose. În **unele nume de familie** străine se scriu cu literă mare și **articolul** sau **particulele** din componența lor: Jean de **L**a Fontaine, Vincent **V**an Gogh.

Atenție! Substantivele care denumesc **funcții**, **ranguri** etc. și **nu** fac parte din numele propriu, precum și cuvintele **ajutătoare** din componența altor nume de persoană se scriu cu literă mică.

– **personaje** religioase, mitologice, folclorice, literare: **A**lah, **A**totputernicul, **D**umnezeu, **D**on **J**uan, **F**ăt-**F**rumos, **S**fânta **M**aria;

– entități **geografice** sau **administrativ-teritoriale**, inclusiv numele punctelor cardinale care constituie **al doilea element** al unui **toponim compus**: **A**merica de **N**ord, **B**ucureşti-**N**ord (gară), **E**uropa de **E**st, **P**olul **S**ud;

– **mari epoci istorice** și **evenimente istorice majore**: **A**ntichitatea, **R**enașterea, **U**nirea **P**rincipatelor, al **D**oilea **R**ăzboi **M**ondial, **R**ăzboiul de 100 de **A**ni;

– **sărbători** laice sau religioase: 1 **D**ecembrie, **S**chimbarea la **F**ață, **Î**ntâi **M**ai;

– **instituții** (chiar când sunt formulate eliptic), **clădiri publice**, **monumente**, **mijloace de transport**: **C**ancelaria **P**rimului-**M**inistru, **F**acultatea de **L**itere, admiterea la **L**itere, **A**rcul de **T**riumf, **P**alatul **P**arlamentului, **O**rient **E**xpres;

– **punctele cardinale**, când au valoare de **nume propriu**, desemnând o **regiune**: importat din **O**rient, **A**pusul Europei;

– **toate** componentele **locuțiunilor pronominale de politețe**: **A**lteța **S**a **R**egală, **D**omnia **S**a, **S**finția **S**a.

– numai **primul** element din numele **proprii compuse** sau numele unic care reprezintă denumirea **organismelor** de conducere sau ale **compartimentelor** din instituții (**C**atedra de limba română, **S**erviciul de contabilitate), **titluri de publicații**, **emisiuni** radio-TV, **medalii** sau **premii** (**D**acia literară, **R**ondul de noapte).
– **nume științifice latinești** de **specii animale** și **vegetale**: **B**acterium aceti, **S**equoia gigantea.
– **abrevierile**: se scriu **integral** cu majusculă când sunt alcătuite din **inițiale cuvintelor componente** sau ale **numelor proprii compuse** scrise cu literă mare la inițială (**GMT** = Greenwich Mean Time, **MS** = Majestatea Sa, **O.U.** = Ordonanță de urgență, **S.N.C.F.R./ SNCFR** = Societatea Națională a Căilor Ferate Române), numelor unor noțiuni de specialitate și ale punctelor cardinale (**A** = arie, **C** = grade Celsius, **E** = est), **altor cuvinte** și **expresii** (**N.B.** = nota bene, **P.S.** = post scriptum).
– pentru a sugera anumite **atitudini** și **sentimente**, a marca valoarea **specială** a unui cuvânt, a-l scoate în **evidență** etc., se scriu cu majusculă **termenii de adresare**, în **corespondență** (**D**omnule **D**irector …, **D**umneavoastră …); se **pot** scrie cu majusculă unele cuvinte care **de obicei** se scriu cu literă mică, în semn de **cinstire** (Soldatul Necunoscut), pentru a denumi un **concept** (**B**inele, **E**ul, **O**m, **P**atrie); pe **etichete**, **plăcuțe indicatoare**, în **adrese**, în **titlurile coloanelor din tabele** etc. (**A**ligote, **A**leea Nucșoara).

Aplicații

1. Motivează scrierea cu majusculă a substantivului *Domnu*(*l*).
2. Scrie un enunț în care majuscula să fie folosită cu acelaşi scop ca în textul lui Sadoveanu.
3. Identifică în **Capitolul II** și alte situații de folosire a majusculei. Explică-le, folosind informațiile de mai sus.

LIMBAJUL NARATORULUI, LIMBAJUL PERSONAJELOR

1. Adecvarea registrelor stilistice la situația de comunicare este esențială atât în producerea mesajelor scrise cât şi a celor orale şi trebuie să țină seama nu numai de partener ci şi de context. Compară limbajul naratorului cu acela al personajelor, urmărind cu precădere nivelurile fonetic, morfo-sintactic şi lexical-semantic. Vei observa că nu există diferențe semnificative între cele două limbaje. Care crezi că ar putea fi motivul asemănării lor?
2. Între particularitățile scrierilor având caracter descriptiv trebuie amintite ritmul lent datorat caracterului de enumerare al acestui tip de text, frecvența adjectivelor, folosirea cu precădere a verbelor la indicativ prezent şi imperfect precum şi frecvența numelor proprii. Verifică, în textul lui Sadoveanu, valabilitatea acestor afirmații.

Ficțiune şi realitate

Titu Maiorescu (1840 – 1917), critic şi estetician. Obține, la 19 ani, în 1859, un doctorat în filozofie la Giessen, în Germania şi, doi ani mai târziu, la Paris, o licență în drept şi una în litere. Întemeiază la Iaşi, în 1863, alături de alți câțiva tineri veniți şi ei de la studii din străinătate, societatea ***Junimea*** care va reuni mari valori culturale româneşti din ultimele decenii ale sec. al XIX-lea, precum Mihai Eminescu, Ioan Slavici, Ion Creangă, I.L.Caragiale. Din anul 1867 este membru al Societății Academice.

Înainte de text

1. Gândiți-vă fiecare şi numiți două – trei calități pe care ați dori să le aibă prietenul vostru cel mai bun.
2. Formați apoi grupe de câte patru – cinci colegi şi discutați pentru a cădea de acord asupra calităților unui prieten adevărat.
3. Extindeți discuția pe această temă la întreaga clasă pentru a stabili punctele comune.

MIHAI EMINESCU – TITU MAIORESCU
– epistolar –

Viena 4/ 16 februarie 1884

Stimabile domnule Maiorescu,

Astăzi, ieşind din casa de sănătate pentru vreo două ore, mă folosesc de vizita ce o fac nepotului D-voastră, d-lui Popasu, pentru a Vă adresa aceste şiruri. Sunt mai bine de trei săptămâni de când au încetat toate simptomele boalei de care am suferit, încât, dacă ar fi stat în putința mea, aş fi părăsit institutul, fie pentru a schimba mediul în care mă aflu, fie pentru a mă întoarce în țară. Cu toate acestea nu ştiu dacă, pentru un asemenea sfârşit, va fi cu putință a se realiza mijloacele necesare.

Amintirea stării mele trecute e foarte slabă, încât pe mine însumi mă miră lungimea timpului, în decursul căruia nu mi-am putut da seama de nimic. Punând în socoteala acelei stări toate neajunsurile şi supărările pe care le-am putut cauza atât D-voastră cât şi altor amici binevoitori, cutez a solicita din nou îngăduința D-voastră şi a vă cere ca, prin câteva şiruri, să mă lămuriți dacă am perspectiva de-a mă întoarce curând în țară. În aşteptarea unui răspuns, rămân al D-voastre

cu toată supunerea şi stima,
M. Eminescu

*

Domnului Eminescu

WIEN, Ober-Döbling
in der Heilanstalt Leidesdorf-Obersteiner

Iubite domnule Eminescu,

Şi scrisoarea D-tale către mine şi scrisoarea de mai nainte către Chibici le-am cetit eu cu familia mea şi cu toți amicii D-tale cu nespusă

4/ 16 februarie – stil vechi/ stil nou.

…volumul de poezii ce ți l-a publicat Socec – este vorba de primul volum de poezii al lui Eminescu, apărut prin grija lui Titu Maiorescu la Editura Socecu & Comp. în ultimele zile ale anului 1883, dar care are înscris pe pagina de gardă anul 1884.

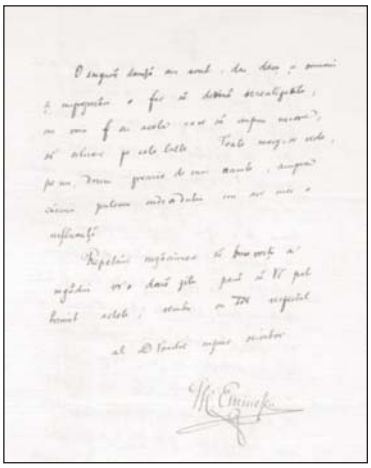

...al dumitale supus servitor,
M. Eminescu

bucurie. Căci ne-au fost dovada sigură despre deplina D-tale însănătoşire. Nu te mira că-ți vorbesc mai întâi de bucurie, deşi amândouă scrisorile sunt triste şi concepute sub un fel de „deprimare a moralului", cum ar zice galomanii noştri. Căci eu cred că tristețea D-tale trecătoare şi desigur neîntemeiată, pentru noi rămâne dar bucurie curată.

Vezi, D-le Eminescu, diagnoza stării D-tale trecute este astăzi cu putință şi este absolut favorabilă. Se vede că din cauza căldurilor mari, ce erau pe la noi în iunie 1883, D-ta ai început să suferi de o meningită sau inflamație a pieliței creierilor, mai întâi acută, apoi cronică, din care cauză ai avut un delir continuu de peste 5 luni, până când s-a terminat procesul inflamațiunii. În tot timpul acestui vis îndelungat ai fost de o veselie exuberantă, încât e păcat că nu ai păstrat nici o aducere aminte a trecutului imediat. Ei, acum ai ieşit din vis, precum trebuiai să ieşi, şi ți-ai recâştigat conştiința. De-aci nu poți lua motiv pentru atâta greutate sufletească, cu tot pesimismul D-tale. Nici griji materiale nu trebuie să ai. În privința aceasta iată cum stau lucrurile. Chibici pleacă poimâine duminică la Viena şi va fi dar luni la 4 ore la D-ta la Ober-Döbling, precum ți-am telegrafiat alaltăieri. El vine pentru ca, în înțelegere cu dr. Obersteiner şi după sfatul lui, să te scoată din Institut şi să facă împreună cu D-ta o excursiune de vreo 6 săptămâni spre sudul Alpilor, poate până la Venezia, Padua sau Florența. Are mijloace băneşti pentru aceasta precum şi – se-nțelege – pentru împrospătarea garderobei D-tale, care va fi stat şi ea ca-n vis în aceste 7 luni.

După aceasta, dacă nu va fi indicată vreo cură de băi, la Hall de exemplu, vă veți întoarce împreună în țară unde trebuie să te mai odihneşti câteva luni, pentru a te întrema fiziceşte deplin. Teodor Rosetti te invită să petreci aceste luni la moşia lui Soleştii, unde îți va pregăti primirea în modul cum vei dori D-ta.

După aceasta, aşadar pe la august, în urma intervenirei Reginei (Carmen Sylva), care îți poartă cel mai sincer interes, vei fi numit în vreo funcție care să-ți convină, de exemplu bibliotecar al Universității. De aici înțelegi că despre vreo îngrijire pentru existența D-tale materială, în viitor, nu poate fi vorba.

De vreai să ştii cu ce mijloace eşti susținut deocamdată?

Bine, Domnule Eminescu, suntem noi aşa de străini unii cu alții? Nu ştii D-ta iubirea şi (dacă-mi dai voie să întrebuințez acest cuvânt exact, deşi este mai tare) admirația adeseori entuziastă ce o am şi eu şi tot cercul nostru literar pentru D-ta, pentru poeziile D-tale, pentru toată lucrarea D-tale literară şi politică? Dar a fost o adevărată explosiune de iubire cu cari noi toți prieteni D-tale şi nu numai aceştia am contribuit pentru puținele trebuințe materiale ce le reclamă situația. Şi n-ai fi făcut şi D-ta tot aşa din mult puținul ce l-ai fi avut când ar fi fost vorba de orice amic, necum de un amic de valoarea D-tale?

Acum trebuie să ştii că volumul de poezii ce ți l-a publicat Socec, după îndemnul meu, în Dechemvrie anul trecut, a avut cel mai mare succes, aşa încât Socec stă încă uimit. În aceste 7 săptămâni de la apariținea lui, s-au vândut 700 de exemplare; o mie este toată ediția şi de pe acum trebuie să te gândeşti la ediția a doua, care va fi reclamată

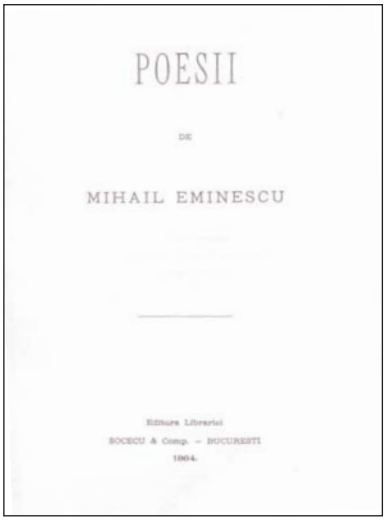

Mihai Eminescu – *Poesii* (ediția princeps publicată de Titu Maiorescu)

pe la toamnă şi în care vei putea face toate îndreptările ce le crezi de trebuință. Poeziile D-tale sunt azi cetite de toate cucoanele, de la Palat până la mahalaua Tirchileşti, şi la întoarcerea în țară te vei trezi cel mai popular scriitor al României. Aşa cam este, dar tot nu este rău, când te simți primit cu atâta iubire de compatrioții tăi.

Aşadar, fii fără grijă, redobândeşte-ți acea filozofie impersonală ce o aveai întotdeauna, adaugă-i ceva veselie şi petrece în excursia prin frumoasa Italie şi, la întoarcere, mai încălzeşte-ne mintea cu o rază din geniul D-tale poetic, care este şi va rămâne cea mai înaltă încorporare a inteligenței române.

La revedere cu bine şi o caldă strângere de mână de la toți, de la toți prietenii şi mai ales de la

al D-tale devotat
T. Maiorescu

Mai scrie-mi câte un rând din Italia, dacă ai vreme în mijlocul impresiilor de acolo.

Puncte de reper

Cele două scrisori sunt legate de o perioadă dificilă a vieții poetului, pe când se afla internat la Viena, în clinica doctorului Obersteiner, după ce fusese tratat fără succes, vreme de aproape trei luni, în vara anului 1883, la Bucureşti, în Sanatoriul „Caritas". Corespondența lui Eminescu din acea perioadă, când abia se trezise din lunga rătăcire, trădează, cum scria G. Călinescu, *o chibzuință îndelungată asupra tuturor punctelor, o grijă caligrafică deosebită, o oväire şi o teamere ca nu cumva un fir rupt al frazei să dea de gândit asupra sănătății sale mintale.* Răspunsul lui Maiorescu este tot aşa de calculat în privința nuanțelor, dar din motive diferite. El încearcă să menajeze susceptibilitatea îndreptățită a poetului care se vedea pus în situația de a fi dependent de bani străini, chiar dacă ai unor prieteni, dar şi să minimalizeze efectele bolii înseşi, pentru a-i ridica moralul. Nici o frază nu este scrisă la întâmplare, totul este gândit minuțios: afirmarea bucuriei tuturor, la citirea unor veşti, în fond, atât de triste, descrierea cu accente uşor glumețe a cauzelor şi simptomelor bolii, itinerariul excursiei în Italia şi apoi vacanța la moşia Soleşti, interesul Reginei, slujba sigură de bibliotecar, informația despre succesul de public, dar şi financiar al volumului său de poezii. Iar între atâtea informații liniştitoare, strecurată aparent întâmplător, mărturisirea admirației sale pentru poet şi mimalizarea eforturilor financiare ale prietenilor, mai ales că, se arată sigur Maiorescu, *n-ai fi făcut şi D-ta tot aşa din mult puținul ce l-ai fi avut când ar fi fost vorba de orice amic, necum de un amic de valoarea D-tale?*

Dicționar

galoman, s.m. – persoană care admiră fără rezerve (şi fără spirit critic) tot ceea ce aparține francezilor sau vine de la ei

Explorarea textului

Stimabile domnule Maiorescu

1. Identifică, în prima scrisoare, convenții ale stilului epistolar.
2. Formula de adresare depinde de partener şi de context. Emițătorul este necesar să-şi aleagă cu grijă limbajul care trebuie să fie în acord cu formula inițială. În acest caz, formula de adresare este extrem de protocolară. Identifică, în cuprinsul primei scrisori, cuvinte/ structuri, grafii care să demonstreze consecvența emițătorului în ceea ce priveşte comunicarea cu receptorul.
3. Care crezi că este scopul scrisorii lui Mihai Eminescu?

Iubite domnule Eminescu

1. Observă că formula de adresare folosită de Maiorescu în scrisoarea sa este diferită de cea din scrisoarea lui Eminescu. Şi tonul este altul, în acord cu formula inițială. Alege dintre următoarele explicații motivul/ motivele potrivit/ e şi justifică-ți opțiunea:
   – diferența de vârstă dintre expeditor şi destinatar
   – respectul
   – prietenia
   – dorința de a-l încuraja pe poet după lunga boală
   – diferența de statut social
   – familiaritatea.
2. Identifică, în cuprinsul celei de a doua scrisori, cuvinte/ structuri care să demonstreze consecvența emițătorului în ceea ce priveşte comunicarea cu receptorul.
3. Explică rostul ultimului rând al scrisorii, cel care urmează după semnătură.

Limbă şi comunicare

CORESPONDENȚĂ PRIVATĂ ŞI OFICIALĂ

Corespondența este un schimb de scrisori între două sau mai multe persoane.

- **Telegrama** este o comunicare (scurtă) la distanță transmisă prin mijloacele cele mai rapide (telegraf, telefon). Dacă este expediată de la un oficiu poştal, este necesară completarea unui formular. Dacă este transmisă prin telefon, prin intermediul unui serviciu special, se dictează.

- **E-mail** (poşta electronică) este cel mai nou mod de a coresponda. Pentru aceasta este însă necesară o conexiune la Internet. „Formularul" este în limba engleză şi are următoarele rubrici:
  To: [adresa destinatarului]
  From: [adresa expeditorului: se imprimă automat]
  Subject: [completarea nu este obligatorie; reprezintă o formulare scurtă despre conținutul mesajului]
  Cc: [se completează în cazul în care acelaşi mesaj se doreşte a fi expediat şi altui destinatar]
  Bcc: [se completează în cazul în care se doreşte ca mesajul să fie expediat unui al treilea, al patrulea etc. destinatar]
  Attached: [oferă posibilitatea ataşării unui document aflat într-un fişier al computerului]
- În scrierea mesajului se foloseşte alfabetul limbii engleze (fără diacritice).

- **SMS** este abrevierea pentru „short message sent", prin care se desemnează scurte mesaje transmise prin intermediul telefonului mobil.

- **Biletul** este o scrisoare de câteva rânduri prin care se transmit, de obicei într-un limbaj informal, scurte comunicări (informații, întrebări, rugăminți etc.).

- **Cartea poştală** (vederea) este un tip de corespondență realizat pe un suport de carton care are pe una dintre fețe imprimată o imagine, iar pe verso, un spațiu pentru adresă şi timbru şi un alt spațiu, mai restrâns, rezervat pentru scrierea textului. Cartea poştală nu se pune în plic.

- **Scrisoarea** este un text prin care un emițător comunică unui destinatar informații, exprimă sentimente, opinii, atitudini, mulțumeşte pentru ceva, face o invitație etc.
  Corespondența privată poate fi familială, de dragoste, amicală.
  Corespondența oficială este cea adresată unor instituții sau unui partener de afaceri.
  Convențiile unei scrisori presupun, în ordine: indicarea datei şi a locului, formula de adresare, [introducerea], cuprinsul, formula de încheiere, semnătura, [post-scriptum/ P.S.].

➢ **Atenție!** la aşezarea în pagină a textului şi, nu în ultimul rând, la alegerea tipul de hârtie: data şi locul se scriu, de regulă, în colțul din dreapta, sus; formula de adresare este coborâtă cu cel puțin doi – trei centimetri față de marginea de sus a paginii şi se scrie, de regulă, la mijlocul rândului; între formula de adresare şi [introducere]/ cuprins se lasă tot un spațiu de doi – trei centimetri şi se foloseşte alineatul; formula de încheiere se plasează în dreapta paginii şi se desparte de semnătură prin virgulă; semnătura se aşază un rând mai jos; post-scriptum-ul poate fi marcat distinct prin abrevierea P.S. sau printr-un rând liber, după semnătură. Pentru corespondența oficială este necesară obligatoriu o coală albă, de format A4 (ministerială). În cazul corespondenței private, alegerea hârtiei (format, culoare etc.) este dependentă de partener şi context.

Aplicații

A.

Cluj, 8 decembrie 1952

Dragă Radule,

De-abia am parcurs epistola ta – şi vestea că veți veni de revelion m-a făcut atât de bucuros, încât îți răspund imediat, deşi ştiu că nu-mi vei citi acest răspuns până la reîntoarcerea de la Braşov. (Dar cum oare nu poți întreprinde o ***Hangiță*** *la Cluj? – mai ales acum, după evenimentul menit să-ți sporească atu-ul.)*

Sâmbătă a avut loc sărbătorirea lui Agârbiceanu. Toasturile lui Enescu, subsemnatul, Sârbu, Todoran şi Balotă (al meu: ***Schiță la istoria romanului românesc****) – şi apoi răspunsul bătrânului admirabil de vitalitate. Şi ca în* ***Concertul*** *bengescian, toată lumea, plus Blaga etc.…până la Regman, – azi, la înmormântarea bietului Dumitru Popovici, surpat brusc. M-am înțeles extraordinar de bine cu el şi ne-ar fi fost – academic – de mare folos. Recent de tot, mi-a adus de la Bucureşti* ***Fabulele*** *lui Krîlov – Arghezi, ca o curiozitate (mi s-a părut foarte interesant la bătrânul Agârbiceanu mărturisirea că-i place Arghezi!).*

M-am ocupat de istoria românilor, paralel cu reluarea studiului filozofiei lui Aristotel.

Din ce în ce mai mult, Blaga crede că eu sunt Eckermann -şi-mi spune tot felul de lucruri!…

I.N.

P.S.

Revelionul va fi intim şi simplu. Costă 50 de lei de persoană. Dacă poți, trimite urgent banii.

(I. Negoițescu, Radu Stanca, ***Un roman epistolar***)

B.

Sîmbătă dejunez la C-nul Iancu -Dresda … Oi, mamă!

Car.

(I.L. Caragiale, ***Corespondență***)

C.

Fetițule dragă,

Nu te supăra dacă nu-ți scriu numaidecât după ce-ți primesc scrisorile, dar în adevăr înot în stele. Acuma m-a[u] *apucat frigurile versului şi vei vedea în curând ceea ce scriu. Îndată ce mă voi muta de aici, îți trimit bani de drum; pân-atunci „Legenda" la care lucrez va fi gata şi fiindcă luceafărul răsare în această legendă, tu nu vei fi geloasă pe el, fetițul meu gingaş şi mititel, şi nu te-i supăra că nu-ți scriu imediat, nici că nu-ți scriu mult. Cred că e un gen cu totul nou acela pe care-l cultiv acum. E de-o linişte perfectă, Veronică, e senin ca amorul meu împăcat, senin ca zilele de aur ce mi le-ai dăruit. Căci tu eşti regina stelelor din cerul meu şi regina gândurilor mele – graziosa – grazziosissima donna – pe care o sărut de mii de ori în somn şi trează şi mă plec ei ca robul din„O mie şi una de nopți".*

10 aprilie 1882

Emin

(Mihai Eminescu – Veronica Micle, ***Dulcea mea doamnă/ Eminul meu iubit, corespondență inedită***)

D.

Nu-mi răspunzi la SMS [rostit es em es] / *Eu îți scriu atât de des.*

(versuri dintr-un şlagăr la modă al acestor ani)

E.

Stimate D-le doktor,

Vă trimit tutulor o salutare de la mare.
Mă-ntorc îndată acasă, unde vă aştept.
Cu frățească dragoste,

Car.

(I.L. Caragiale, ***Corespondență***)

F.

Dragă Relu,

Am aici şi poemele lui Blaga şi antologia lui de poezii populare. […] *Zilele trecute am recitit* ***Luceafărul.*** *Nu are pereche în toată literatura franceză (destul de săracă, de altminteri). Micile poeme pe care mi le-ai trimis sunt foarte frumoase. Ce limbă avem! Nu cunosc alta mai poetică. Din păcate, e intraductibilă. Tradus, Eminescu devine aproape caraghios, oricum, teribil de minor şi învechit. Literatura noastră este şi va rămâne complet necunoscută în străinătate, fiindcă nu avem prozatori mari.*

Ți-am trimis acum două săptămâni nişte cărți.

Cu drag, Luț

(Emil Cioran, ***Scrisori către cei de-acasă***)

G.

Berlin, 14.06.1912

Programul fiind numai pentru inițiați, aştept restaurant după conzert salut,

Caragiale

(I.L. Caragiale, ***Corespondență***)

1. Citeşte cu atenție cele şase texte reproduse mai sus **(A. - G.)** şi completează a doua coloană cu litera care corespunde tipului de corespondență indicat în prima coloană.

Telegramă	
E-mail	
SMS	
Bilet	
Carte poştală	
Scrisoare	

2. Imaginează-ți următoarea situație: Te numeşti Emil/ Emilia Popescu şi o agenție de publicitate ți-a oferit posibilitatea de a face reclamă pentru produse cosmetice, în vacanța de vară. Ai hotărât să accepți, punând totuşi nişte condiții pe care le-ai formulat într-o scrisoare. Redactează o scrisoare adecvată.

Atenție! Răspunsul trebuie:
– să cuprindă condițiile precise de acceptare a ofertei;
– să fie ferm, clar, redactat într-un stil neutru şi concis;
– să fie datat şi semnat.

3. Imaginează-ți următoarea situație: Te numeşti Emil/ Emilia Popescu În vacanța de vară ai lucrat câteva săptămâni ca translator la o agenție de turism, dar ai întrerupt colaborarea pentru că a început şcoala. O cunoştință a ta, Andrei Anastasiu care tocmai a absolvit liceul, doreşte să se angajeze pe locul rămas vacant şi are nevoie de o recomandare din partea ta. Va trebui să redactezi o scrisoare de recomandare care să conțină următoarele informații:
– de când cunoşti persoana recomandată;
– care sunt calitățile care o îndreptățesc să ocupe slujba solicitată;
– care sunt motivele pentru care faci recomandarea.

Atenție! Scrisoarea trebuie astfel concepută, încât să aibă calitățile necesare atingerii scopului:
– introducerea va menționa scopul scrisorii, numele solicitantului şi calitatea celui care face recomandarea;
– conținutul trebuie să ofere cât mai multe informații convingătoare şi relevante despre solicitant;
– concluzia trebuie să fie fermă;
– stilul trebuie să fie sobru.

4. Imaginează-ți următoarea situație: Te numeşti Emil/ Emilia Popescu, te afli într-o excursie în străinătate şi, deşi regreți, nu poți participa la sărbătorirea zilei de naştere a bunicului tău, care împlineşte 75 de ani. Redactează o scrisoare de felicitare prin care să-ți arăți părerea de rău că nu eşti de față la acest eveniment şi să transmiți urările de bine pentru sărbătorit.

Atenție! Scrisoarea trebuie să cuprindă:
– formulele introductive şi de încheiere scrise într-un registru stilistic adecvat relației cu destinatarul;
– felicitarea propriu-zisă;
– data, locul, semnătura.

Texte auxiliare

O SAMĂ DE CUVINTE
(fragmente)
de Ion Neculce

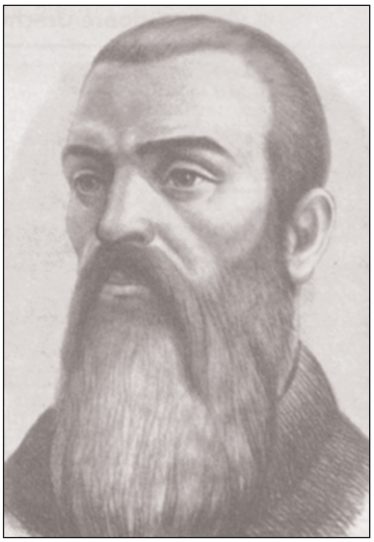

Ioan Neculce (c. 1672 – 1745), cronicar moldovean. Hatman în timpul scurtei domnii a lui Dimitrie Cantemir, se refugiază alături de acesta în Rusia, apoi în Polonia. Revine în țară după nouă ani. Opera sa capitală, ***Letopisețul Țării Moldovei de la Dabija Vodă până la a doua domnie a lui Constantin Mavrocordat***, precedată de 42 de legende istorice cunoscute sub numele de ***O samă de cuvinte***, începe să o scrie după 1733.

Legenda III

Ştefan-vodă cel Bun, când s-au apucat să facă mănăstirea Putna, au tras cu arcul Ştefan-vodă dintr-un vârvu de munte ce iaste lângă mănăstire. Şi unde au agiunsu săgiata, acolo au făcut prestolul, în oltariu. Şi iaste mult locu de unde au tras până la mănăstire. Pus-au şi pre trii boernaşi de au tras, pre vătavul de copii din casă şi pre doi copii de casă. Decii unde au căzut săgiata vătavului de copii au făcut poarta, iar unde au căzut săgiata unui copil din casă au făcut clopotnița. Iar un copil din casă zicu să fie întrecut pe Ştefan-vodă şi să-i fie căzut săgiata într-un deluşel ce se chiamă Sion, ce iaste lângă mănăstire. Şi iaste sămnu un stâlp de piiatră. Şi zic să-i fie tăiat capul acolo. Dar întru adevăr nu se ştie, numai oamenii aşia povestescu.

Legenda IV

Ştefan-vodă cel Bun, când s-au bătut cu Hroit ungurul, precum zicu unii la Caşen, iar letopisețul scrie că s-au bătut la Scheia pe Siretiu, au fost căzut calul cu Ştefan-vodă în războiu. Iară un Purice aprodul i-au dat calul lui. Şi nu putea în grabă încăleca Ştefan-vodă, fiind om micu. Şi au zis Purice aprodul: ,,Doamne, eu mă voi face o moviliță, şi vino de te sui pe mine şi încalecă". Şi s-au suit pe dânsul Ştefan-vodă şi au încălecat pre cal. Şi atuncea au zis Ştefan-vodă: ,,Sărace Purece, de oi scăpa eu şi tu, atuncea ți-i schimba numeli din Purece, Movilă". Şi au dat Dumnezeu şi au scăpat amândoi. Şi l-au şi făcut boiar, armaş mare, pre Purece. Şi dintru acel Pureci aprodul s-au tras niamul Movileştilor, de au agiunsu de au fost şi domni dintru acel niam. Dar şi aprozii atuncea nu era din oameni proşti, cum sînt acum, ce era tot ficiori de boiari. Şi portul lor: era îmbrăcați cu şarvanale, cu cabanițe. Aşea trebuia şi acum să să afle slugi, să slujască stăpânului, şi stăpânul să miluiască pre sluga aşea.

LETOPISEȚUL ȚĂRII MOLDOVEI
de Grigore Ureche

Într-acesta an venit-au Hroit cu oaste de la unguri asupra lui Ştefan vodă, căruia i-au ieşitu Ştefan vodă înainte cu oaste pre Siretiu la Şchei şi dându războiu vitejeşte despre amândouă părțile, într-o luni, martie 6 zile, pierdu Hroit războiul şi oastea, mai apoi şi capul, însă cu mare primejdie lui Ştefan vodă, că s-au pomenit cu calul jos, puțin de n-au încăput în mîinile vrăjmaşului său. Mai apoi Hroit fiindu prins viu de Ştefan vodă, i-au tăiat capul.

Puncte de reper

Cele trei texte scot în evidență câteva trăsături ale personalității lui Ștefan cel Mare.

Legenda III aduce în prim-plan firea violent-orgolioasă a voievodului, supărat că a fost întrecut la tragerea cu arcul de unul dintre supuși și confirmând astfel afirmația din portretul lui Ureche (*mânios și degrabu vărsătoriu de sânge nevinovat; de multe ori la ospețe omorâia fără județu*) forma verbală *zic (să-i fie tăiat capul acolo)* transferând totuși responsabilitatea pentru veridicitatea informației asupra sursei populare de la care cronicarul a preluat-o.

Legenda V și fragmentul din ***Letopisețul Țării Moldovei*** relatează același eveniment. Pe Grigore Ureche îl interesează însă doar întâmplarea ca atare, singurul detaliu care iese din „ramă" fiind căderea de pe cal a domnului, peste care trece totuși repede, câtă vreme lupta se va fi terminat cu bine. La Ion Neculce în schimb, evenimentul central este tocmai pierderea calului, întâmplare agravată de statura măruntă a voievodului, care nu-i permite să încalece ușor în iureșul luptei. Pentru povestitor amănuntul devine esențial, deoarece îi permite să construiască un portret „în mișcare", în care fiecare gest și fiecare cuvânt al celor două personaje contribuie la conturarea caracterelor. Nu mai este doar o efigie, ci imaginea vie a unui om energic și nestăpânit, capabil să ia hotărâri rapide în situații-limită, gata să răsplătească pe măsură curajul. Se poate observa în acest caz cum povestitorul prelucrează *realitatea* transformând-o în *ficțiune* și conferindu-i astfel atributele operei de artă.

Dicționar

prestol, s.n. – masă din mijlocul altarului unei biserici, pe care se țin obiectele necesare oficierii liturghiei
oltariu, s.n. – altar
vătav, s.m. – conducător al unui anumit grup de curteni, de slujbași sau de oșteni ai domniei
copil de casă – tânăr slujitor domnesc
aprod, s.m. – slujbaș mărunt de curte, însărcinat cu transmiterea unor porunci
armaș, s.m. – dregător însărcinat cu aplicarea pedepselor, inclusiv a celor capitale
(om) prost, adj. – (om) de rând, fără rang
șarvana, s.f. – haină de paradă purtată de slujbașii domnești
cabaniță, s.f. – mantie de ceremonie a domnilor români îmblănită cu samur și cusută cu fireturi

Explorarea textului

1. Remarcă modul abrupt în care încep și se termină textele. Cei doi cronicari ignoră tehnicile de captare a atenției cititorului, deși, intuitiv, folosesc câteva dintre procedeele specifice ale povestirii. Identifică asemenea procedee.
2. Fii atent la schimbarea formulei de referire, *Ștefan-vodă* – la Grigore Ureche, *Ștefan-vodă cel Bun* – la Ion Neculce, semn al felului în care se modifică, în timp, viziunea asupra domnului.
3. Grigore Ureche îl descrie pe Ștefan ca fiind om *nu mare de stat*; Neculce îl numește *om micu*. Fără îndoială că felul diferit de a-i descrie statura nu este întâmplător; încearcă să găsești o explicație pentru această diferență.
4. *...ți-i schimba numeli din Purece, Movilă* nu reprezintă doar o problemă de onomastică; schimbarea numelui implică totodată o schimbare a statutului social, în cazul de față o înălțare spectaculoasă în rang.
5. Ce trăsături ale lui Ștefan, evidențiate de Ureche în portretul-rezumat, se regăsesc în legenda lui Neculce despre aprodul Purece?
6. Dar în relatarea lui Ureche despre aceeași bătălie?

Evaluare curentă. Aplicații

1. Rezumă legenda despre aprodul Purece, în maximum trei rânduri.
2. Scrie o caracterizare a lui Ștefan, de douăzeci – treizeci de rânduri, valorificând doar informațiile oferite de textul reprodus mai sus.
3. Compară informațiile cronicarilor despre Ștefan cel Mare cu ceea ce ai aflat din manualul tău de istorie.

Înainte de text

Art. 2. – (1) Încadrarea într-o categorie de persoane cu handicap care necesită protecție specială în raport cu gradul de handicap se atestă, atât pentru adulți, cât şi pentru copii, potrivit criteriilor de diagnostic anatomo-clinic, diagnostic funcțional şi de evaluare a capăcității de muncă şi de autoservire. Gradul de handicap – uşor, mediu, accentuat şi grav – se va testa prin certificat emis de către comisiile de expertiză medicală a persoanelor cu handicap. (2) În sensul prezentei ordonanțe de urgentă, prin copil se înțelege persoana care nu a împlinit vârsta de 18 ani şi care nu are capacitatea deplină de exercițiu. (3) O dată cu eliberarea certificatelor de încadrare în grade de handicap, comisiile de expertiză medicală a persoanelor cu handicap pentru adulți, repsectiv comisiile pentru readaptarea şi integrare socială, care să prevadă acțiunile medicale, educative, profesionale şi sociale necesare pentru recuperarea, readaptarea, instruirea şi integrarea sau reintegrarea socială a persoanei cu handicap. (4) Pentru elaborarea programului programului individual de recuperare, readaptare şi integrare socială comisiile de expertiză medicală a persoanelor cu handicap pentru adulți, respectiv comisiile pentru protecția copilului, în cazul copiilor cu handicap, se vor consulta în mod obligatoriu cu persoana cu handicap şi, după caz, cu reprezentanții legali ai acesteia, precum şi cu specialişti din diferite domenii, în funcție de specificul fiecărui caz.

(***Legea nr. 519 din 12 iulie 2002 pentru aprobarea Ordonației de urgență a Guvernului nr. 102/1999 privind protecția specială şi încadrarea în muncă a persoanelor cu handicap***)

Stephen W. Hawking (n. 1942) este titularul catedrei de matematică de la Universitatea Cambridge, din Marea Britanie, considerat de mulți unul dintre cei mai străluciți fizicieni teoreticieni de la Einstein încoace. *Deşi îşi petrece viața într-un scaun pe rotile, mintea lui sclipitoare pare să cutreiere prin imensitatea spațiului şi a timpului pentru a descoperi secretele universului.* (***Time***) Cartea care l-a făcut celebru pentru marele public, tradusă şi în românește, este ***Scurtă istorie a timpului – De la Big Bang la găurile negre***.

DISCURS ROSTIT LA ASOCIAȚIA BRITANICĂ DE BOLI NEURO-MOTORII DIN BIRMINGHAM, ÎN OCTOMBRIE 1987

de Stephen W. Hawking

Bolnav de sclerozǎ lateralǎ amiotroficǎ

Sunt deseori întrebat ce simt eu în legătură cu faptul că am SLA? Răspunsul meu este că nu simt prea multe. Încerc să duc o viață pe cât posibil normală şi să nu mă gândesc la situația mea sau să tânjesc după lucrurile pe care boala mă împiedică să le fac şi care nu sunt chiar aşa de multe.

Am avut un şoc foarte puternic când am descoperit că sufăr de maladia neuro-motorie. În copilărie, n-am fost niciodată prea bine

coordonat fizic. Nu eram bun la jocurile cu mingea şi poate că din această cauză nu mă preocupam de sport sau de activităţile fizice. Dar lucrurile păreau că se schimbă atunci când am sosit la Oxford. Am început să vâslesc şi să fac pe cârmaciul. Nu eram destul de bun pentru nivelul Regatei, dar l-am atins pe acela al întrecerii dintre colegii.

În cel de-al treilea an la Oxford, am observat totuşi că devin oarecum mai neîndemânatic şi am căzut o dată sau de două ori fără un motiv aparent. Dar numai în anul următor, când am ajuns la Cambridge, mama a observat faptul şi m-am dus la doctorul de familie. El m-a trimis la un specialist şi, la scurt timp după împlinirea vârstei de douăzeci şi unu de ani, am fost internat în spital pentru diagnostic. Am rămas acolo două săptămâni, timp în care am făcut multe analize. Mi-au luat o probă de muşchi din braţ, mi-au introdus nişte eletrozi, mi-au injectat un lichid opac la radiaţii în măduva spinării şi l-au observat cu raze X cum se deplasează în sus şi în jos când basculau patul. După toate acestea, ei nu mi-au spus ce am, ci doar că nu e vorba de scleroză multiplă şi că sunt un caz atipic. Am dedus că se aşteptau să-mi meargă tot mai rău şi că nu era nimic de făcut, cu excepţia tratamentului cu vitamine. Mi-am dat seama că nu se aşteptau ca vitaminele să aibă mare efect. Nu eram dispus să cer şi alte detalii, deoarece acestea îmi erau sigur nefavorabile.

A fost un şoc să înţeleg că am o boală incurabilă care mă putea ucide în câţiva ani. Cum de mi s-a putut întâmpla aşa ceva tocmai mie? De ce trebuia să fiu secerat astfel? Totuşi, în timp ce eram în spital, am văzut un băiat pe care îl cunoşteam vag, murind de leucemie în patul opus mie. Nu a fost un spectacol plăcut. Era evident că se aflau aici şi oameni în situaţii mai grave decât mine. Cel puţin eu nu mă simţeam bolnav. Ori de câte ori mă simt înclinat către autocompătimire, îmi amintesc de băiatul acela.

Neştiind ce se va întâmpla cu mine, sau cât de repede va progresa boala, nu ştiam ce să fac. Doctorii mi-au spus să mă întorc la Cambridge şi să-mi continuu cercetările de abia începute în domeniul relativităţii generale şi cosmologiei. Dar eu nu progresasem prea mult, deoarece nu aveam destulă pregătire matematică şi, oricum, s-ar fi putut să nu trăiesc destul până la obţinerea doctoratului. Mă simţeam ca un personaj tragic. M-am apucat să ascult muzică de Wagner, dar reportajele de prin reviste după care m-aş fi apucat să beau vârtos sunt exagerate. Necazul este că, odată ce într-o revistă se spune ceva, atunci şi alte articole copiază ştirea, deoarece astfel povestea e mai rotundă, iar tot ce a apărut tipărit de mai multe ori trebuie să fie adevărat.

Visurile mele erau puternic perturbate. Înainte de diagnosticarea bolii, eram foarte plictisit de viaţă. Nimic nu părea să merite vreun efort. Dar, curând după ieşirea din spital, am visat că urmează să fiu executat. Am înţeles dintr-o dată că există o mulţime de lucruri care merită să fie făcute şi pe care le-aş putea face dacă aş fi fost păsuit. Într-un alt vis pe care l-am avut de câteva ori, se făcea că îmi sacrific viaţa ca să-i salvez pe alţii. La urma urmei, dacă tot aveam să mor, barem să fi făcut un bine.

Dar n-am murit. De fapt, deşi viitorul era sumbru, am descoperit cu surpriză că în acel moment mă bucuram de viaţă mai mult decât înainte. Am început să fac progrese în cercetare, m-am logodit şi m-am

mecanica cuantică – teorie dezvoltată pe baza principiului cuantic al lui Planck şi principiului de incertitudine al lui Heisenberg.

gaură neagră – o regiune a spațiului-timp de unde nimic, nici chiar lumina nu poate ieşi, deoarece gravitația este prea puternică.

căsătorit şi am obținut o bursă de cercetare la Colegiul Caius de la Cambridge.

Bursa de la Caius mi-a rezolvat imediat problema locului de muncă. Am avut noroc să-mi aleg fizica teoretică drept domeniu, deoarece era unul din cele câteva în care condiția mea nu constituia un handicap serios. Am fost totodată norocos că reputația mea ştiințifică era în creştere, pe măsură ce condiția mea fizică se înrăutățea. Aceasta însemna că oamenii erau pregătiți să-mi ofere o serie de posturi în care aveam de îndeplinit numai o activitate de cercetare, fără să țin lecții.

Am avut noroc şi cu locuința. Când ne-am căsătorit, Jane era încă studentă la Colegiul Westfield de la Londra, astfel că trebuia să meargă acolo în timpul săptămânii. Aceasta însemna că trebuia găsită o locuință în care să mă pot descurca singur, aşezată central, deoarece nu puteam merge mult. Am cerut sprijin la colegiu, dar economul mi-a spus că ajutorul în problema caselor nu figura printre obligațiile instituției. Ne-am înscris deci pe lista de închirieri pentru un grup de apartamente care se construiau în piață. (Dupa mai mulți ani, am descoperit că apartamentele erau proprietatea colegiului, dar nu mi s-a spus acest lucru.) La întoarcerea la Cambridge, după vara petrecută în America, am descoperit că apartamentul nu era gata. Ca o mare favoare, economul ne-a oferit o cameră în căminul pentru absolvenții primului ciclu. El ne-a spus: „În mod normal, noi cerem doisprezece şilingi şi şase pence pe noapte pentru această cameră. Totuşi, deoarece veți fi doi, vă vom taxa cu douăzeci şi cinci de silingi."

Am rămas acolo numai trei nopți. Am găsit apoi o căsuță la circa o sută de paşi de facultate. Ea aparținea unui alt colegiu, care o închiriase unuia dintre membri săi. Acesta se mutase recent într-o casă din suburbie şi ne-a subînchiriat-o pentru cele trei luni rămase pe contractul lui. În aceste trei luni, am găsit o altă casă neocupată, pe aceeaşi stradă. Un vecin a chemat-o pe proprietăreasă din Dorset şi i-a spus că este un scandal să rămână casa liberă, când nişte oameni tineri caută locuință, aşa că ne-a închiriat-o. După ce am locuit acolo câțiva ani, am vrut s-o cumpărăm, aşa că am apelat la colegiu pentru o garanție. Colegiul a făcut o expertiză şi a decis că nu merită să rişte. Aşă că, la sfârşit, am obținut o garanție de la o societate de construcții, iar părinții mei ne-au dat bani să facem aranjamentul.

Am mai locuit acolo patru ani, până când mi-a fost prea greu cu scările. Între timp, la colegiu eram apreciat mai mult şi venise un alt econom. Mi-a oferit deci un apartament la parter, într-o casă a colegiului. Îmi convenea casa, deoarece avea camere mari şi uşi largi. Era şi destul de centrală ca să pot ajunge la facultate sau la colegiu cu căruciorul meu electric. Era bine şi pentru cei trei copii ai noştri, deoarece casa era înconjurată de o grădină îngrijită de grădinarii colegiului.

Până în anul 1974 eram capabil să mă hrănesc singur, să mă culc şi să mă scol din pat. Jane reuşea să mă ajute şi să crească primii doi copii fără ajutor din afară. Apoi lucrurile au început să devină mai dificile, astfel că am primit la noi în casă unul sau doi studenți de-ai mei. În schimbul cazării şi mesei gratuite, ca şi al atenției mele, ei mă ajutau să mă culc şi să mă ridic din pat. În 1980 am apelat la un sistem de infirmiere publice şi private, care veneau acasă pentru o oră sau două dimineața şi seara. Lucrurile au rămas aşa până în

1985, când m-am îmbolnăvit de pneumonie. A trebuit să suport o operație de traheotomie, iar de atunci încoace am avut nevoie de îngrijire medicală douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru, ceea ce a fost posibil cu ajutorul mai multor fundații.

Înainte de operație, vocea mea devenise din ce în ce mai confuză, astfel că numai cei care mă cunoşteau bine mă puteau înțelege. Dar puteam cel puțin să comunic. Scriam lucrări ştiințifice dictând secretarei şi țineam seminarii printr-un interpret care îmi repeta cuvintele mai clar. Traheotomia mi-a anihilat complet vocea. Un timp, singura mea posibilitate de comunicare a rămas scrierea cuvintelor literă cu literă prin ridicarea sprâncenelor atunci când cineva îmi indica litera corectă pe un carton cu alfabetul. Este foarte dificil să conversezi astfel, darmite să mai şi scrii o lucrare ştiințifică. Totuşi, un expert în computere din California, Walt Woltosz, mi-a auzit păsul. El mi-a trimis un program de calculator numit Equalizer. Programul îmi permitea să selectez cuvinte dintr-o serie de meniuri care apăreau pe ecran, prin apăsarea pe un contact ținut în mână. Programul putea fi controlat prin mişcari ale capului sau ochilor. După ce compuneam ce doresc să spun, puteam trimite mesajul sintetizatorului de vorbire.

La început, am rulat programul numai pe un computer de birou. Apoi, David Manson de la Adaptive Communications din Cambridge a adaptat la căruciorul meu un mic computer personal şi un sintetizator de vorbire. Acest sistem îmi permite să comunic mult mai bine decât înainte. Pot forma cincisprezece cuvinte pe minut. Pot rosti ce am scris sau salva pe disc. Pot apoi să tipăresc textul sau să-l rostesc frază cu frază. Folosind acest sistem, am scris două cărți şi un număr de lucrări ştiințifice. Am ținut de asemenea câteva comunicări ştiințifice şi conferințe de popularizare. Acestea au fost bine primite. Cred că succesul este în mare parte datorat calității sintetizatorului fabricat de compania Speech Plus. Vocea este ceva foarte important. Dacă ai o voce nedesluşită, oamenii te tratează ca pe un deficient mintal. Acest sintetizator este de departe cel mai bun din câte cunosc, deoarece are mai multe intonații şi nu vorbeşte ca în desenele animate. Singurul necaz e că îmi dă un accent american. Totuşi, acum mă identific cu vocea lui. Nu aş schimba-o nici chiar dacă mi s-ar oferi o voce care ar suna britanic. M-aş simți ca şi când aş fi devenit o altă persoană.

Am suferit de maladia neuro-motorie practic toată viața mea de adult. Totuşi, acest fapt nu m-a împiedicat să am o familie atrăgătoare şi să repurtez succes în profesie. Am reuşit mulțumită ajutorului primit de la soție şi copii şi de la un mare număr de alte persoane şi organizații. Am fost norocos că boala mea a progresat mult mai încet decât este cazul de obicei, ceea ce arată că nu trebuie niciodată să ne pierdem speranța.

Puncte de reper

„O prejudecată răspândită ne face să-i căutăm pe eroi doar printre reprezentanții profesiunilor romantice sau „dure": exploratori, piloți de încercare, astronauți, oameni ai armelor etc. Tot atât de eroice, deşi cu alte mijloace, pot fi însă şi profesiuni ca aceea de fizician, medic sau filolog. Este relevant să evocăm aici cazul lui Pierre şi Marie Curie, fizicieni de la începutul secolului douăzeci, care, conştienți de riscul la care se supuneau, au prelucrat tone de materiale radioactive pentru extragerea poloniului sau radiului. Fizicianul român Horia Hulubei avea oasele mâinilor decalcifiate de razele X cu care efectua experimente, medicul Albert Schweitzer îi îngrijea pe leproşii din Africa încă înainte de descoperirea remediilor care acum stopează boala, iar Perpessicius, cu vederea tot mai slabă, cerceta cu lupa manuscrisele lui Eminescu, cu riscul orbirii complete. Eroismul lui Hawking este de aceeaşi natură: el trebuie să-şi învingă zilnic propria infirmitate şi să ducă o luptă contra cronometru cu o boală necruțătoare, împotriva căreia fiecare zi în plus este smulsă cu încordarea tuturor forțelor morale şi fizice." (Gheorghe Stratan)

Dicționar

SLA – scleroză laterală amiotrofică
econom, s.m. – persoană însărcinată cu administrarea unei instituții
traheotomie, s.f. – intervenție chirurgicală care constă în deschiderea peretelui anterior al traheii şi introducerea unei canule traheale, cu scopul de a restabili respirația unui bolnav care prezintă simptome grave de sufocație

Explorarea textului

Sunt deseori întrebat…

1. Care anume dintre părțile discursului de tip clasic, prezentate mai jos, le regăseşti aici?
2. Remarcă modul abrupt în care începe discursul lui Hawking. În ciuda acestui fapt, tema discursului său este evidentă. Enunț-o.
3. Punctează etapele formării ştiințifice a lui Stephen Hawking.
4. Descrie viața de familie a lui Stephen Hawking, aşa cum rezultă din discursul său.

Pot forma cincisprezece cuvinte pe minut.

1. Hawking este, în mod cert, nu doar o minte strălucită, ci şi un om înzestrat cu o mare voință. Argumentează această aserțiune.
2. Remarcă faptul că, deşi Stephen W. Hawking este unul dintre cei mai mari fizicieni ai ultimului secol, cu o contribuție remarcabilă în studiul originii universului şi mai cu seamă în mecanica cuantică a găurilor negre, el îşi minimalizează contribuția, spunând doar, am scris două cărți şi un număr de lucrări ştiințifice.
3. Spre final, discursul capătă o notă uşor glumeață, uşor detaşată. Este evident că şi în acest mod oratorul doreşte să sugereze faptul că, în fond, el nu vrea să fie plasat într-o categorie aparte, iar handicapul (grav) nu este în nici un caz singurul detaliu asupra căruia a intenționat să atragă atenția. Identifică acest segment şi explică în ce constă gluma.
4. Delimitează, în text, pasajul care conține concluzia discursului (perorația) şi comenteaz-o.

Am suferit…, am reuşit…, am fost norocos…

1. Ce crezi că a urmărit vorbitorul prin discursul său? Alege dintre următoarele variante:
   – să atragă atenția asupra bolii sale
   – să obțină simpatia
   – să câştige bunăvoința
   – să capteze interesul
   – să încurajeze pe cei asemenea lui
   – să demonstreze că handicapul fizic nu poate împiedica omul să se manifeste ca atare
   – să determine solidarizarea majorității cu minoritatea
   – să încurajeze cercetarea medicală să găsească un remediu pentru boala sa. Poți propune şi alte variante.
2. Argumentează-ți opțiunea/ opțiunile sub forma unui discurs de circa cinci minute, ținut în fața colegilor de clasă.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Exprimă-ți opinia, sub forma unui eseu liber de maximum două pagini, despre conținutul discursului pe care Stephen W. Hawking l-a ținut la Asociația Britanică de boli neuromotorii din Birmingham.
2. Scrie un eseu liber de tip argumentativ, de o pagină, având ca temă întrebarea: ***Dacă aş putea călători în timp şi spațiu, ce personalitate aş dori să întâlnesc.***

PERSONALITĂȚI, EXEMPLE, MODELE

Sugestii pentru lectură suplimentară

- Simion Florea Marian, ***Legende istorice din Bucovina***
  Volumul cuprinde, în cea mai mare parte, legende şi tradiții referitoare la persoane şi evenimente istorice: dacii, întemeierea Sucevei, Dragoş-Vodă, Ştefan cel Mare, Vasile Lupu etc., fiind util pentru a descperi viziunea populară asupra trecutului.
- Ion Neculce, ***O samă de cuvinte*** (1845)
  Este vorba de patruzeci şi două de legende, cea mai mare parte despre voievozi moldoveni mai mult sau mai puțin cunoscuți, precum Ştefan cel Mare, Alexandru Lăpuşneanu, Despot-Vodă, Ieremia Movilă, Gheorghe Ştefan etc. Cartea merită citită mai cu seamă pentru arta povestirii.
- Dimitrie Bolintineanu, ***Legende sau basme naționale în versuri*** (1858)
  Volumul conține texte de factură epică în care, folosind cu precădere informații din cronici şi folosind o schemă oarecum stereotipă, sunt elogiate onoarea, curajul şi patriotismul unor personalități ale trecutului. Este o lectură utilă pentru a descoperi viziunea scriitorilor sec. al XIX-lea asupra personalităților istorice.
- Lucian Boia, ***Istorie şi mit în conştiința românească*** (1997)
  Este prima analiză modernă, completă şi sistematică a mitologiei istorice românești. Chestiunea se bucură în ultimii ani de mare atenție, dar dificultatea de a trata întregul fenomen, încă de la primele „tradiții inventate", a făcut ca sinteza să întârzie.
- ***, ***Discursul oratoric românesc de la începuturi şi până la instaurarea regimului comunist*** (2003)
  Volumul cuprinde discursuri diverse, politice (interpelare, proclamație, discurs diplomatic), academice (de recepție, raport academic, memoriu), juridice (pledoarie), religioase (funebru, predică, de nuntă, de botez) etc. O lectură, chiar şi selectivă, oferă modele, practic pentru toate tipurile de discurs existente. În plus, veți putea căpăta informații utile despre marii oratori români.